

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ARCHEOLOGIE STŘEDOVĚKÝCH KLÁŠTERŮ V JIŽNÍCH ČECHÁCH

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc

Autor práce: Jiří Müller

Studijní obor: Archeologie

Ročník: 5.

2017

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím literatury uvedené v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby stejnou elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 5. 5. 2017

.....

Jiří Müller

Poděkování

Velice rád, bych poděkoval všem, kteří mi pomáhali a podporovali při studiu a vypracování této práce.

V první řadě patří veliký dík mému vedoucímu práce doc. PhDr. Rudolfu Krajíci, CSc., díky němuž, mohla vzniknout tato práce a vedl mé kroky při jejím realizování.

Obrovské poděkování patří všem, kteří mi poskytli materiály ze svých výzkumů. Z tohoto důvodu bych rád vyjádřil poděkování: Mgr. Petře Effenberkové, Mgr. Karlu Kašákovi, Mgr. Jiřímu Valkonymu, Panu Jiřímu Fröhlichovi, Doc. Mgr. Ondřeji Chvojkovi, Ph.D. a Mgr. Jiřímu Havlicemu.

Poděkování za cenné rady náleží: PhDr. Pavlu Břicháčkovi, Mgr. Zuzaně Thomové, Mgr. Tereze Šálkové, Mgr. et. Mgr. Michalu Preuzsovi.

Díky za morální podporu patří mým přátelům: Milanu Večeřovi, Pavlu Chalupovi a celému osazenstvu Regionálního muzea v Českém Krumlově.

Anotace

Práce se zabývá problematikou archeologických výzkumů středověkých klášterů. Zájmová oblast je tvořena hranicí současného Jihočeského kraje. Cílem práce bylo vyhotovit přehled o archeologické problematice těchto lokalit a vyhledat a interpretovat v souboru hmotné kultury takové artefakty, jež odrážejí specifikum každodenního života v klášterním prostředí. V úvodu jsou prezentovány otázky a cíle práce, dále navazuje oddíl, zabývající se církevními řády působícími v cílové oblasti ve středověku. Na tuto část navazuje text zabývající se historickým, a v následující kapitole též stavebním vývojem jednotlivých lokalit. Další část práce se zabývá úskalími, jež souvisejí s archeologickými výzkumy klášterů. Další pasáž přináší dělení hmotné kultury na základě archeologických nálezů. Posléze je hmotná kultura z jednotlivých kategorií rozdělena do jednotlivých podskupin na základě jejich funkce a způsobu užití. Závěrečná část vyhodnocuje výsledky analýzy.

Annotation

This thesis deals with the archaeological research of medieval monasteries. Area of interest is formed by the boundaries of present-day south bohemia region. The main aim of this work is creation of an overview about the archaeological sites and interpreting such artefacts that reflect the specifics of everyday life in monastery environment. The introductory chapter sets questions and goals of the work, and is followed by a section dealing with religious orders operating in the target area in the Middle Ages. The two following chapters focus on historical text and architectural development of individual sites. Other part analyses the troubles related to archaeological research of monasteries. Following passage brings the division of material culture based on archaeological finds. Finally, the material culture of individual categories is divided into smaller sub-groups that are based on their function and method of use. And the conclusion of the work evaluates the results of the analysis.

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Církevní řády a kongregace	11
2. 1. Augustiniáni kanovníci	11
2. 2. Cisterciáci (Sacer Ordo Cisteciensis).....	12
2. 3. Dominikáni Domini - canes (psi Páně)	15
2. 4. Františkáni (Fratres Minores Franciscani)	17
2. 5. Klarisky – sestry klarisky, damianitky (Ordo Clarissarum).....	19
2. 6. Minorité fratres minores (menší bratři).....	20
2. 7. Pauláni (Pavláni), (Ordo Minimorum).....	22
2. 8. Premonstráti (Candidus Ordo)	24
3. Historický vývoj klášterů.....	26
3. 1. Bechyně - klášter minoritů (posléze františkánů),	26
3. 2. Borovany - probošství augustiniánů kanovníků.....	27
3. 3. České Budějovice - klášter dominikánů.....	28
3. 4. Český Krumlov-kláštery minoritů a klarisek	30
3. 5. Jindřichův Hradec - klášter minoritů.....	32
3. 6. Jindřichův Hradec - klášter františkánů	34
3. 7. Klášter (Nová Bystřice) - klášter pavlánů.....	35
3. 8. Kuklov - klášter pavlánů	36
3. 9. Milevsko - klášter premonstrátů.....	37
3. 10. Písek - klášter dominikánů	39
3. 11. Přední Výtoň - klášter eremitů	41
3. 12. Sezimovo Ústí - klášter dominikánů	41
3. 13. Třeboň - klášter augustiniánských kanovníků.....	42
3. 14. Vyšší Brod - klášter cisterciáků	45
3. 15. Zlatá Koruna - klášter cisterciáků	47
4. Stavební vývoj klášterů.....	50
4. 1. Bechyně – klášter minoritů (františkánů),.....	50
4. 2. Borovany – probošství augustiniánů kanovníků.....	51
4. 3. České Budějovice – klášter dominikánů	52
4. 4. Český Krumlov – klášter minoritů a klarisek	54
4. 5. Jindřichův Hradec - klášter minoritů.....	56

4. 6. Jindřichův Hradec - klášter františkánů	58
4. 7. Klášter (Nová Bystřice) – klášter pavlánů	59
4. 8. Kuklov – klášter pavlánů	60
4. 9. Milevsko - klášter premonstrátů.....	61
4. 10. Písek – klášter dominikánů	64
4. 11. Přední Výtoň – klášter eremitů	66
4. 12. Sezimovo Ústí – klášter dominikánů	66
4. 13. Třeboň – klášter augustiniánů kanovníků	67
4. 14. Vyšší Brod – klášter cisterciáků.....	69
4. 15. Zlatá Koruna – klášter cisterciáků.....	71
5. Faktory ovlivňující rozsah a obsah materiálových souborů ze středověkých klášterů v prostoru současných jižních Čech.....	73
5. 1. Stav výzkumů lokalit.....	73
5. 2. Mocnost vrstev a délka provozu lokalit	74
5. 3. Předklášterní horizonty	75
5. 4. Výzkum pohřebišť v areálech	76
5. 5. Výskyt militarií	77
5. 6. Stav výzkumů lokalit jednotlivých řádů	79
6. Hmotná kultura	80
6. 1. Dělení hmotné kultury.....	80
6. 2. Keramika	82
6. 2. 1. Kuchyňská keramika.....	82
6. 2. 2. Technická keramika	88
6. 2. 3. Keramika kamnářská	93
6. 2. 4. Stavební keramika.....	100
6. 3. Sklo	106
6. 3. 1. Ploché sklo	107
6. 3. 2. Duté stolní sklo	108
6. 4. Kovy.....	112
6. 4. 1. Železná psací rydla	113
6. 4. 2. Knižní kování.....	115
6. 4. 3. Zbraně	119
6. 4. 4. Domácí náčiní	119
6. 4. 5. Výbava koně a jezdce	120
6. 4. 6. Lotové závaží.....	121

6. 4. 7. Nákončí opasku.....	122
6. 4. 8. Ušní lžičky	123
6. 4. 9. Mince	123
6. 4. 10. Bula.....	124
6. 4. 11. Kalichy.....	124
6. 4. 12. Rolničky.....	124
6. 4. 13. Prsteny	128
6. 5. Výrobky z kosti	130
6. 5. 1. Hrací kostka ze zvířecí kosti.....	130
6. 6. Výrobky z kamene	131
6. 1. 1. Kamenná křtitelnice	131
7. Shrnutí výsledků ze středověkých klášterů v Jižních Čechách.....	132
7. 1. Prostředí kláštera	132
7. 2. Pracovní náplň klášterní komunity.....	135
7. 3. Člověk v klášteře.....	137
8. Závěr	139
9. Seznam použitých pramenů a literatury.....	141
10. Seznam příloh	153
10. 1. Grafy	153
10. 2. Mapy	153
10. 3. Obrázky	154

1. Úvod

Tato práce se zabývá archeologií středověkých klášterů a jejich hmotnou kulturou. Na jejím základě se bude snažit reflektovat každodenní kulturu. Pro vymezení oblasti jsou využity hranice současného Jihočeského kraje. Je obtížné přesně datovat konec středověku a následně nástup raného novověku, jelikož je tomu v různých oblastech jinak, jsou zde zahrnuty kláštery založené do poloviny šestnáctého století.

Primárním zdrojem informací a hmotné kultury zde představuje literatura a písemné prameny.

V případech, kde to bude umožněno, se bude pracovat i s nálezy hmotné kultury, jež jsou v době vzniku této práce ve stádiu zpracování.

Hmotná kultura bude řešena v časovém horizontu od založení jednotlivých klášterů do počátku sedmnáctého století. Je to z důvodu omezení plochy zahrnuté materie, předpokládaným zásadním změnám v prostředí, kultuře a složení souborů.

V první části bude prostor věnován jednotlivým řádům, jež provozovaly svojí činnost na vymezených lokalitách a ve vytyčeném prostoru (jejich historie, způsob života a zaměření).

To je uvedeno záměrně, aby se ověřil předpoklad, že u řádů s odlišným zaměřením a odlišnou činností budou archeologické nálezy odlišné a jejich specializace se bude odrážet v nálezech hmotné kultury.

Druhá část bude zaměřena na historii jednotlivých lokalit. Zde je kladen předpoklad, že historické souvislosti nám pomohou interpretovat některé nálezy a vysvětlit jejich výskyt v souborech.

Třetí část bude věnována stavebnímu vývoji lokalit. Na základě znalosti stavebně historických okolností si práce slibuje pomoci při dataci některých nálezů, situací a zároveň poukázat i na přínos archeologických výzkumů k poznání stavebního vývoje lokalit.

Čtvrtá část se bude zaměřovat na osvětlení jednotlivých úskalí spojených s výzkumem klášterních lokalit, předpokládané nálezy některých artefaktů vázaných na historické události. V rámci této části bude řešeno zastoupení jednotlivých řádů, doba vzniku ve vymezeném prostoru a poměr zkoumaných lokalit k celkovému počtu lokalit v regionu. V případech, které umožňují grafické znázornění, bude využito grafů. Jejich typ bude vybírán na základě přehlednosti.

Pátá část se bude zabývat samotnou hmotnou kulturou. Rozdělení do skupin se uskuteční do standardních kategorií podle použitého materiálu, ze kterého je výrobek zhotoven. Kategoriemi jsou: keramika, sklo, výrobky z kovů, výrobky z kamene a výrobky z kosti. Tyto kategorie se posléze rozčlení do podskupin. V úvodu každé skupiny bude část věnovaná historii materiálu poníž dojde k již zmiňovanému dělení do podskupin. Tam kde to bude možné a zapotřebí, stane se součástí textu krátký historický úvod. Po tomto úvodu by měl následovat přehled nálezů pro danou kategorii, jejich popis, datace, případné analogie, interpretace jejich použití a odraz v každodenní kultuře. U těchto dílčích částí, u kterých to podmínky umožní, dojde k doplnění grafy.

Za oddílem zabývajícím se hmotnou kulturou vznikne část zabývající shrnutím výsledků. To se následně rozdělí do tří podskupin: prostředí kláštera, pracovní náplň klášterní komunity, člověk v klášteře.

V závěru vznikne shrnutí, zda byl přínos částí o řádech, historii a stavebním vývoji opodstatněný. Následně budou vyzdvížena nejdůležitější zjištění (nálezy, jejich odraz v každodenní kultuře, možnosti jejich využití jejich interpretace a o čem vypovídají. Mimo to zde bude uvedena i specifika jednotlivých řádů odrážející se i v nálezech hmotné kultury.

2. Církevní řády a kongregace

2. 1. Augustiniáni kanovníci

Řehole: sv. Augustina (Buben, 2003,11)

Činnost řádu: Řád se zaměřuje na důstojné slavení liturgie pomocí společných chrámových a vnitřních modliteb jednotlivých členů, dále působí v rámci misijní, vědecké a charitativní činnosti (Buben 2003, 13).

Významní členové řádu: Erasmus Rotterdamský (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 105).

Historie řádu a působení na našem území: Doba vzniku řeholního řádu kanovníků sv. Augustina je kladena do období 11. století (Buben 2003, 17). Vzor vznikajícího řádu byl zbožný a příkladný život sv. Augustina, který vedl z pozice biskupa klér ke společnému životu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 103). Lateránská synoda roku 1059 vedená Papežem Mikulášem II. schválila pravidla pro řeholní život při lateránském chrámu v Římě (Buben 2003, 17). Tito kanovníci se zříkali soukromého majetku a dodržovali striktní řád soužití (Buben 2003, 17), dále se měli společně stravovat, nocovat a mít společný majetek (Vlček - Sommer - Foltýn 1998, 103). Dle života podle pravidel, byli nazýváni řeholními kanovníky (canonici regulares), (Buben 2003, 17). V rámci synody z roku 1063 pod vedením papeže Alexandra II. byli vyzváni knězi, jáhni a podjáhni, aby vedli život apoštolů, to znamená, aby měli společný stůl, obydlí a finance (Kadlec 2004, 38). Nový konvent nového řádu vzniká roku 1221 u sv. Petra v Pavii, ten je roku 1339 reformován papežem Benediktem XII. (Buben 2003, 17). Další kongregace po Evropě následovaly například v Avignonu či v Paříži (Buben 2003, 17). Řád se pokouší v rámci našeho území usadit biskup Jan IV. z Dražic, nejdříve neúspěšně v Praze a následně úspěšně roku 1333 na jeho majetku v Roudnici nad Labem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 104). Zde se řeholníci řídili statuty vycházejícími ze statut kláštera sv. Rulfa u Avignonu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 104). Na základě zakládací listiny biskupa, mohl být do kláštera přijat pouze ten, kdo má oba rodiče hovořící česky (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 104). Toto nařízení však bylo z potřeby dalšího šíření po zemích českých zrušeno na žádost probošta, arcibiskupa

a českého krále roku 1349 (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 104). Další významná kanonie byla založena roku 1350 Karlem IV. na Novém Městě pražském na Karlově (Buben 2003, 21). Další založení z českých zemí následovala: Mons S. Marie v Kladsku (1349/50), v Jaroměři (1349/56), v Rokycanech (1362), v Sadské (1362), v Třeboni (1367), v Lanškrouně (1371), ve Šternberku (1371) ve Fulneku (1387/89), v Prostějově (1391), v Borovanech (1455), (Buben 2003, 21). Za rozmachem řádu v zemích Koruny České stála roudnická reforma, která prosazovala duchovní obrodu (*devotio moderna*), podle níž se řídily i kláštery v jiných částech Evropy (Buben 2003, 21). Z nařízení arcibiskupa Olbrama ze Škvorce z roku 1398 platila tato pravidla ve všech kláštorech pražské církevní provenience (Buben 2003, 21). V důsledku husitských válek většina kanonií zanikla a po jejich skončení vznikl pouze roku 1455 filiální klášter v Borovanech (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 104). Jediný klášter Augustiniánů kanovníků, který nebyl poškozen, byl ten třeboňský (Buben 2003, 22). Z Lanškrouna a Prostějova se kapitulárové stěhují do Olomouce a za přičinění kanovníků ze Šternberka a Fulneku zakládají okolo roku 1500 novou kongregaci podle stanov lateránských kanovníků (Buben 2003, 22). Na územích Království Českého získával představený kanonie titul probošt, pouze představení v Praze na Karlově a od roku 1389 a následně od roku 1733 v Třeboni získávali titul Opata (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 104). Konec řádu na našem území přichází s josefínskými reformami (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 104). K obnovení dochází až roku 1980 v rámci takzvané podzemní církve (Buben 2003, 22).

2. 2. Cisterciáci (Sacer Ordo Cisteciensis)

Řehole: sv. Benedikta

Činnost řádu: Uctívání mariánského kultu. Důraz kladen na společné chórové modlitby a těžkou manuální práci. Vycházejí z původní benediktýnské observace akorát, zjednodušili liturgii a došlo k změně důrazu z provozu skriptorií na manuální práci (Buben 2007, 149). Řádové kláštery z důvodu modliteb, chudoby a rozjímání byly zřizované v neobydlených územích mimo civilizaci, a tím napomáhaly kolonizaci (Buben 2007, 149). Prostory cisterciáckých klášterních kostelů byly považované za řádové soukromé oratorium (Buben 2007, 149). Díky tomu postupem času v těchto

chrámech začali vznikat příčky, které vertikálně dělily prostor na základě hierarchální struktury (Buben 2007, 149). Postupem času vznikl styl klášterů pro tento řád. Absence ikon a plastik mimo oltáře, absence kamenných věží fungující jako zvonice, které nahrazovaly jen sanktusníky (Buben 2007, 149-150). Nad vstupními portály chrámů vznikala rozetová okna, půdorys kostelů byl ve tvaru latinského kříže, a jelikož v jeden den mohli jeden oltář k modlitbě použít pouze dva mniši, začal vznikat věnec chórových kaplí či kaple ve vedlejších lodích nebo transeptech (Buben 2007, 149-150). Tímto začali klášterní oratoria připomínat katedrální dispozici. Mezi další zvláštnosti patří přijímání pouze stravy na rostlinném základě (Buben 2007, 159).

Historie řádu a působení na našem území: Zakladateli byly benediktinští mniši z opatství v Molesme v burgundském Cîteaux (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 114). Tito mniši se chtěli navrátit k původním myšlenkám sv. Benedikta a odklonit se od tehdejší praxe. Z tohoto důvodu se odebral opat Robert s dvacítkou mnichů z kláštera v Molesme do oblasti Cis tertium lapidem miliarum, která se nacházela 22 kilometrů jižně od Dijonu (Buben 2007, 157). Dne 21. března 1098 byl založen první klášter, pojmenovaný Cistercium, a který dal jméno celému řádu (Buben 2007, 158). V novém konventu se striktně a důsledně dodržovala řehole sv. Benedikta (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 114). Ke vzniku řádu jako takového, došlo 19. října 1100, kdy byl schválen papež Paschalem II. a to díky opatovi sv. Alberichovi (Buben 2007, 158). Zásadním momentem pro řád byl příchod mladého šlechtice Bernarda se skupinou 30 mužů roku 1112, jež byl schopným organizátorem a myslitelem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 114; Buben 2007, 159; Charvátová, 1994, 9). Tento příchod zachránil vymírající komunitu řádu a proto je znám jako druhý zakladatel řádu (Buben 2007, 159).

Než se sv. Bernard narodil, měla jeho matka sen, ve kterém viděla štěkajícího bílého psa s rezavými skvrnami na hřbetě (Buben 2007, 159). Tento sen byl vložen tak že se jí narodí pes boží, tedy šířitel víry a kazatel (Buben 2007, 159). Ke schválení definitivních řádových stanov došlo roku 1119 papežem Kalixtem II. (Vlček – Sommer - Foltýn, 1998, 114; Buben 2007, 161; Charvátová 1994, 8). V roce 1153 měl řád 350 konventů, které byly provázané filiálním systémem klášterů (Vlček – Foltýn - Sommer 1998, 114). Pro velký počet vznikajících nových klášterů, muselo být stanoveno, že nový klášter nesmí vzniknout v okruhu deseti mil od stávajícího kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 114). Za tímto šířením stála i skutečnost, že donace a náklady

na výstavbu konventů tohoto řádu byly velmi nízké. Osazenstvo nově vznikajícího řádu si vše budovalo svépomocí a v nově zakládaných klášterech vznikaly zemědělské dvory, kde komunita krom soli a železné rudy získávala vše sama (Buben 2007, 161). Klášter se stával filiálním toho kláštera, ze kterého byl osazen konvent.

Nejstarším klášterem na našem území je klášter v Sedleci, jenž byl založen roku 1142 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 115). Posledním cisterciáckým klášterem, který byl založen na území Čech roku 1357 je konvent v Klášterní Skalici (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 115). Kláštery řádu založené na našem území měly několik odchylek od zaběhnutého standardu. Například vznikaly v oblastech s poměrně vysokou nadmořskou výškou, kde nebyla příliš úrodná půda a do držení se klášterům dostávaly již založené vesnice a dvory, dále byly kláštery určitou formou vázány na své zakladatele (Buben 2007, 178). Konec relativně utěšeného rozvoje nastal s vypuknutím husitského konfliktu, kdy byly těžce poškozeny i cisterciácké kláštery v prostoru jižních Čech z toho nejvíce Zlatá Koruna, která byla přepadena a vypleněna hned dvakrát, a to v letech 1420 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697) a 1425 (Líbal 1948, 8). Vyšebrodský klášter odolal díky vojenské intervenci Oldřicha z Rožmberka, ale dne 24. května 1422 došlo i zde k poškození klášterního chrámu (Kuthan 1989, 34). Kláštery v českém prostředí a následně i moravské kláštery z nich osazené se hlásily k morimodské linii řádu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 115). K napadení a vydrancování kláštera ve Zlaté Koruně došlo ještě 18. června 1620 (Kuthan 1989, 34). Na počátku 17. století, došlo k začlenění konventů do česko-moravsko-lužického vikariátu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 115) Vedení vikariátu vedl jako vizitátor a generální vikář jeden z opatů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 115). V průběhu josefínských sekularizací v osmdesátých letech 18. století došlo ke zrušení části konventů a omezení počtu členů komunit ušetřených klášterů. Likvidační se stal pro kláštery nástup socializmu. K částečnému obnovení došlo, až po roce 1989, kdy byla obnovena česká kongregace Nejčistšího Srdce Panny Marie, založené roku 1923 (Vlček – Foltýn - Sommer 1998, 115).

2. 3. Dominikáni Domini - canes (psi Páně)

Řehole: sv. Augustina s vlastními konstitucemi (Buben 2006, 11) doplněno o některé části stanov premonstrátů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118).

Činnost řádu: Jedná se o řád žebravý (Mendikantský), jehož činnost spočívá v kazatelské a vědecké práci (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Členové řádu se snaží přiblížit ve svém životě životům evangelistů v době počátku církve (Buben 2006, 13). V některých historických obdobích pověřováni bojem proti kacířství a výkonem inkvizice.

Významní členové řádu: inkvizitor Petr Veronský, sv. Tomáš Akvinský, (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 119).

Historie řádu a působení na našem území: Zakladatelem řádu je sv. Dominik (Buben 2006, 18) podle kterého nese řád jméno. Legenda praví, že než se sv. Dominik narodil v době mezi lety 1173-1175 (Buben 2006, 18) na tvrzi v Caleruega v Kastýlii, měla jeho matka vidění (Buben 2006, 18). V tomto vidění vyskočil z jejího klína pes s hořící pochodní v tlamě, pomocí které zapaloval zemi (Buben, 2006, 18). Toto vidění bylo vyloženo, tak že dítě, které se narodí, bude zažehávat lásku a pravdivou víru. To, znamená, že porodí kazatele, který bude šířit oheň, který na svět přinesl Ježíš Kristus (Buben 2006, 18). Otcem byl sv. Felix de Guzmán a matkou bl. Jana z Azy (Buben 2006, 18). Při křtu následně kmotra spatřila na čele Dominika hvězdu, která byla vyložena jako světlo pravdy či víry (Buben 2006, 18). Domingo de Guzmán (sv. Dominik), působil od roku 1203 (Buben 2006, 19) jako člen poselstva pod vedením biskupa bl. Diega z Azeveda (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). V rámci této činnosti se seznámil s nebezpečím a problémy boje vedeného v jižní Francii proti albigenským (Katarům) kacířům (Buben 2006, 19; Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118) a účelem zefektivnění tohoto boje chtěl vytvořit skupinu kazatelů s teologickým vzděláním (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Toto uskupení získalo roku 1215 domov u kaple sv. Romana v Toulouse (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). O rok později získává sv. Dominik schválení společenství od papeže Honorie III. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Vznikající řád přebral řeholi sv. Augustina doplněnou s částí stanov premonstrátů (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 118). Po vzoru minoritů

roku 1220 přijímají dominikáni, zásadu apoštolské chudoby (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Roku 1233 pověřuje papež Řehoř IX. dominikány výkonem inkvizice (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Od roku 1425 je některým konventům povoleno papežem získávat nemovité statky a v letech 1475 a 1477 je to povolení papežem Sixtem IV. uděleno plošně (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 118). V Čechách se dominikáni poprvé usadili buď v roce 1225 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118; Buben 2006, 55) či 1226 (Buben 2006, 55) u kostela sv. Klimenta na Novém Městě pražském, odkud se posléze přesunul ke kostelu se stejným zasvěcením na Starém Městě (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Tito dominikáni přišli do Čech z Polska (Buben 2006, 55) nebo německého Kolína nad Rýnem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 118). Papež Řehoř IX. vydává roku 1236 ve Viterbu bulu určenou dominikánům na českém území (Buben 2006, 56). V ní vyzýval dominikány, aby vyzývaly ke křížové výpravě a k podpoře řádu německých rytířů proti pohanským Prusům (Buben 2006, 55). V během 13. století zaznamenal řád na našem území značný rozvoj, většina konventů byla zbudována v rámci královských měst. Mezi lety 1225-1301 spadaly kláštery dominikánů pod polskou řádovou provincii (Buben 2006, 56). K roku 1300 je na území Čech 15 klášterů (Buben 2006, 55), z toho v prostoru jižních Čech tři. Několik dominikánů, zastávalo funkci zповědníka českých králů a královen například: Václava II., královny Kunhuty, Karla IV., Václava IV. (Buben 2006, 57). Roku 1257 žádal papeže Alexandra IV. král Přemysl Otakar II. o pomoc proti heretikům. To vedlo k pověření dvou brněnských dominikánů inkvizitorským úřadem (Buben 2006, 57). A v nadcházejících letech následovali další v jiných městech, jmenujme například Havla z Hradce (Jindřichova Hradce). Vzdělanost dominikánů využívá Karel IV. při zakládání university (Buben 2006, 58). Příslušníci řádu jsou na konci 14. století kritizováni za svou dravost i prostředků na úkor far a následně k jejich neoblíbě přispívá, že se staví proti Husovi a jeho učení (Buben 2006, 58-59). Po smrti Václava IV. přežívají pouze kláštery v Českých Budějovicích a Litoměřicích (Buben 2006, 59). Z husitského konfliktu se většina klášterů jen těžko vzpamatovávala a tak některé kláštery nebyly pro nedostatek noviců vůbec obsazeny, například v Českých Budějovicích. Situace řádu se zlepšuje až okolo poloviny 17. století, kdy narůstá počet členů řádu (Buben 2006, 61). Na oblibě získávají dominikáni na přelomu 17. a 18. století (Buben 2006, 61). Velkou ránu znamenají josefínské sekularizace, díky kterým zaniká velká část konventů dominikánů a zánik jejich odnoží (Buben 2006, 61).

2. 4. Františkáni (Fratres Minores Franciscani)

Řehole: sv. Františka z Assisi

Činnost řádu: Společný základ ve spiritualitě mají s minority, kteří vycházejí ze stejných základů. Důraz je kladen na společný život komunity, chudobu a poslušnost. (Buben 2006, 227). Chudobu využívají jako prostředek k co největšímu přiblížení se Bohu. Obživu si zajišťují prací a žebráním (Buben 2006, 227). Co se týče majetku tak nepatřil řádu, ale oficiálně náležel Svatému Stolci (Buben 2006, 227). Finanční operace a manipulaci s penězi vykonávali pro řád pověřené světské osoby (Buben 2006, 227). Řád není specializován na žádnou konkrétní činnost. Řád získal právo světit křížové cesty (Buben 2006, 227). Do 15. století se většinou kláštery zakládaly v otevřenějších prostorech, kde místo skýtalo plochu pro zakládání zahrad (Buben 2006, 227).

Historie řádu a působení na našem území: Řád má společný základ s minoritským řádem, jelikož vznikl odštěpením od řádu menších bratří sv. Františka, kde františkáni přijali přísnější verzi řehole chudoby a poustevnický způsob života (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 120). Snaha o reformu řehole sv. Františka z Assisi se objevila v Itálii již v průběhu 14. století a toto hnutí observantů se dostalo pod ochranu papeže Řehoře XI. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 121). Cestu k osamostatnění započali budoucí františkáni roku 1415, kdy francouzští observanti zvolili svého představeného, avšak stále byli podřízeni minoritům (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 121). Tato větev s přísnými pravidly byla schválena na kostnickém koncilu roku 1415, mimo to od 23. 9. 1415 mohli volit vlastní provinciální vikáře (Buben 2006, 232). Roku 1443 bylo papežem Evženem IV. ustanoveno, že reformované kláštery budou spadat pod zvláštní generální vikáře, a to zaalpského a předalpského (Buben 2006, 232). Tentýž papež roku 1446 potvrdil bulou faktickou nezávislost observantů na dosavadním vedení řádu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 121). K úplnému osamostatnění došlo 29. 5. 1517 kdy papež Lev X. vydal bulu *Ite vos in vineam meam* (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 121). Následně došlo k rozdělení nově vzniklého řádu františkánů na dvě větve. První větev cismontánní, která zahrnovala konventy v zemích: Itálie, Rakousko, Uhry, Čechy a Polsko (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 121). Druhá větev ultramontánní zahrnovala Španělsko, Francii, Německo, severské země a Ameriku (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 121).

První klášter na našem území, kde se nejspíše dodržovala přísnější řehole sv. Františka z Assisi, byl podle Milana Bubna klášter na Františku (Buben 2006, 253). Za rozšířením řádu na našem území stojí sv. Jan Kapistrán, který byl do Čech vyslán papežem roku 1451 jako misionář, aby se pokusil obrátit Husity na pravou víru (jeho pobyt je doložen i v Českém Krumlově (Buben 2006, 253). V roce 1467 proběhlo další štěpení. Vikariát byl rozdělen na generální kapitule v Mantově na provincie rakouskou a polskou a komisariát českých zemí (Buben 2006, 254). K povýšení komisariátu na provincii došlo v roce 1469 (Buben 2006, 254). Roku 1525 došlo k rozdělení provincie na tři kustodie na českou, moravskou a slezskou (Buben 2006 255). Šestnácté století nebylo pro řád příznivé, jelikož řád trpěl nedostatkem nových členů a stávající osazenstvo konventů stárlo a bylo koseno morovými ranami (Buben 2006, 255). Komunity byly podporovány šlechtou a katolickou církví, tak se do českého prostředí dostávají řeholníci z Itálie, kteří se těžko přizpůsobovali, jelikož měli jinou mentalitu a přístup k výkonu svých povinností. Několik příslušníků řádu bylo vyvražďeno roku 1611 v rámci vpádu pasovských (Buben 2006, 255). Další rána řádu byla zasazena v průběhu třicetileté války, kdy byla například v jihočeském prostoru roku 1619 vydrancována Bechyně a stejného roku spálen klášter v Jindřichově Hradci. V období po třicetileté válce zasedaly provinční kongregace i v jižních Čechách, například roku 1657 v Jindřichově Hradci, při té příležitosti bylo prohlášeno, že v Čechách není žádný konvent, který by nezachovával reformu (Buben 2006, 256). Františkáni z českých zemí se účastnili i misíí v zámoří. K snížení počtu konventů došlo v rámci reformy Josefa II., ale díky vlivným sympatizantům nebylo zrušeno tolik jako u jiných řádů, přesto platil zákaz přijímat novice a polovina kněží byla přesunuta na fary (Buben 2006, 258). V roce 1950 bylo 22 klášterů předáno vznikající lidově-demokratické armádě a členové řádu pronásledováni a souzeni (Buben 2006, 259). Situace se změnila až po listopadu 1989.

2. 5. Klarisky – sestry klarisky, damianitky (Ordo Clarissarum)

Řehole: sv. Františka z Assisi/sv. Kláry

Činnost řádu: Řád vychází z řehole sv. Františka z Assisi. Společný základ ve spiritualitě mají s minority, kteří vycházejí ze stejných základů. Chudobu využívají jako prostředek k co největšímu přiblížení se Bohu. Jedná se organizaci žebravých mnišek. Řád činný v liturgických úkonech a špitální činnosti. Jejich konventy jsou vázány na městské aglomerace.

Významní členové řádu: sv. Norbert zakladatel a patron řádu.

Historie řádu a působení na našem území: Prvopočátek řádu je třeba hledat u Františka z Assisi a jeho řehole. Zakladatelkou se stala sv. Klára bohatá šlechtična z Assisi, která roku 1212 navštívila sv. Františka z Assisi v Porciunkule, kde se společně se svými stoupenkyněmi chtěla stát řeholnicí řádu sv. Františka z Assisi (Buben 2006, 136). Tím vzniká tak zvaný druhý řád řehole. Tyto řeholnice sv. František usadil u kostela sv. Damiána (Buben 2006, 136) Od tohoto místa klarisky známe též jako damiánitky (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Sv. Klára se stala roku 1215 abatyší prvního konventu klarisek (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Z počátku se řád řídil řeholními pravidly řádu sv. Františka z Assisi a následně je reformoval sympatizant řádu kardinál Hugolin ze Segni, který je částečně nahradit pravidly řádu sv. Benedikta (Foltýn – Sommer - Vlček 1998, 133). Ke schválení řehole sv. Kláry došlo krátce před její smrtí roku 1253, kdy je schválil papež Innocenc IV. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Další řeholní pravidla vznikají roku 1263 díky papeži Urbanovi IV. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Tato pravidla užívá řádová větev tak zvaných urbanek (Foltýn – Sommer - Vlček 1998, 133). Zmíněné označení v Čechách používá sekulární institut, který není totožný s touto větví (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). První konvent řádu je v Čechách založen díky sv. Anežce České, sestře krále Václava I. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Ten vzniká na Starém Městě a je nazýván jako Anežský klášter a sousedí s klášterem minoritů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Takovéto sousedství můžeme nalézt i v Českém Krumlově. Krumlovská abatyše iniciovala a zasloužila se o výstavbu poutního kostela Panny Marie ve Svatém Kameni

u Rychnova nad Malší (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Roku 1683 bylo dočasně přesunuto osazenstvo kláštera klarisek ve Znojmě do tak zvaného klášteříčku k františkánům v Jindřichově Hradci (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 133). Jediným ženským klášterem na území dnešního jihočeského kraje v období středověku byl konvent damianitek v Českém Krumlově.

2. 6. Minorité fratres minores (menší bratři)

Řehole: Sv. Františka z Assisi

Činnost řádu: Jedná se o žebravý řád (mendikantský). Hlavním způsobem získávání prostředků bylo žebrání a dále výkon manuálních prací. V duchovním světě a charitativní činnosti se snaží pomoci osobám nemajetných vrstev a pomoc osobám vytrženým ze společnosti a začlenit je. Dále se zabývají výukou ve školství (Buben 2006, 132). Členové řádu se snaží přiblížit svým životem Ježíši Kristu a snaží milovat celý svět (faunu, floru, a neživou přírodu) a vše co život přináší včetně smrti (Buben 2006, 131-132). Ve 14. Století byli využíváni k boji s kacířstvím jak svým příkladem života (zbožným a chudobným), tak výkonem inkvizice.

Historie řádu a působení na našem území: Zakladatelem řádu je sv. František z Assisi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 143). Svatý František se narodil roku 1181 či 1182 v italském Assisi, jeho otec se živil jako kupec se sukrem a v době jeho narození se nacházel na obchodní cestě ve Francii (Buben 2006, 134). Jeho matka Jana ho nechala pokřtít jako Jana Křtitele (Buben 2006, 134). Jakým způsobem a kdy se dostává sv. František ke svému jménu i přes značné množství teorií není jasné.

Legenda praví, že matka sv. Františka před jeho porodem odešla na radu poutníka na místo určené pro stáj, kde porodila, tím byla navozena podobnost s Ježíšem Kristem (Buben 2006, 135). Vznik řádu můžeme klást do roku 1209, kdy se k jeho chudobě v chatrči nedaleko Assisi přidávají další tři stoupenci (Buben 2006, 136). Náplní této skupiny byla fyzická práce, žebrota, péče o malomocné a kázání (Buben 2006, 136). Roku 1210 tehdy již s 11 bratry, přišel do Říma k papeži Innocencovi III., kde předložil první verzi řehole tvořenou výňatky z evangelií (Buben 2006, 136). I přes počáteční papežovu nedůvěru, při třetí audienci nakonec papež řeholi schválil a Františka vysvětil

na jáhna (Buben 2006, 136). V době Františkovo působení v Porciuncule roku 1212 před něj předstoupila assiská šlechtična Klára se svými družkami, které se chtěly stát součástí jeho družiny (Buben 2006, 136, Hradilová 2014, 25). Světec tuto komunitu usadil při kostele sv. Damiána, a tím prakticky vzniká řád klarisek (Buben 2006, 136). Sympatizantem řádu byl v této době kardinál Hugolino, který měl na řád v jeho počátcích poměrně značný vliv (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 143). Jak počet členů řádu narůstal, bylo potřeba upravit řádové stanovy a bylo zapotřebí, aby je schválil papež. K tomu došlo po několika nezdarech a přepracování návrhu stanov až 29. listopadu roku 1223, kdy byl schválen papežem Honoriem III. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 143; Hradilová 2014, 25). František z Assisi zemřel roku 1226 v Porciuncule u Assisi a dva roky později ho papež svatořečil. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 143).

Na základě historické tradice se uvádějí dva letopočty, kdy se minorité dostávají na naše území a to rok 1225 a 1228 (Buben 2006, 163, Hradilová 2009,28). Nejstarší písemný doklad o usazení minoritů na našem území je datovaný do roku 1232 a působení u kostela sv. Jakuba v Praze (Buben 2006, 163). Před rokem 1230 se k nám nejspíše řád dostal roku 1228 z Německa na pozvání Václava I. a první konventy v Čechách byly podřízeny saské řádové provincii (Buben 2006, 163). Této provincii byly podřízeny, až do roku 1239 kdy vznikla česko-polská provincie (Buben 2006, 163). V prostoru současného jihočeského kraje vznikly kláštery minoritů celkem tři. Nejspíše prvním z nich byl Bechyňský konvent (pravděpodobně 1268 a podle novověké tradice 1281), dále v Jindřichově Hradci (nejspíše okolo roku 1320) a jako nejmladší konvent v Českém Krumlově (1358). Na žádost Přemysla Otakara II. papež Alexandr IV. řeší problémy s kacíři tím, že pověřuje inkvizicí dominikánský řád a následně vrhá do boje s nimi i minority (Buben 2006, 164). Zřejmě z těchto příčin vznikají minoritské kláštery v Jindřichově Hradci a posléze i v Českém Krumlově, jelikož největší výskyt jakéhosi lidového kacířství byl právě mezi kolonisty z ciziny v jihočeském prostoru. Brzy po nástupu 14. století se dva po sobě jdoucí provinciálové Heřman a Tobiáš stali inkvizitory v Království Českém (Buben 2006, 164). Inkviziční úřad na základě jmenování papeže Benedikta XII. začal od 1. července 1335 vykonávat pro Olomouc minorita Petr z Načeradce (Buben 2006, 164). Na konci 13. století vzniká v církvi spor mezi žebavými řády a faráři, týkající se vykonávání mší a především vykonávání pohřbů, jelikož lid dává přednost vzdělanějším řeholníkům, v rámci toho faráři přicházejí o příjem (Buben 2006, 164). V Praze u sv. Jakuba existovala řádová kolej,

kteřá byla posléze včleněna za Karla IV. do vznikající pražské university (Buben 2006, 164).

S husitským konfliktem zaniká definitivně na našem území 6 klášterů, dalších devět bylo obnoveno a jen konventy v Českém Krumlově a Chebu přežily, leč utrpěly jisté ztráty. K postupnému štěpení řádu dochází nejprve roku 1451, kdy vzniká v rámci dosavadní provincie působící na našem území druhá provincie rakousko – česko - polská (Buben 2006, 165). Dále roku 1469 se odštěpila provincie česká zahrnující i Slezsko (Buben 2006, 165). K právnímu a formálnímu rozdělení došlo až roku 1517 (Buben 2006, 165). Tím se řád rozdělil na minority, františkány, kapucíny (Vlček – Sommer - Foltýn, 1998, 143). V době pobělohorské kdy jsou kláštery doplňovány řeholníky z Itálie se šíří stížnosti na to, že příchozí se nesžívají s místním prostředím a mají špatný vliv na řád v konventech (Buben 2006, 165) V 18. století vznikají v Čechách čtyři kustodie, včetně krumlovské zahrnující kláštery v Českém Krumlově, Horažďovicích a ve Střibře. V rámci josefínských sekularizací zbyly v Čechách jen tři konventy v Praze, Mostě a Českém Krumlově, počet členů jednotlivých konventů byl snížen na 14. (Buben 2006, 166; Hradilová 2014, 29). Zánik zbytku klášterů přišel až roku 1950 s nástupem socialistické vlády (Buben 2006, 167).

2. 7. Pauláni (Pavláni), (Ordo Minimorum)

Řehole: sv. Františka z Pauly

Činnost řádu: Členové řádu se snaží pokorou a kajícíností přiblížit Bohu a smířit se s ním a hledají smíření sami se sebou (Buben 2007, 295). Jako symbol pokání za všechny hříšníky nekonzumují maso, sýry a vejce a mimo klasické tři sliby skládají ještě čtvrtý, kde se zavazují k půstu (Buben 2007, 295). Ustanovení neplatí u těžce nemocných, kteří mohou konzumovat maso ve špitále, který je vzdálen minimálně 50 sáhů od konventu. Další zvláštností je zákaz nosit na sobě cokoli z plátna a dotýkat se peněz. Nosit boty bylo též zakázáno, pro zimní období však tento zákaz neplatil. Řád se věnuje duchovní správě, vědecké práci a výuce na školách (Buben 2007, 295).

Historie řádu a působení na našem území: Zakladatelem řádu byl sv. František z Pauly, který se narodil 27. 3. 1416 (Buben 2007, 297). Jeho otcem byl Jakub

Martolilla a matkou Jakubova žena Vienna (Buben 2007, 297). Chlapec získal jméno podle sv. Františka z Assisi, ke kterému se jeho rodiče modlili při snaze mít potomka (Buben 2007, 297). Jelikož malý františek onemocněl oční vadou tak se jeho rodiče obrátili na sv. Františka z Asissi, a ten mu navrátil zrak. (Buben 2007, 297). Rodiče slíbili, že pokud se jejich dítěti zrak navrátí, pošlou ho na rok do kláštera a tak ve třinácti letech malého Františka posílají do kláštera minoritů v San Marco Argentano (Buben 2007, 297) Ve věku patnácti let odchází do Paoly a následně se ubírá roku 1435 do samoty k potoku Isca, kde v roce 1444 vzniká první konvent (Buben 2007, 297). S vybudováním poustevny pomáhal okolní lid (Buben 2007, 296). Sv. František, jedl jedenkrát denně jen chléb a vodu, chodil bos a spal na zemi (Buben 2007, 297). Náplní vznikajícího řádu se stala práce, noční bdění, mlčení a modlitby (Buben 2007, 297). Roku 1454 byl dostavěn klášter v Cosenze, což zapříčinilo, že se věhlas sv. Františka začal šířit. 30. listopadu roku 1471 vydal biskup Pirro Caracciolo z Cosenzy pro hnutí konstituci Decet nos, tím vznikla kongregace podřízená svatému stolci (Buben 2007, 299). Papežského uznání dosáhli Pauláni až 23. března 1474, kdy jim papež Sixtus IV. vydal bulu Sedas Apostolica a dne 17. května 1474, v níž jim dal privilegium žebravých řádů na výběr almužen (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 148). První řehole, kterou sv. František sepsal, byla přísnější než řehole minoritů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 148). V roce 1493 potvrdil řeholi, která obsahovala mlčenlivost a neustálou pokoru, papež Alexandr VI. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 148).

Na našem území je nejstarším klášteřem paulánů klášter v Kuklově (Kuglvait), jehož vznik je kladen do roku 1495, druhým nejstarším je klášter též nalézající se v současném jihočeském pkraji v obci Klášter u Nové Bystřice, jehož vznik je doložen k roku 1501. Díky množství klášteřů v Čechách, které v době pobělohorské narůstalo, došlo k vytvoření vlastní podprovincie podřízené provincii německé (Buben 2007, 395). Do historie se zapsali pavláni i během bojů se Švédy v Praze v roce 1648, kdy osazenstvo od sv. Salvátora bojovalo na hradbách v rámci zvláštního útvaru sestaveného z duchovenstva (Buben 2007, 395). K zániku všech konventů dochází vlivem Josefínských sekularizací mezi lety 1784 až 1789 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 148). Obnovení působnosti na našem území došlo až roku 1992 (Buben 2007, 306).

2. 8. Premonstráti (Candidus Ordo)

Řehole: sv. Augustína. Regule tohoto řádu jsou tvořeny spojením částí stanov několika řádů (Buben 2003, 59). Nalezneme zde prvky z předpisů cisterciáků, clunijských a hirsauských.

Činnost řádu: Řád se zaměřuje na duchovní čistotu, život v komunitě a snaží se přiblížit apoštolskému životu (Buben 2003, 59). K povinnostem náležela fyzická práce (Buben 2003, 59). Řád působí ve školství a v uměleckých činnostech (Buben 2003, 59). V liturgické činnosti se specializují na chórové modlitby (Buben 2003, 59).

Historie řádu a působení na našem území: Zakladatelem řádu byl sv. Norbert z Xanten, který se narodil nejspíše roku 1082 (Buben 2003, 63). Norbert pocházel ze šlechtické rodiny coby druhorozený syn (Buben 2003, 63). Původně mu byla předurčena vojenská případně duchovní kariéra (Buben 2003, 63). K zásadní události jeho života došlo roku 1115, kdy spadnul z koně a byl zasažen bleskem, který přežil (Buben 2003, 63). Od této chvíle se stal kazatelem, kajícím a zakladatelem řádu (Buben 2003, 63). V době svého mládí se stal kanovníkem se slušným příjmem v kapitule sv. Viktora v Xanten (Buben 2003, 63). Získal vzdělání ve kterém disponoval literárním nadáním a velmi dobrou výřečností, následně byl vysvěcen na podjáhna (Buben 2003, 63). Po roce 1115 žil v klášteře augustiniánů kanovníků v Klosterrathu a posléze žil již jako poustevník na vrchu Fürsenberg u Xanten (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 151). Na konci roku 1115 byl vysvěcen v Kolíně nad Rýnem na kněze (Buben 2003, 65). Pro neshody svých názorů s komunitou v Xanten roku 1118 toto místo opustil, majetek rozdal a stal se potulným kazatelem (Buben 2003, 65). Roku 1120 založil se skupinou druhů ve Francii v údolí Prémonstré v blízkosti kostelíku sv. Jana Křtitele první klášter (Buben 2003, 65). Zdejší komunita čítala okolo 40 kleriků a laiků a přijala řeholi sv. Augustína (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 152). Ke schválení řádu papežskými legáty došlo 28. června 1124 (Buben 2003, 65). Definitivní potvrzení řádu přinesla bula *Apostolicae disciplinae spectantes* vydaná v Lateráně 16. února 1126 papežem Honoriem II. (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 152). Tento řád lákal do svých řad jak lid vyšších tak i z nižších sociálních vrstev (Buben 2003, 65). V následujících letech začaly vznikat řádové konventy po celé západní Evropě.

Řád premonstrátů se dostal na české území zásluhou olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, který je k nám přivádí jako symbol snahy odloučení církevní moci od světské (Buben 2003, 74). Řád sem přišel v letech 1143 až 1144 z kanonie Steinfeld a byl usazen na Strahově (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 152). Na usazení řádu na našem území nese zásluhy též kníže Vladislav II. a jeho choť Gertruda (Vlček – Foltýn - Sommer 1998, 152). Další kláštery ve 12. století vznikají v Želivi, Litomyšli a roku 1185 vzniká jediný klášter premonstrátů v jižních Čechách v Milevsku (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 152). Následně jsou založeny kanonie v Teplé (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 153) a v prostoru Moravy vznikají v Louce u Znojma, Zábrdovicích u Brna a klášter premonstrátek v Nové Říši (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 153). Na území českého království měly vliv i kláštery ve Schläglu či Windbergu (Foltýn – Sommer - Vlček 1998, 153). Význam a prestiž řádu na našem území byla zvýšena přenesením ostatku sv. Norberta z Magdeburku do Prahy a roku 1627 došlo k prohlášení sv. Norberta za spolupatrona české země (Buben 2003, 75). Černým obdobím pro řád na našem území byla doba husitských válek, kdy došlo k poškození a likvidaci některých řádových majetků. Další ránu zasadily premonstrátům josefínské sekularizace. 11. 9. 1781 došlo k exempci řádu, a tím kláštery začaly spadat pod správu biskupů (Buben 2003, 75). Zrušena byla opatství v Hradisku, Milevsku, Louce a Zábrdovicích (Buben 2003, 75). Konec řádu na čtyřicet let znamenal nástup komunismu. K obnovení činnosti řádu v naší zemi došlo až po listopadu 1989.

3. Historický vývoj klášterů

3. 1. Bechyně - klášter minoritů (posléze františkánů), (Obr. 1.)

Kdy byl klášter založen, není dodnes zcela jasné. Většinou, se na základě novověké tradice uvádí letopočet 1281 (Krajíc a kol. 2000, 44). Autoři Pavel Vlček, Petr Sommer a Dušan Foltýn předpokládají, že je to velmi nepravděpodobné, aby v letech po porážce Přemysla Otakara II. došlo k tomuto nadání. Přiklánějí se k tomu, že klášter s velkou pravděpodobností vznikl ve 13. století v době po roce 1268 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 169). Klášter byl původně obsazen Minority až do husitských válek (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 677). V průběhu tohoto konfliktu došlo k úplnému zničení kostela i konventu husity (Podlaha - Šittler 1898, 16). Je velmi nepravděpodobné, že v době po husitských válkách nebyl obsazen, jelikož na celém území Čech byl velký nedostatek kněží. O obnovu se zasloužil majitel zdejšího panství Zdislav ze Šternberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 169). Roku 1490 rozhodla generální kapitula františkánů observantů v Urbínu a ve Znojmě o obnově kláštera v Bechyni, tentokrát však měl být konvent obsazen Františkány (Radová - Rada 1998, 161). Františkáni přicházejí do Bechyně 8. října roku 1491 (Krajíc a kol. 2000, 44), zda již před jejich příchodem byly zahájeny stavební práce na kostele, není dodnes jasné, vytesaný letopočet v prostoru presbytéria uvádějící rok 1491, ten však může připomínat jen rok příchodu klášterní komunity (Podlaha - Šittler 1898, 16). Roku 1492 byl vysvěcen presbytář biskupem Janem Filipcem (Radová - Rada 1998, 161). Zaklenutí dvoulodí sklípkovou klenbou je datováno do období těsně před rok 1500 (Krajíc a kol. 2000, 47). Práce na budově konventu byly zahájeny dne 29. dubna 1501 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Soudit tak lze díky tomu, že architektonické řešení kleneb je v presbytáři kostela starší než na zaklenutí lodí, které odpovídá zaklenutí konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Dne 24. dubna 1513 zasedala v klášteře provincionální kapitula to již, byla nejspíše stavba z velké části hotova (Krajíc a kol. 2000, 44). Roku 1569 získal Bechyni Petr Vok z Rožmberka a roku 1570 nechal při konventu vybudovat špitál (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Na počátku třicetileté války roku 1619 obsadilo město společně s klášterem Buquoyovo vojsko, které klášter vydrancovalo a poškodilo (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Roku 1623 je přistavěna kaple sv. Calixa za přispění Adama ze Šternberka, další kaple tentokrát zasvěcena Panně Marii Bolestné a oratoř je přistavěna roku 1673, iniciátorem je tentokrát Jan Norbert ze Šternberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Třetí kaple je budována roku 1725 na

místě kaple Pána Ježíše, kterou financuje Maria Terezia Paarová (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170).

3. 2. Borovany - probošství augustiniánů kanovníků (Obr. 2.)

Zakladatelem je Petr z Lindy sloužící Rožmberku poté měšťan v Linci a od roku 1425 (Buben 2003, 50) měšťanem v Českých Budějovicích (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). První část Borovan získává koupí 16. října 1433 (Buben 2003, 50). Kompletně získává Borovany do držení roku 1436 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Majitel získává roku 1455 šlechtický titul panoše (Buben 2003, 50) a též toho roku zakládá sedmičlennou augustiniánskou komunitu (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 181). Osazenstvo přichází z Třeboně v čele s proboštem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Bezdětný zakladatel následně odkazuje tomuto probošství veškerý svůj majetek (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Založení je potvrzeno 10. srpna 1455 Jiřím z Poděbrad jménem Ladislava Pohrobka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Papež nadání potvrzuje 19. září 1458 a následně ho definitivně potvrzuje breve z 10. ledna 1460, v němž povoluje vybírat odpustky na výstavbu (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 181). Dne 15. března 1461 nadaci potvrzuje Jiří z Poděbrad tentokrát jako král (Buben 2003, 50). Následně 6. června 1461 ji potvrzuje i administrátor papežské arcidiecéze Mikuláš z Krumlova (Buben 2003, 50). Vznikající klášter byl filiálkou treboňské kanonie (Buben 2003, 51). Jako modlitebna jim dočasně sloužil starší farní kostel připomínaný již roku 1339, který byl pro jejich účely přestavován a posvěcen 14. října 1464 o dva roky později byl nejspíše dokončen konvent s malým ambitem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Od 9. dubna 1470 se stal klášter filiálkou kláštera ve Waldhausenu (Buben 2003, 51). Mezi lety 1470 až 1473 umírá zakladatel kláštera a roku 1477 i jeho manželka (Buben 2003, 51), jelikož neměli dědice, získali patronátní právo Rožmberkové. Úpadek kláštera v rámci 16. století dokonala morová epidemie z roku 1557, kterou přežil pouze jediný člen komunity (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Mezi lety 1558 až 1564 byla komunita administrována z Třeboně (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Klášter i se svými majetky se dostává od roku 1600 do dědičného držení Rožmberků (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). V průběhu třicetileté války kostel utrpěl značné škody (Buben 2003, 51). Probošství je obnoveno 13. března 1630, kdy Ferdinand III. žádá 13. března probošta Bernarda I. Waitze z Klosterneuburgu, aby do Borovan vyslal dva konventuály (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Žádost císař musel připomínat ještě 24. června 1635 (Vlček – Sommer -

Foltýn 1998, 182). V roce 1651 je dokončena obnova budov a roku 1658 poprvé vede konvent samostatný administrátor (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 182). Prvním proboštem 18. listopadu 1662 je zvolen Georg Jaud (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Probožství právně začalo fungovat však až 11. června 1663 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). V této době zde působili tři kanovníci a jeden klerik (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Roku 1729 jsou přestavována poslední patra kostelní věže, roku 1746 je prodloužen chór, opraveny konventní budovy a vystavěna škapulířová kaple (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Mezi lety 1760 až 1770 dochází k přístavbě prelatury. Výnosem Josefa II. ze 14. listopadu 1758 bylo probožství zrušeno, konvent a statky prodány Johannovi ze Schwarzenberga a upraveny na zámek, kostel se dle biskupského dekretu z 23. října 1786 stal farním (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 182).

3. 3. České Budějovice - klášter dominikánů (Obr. 3.)

Dominikánský klášter byl založen spolu s městem České Budějovice, jak je pro zakládání měst „na zeleném drnu“ ve 13. století typické. Pro založení města i samotného kláštera byl králem Přemyslem Otakarem II. zvolen rovinatý a bažinatý prostor Českobudějovické pánve, který skýtal možnost využití vodních toků k fortifikačním účelům (Kuthan 1975, 161). Aby bylo vodotečí k opevnění budoucího města využito maximálně, bylo vybráno místo na soutoku řek Malše a rameny řeky Vltavy, v blízkosti vesnice nazývané Staré Budějovice (Kuthan 1975, 159-161; Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 198). Prostor pro právě zakládané město byl vytyčen v sevření vodních toků z jihu a západu chráněn řekami Vltavou a Malší a z východu a severu Mlýnskou stokou. K lokaci nově zamýšleného města byl pověřen zvíkovský purkrabí Hirzo (Kuthan 1975, 160) či Hirczo (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 198). Nejstarší dochovaná písemná zmínka o Českých Budějovicích je právě spjata s lokací Dominikánského kláštera, kde rytíř Hirzo vymezuje dominikánům místo pro založení kláštera a daruje louku na břehu řeky naproti klášteru, aby ji použili k zřízení zahrady. Tato zpráva je datovaná k 10. březnu roku 1265. (Lavička 2016, 236). Jiné práce zabývající se dominikánským klášterem uvádějí datum 10. března 1265 (Denkstein 1933, 3; Kuthan 1975, 160) V práci Gotická architektura v jižních Čechách přibližuje Jiří Kuthan možnost, že mohla existovat listina, která by posunula měřičské práce na kláštere do roku 1263. Autor vychází z registru Václava Březana z roku 1616. Václav Březan tuto informaci sám nejspíše převzal z jiné již neexistující listiny (Kuthan 1975, 160): „*pan Hirzo neb Hyrš, rytíř, purkrabě na Zvíkově, za Přemysla, krále toho jména*

druhého, rozkázáním krále pána svého v Budějovicích, nebyvši ještě město, nežli městečko neohražené, klášter vyměřoval“ (Kuthan, 1975, 160; Čechura 1986, 398; Lavička 2016, 236). Prostor pro klášter nechal lokátor vytyčit na západním okraji zakládaného města, tak aby jeho budovy tvořily v tomto úseku součást městského opevnění (Kuthan 1993, 179). V roce 1267 král Přemysl Otakar II. nechal na severní straně presbyteria postavit kapli sv. Markéty, nejspíše na památku jejího úmrtí 28. října 1276 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199; Čechura 1986, 399). Následně je postavena i protilehlá kaple na jižní straně presbyteria, která byla trojboce uzavřena. V tomto období bylo postaveno schodiště nacházející se na vnější straně severovýchodního nároží severní boční lodě (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199; Denkstein 1933, 5-6; Kuthan 1975, 160). Kostel měl být podle dodnes nezachovaného nápisu, který se měl nacházet nad schodištěm, vedoucím na hudební kruchtu, vysvěcen roku 1274, první neděli po svátku Svaté Trojice, to je 3. června (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199; Lavička 2016, 237). Tuto informaci podporuje skutečnost, že v roce 1574 došlo k oslavení třístého výročí vysvěcení, u příležitosti opravení chrámu po požáru (Kuthan 1975, 167; Lavička 2016, 237). Údajně byl spolu s vysvěcením kostela v roce 1274 uveden do funkce převor P. Jindřich Librarius, včetně sta svých mnichů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199). Ten zemřel roku 1281 a byl pohřben v jižní stěně lodi v kapli sv. Vavřince (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199). Roku 1298 vydal, pasovský biskup Bernard odpustky ke stavbě což naznačuje, že stavební práce, nebyly stále ukončeny (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199). Výstavba budov konventu byla nejspíše zahájena po dokončení stavby kostela ve 14. století a doba jejich stavby se z důvodu nedostatku prostředků protahovala, což nebylo u klášterů mendikantských řádů neobvyklé (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). Datovat lze studniční kapli, která je svými architektonickými prvky řazena do poloviny 14. století. Husitské války se dominikánského kláštera, na rozdíl od jiných v jihočeském prostoru výrazně nedotkly. Válečné konflikty se sice klášteru vyhýbaly, ale byl ohrožován požáry, a to v letech 1381, 1463, 1521 1560 a 1728 (Denkstein 1933, 8). Nejenom samotné budovy, ale i komunita řeholníků byla ohrožována a to především v obdobích morových epidemií. Další nepříznivou oblastí byl nedostatek mladých řeholníků, kteří by vstoupili do kláštera, tak nastala situace, kdy v letech 1525–1548 žil v klášteře pouze převor P. Bernard Bursatoris (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). Po jeho smrti zůstal klášter opuštěn a ani přes žádost Ferdinanda I. k provinciálu zůstal klášter opuštěn a přešel do majetku města, které budovy využívalo ke světským účelům. Prostory fungovaly jako

kanceláře pro úředníky ze solního úřadu (refektář a dormitář) a do zimního refektáře se nastěhoval mincovní úřad (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200-201). Pouze budova klášterního kostela snad zůstala využívána k liturgickým účelům (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Řeholníci se do kláštera navrátili až 8. listopadu 1587 pod vedením převora Vincenta Bolzana (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Před jejich vstupem došlo k vysvěcení arcibiskupem Antonínem Brusem z Mohelnice (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 201). Po požáru z 8. dubna 1723 byl klášter, z velké části barokně přestavěn (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Dominikáni zde zůstávají v konventu do vydání dekretu ze dne 18. prosince 1784, kterým byl v roce 1785 konvent a v té době katedrální kostel předán do rukou piaristů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Piaristé zde působí, až do listopadu roku 1885 kdy jsou nahrazeny redemptoristy, kteří zde působili do přelomu let 1949/1950 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201).

3. 4. Český Krumlov-kláštery minoritů a klarisek (Obr. 5.)

Založení klášterů v Českém Krumlově je spjato s rezidenční funkcí města, prestiží a módním trendem dané doby. Založit klášter v hlavním městě rožmberského dominia pojali bratři Petr I., Jošt I., Petr II. a Oldřich I. (Šimůnek 2011, 234) nejspíše již v padesátých letech 14. století, další možností je, že tento záměr pojal již jejich otec Petr z Rožmberka. Prvním faktem, který této tezi napovídá, je že před schválením založení kláštera minoritů již v Českém Krumlově pobývali (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Možným prvním impulsem k založení kláštera mendikantského řád, je nařízení papeže Jana XXII. z roku 1318 (Dvořák a d. 1948, 27), kde nabádá inkvisici k vyhlazení kacířů v některých zemích království českého. Výskyt kacířů je zapříčiněn vnější kolonizací, v rámci které přicházejí na nově kolonizovaná území osadníci z Lombardie, Rakouska a Německa (Dvořák a d. 1948, 26; Hradilová 2014, 34). Nejrozšířenější sektou v jihočeském prostoru byly tak zvaní Valdenští (Dvořák a d. 1948, 26). Podobné sekty se vyskytovaly převážně v prostředí chudiny (Dvořák a d. 1948, 26).

Takovéto pozdní povolání Minoritů za účelem potírání, kacířství a demonstrace příkladného zbožného života můžeme nalézt v Jindřichově Hradci (Dvořák a d. 1948, 26-27). Některé prameny uvádějí, že klášter založila Paní Kateřina vdova po Petrovi I. z Rožmberka společně se svými syny roku 1350 (Kubíková 2009, 15). Jisté je, že roku 1358 bratři žádali papežskou kurii v Avignonu o povolení založit nový minoritský konvent (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Dne 6. dubna 1358 vydal papež Innocenc VI. listinu povolující založení kláštera klarisek s dvanácti sestrami a klášter

minoritů s dvanácti bratry (Šimůnek 2011, 234). Minorité nejspíše stavbu kláštera převzaly již před oficiálním papežským povolením v roce 1357 a klarisky až po oficiálním schválení lokace v roce 1361 (Kubíková 2009, 15). Druhým faktem, který podporuje teorii, že plány na fundaci kláštera jsou starší, je, že již roku 1359, vysvětil biskup Albert kostel Božího těla Panny Marie (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206), který je centrem českokrumlovských klášterů. Tyto skutečnosti by naznačovaly, že i samotná výstavba klášterního kostela byla započata, před oficiálním schválením fundace. Iniciativa k založení kláštera klarisek je připisována ženám z rožmberského rodu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Následně se dá uvažovat, že před dokončením budov konventu byly využívány dočasné provizorní ubytovací stavby (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Tento typ dvojklášterů je v terminologii označován jako Doppelkloster (Šimůnek 2011, 234). Anna z Rožmberka darovala svůj dům v sousedství minoritského kláštera pro potřeby terciárek či bekyň (zbožných vdov a panen, které se chtěly věnovat službě bohu a nechtěly složit řeholní slib), (Šimůnek 2011, 234). K darování došlo roku 1357 (Kubíková 2009, 15). Stavebnímu útlumu proběhl v době husitských válek konkrétně roku 1420, byly poškozeny i budovy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). V této době byly prostředky nejspíš přesměrovány a využity k vojenským účelům. Husité měli v roce 1420 ve snaze vypálit klášter proniknout přes Nové Město, přímo do prostoru latránu. Tyto informace byly údajně získány pomocí útrpného práva na zajatém hrnčíři Slévkovi v roce 1420 a roku 1423 na Heřmanovi ze Zaječic (Dvořák ad. 1948, 28). Velký stavební boom přišel na sklonku 15. století (Šimůnek 2011, 234), to přímo souviselo s rožmberskou politikou, získáváním nových majetkových držeb a vzrůstající prestiží rodu. Jednou z nejstarších částí je ve východním traktu ambitu minoritů kaple svatého Wolfganga, která sloužila jako kapitulní síň, jejíž výstavba probíhala nejspíš před rokem 1491 (Dvořák ad., 1948, 72). Podle tvarosloví stavebních prvků provedla zaklenutí ambitu rožmberská stavební huť okolo roku 1500 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Další stavební aktivita na klášterních budovách probíhala nejspíše mezi roky 1597 až 1605, kdy je slavnostně vysvěcen kostel (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Roku 1616 se dokončovala stavba pozdně gotické věže kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). V průběhu 17. století přesněji v letech 1649-1681 byl kostel po požáru z doby před třicetiletou válkou přestavěn (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207) přestavěn a zaklenut valenou klenbou. Stavba kostela byla prodloužena v letech 1669-1670 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). Hrubá stavba kostela a kruchta jeptišek je v práci Encyklopedie

českých klášterů autorů: P. Vlčka, P. Sommer, D. Foltýna na straně 207 je datována do doby před rokem 1679. Roku 1686 došlo k výstavbě poutní kaple P. Marie Einsiedelské (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207), která se nachází uprostřed rajského dvora v kvadratuře minoritů. Další stavební činnost je datována až na počátek 18. století konkrétně do roku 1715, kdy se prováděly práce při ambitu kostela (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). Do roku 1726 byla realizována výstavba jednoho konventního křídla, následně v letech 1764-1777 jsou uskutečňovány další stavební úpravy, které nebyly komplexní, jelikož roku 1728 byl hlášen neutěšený stav budov včetně konventního pivovaru (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207-208). Na konci 19. století v klášteře působilo pouze pět kněží, novic a laik (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 208). V současné době patří klášter řádu Křížovníků s červenou hvězdou.

3. 5. Jindřichův Hradec - klášter minoritů (Obr. 4.)

Místo, na kterém se nalézal konvent minoritů, bylo osídleno dle archeologických nálezů již v průběhu 11. až 12. století (Břicháček 1992, 46). Prvním řádem, který působil na území města, byl Řád německých rytířů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Předpokládá se, že minorité v Jindřichově Hradci, začali působit okolo roku 1320 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Možný důvod povolání minoritů do města je nařízení papeže Jana XXII. z roku 1318 (Dvořák a d. 1948, 27), kde nabádá inkvisici k vyhlazení kacířů v některých zemích království českého. Výskyt kacířů byl zapříčiněn vnější kolonizací, v rámci které přicházeli na nově kolonizovaná území osadníci Lombardie, Rakouska a Německa (Dvořák a d., 1948, 26). Nejrozšířenější sektou v jihočeském prostoru byly tak zvaní Valdenští (Dvořák a d. 1948, 26), před nimi Katharové (Teplý 1936, 102). Podobné sekty, se vyskytovaly převážně v prostředí chudiny (Dvořák ad. 1948, 26). Tito kacíři byli souhrnně též nazýváni „Chudáčky božími“ (Teplý 1936, 102). První písemná zmínka o minoritech je datována do doby mezi lety 1335 až 1342, kdy se minorité objevují ve výzvě papežského inkvizitora Havla z Hradce adresované všem jindřichohradeckým měšťanům, ve které je vyzývá pokud, mají něco společného s kacířstvím, necht' se dostaví před faráře inkvizitora či kvardiána minoritského konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Minorité začali budovat svůj konvent u kostela sv. Jana Křtitele, jehož doba vzniku je kladena do doby okolo roku 1270 (Kuthan 1994, 171). Kostel s velkou pravděpodobností začali budovat příslušníci řádu německých rytířů, usuzovat tak lze, dle nápisu, zachovaném na jednom z jižních opěráků presbytáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Na tomto opěráku je

uvedeno jméno stavitele Velislava a kostelního kustoda Zdislava (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Zdislav je nejspíše totožný se členem konventu řádu německých rytířů Zdislavem, který je zmíněný k roku 1297 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Zahájení stavby je nejspíše spjato s dobou vlády Oldřicha z Hradce, který zastával úřad na dvoře Přemysla Otakara II., Oldřich se slohově nechal nejspíše inspirovat u královského dvora (Kuthan 1994, 169-171). Kostel byl původně zamýšlen jako trojlodní bazilika, která měla mít bohatě profilované prvky, jež byla nakonec dostavěna pro nedostatek prostředků mendikantského řádu jako dvoulodní kostel (Kuthan 1994, 169-171). Roku 1380 přizval minoritský provincionál Tomislav k duchovním milostem v konventu hradecké soukeníky, což vedlo ke vzniku soukenické kaple v kapitulní síni (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). V roce 1369 došlo k budování ambitu podle předlohy augustiniánského kláštera v Třeboni, tento však neměl být zaklenut, následně byly prováděny práce na kostele a výstavba nového dormitáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Tyto stavební práce měly stát 28 kop grošů a 10 měr pšenice, dále měl konvent zajistit stavební materiál a výstavba měla probíhat formou etap z důvodu nedostatku prostředků (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Zahájení další stavební fáze měl oznámit konvent tři týdny dopředu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Je jisté, že v této době stál již refektář a byly nejspíše rozestavěny: kapitulní síň s malým presbytářem a kaple sv. Mikuláše (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Roku 1434 došlo k napadení města husity a s ním i kláštera, který údajně bránili jindřichohradečtí soukeníci (Novák 1901, 150). V rámci bojů, byl poškozen kostel sv. Jana, který byl posléze opravován minority v letech 1480-1484 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Minorité působili společně s františkány v kapli sv. Máří Magdalény nacházející se ve špitále, kde zajišťovali duchovní službu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Ten to fakt máme doložen k roku 1491 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Tyto povinnosti převzali po řádu německých rytířů, kteří ukončili působení ve městě v roce 1450 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). V průběhu 16. století dochází k úpadku minoritů, a tak roku 1560 odcházejí zbytky komunity do Jihlavy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Budovy jsou posléze využity ke zřízení špitálu, ke kterému 23. února vydal nadační listinu Jáchym z Hradce a o rok později ji stvrdil panovník (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273).

3. 6. Jindřichův Hradec - klášter františkánů (Obr. 6.)

První františkáni se do Jindřichova Hradce dostávají ze slezského Hlohova roku 1475 údajně díky františkánskému kazateli Janu Kapistránovi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). V Hradci vedli vyjednávání s Jáchymem z Hradce o převedení minoritského konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Mnichům bylo poskytnuto ubytování v měšťanském domě a liturgické úkony mohli vykonávat v kostele sv. Václava (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). Komunita dále hledala pozemek ve středu města, a tak došlo k vytipování místa v nové novoměstské čtvrti (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). Pozemky získal Jindřich z Hradce a věnoval je františkánům a zároveň dne 3. června 1478 vydal donační listinu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). Donační listina se dále zmiňuje o novém kostele, jenž je zasvěcen ke cti Spasitele, svaté Kateřině, svatému Františku Serafinskému, Antonínovi, Ludvíkovi a Bernardovi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Nadace je platná již následujícího roku (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 276). Předpokládá se, že stavební práce již probíhaly a nejspíše byly hotové některé konventní budovy (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 276). Kostel sv. Kateřiny byl budován od roku 1478 a byl dokončen 9. srpna 1491 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Na počátku 16. století konkrétně roku 1534 založila Anna z Münsterberku dům bekyň (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Následně Anna z Münsterberku uskutečnila další donaci roku 1541, a tím zajistila přežití konventu po zbytek 16. století (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Klid, skončil 19. listopadu 1619, kdy došlo k vyhnání řeholníků, vydrancování kláštera, jeho vypálení (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276) a poboření (Novák 1901, 193). Minorité se v pobělohorské době vrátili a díky majiteli panství Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka získali zdroje na rekonstrukci a dokonce na stavební rozšíření (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Díky tomu byla roku 1622 přistavěna kaple sv. Antonína a roku 1625 kaple sv. Barbory. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Tyto kaple byly vysvěceny nejspíše spolu s kostelem 6. září 1625 pražským arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). V následujících letech si řeholníci stěžovali na špatné poměry týkající se potravin, že pro hladomor si „*ani skývy chleba si vyžebrať*“ nemohli (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). K roku 1644 je obnova dokončena (Novák 1901, 194). Další části kláštera jsou svěceny: 1646 sakristie, roku 1661 zvonička a roku 1662 přistavěna kaple sv. Antonína (Novák 1901, 194). Roku 1662 probíhala přestavba kaple sv. Antonína na náklady hradeckého hejtmana Samuela Ferdinanda Karolida z Karlsberga (Novák 1901, 194). Klášterní komplex nebyl

zachován v dobré kondici dlouho, již roku 4. července 1669 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276), (J. Novák uvádí datum 7. Července) postihl konvent a kostel požár, jenž nejspíše vznikl v kuchyni (Novák 1901, 194). Opravy probíhaly v letech 1672 až 1677, v rámci nichž došlo k přistavění portikusu a kaple Porziunculy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Menší stavební úpravy byly prováděny v letech 1721 až 1726 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Dne 25. Února 1785 byl klášter zrušen a členové současného osazenstva mohli zde zůstat na dožití, a však roku 1789 proběhla obnova kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Dne 19. května 1801 došlo k požáru (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276) a jeho škody byly napravovány v následujících letech. V rámci této stavební činnosti byly vystavěny i dvě dřevěné zvonice (Novák 1901, 197). Další zvonice vystavěna roku 1822 v prostoru nad presbytářem (Novák 1901, 197). Komunita postupně upadala, a tak ne koci století zde žili pouze dva kněží a tři laici (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276).

3. 7. Klášter (Nová Bystřice) - klášter pavlánů (Obr. 7.)

Podle J. Nováka lze prvopočátky pavlánské poustevny hledat mezi roky 1491 až 1493, kdy se dva členové řádu sv. Františka z Pauly usadili 4 km východně od Nové Bystřice u obce Konráče (Novák 1901, 306). Na náklady Konráda z Krajku, jim roku 1501 byly zbudovány obytné budovy a kostelík zasvěcený sv. Trojici (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386) a údajně podle tří léčivých pramenů osada dostala pojmenování Heilbrunn (Novák 1901, 306). V lidové mluvě se však ustálilo pojmenování Klášter (Novák 1901, 306). Komunita zde žila až do 22. července 1533, kdy byla utrakvisty vyvražděna (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276) a kostelík vypálen (Novák 1901, 306). O rozsahu původních staveb a jejich vztahu k současným budovám není nic známo. Současný klášterní areál začal být budován od 1. července 1626 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276), kdy sem majitel bystřického panství Adam Pavel Slavata povolal opět pavlány (Novák 1901, 306). Fundační listina z 29. září 1626 potvrzuje, že vznikající komunita čítala 6 řeholníků povolanych z Burgundska pod vedením P. Gabriela Lieffroyem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Na tomto místě měly v té době stát ještě budovy či jejich části, které vznikly v roce 1501 (Vlček - Sommer- Foltýn 1998, 386). Kvadratura byla dostavěna mezi lety 1665 až 1667 díky Ferdinandovi Vilémovi hraběti z Chlumu a Košumberku (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Základní kámen kostela byl položen dne 26. června 1668, autoři práce Encyklopedie Českých klášterů P. Vlček, P. Sommer, D. Foltýn, předpokládají, že původní kostelík byl stržen až během

výstavby nového chrámu (Vlček - Sommer - Foltýn 1998, 386). Výkopové práce na základech kostela byly prováděny již o rok dříve (Vlček – Sommer - Foltýn, 1998, 386). Stavba kostela byla kompletně dokončena roku 1679 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). V rámci Josefínských reforem došlo ke zrušení kláštera 1. listopadu 1785 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). K roku 1786 je kostelu přidělen lokalista, kterému je přiděleno několik osad které byly odděleny od fary v Nové Bystřici (Novák 1901, 306). Při tomto kostele koncem v 18. a počátkem 19. století vzniká osada zvaná Klášter (Novák 1901, 306). Kostel je veden farářem od 10 října 1856 (Novák 1901, 306) a v době jeho funkce jako farního kostela dochází v letech 1887-1892 k opravě střechy a v rámci ní i ke snížení stropů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Na koci 50. let 20. století je stržena kvadratura a zůstává do dnešních dnů zachován pouze kostel (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386).

3. 8. Kuklov - klášter pavlánů (Obr. 8.)

V bezprostřední blízkosti dnešní pozůstatků kláštera se nalézal vrcholně středověký hrad. Tento hrad se stal koncem 14. století majetkem panovníka, a to Václava IV. (Kubíková 1996, 216). V době konfliktu vladaře s Panskou Jednotou se ho zmocnil Jindřich III. z Rožmberka, jenž hrad pobořil (Kubíková 1996, 216).

Do legitimního vlastnictví, hrádek získal „za věrné služby“ od panovníka roku 1405 (Kubíková 1996, 216). V průběhu husitských válek pustnul jak hrad, tak farní kostel sv. Ondřeje, který je zmíněn poprvé roku 1378 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 184). Dne 5. dubna 1495 dal Petr a Oldřich z Rožmberka svolení kongregaci sv. Františka de Paula, k usazení „na poušti v lesích nad Kugelwaidem“ (Mareš - Sedláček 1918, 304). Společně s povolením této fundace vznikajícímu klášteru předali vesnice, les a kostel (Mareš - Sedláček 1918, 304). V dobových pramenech je též znám pod názvy Hora sv. Ondřeje (1518) nebo Poušť sv. Ondřeje (Mareš - Sedláček 1918, 304). Jedná se o první paulánský klášter na českém území (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). Řeholníci přišli do nově založeného kláštera z hornorakouského Thalheimu (Vlček – Sommer - Foltýn 1988, 184). Nejspíše prvním svatostánkem byl opravený farní kostel sv. Ondřeje, který by mohl být s velkou pravděpodobností součástí kostelní sakristie, lze tak uvažovat na základě jejího půdorysu, tato domněnka se objevuje už v soupisu památek Českokrumlovská (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). Na základě odkazů českokrumlovských obyvatel z let 1512, 1517 a 1518 můžeme usuzovat, že již v těchto letech stál klášterní kostel nebo aspoň jeho část (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185).

V roce 1528 zde Rožmberkové zřídili pivovar, jehož provoz byl ukončen roku 1556 (Mareš - Sedláček 1918, 304). Nedaleko byl zbudován též mlýn a pila, které se nacházely dole pod svahem (Kubíková 1996, 217). Posledním písemným dokladem o fungování kláštera pochází z doby, kdy konvent vedl Korektor Bernard z 31. ledna 1530 (Kubíková 1996, 217). Roku 1551 byly opravovány sklepy do této doby, je také předpokládán zánik klášterní komunity (Mareš - Sedláček 1918, 304). Jedna z variant proč došlo k zániku tohoto zakladatelského díla, je odlehlost a nedostatek prostředků, plynoucí z majetkové držby kláštera, jež nestačila k užití komunity. Roku 1555 došlo k vyžádání největšího zvonu z klášterního chrámu, pro potřeby farního kostela ve Křemži (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). V době pobělohorské vymáhali pavláni restituci majetku v letech 1627, 1672-1676, 1705, 1727 leč marně (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185).

3. 9. Milevsko - klášter premonstrátů (Obr. 9.)

Pro založení premonstrátského kláštera byl vybrán prostor na břehu Milevského potoka poblíž křižovatky obchodních cest. Fundátorem milevského kláštera byl Jiří z Milevska a tento záměr pojal nejspíše již roku 1184 (Fröhlich 1997, 83), jelikož v tomto roce směnil některé části svého majetku v prostoru severních Čech s Jindřichem Břetislavem za statky v okolí Milevska (Kuthan 1977, 32) tak, aby vznikla ucelená hospodářská základna (Břicháček 2014, 66). K založení kláštera došlo roku 1187, kdy do Milevska přicházejí první mniši z kláštera ze Želiva (Břicháček 2007, 22). V tento rok se stal opatem kláštera známý kronikář Jarloch (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 364). Do majetkového držení kláštera se při jeho založení dostalo i několik vesnic na pravém břehu Vltavy (Kuthan 1975, 110). V této době musely již započít práce na samotné stavbě klášterního kostela a konventu, aby mohly postupně nahrazovat dočasné stavby (Břicháček 2007, 22). Dočasným provizoriem byly myšleny stavby či stavba fungující jako: dormitář, cella hospitum, vrátnice a oratorium jak stálo v řádoých stanovách (Kuthan 1977, 39). První známou katastrofou v existenci kláštera se stal požár z roku 1191 (Břicháček 2007, 22). Další citelnou ranou bylo úmrtí lokátora Jiřího z Milevska, která přišla někdy před rokem 1207 (Břicháček 2007, 22), s čímž přišla doba nejistoty. Patronát nad klášterem převzal panovník a je zajistil provoz a relativní kontinuitu výstavby (Břicháček 2007, 22). Poslední zmínka o známém opatovi Jarlochovi pochází z roku 1221 a v roce 1234 (Kuthan 1975, 110) je zmiňován již opat Jan, dle těchto záznamů lze usuzovat, že mezi těmito roky došlo k úmrtí prvního opata Jarlocha.

V práci pana Pavla Břicháčka Nebe a peklo na zemi je kladeno úmrtí do let 1227 až 1228 (Břicháček 2007, 22). Klášteru byl nakloněn i český král Václav I. a jeho pobyt v Milevsku je doložen listinou k roku 1233 (Břicháček 2014, 68). Listinou z roku 1285, bylo českým králem Václavem II. klášteru potvrzeno právo patronace nad kostely v Novém a Starém Kamýku (Břicháček 2014, 68) a nahrazeny škody, které utrpěl Milevský klášter v době bojů o Zvíkov v předchozím roce (Kuthan 1975, 110). Od roku 1285 se v pramenech začíná objevovat opat Jindřich. Jarlochovy nástupci pokračovali s výstavbou klášterních budov, kde se uplatnil nový stavební sloh-gotika (Břicháček 2007, 22). Ve třetí čtvrtině 13. století byla nejspíše většina klášterních budov hotova (Břicháček 2007, 22). Vznikající kanonie získala patronátní práva též v Krásné Hoře nad Vltavou od Elišky Přemyslovny a znovu došlo k jejich potvrzení roku 1341 Janem Lucemburským (Břicháček 2014, 68). Území ovládané milevskou kanonií sahalo od Sedlčanska na západě po Bechyňsko na východě (Břicháček 2014, 68). Významnou osobností pro klášter byl opat František Podnavec třináctý milevský opat, který v této funkci působil 22 let a za jeho působení došlo k vrcholně gotickým přestavbám (Břicháček, 2007, 25). V této době patřil klášter mezi jedny z nejlépe vybavených a nejbohatších klášterů v českých zemích (Břicháček, 2007, 25). Období poklidu a hospodářského růstu skončilo na počátku 15. století s vypuknutím husitského povstání, jehož následky byly viditelné v bezprostřední blízkosti Milevska. Varováním se stal osud Kláštera v Sezimově Ústí, jež byl přepaden 30. března (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637) 1420, či v Písku 20. srpna 1419 (Fröhlich 1996, 133) nebo vznik husitského Tábora. Tyto události daly členům konventu oprávněné obavy o své životy a své majetky, knihovna, archiv a klášterní klenoty, byly přesunuté na bezpečnější místa a osazenstvo kláštera se uchýlilo do jiných klášterů a bratři s povinností v okolních vsích do bezpečí hradu Zvíkova (Břicháček 2014, 72). Dne 23. dubna 1420 husitské vojsko obsadilo klášter a vypálilo ho (Břicháček, 2014, 72). Během konfliktu s Husity se opuštěný klášterní majetek dostal do zástavy v letech 1421-1430 náležel zástavním právem Matějovi Brusovi z Kovářova (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 368). Snaha o znovu vzkříšení kláštera začala po ukončení husitských válek roku 1437, kdy na místo vydrancovaného a vypáleného kláštera přišla nevelká komunita řeholníků (Břicháček 2014, 73). V této době odměňoval král Zikmund Lucemburský své příznivce z dob husitského konfliktu a tak, klášter ztratil většinu svého majetku a zůstala mu zhruba jedna šestina (Břicháček 2014, 73) majetkové držby, které vlastnil před vypuknutím husitského povstání. Největší část majetku získal Oldřich II. z Rožmberka a to do jisté

míry paděláním některých listin (Břicháček 2014, 73). Majetek kláštera a výnosy z něj v této době stačily pouze na uživení jeho členů a nejnnutnější výdaje spojené s údržbou (Kálal ed. 2014, 73). Majetky následně zástavně od roku 1473 drželi Švamberkové a roku 1558 již dědičně (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 368). Řeholníci konvent opustili roku 1565 pro spory s vrchností, čímž přestala existovat kanonie (Vlček - Sommer - Foltýn 1998, 368). Do rukou Premonstrátů se majetek dostal až v době pobělohorských konfiskací, ale ne jako opatství, ale jako převorství podřízené Strahovskému klášteru. Řád získal nazpět tento majetek díky strahovskému opatu Kašparovi z Questenberku na přelomu let 1622/1623 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 368). Ke stavebním úpravám v barokním stylu, došlo v letech 1660, 1675, 1683, opravena střecha kostela byla v letech 1712-1714, v roce 1715 střecha věže a roku 1722 vzniklo nové barokní průčelí. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 369). Ke zrušení převorství došlo roku 1785 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 369).

3. 10. Písek - klášter dominikánů (Obr. 10.)

Město Písek bylo založeno v povodí řeky Otavy, jejíž břehy byly vyhledávány už od doby laténské pro své zlatonosné písky. Doba založení města a zakladatel není přesně znám. Dle nálezů architektonických prvků můžeme klást založení města do období okolo poloviny 13. století, přesněji před rok 1278 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415), jelikož stavební prvky nesou znaky královské písecko-zvíkovské stavební hutě (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415; Fröhlich 2015, 17). Nejstarší zmínka, kde je uvedeno jméno Písek, pochází z listiny, v níž král Václav I. potvrdil řádu johanitů donaci Bavora I. ze Strakonice (Kuthan 1975, 51). V této listině „*Aput Pezch*“ je poprvé zmíněna lokalita Písek (Kuthan 1975, 51). Není však jasné, o jaký Písek se jedná, jelikož v té době je známá osada tak zvaný starý Písek (Kuthan 1975, 51). Roku 1258 je poprvé doložena návštěva města králem Přemyslem Otakarem II. a další jeho návštěvy v letech 1260, 1261, 1263, třikrát v roce 1264 a roku 1268 zde český král potvrdil Hirzovo darování klášteru ve Zlaté Koruně (Kuthan 1975, 51). Na základě těchto informací lze předpokládat, že zakladatelem a majitelem byl český král, a že nejspíše na založení města měl podíl i král Přemysl Otakar II. V průběhu 13. století došlo ve městě k založení dominikánského kláštera. Jak je obvyklé u mendikantských klášterů, byl založen a postaven u městské hradby na západním okraji sídelního areálu tak, aby byl částečně součástí městského opevnění. Zakladatelem kláštera mohl být s velkou pravděpodobností jako u kláštera ve Zlaté Koruně a Českých Budějovicích král

Přemysl Otakar II. (Fröhlich 1997, 133). První písemný doklad o dominikánském klášteře nalezneme v katalogu mužských dominikánských klášterů datovaný do roku 1308 (Fröhlich 1997, 133; Lavička – Fröhlich 2016, 113). Z první poloviny 14. století konkrétně z 29. listopadu 1338, kdy synové rytíře Alberta z Kestřan stvrdili donaci svého otce (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415). Většina měšťanů, farníků a okolní šlechty odkazovala ve svých testamentech majetek klášteru (Kuthan 1975, 67). Jiří Kuthan ve své práci z roku 1975 zmiňuje následující příklady: „Markéta z Rožmberka, vdova po Bavorovi ze Strakonice, která zemřela roku 1357, založila zde novou kapli Božího těla“ (Kuthan 1975, 67). Dne 15. května 1358 povolil Karel IV. odkup domu sousedící s klášteřem, tím pádem se rozloha kláštera zvětšila (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415). Roku 1419 přesněji 20. srpna zaútočili na klášter prohusitsky smýšlející obyvatelé města (Fröhlich 1997, 133; Lavička – Fröhlich 2016, 113). Řeholníci byli při tomto aktu pobiti, vyjma převora, který se spasil úprkem do Českých Budějovic (Vlček – Sommer - Foltýn 1988, 415). Následně nejspíše došlo k vypálení klášterních budov (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415). Po určité době se mniši do značně poškozeného kláštera nejspíše navrátili, ale stavební práce v tomto období nejsou známy, nejspíše z důvodu nedostatku prostředků (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415-416). Po určitém čase konvent zanikl a došlo k převedení do užívání města, to část využilo jako sklady soli a na některých místech vznikly měšťanské domy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). K znovu zrození kláštera došlo za přičinění Dona Martina de Hoef-Huerta, který pozemky i s nemovitostmi dříve patřící klášteru odkoupil a odejmul městu solnici 17. března 1629 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Následně došlo k úpravám domů a solního skladu, díky čemuž vznikl kostel povýšení sv. Kříže (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Další část znovu obnovovaného kláštera mohla vznikat díky finančnímu příspěvku Johanky ze Švamberka ze dne 27. června 1651 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Tato výstavba trvala pro různé problémy do roku 1685, kdy vedení kláštera uvažovalo o stavbě dalších částí (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Po odstranění jedné ze sousedních staveb byla zahájena dne 8. července 1699 nová stavba, která byla dokončena nejspíše do roku 1702. (Vlček – Sommer- Foltýn 1998, 416). Následně došlo roku 1716 k přistavění dvou kaplí, přiléhajícím ke křížení hlavní a příčné lodi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Během války o rakouské dědictví, si roku 1741 si zřídila francouzská armáda v prostorách kláštera lazaret a rok poté obsadilo klášter císařské vojsko a vydrancovalo ho (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). V rámci reformy Josefa II. byl klášter dne 21. července 1785 zrušen (Vlček – Sommer - Foltýn

1998, 416). Dne 9. května 1907 připadl klášter kongregaci bratří nejsvětější Svátosti oltářní (Petřinům), k jejichž vyhnání došlo v roce 1950 a následně jim byl ztracený majetek navrácen v roce 1990 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 417).

3. 11. Přední Výtoň - klášter eremitů (Obr. 11.)

Bývalý klášter eremitů u sv. Pavla a Antonína (sv. Filipa a Jakuba)

Roku 1384 darovali eremitům Petr II. a Jan I. z Rožmberka (Šimůnek 2011, 236; Hradilová 2014,35) kapli sv. Pavla a šest cel ležící v lesnaté krajině západně od Cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 607). V roce 1389 tento akt potvrdil pražský arcibiskup Jan z Jenštejna (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 607-608). Nejspíše stejná kaple pod patronací sv. Antonína je zmíněna k roku 1474 (Vlček- Sommer- Foltýn 1988, 608). V daném prostoru vznikla druhá poustevnická komunita, které papež Innocence VIII. roku 1491 povoluje řídit se řeholí sv. Františka z Pauly (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 608). Poté dal svolení ke zboření druhé poustky, která byla zasvěcena sv. Janu Křtiteli (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608) a zároveň povolil stavbu nových budov s dormitářem, oratoří, zvoncem v bezprostřední blízkosti poustevny sv. Pavla, což vyústilo ve společný život obou společenství v jedné klausuře a pod jednotným vedením, které se vyvinulo ve sjednocení (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). V roce 1495 se zde odstoupilo od pavlánských řádů, což potvrzuje papežský legát (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). K roku 1515 působil na tomto místě celkově 14 eremitů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). V chóru kaple došlo roku 1523 k vysvěcení oltáře Nejsvětější Trojice a šesti chórových oltářů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). Poslední zmínka o přítomnosti poustevníků je datována do roku 1556 a posléze areál připadá Vyšebrodskému klášteru (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). Stavba byla upravena barokně v 17. století a posléze ještě novogoticky v letech 1883-86 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185).

3. 12. Sezimovo Ústí - klášter dominikánů (Obr. 12)

Dnes nevíme, kdy přesně ústecký klášter vznikl, jeho počátky můžeme s velkou pravděpodobností zařadit do doby okolo poloviny 13. století a k jeho zakladatelům nejspíše patřil majitel panství Jindřich (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Roku 1250 generální kapitula dominikánů nejspíše jednala právě o ústeckém konventu s kostelem sv. Dominika (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Do roku 1256 je datováno usnesení generální kapituly ke stavbě nového kláštera v Čechách v této

souvislosti se s velkou pravděpodobností jednalo právě o ten ústecký (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Josef Švehla lokalizoval klášter do prostoru jižního okraje města při městské hradbě (Švehla b. d., 25). První datovaná zmínka o existenci kláštera pochází ze 4. června 1262, kdy mu Vok z Rožmberka odkazuje dlužnou částku peněz (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Dobu hrubého dokončení kláštera nám může indikovat konání provinční kapituly v ústeckém konventu v roce 1275 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Klášterní kostel měl být zasvěcen sv. Dominikovi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Prameny hovoří, že při klášteře měla též existovat škola (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Pramen z 11. května 1379 se zmiňuje o kapli sv. Petra, zde není jasné, zda byla součástí klášterního komplexu či farního kostela (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Konec přichází s husitským konfliktem, dne 21. února 1420 byl klášter dobyt husity a 30. března téhož roku zapálen společně s celým městem prohusitskými obyvateli města (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Po dobytí města dne 21. února byli dominikáni vyhnáni a ti katolíci co se nespasili útekem, se dostali do zajetí (Švehla b. d., 20). Poslední zmínka týkající se členů konventu pochází z roku 1434, ale to již nesídlili v Sezimově Ústí (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637).

3. 13. Třeboň - klášter augustiniánských kanovníků (Obr. 13)

K založení kláštera došlo hlavně díky snaze bratrů Petra, Oldřicha, Jana a Jošta z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 687), kteří provedli fundaci jen rok po té, co získali Třeboň do svého držení (Šimůnek 2011, 234), navíc jim napomáhal projekt „*devotio moderna*“ jehož velkými podporovateli byli Karel VI. a Arnošt z Pardubic (Vlček – Sommer - Foltýn, 1998, 386). Doba vzniku i zakladatelé nápadně připomínají založení klášterů v Českém Krumlově. Dne 9. května 1367 je přeložen místní farář Buzek (Mareš - Sedláček 1900, 56) či Bůzek (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674) působící ve farním kostele v Třeboni, jeho novým působištěm se stává farní kostel v Trhových Svinech (Mareš - Sedláček, 1900, 56). Založení kláštera je potvrzeno pražským arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimě 12. května 1367 (Kadlec 2004, 19) a ten samý den, vyslal roudnický klášter kanovníky Beneše, Martina a Mikuláše (Kadlec 2004, 39) do nově vznikajícího kláštera (Mareš - Sedláček 1900, 56). Dne 22. téhož měsíce a roku je zvolen probošt (Mareš - Sedláček 1900, 56). Proboštem je zvolen kanovník Beneš, který od roku 1389 je titulován jako opat, ten rezignuje 21. ledna 1390 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). K založení základního kamene konventu dochází 25. května 1367 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Vznikající kanonie získává do

svého držení některé majetky, které mají zajistit obživu členů konventu a jeho chod. Tak dne 21. září 1367 je darován augustiniánům dvůr v Opatovicích (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674), 1. října 1376 získává tři vesnice a 12. ledna 1382 další tři (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). V roce 1369 musela být dokončena křížová chodba, jelikož se stala vzorem pro ambit minoritského kláštera v Jindřichově Hradci (Mareš - Sedláček 1900, 70). K roku 1378 víme o oltáři sv. Majdaleny a sv. Augustýna, k roku 1380 Panny Marie a hlavní oltář (Mareš - Sedláček 1900, 56). Můžeme usuzovat, že v této době byl kostel již hotov až na zaklenutí kostela jelikož dne 4. dubna 1380 nařizuje Petr z Rožmberka aby, pokud by se nedožil dokončení kleneb, aby po tři roky bylo vypláceno 100 kop grošů klášteru, jež je měl využít k dokončení kleneb (Mareš - Sedláček 1900, 56). Seznam členů klášterní komunity datovaný k roku 1382 uvádí, že v této době zde žilo šestnáct kanovníků kněžích, jeden jáhen, jeden podjáhen a tři novicové (Kadlec 2004, 39). Přerušení rozvoje kláštera přichází jako u většiny jihočeských klášterů v době husitských válek. Třeboň nebyla sice dobytá a klášter nejspíše neutrpěl vážné ztráty, ale augustiniáni preventivně odchází do bezpečí a klášterní poklad svěřují pod ochranu Oldřicha II. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Návratu do kláštera se část mnichů nedožila včetně opata Ondřeje, který zemřel roku 1422 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Škody zde však napáchala příroda, roku 1489 udeřil do věže blesk, který ji zapálil a žár byl tak velký, že došlo k roztavení zvonů (Mareš - Sedláček 1900, 66). Autoři F. Mareš a J. Sedláček uvádějí, že střecha věže byla kryta cínem a olovem a zakončena pozlaceným křížem (Mareš - Sedláček 1900, 66). V roce 1491 byla zahájena výstavba kaple sv. Barbory, a v ní, byli po své smrti pohřbeni její zakladatelé Petr Holický ze Šternberka a jeho choť Kateřina z Rožmberka (Mareš - Sedláček 1900, 64). Poslední opat Ondřej umírá roku 1566 a k jeho úmrtí zaznamenává Václav Březan: *„Zlé slovo po sobě zanechal, i po smrti bouřil a pokoje lidem nedal. A ten byl posledním v tom klášteře. Po jeho smrti ještě větší neřádkové a rozpustilost než za živnosti jeho páchány“* (Vlček - Sommer - Foltýn 1998, 674). Roku 1564 vychází zákaz v kanonii přijímat novice (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Na žádost Viléma z Rožmberka pro neupokojivou situaci v kanonii povoluje papež svým breve z 15. listopadu 1566 zrušení kanonie (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Uvolněný konvent po augustiniánech měli dle záměru vrchností převzít Jesuité, pro které byla k 20. září 1567 vyhotovena nadační listina (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Jesuité přišli do Třeboně roku 1571, ale zanedlouho pro „nezdravé ovzduší“ se jim město znelíbilo, a tak byla dne 22. dubna

1588 nadace přesunuta do Českého Krumlova (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Po tomto přesunu, byl do kláštera dosazen farář a majetky kanonie připadly Rožmberkům (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). V roce 1607 probíhají opravy na kostele a na úpravě věže (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). V rámci pobělohorských konfiskací připadá zboží třeboňské Ferdinandovi III. ten se snaží navrátit česky hovořící augustiniány, a tak v roce 1630 žádá opata na Karlově o vyslání členů jeho konventu, k tomu však pro nedostatek řeholníků nedochází (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Pro neúspěch v Praze se hledali další řeholníci ve Slezsku a však ani odtud se nepodařilo řeholníky získat (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Získáním řeholníků byl pověřen probošt Bernard v kanonii v Klosterneuburgu dne 15. února 1631, a tak nakonec přišli první dva bratři do Třeboně právě z tohoto kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Augustiniánský klášter se tak stává filiálním (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Správu kláštera vykonával do roku 1622 jen administrátor (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Po úderu blesku vznikl požár věže v roce 1637, žár byl tak velký, až došlo k roztavení zvonů (Mareš - Sedláček 1900, 66). Pražský arcibiskup kardinál Harrach roku 1663 dosazuje nového probošta, a tím přestává být třeboňský klášter závislý na klášteře v Klosterburgu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Mezi lety 1724 a 1740 došlo k výstavbě kryté chodby ze zámku na oratorium, dále k výstavbě pivovaru a nového opatství (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Roku 1756 byla započata výstavba nové konventní budovy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). K dalším stavebním úpravám kostela dochází po požáru z roku 1781 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). V rámci náboženských reforem Josefa II. bylo zakázáno po smrti opata Augustina Marka volit nového opata a 16. listopadu 1785 přišli do Třeboně komisaři k sepsání inventáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Komunita v té době čítající 14 členů, měla zůstat v klášteře do 16. dubna 1786 a k tomuto datu byl klér rozpuštěn (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Zčásti kláštera se stávají 18. května 1784 vojenská kasárna (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Do další části konventu přivádí Jan Adolf ze Schwarzenbergu milosrdné sestry sv. Karla Boromejského (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Další části budov jsou využity jako fara, od 2. listopadu 1788 jako děkanství, či pro kanceláře lesní správy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 677).

3. 14. Vyšší Brod - klášter cisterciáků (Obr. 14)

Pro založení kláštera bylo vybráno místo na pravém břehu Vltavy v místě, než se její tok začne prudce stáčet k severu. Iniciátorem založení nového kláštera byl Vok I. z Rožmberka. Podíl na založení kláštera měli též jiní Vítkovci jako: Vítek a Budivoj z Krumlova (Kuthan 1989 1). Roku 1258 generální kapitula v Cîteaux nařídila inspekci místa, kde měl být nový klášter založen (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 688.) Ke dni 23. května 1259 vyhověl pražský biskup Jan žádosti Voka I. z Rožmberka o darování práv ke kostelům v Rožmitále a v Přídolí nově vznikajícímu klášteru (Kuthan 1994, 465). Následně Vok I. žádal generální kapitulu Cîteaux, aby nově založený klášter byl obsazen Cisterciáky (Vlček - Sommer, Foltýn 1998, 688). Tím pádem nic nebránilo fundování nového kláštera v roce 1259 a sám zakladatel mu daroval poměrně rozsáhlé, leč z větší části nekolonizované území pohraničního hvozdu (Šimůnek 2011, 234). Tato fundace měla za cíl nejen kolonizaci neosídleného území, ale zároveň zvýšit prestiž a společenskou úroveň Rožmberků, jelikož se předpokládalo, že se toto místo stane rodovou hrobkou a místem rodové paměti, což se zakladateli podařilo (Šimůnek 2011, 234). Založený klášter byl obsazen dvanácti příchozími řeholníky (Cechner 1921, 321) z Wilheringu v Horním Rakousku (Kuthan 1994, 465). Vok I. vydal 29. května 1261 listinu, v níž se zmiňuje, že začal stavět budovy konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 688). Vzorem pro vyšebrodský klášter měl být klášter nacházející se ve francouzském Fontenay (Cechner 1921, 321). K nejstarším částem kláštera je některými odborníky řazena sakristie nacházející se na jižní straně chóru, což je neobvyklé umístění (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 689). Tato nejstarší část kláštera byla údajně kaplí zasvěcenou nejspíše Panně Marii, která stávala na hřbitově (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 689). O její existenci hovoří písemné doklady z 22. července 1385 a ze 17. února 1411 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 689). Jako doklad, který může vypovídat o postupujících pracích, můžeme uvést odpustkové listiny. Například Jiří Kuthan informuje ve své práci Česká architektura v době posledních Přemyslovců z roku 1994 na straně 465: „Dne 11. června 1292 udělili biskupové Fridrich z Chiemsee a Heinrichz Lavantu klášteru odpustky na pomoc stavbě, která pro velkolepost, s níž byla započata nemůže být dokončena bez pomoci“ (Kuthan 1994, 465) a dále ve stejné práci: „V listině je výslovně vzpomenuo „anniversarium dedicatins“. V témže roce vydala v Římě řada církevních hodnostářů vyšebrodskému klášteru odpustkovou listinu pro podporu stavby kostela (Kuthan 1994, 465). Další odpustková listina je datována k 23. dubnu 1293. Zde pražský biskup Tobiáš udělil odpustky klášteru na podporu jeho

výstavby (Kuthan 1983, 221). Další listina datovaná k 15. červnu 1293 udělovala jménem Heinricha z Merseburku a Bernarda z Míšně odpustky všem co přispějí na lustry a další vybavení interiéru vyšebrodského kláštera (Kuthan 1983, 221). Roku 1292 došlo ke svěcení hlavního oltáře, což může nasvědčovat, že v této době byl nejspíše nahrubo postaven chór (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690). Na počátku 14. století přesněji roku 1305 byla nejspíše dokončena kaple v prostoru jižního ramene transeptu, kde světil čtyři oltáře biskup Rudger z Botzenu (Kuthan 1994, 465). Jistě byl chor dokončen roku 1310, jelikož v něm byl pohřben Jindřich II. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690). V tomto roce také světicí biskup sliboval odpustky všem lidem, kteří jen navštíví kostel vyšebrodského kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690). Dne 20. ledna 1326 světil biskup Rudolf Syrique oltáře zasvěcené sv. Petru a Pavlovi a druhý zasvěcený Janu Křtiteli, který se nejspíše nacházel v severním rameni transeptu (Kuthan 1983, 221). Biskup v rámci této události vydal další odpustkovou listinu (Kuthan 1983, 221). Rozkvět stavební činnosti nastal s vládou druhého zakladatele a zároveň bývalého vyšebrodského laika Petra I. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690), v jeho listině z 1. září 1346 se poprvé zmiňuje i klášterní špitál (Kuthan, 1983, 221). Ten je zmíněn v souvislosti s darováním obce Nesselbach tomuto špitálu Petrem z Rožmberka (Kuthan 1989, 3). V témže roce daroval klášteru na výstavbu 117 kop, a to po úmrtí Heřmana z Miličina a Jindřicha z Rožmberka v bitvě u Kresčaku (Kuthan 1989, 3). Jan z Rožmberka nechal na své náklady roku 1385 opravit budovy kláštera a jeho zastřešení přesněji kostel, ambit, dormitář a refektář (Kuthan 1983, 221). Na základě těchto informací lze usuzovat, že byly konventní budovy v této době z větší části hotovy. Další finanční příspěví od zakladatelského rodu se klášteru dostalo v testamentu Oldřicha z Rožmberka z 16. února 1390 ve výši 60 kop, které jsou určeny k rozvoji klášterních budov (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690). Na počátku 15. století byl klášter nejspíše opevněn (Cechner 1921, 322). Škody klášteru vznikly 24. května 1422 (Kuthan 1989, 34), kdy byl klášter dobýván husity, ale díky vojenské intervenci Oldřicha II. z Rožmberka a fortifikacím odolal (Cechner 1921, 322). Největší škodu klášteru způsobili husité, ta spočívala ve vypáleném kostele (Cechner 1921, 322). Husitské vojsko se u hradeb kláštera objevilo ještě roku 1433, a to pod vedením Čapka ze Sán v tomto případě se klášter vykoupil (Cechner 1921, 322). Druhá polovina 15. století se nesla ve znamení dalších stavebních prací, jsou zaklenuty východní, jižní a západní strany ambitu (Cechner 1921, 322). V letech 1470 až 1480, nechal opat Tobiáš II. zasadit kružby oken v kostele a rajsském dvoře (Cechner 1921,

322). Roku 1587 je za přičinění opata Texra vystavěna spojovací chodba jež navazuje na starý konvent (Cechner 1921, 322). V roce 1611 došlo k vymření rodu Rožmberků a jako poslední z rodu, byl zde pohřben Petr Vok a o rok později i dědic Jan Zrinski ze Serinu (Cechner 1921, 322). Další nepříjemné události přišly v letech 1690 a 1709 kdy klášterní budovy vyhořely (Cechner 1921, 323). Po této události až vznikla nynější místnost pro knihovnu, která je datována do roku 1757. V rámci nařízení Josefa II. se přistoupilo v roce 1785 ke snížení počtu mnichů z 65 na 12 (Cechner 1921, 322). Ke zrušení konventu došlo roku 1950 a následně k jeho obnovení až roku 1990 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690).

3. 15. Zlatá Koruna - klášter cisterciáků (Obr. 15.)

Klášter ve Zlaté Koruně se nalézá na levém břehu toku Vltavy, v úseku mezi Českým Krumlovem a Českými Budějovicemi. K založení kláštera došlo roku 1263 a dle klášterní tradice tak učinil král Přemysl Otakar II. jako splnění příslibu, který dal před slavnou bitvou u Kressenbrunu roku 1260 (Kadlec 1949, 12). Založením kláštera z největší pravděpodobností král sledoval zvýšení svého mocenského vlivu v prostoru, Čech a tím omezení vzrůstající moci Vítkovců (Kuthan 1975, 138). Král však uvažoval o založení cisterciáckého kláštera již rok před tím, dle usnesení generální kapituly řádu z roku 1259 (Zahradník 2007, 139). Vznikajícímu konventu byla panovníkem darována jedna z nejvýznamnějších relikvií, a to trn z Kristovy trnové koruny (Zahradník 2007, 139-140). Tento trn získal Přemysl Otakar II. od Ludvíka IX. Svatého (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). Z tohoto důvodu byl klášter též nazýván *Sancta spinea Corona* (Kuthan 1975, 139). Do právě založeného kláštera byli povoláni řeholníci z kláštera v dolnorakouském Heiligenkreuzu (Kuthan 1994, 482-483). Kronikář z kláštera v Heiligenkreuzu uvádí ve své zprávě, že se z Heiligenkreuzu vydala na cestu do kláštera ve Zlaté Koruně skupina dvanácti mnichů pod vedením bývalého Heilgekreuzského opata Jindřicha (Kuthan 1994, 483). Tato skupina vyšla na svou cestu dne 6. dubna 1263 (Kuthan 1994, 483). Mniši nemohli začít žít jen tak na „zelené louce“, z tohoto důvodu zde jistě zakladatelé vybudovali dočasné ubytovací budovy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). Založením kláštera nechal Přemysl Otakar II. pověřit zvíkovského purkrabího Hirza, jehož náhrobník se dodnes zachoval ve zlatokorunském klášteře, který nese letopočet úmrtí s rokem 1275 (Špinar 2013, 36). Dobroslav Líbal uvádí, že v této době bylo běžné, aby budovy cisterciáckých konventů a kostelů byly dřevěné (Líbal 1948, 6). Při povstání Vítkovců proti Přemyslu Otakarovi II. roku 1276, byla Zlatá

Koruna jako královské zakladatelské dílo zničena (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). K roku 1278 byl klášterní kostel dostavěn pouze ke čtvrtému páru pilířů (Mareš - Sedláček 1918, 170). Kapitula v Citauex pověřila morimondského opata, aby inspektoval místo zničeného kláštera, který chce český panovník obnovit (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 696). V roce 1279 došlo k nařízení, aby tento opat shromáždil zlatokorunský konvent, který se následně roku 1281 dostal do finančního podřízení kláštera v Plasech (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). Klášter byl dále osazen roku 1284 výpravou cisterciáků z Plas a vedoucí výpravy Bartoloměj se ve Zlaté Koruně stal opatem (Špinar. 2013, 37). Co se týče staveb, je dána možnost, že kostel mohl být dokončen k roku 1300, jelikož ho v tomto roce měl světit prisinský biskup Heřman (Líbal 1948, 6). Tuto informaci zveřejňuje Dobroslav Líbal ve své práci Klášter Zlatá Koruna v Uměleckých památkách číslo 21., vychází tak z jistého pramene, jež vznikl v období baroka, který informuje o jistém nápisu nesoucí tyto informace, který se však do dnešních dnů nedochoval. Klášter se rozvíjel až do počátku 15. století, kdy vzrůstá pnutí mezi církví a jejími poddanými, z toho důvodu cisterciáci preventivně části svého movitého majetku odvezli do bezpečí krumlovského hradu (Líbal 1948, 7). Toto napětí eskalovalo v husitské povstání a Zlatá Koruna tak byla přepadena roku 1420, kdy došlo k dobytí kláštera a k jeho vyplenění (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Podruhé došlo k vydrancování opět husitským vojskem roku 1425 (Líbal 1948, 8). V době po husitských válkách přišel klášter o část svého majetku na úkor Jana Smila z Křemže a o další majetky usiloval a nakonec díky ne jen falzu listiny datovanému do 21. října roku 1437 získá moc nad Zlatou Korunou Oldřich II. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Oldřich nejspíše sám daného roku 1437 cisterciáky dosadil do zničeného kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Cisterciáci se snažili vymanit z područí Rožmberků, což se jim nedařilo, jelikož panovník Vladislav Jagelonský roku 1493, vložil zlatokorunské zboží do jejich dědičné správy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Nejen pro neutěšenou finanční situaci kláštera se počet řeholníků snížil, až nakonec po úmrtí opata Wolfganga 1553 zde zůstal poslední mnich jménem Bartoloměj (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Ke stavebním úpravám došlo v době opatství Melchiora Hödrleho (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Dne 22. července 1601 odkoupil Krumlovské panství od Petra Voka z Rožmberka císař Rudolf II. a s ním i nelegálně získanou Zlatou Korunu s jejími majetky (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Po této změně majitele probíhaly na budovách kláštera stavební úpravy, a to v letech 1661, 1614 a došlo k rozšíření komunity kláštera o novice z Bavorska a

řeholníky z Adlersbachu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697-698). Rozvoj kláštera byl přerušen s vypuknutím třicetileté války, kdy došlo 18. června na svátek božího těla roku 1620, k vyplenění vojáky Gabriela Bethlena (Špínar 2013, 65; Zahradník 2007, 145). Zlatá Koruna změnila svého držitele 23. prosince 1622, tentokrát ji získal společně s českokrumlovským majetkem Jan Oldřich z Eggenbergu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 698). Za působení rodu Eggenbergů na českokrumlovském panství pokračovaly snahy představených zlatokorunského kláštera o vymanění se ze šlechtického područí, leč marně (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 698). V průběhu druhé poloviny 17. století probíhaly na budovách kláštera mnohé stavební úpravy týkající se od budování sklepa přes opravu zdí až po pokrývačské práce, a to v letech 1662, 1665, 1666, 1667, 1684, 1689, 1695, 1697 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 698). Dobrému hospodaření kláštera napovídá i stavební činnost v první čtvrtině následujícího století, které byly zajištěny manufakturními provozy sanyterna, flusárna, přádelna, sušárna či pivovar (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 699; Kadlec 1949 220). Klášter i přes své úspěšné hospodaření byl nakonec k 10. listopadu 1785 zrušen (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 699). Po zrušení se dostala Zlatá Koruna do držení Schwarzenbergů a budovy se využívaly pro provoz manufaktur (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 699).

4. Stavební vývoj klášterů

4. 1. Bechyně – klášter minoritů (františkánů), (Obr. 1.)

Kdy byl klášter založen, není dodnes zcela jasné. Většinou se na základě novověké tradice uvádí letopočet 1281 (Krajíc a kol. 2000, 44). Pavel Vlček, Petr Sommer a Dušan Foltýn předpokládají, že je to velmi nepravděpodobné, aby v letech po porážce Přemysla Otakara II. došlo k tomuto nadání. Přiklánějí se k tomu, že klášter s velkou pravděpodobností vznikl ve 13. století v době po roce 1268 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 169). V průběhu husitských válek došlo k úplnému zničení kostela i konventu (Podlaha - Šittler 1898, 16). Roku 1490 rozhodla generální kapitula františkánů observantů v Urbínu a ve Znojmě o obnově kláštera v Bechyni, tentokrát však měl být konvent obsazen Františkány (Rada - Radová 1998, 161). Františkáni přicházejí do Bechyně 8. října roku 1491 (Krajíc a kol. 2000, 44), zda již před jejich příchodem byly zahájeny stavební práce na kostele, není dodnes jasné, vytesaný letopočet v prostoru presbytéria uvádí rok 1491, ten však může připomínat jen rok příchodu klášterní komunity (Podlaha - Šittler 1898, 16). Roku 1492 byl vysvěcen presbytář biskupem Janem Filipcem (Radová - Rada 1998, 161). Presbytář byl sklenut síťovou klenbou s cihelnými žebry s letopočtem 1491 a jeho závěr je polygonální (Radová - Rada 1998, 161). K obnově kostela byly využity zbytky původního obvodového zdiva původního kostela ze 14. století (Radová - Rada 1998, 161). Předěl mezi kněžištěm a loděmi tvoří hrotitý triumfální oblouk (Krajíc a kol. 2000, 47). Kostel je tvořen dvoulodím, jež má vyšší světlou výšku než prostor kněžiště a v podélné ose se nacházejí tři nosné sloupky, ze kterých vybíhá sklípková klenba (Radová - Rada 1998, 161). Zaklenutí dvoulodí sklípkovou klenbou je datováno do období těsně před rok 1500 (Krajíc a kol. 2000, 47). Z důvodu užití kleneb byly u budovy kostela zbudovány opěráky, k přímému osvětlení interiéru slouží hrotitá gotická okna (Krajíc a kol. 2000, 47). Konventní budova přiléhá ke kostelu ze severu. Práce na této budově byly zahájeny dne 29. dubna 1501 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Soudit tak lze díky tomu, že architektonické řešení kleneb je v presbytáři kostela starší než na zaklenutí lodí, které odpovídá zaklenutí konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Dne 24. dubna 1513 zasedala v klášteře provincionální kapitula, to již byla nejspíše stavba z velké části hotova (Krajíc a kol. 2000, 44). Roku 1569 získal Bechyni Petr Vok z Rožmberka a roku 1570 nechal při konventu vybudovat špitál (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Na počátku třicetileté války roku 1619 obsadilo město společně s klášterem Buquoyovo vojsko, které klášter

vydrancovalo a poškodilo (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Roku 1623 je přistavěna kaple sv. Callixta za přispění Adama ze Šternberka, další kaple tentokrát zasvěcena Panně Marii Bolestné a oratoř je přistavena roku 1673, iniciátorem je tentokrát Jan Norbert ze Šternberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Hudební kruchta, která se nalézá na západním konci, je slohově ještě pozdně renesanční z roku 1634 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170). Třetí kaple je budována roku 1725 na místě kaple Pána Ježíše, kterou financuje Maria Terezia Paarová (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 170).

4. 2. Borovany – probožství augustiniánů kanovníků (Obr. 2.)

Zakladatelem je Petr z Lindy (Buben 2003, 50). Kompletně získává Borovany do držení roku 1436 (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 181). Roku z 1455 zakládá sedmičlennou augustiniánskou komunitu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Založení je potvrzeno 10. srpna 1455 Jiřím z Poděbrad jménem Ladislava Pohrobka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). Jako modlitebna jim dočasně sloužil starší farní kostel připomínaný již roku 1339, který byl pro jejich účely přestavován a posvěcen 14. října 1464, o dva roky později byl nejspíše dokončen konvent s malým ambitem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 181). V průběhu třicetileté války kostel utrpěl značné škody (Buben 2003, 51). Probožství je obnoveno roku 1630 kdy Ferdinand III. žádá 13. března probošta Bernarda I. Waitze z Klosterneuburgu, aby do Borovan vyslal dva konventuály (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Mezi lety 1631 až 1638 probíhaly opravy zrušeného kostela Navštívení Panny Marie (Buben 2003, 52). V roce 1651 je dokončena obnova budov a roku 1658 poprvé vede konvent samostatný administrátor (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Za administrování Augustina Matthaei došlo k zbudování nového konventu, jenž byl dokončen do roku 1658 (Buben 2003, 52). Roku 1729 jsou přestavována poslední patra kostelní věže, roku 1746 je prodloužen chór, opraveny konventní budovy a vystavěna škapulířová kaple (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 182). Mezi lety 1760 až 1770 dochází k přístavbě trojkřídlé prelatury (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Výnosem Josefa II. ze 14. listopadu 1758 bylo probožství zrušeno, konvent a statky prodány Johannovi ze Schwarzenberga a upraveny na zámek, kostel se dle biskupského dekretu z 23. října 1786 stal farním (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Současný komplex se skládá z kostela, na jehož severní stranu přiléhá budova starého konventu se škapulířovou kaplí, jež se nalézá na východní straně konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Ze severozápadního rohu probožství vybíhá jižní

křídlo prelatury, jež má půdorysné schéma rizalitu tvaru „U“ v příčné ose střední lodi, na němž se uplatňuje vysoký řád (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Čestný dvůr se otvírá východním směrem.

Kostel je jednolodní dispozice, jeho nejstarší části jsou pozdně gotické, presbytář byl prodloužen v pozdně barokním slohu a loď je sklenuta do čtyř klenebních polí s hvězdicovitou klenbou (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Prostor presbytéria je zaklenut kopulí, která je vystavěna na pendentivech (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182). Co se týče budovy starého konventu, tak v něm jsou nejcennější gotické ambity, jež jsou zaklenuty gotickou síťovou klenbou (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 182).

4. 3. České Budějovice – klášter dominikánů (Obr. 3.)

Na základě nejstarší dochované písemné zmínky došlo k založení kláštera 10. března 1265 (Denkstein 1933, 3; Kuthan 1975, 160). Prostor pro klášter nechal lokátor vytyčit na západním okraji zakládaného města tak, aby jeho budovy tvořily v tomto úseku součást městského opevnění (Kuthan 1993, 179). K roku 1267 je zmíněna stavba kaple sv. Markéty, kterou nechal vystavět král Přemysl Otakar II., která je kladena do prostoru severní strany presbyteria (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199; Čechura 1986, 399). Tato donace vznikla nejspíše na památku jejího úmrtí 28. října 1276, to by mohlo naznačovat, že v této době mohlo být z větší části postaveno presbytérium (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199; Čechura 1986, 399). V tomto období bylo postaveno schodiště nacházející se na vnější straně severovýchodního nároží severní boční lodě (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199; Denkstein 1933, 5-6; Kuthan 1975, 160). Zásadní přínos k poznání průběhu výstavby kláštera přinesly archeologické výzkumy prováděné Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích. Nejzásadnější zjištění přinesl výzkum z roku 1995 pod vedením Mgr. Juraje Thomy (Thoma 1995, 13). Při exkavaci v prostoru interiéru klášterního kostela a prostoru přilehlého Piaristického náměstí (dříve klášterního hřbitova) došlo k několika významným objevům. Na základě odkrytých situací bylo zjištěno, že původní závěr presbyteria byl plochý (kvadratického půdorysu), který probíhal v místech současného nástupu polygonálního závěru, následně bylo zjištěno, že současně s presbytářem probíhala výstavba kaplí nalézající se na východních ukončeních bočních lodí, které byly protažené dále na východ, měly polygonální závěr, severní kaple byla nejspíše předělena z neznámého důvodu příčkou (Thoma 1995, 13). Dále tento výzkum zjistil, že výstavba neprobíhala jen od východu, nýbrž byla založena na více místech najednou, a to na západním průčelí v prostoru

městské hradby a v prostoru obvodové zdi severní lodi (Thoma 1995, 14). Kostel měl být podle dodnes nezachovaného nápisu, který se měl nacházet nad schodištěm, vedoucím na hudební kruchtu, vysvěcen roku 1274, první neděli po svátku Svaté Trojice, to je 3. června (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 199). Tuto informaci podporuje skutečnost, že v roce 1574 došlo k oslavení třístého výročí vysvěcení, u příležitosti opravení chrámu po požáru (Kuthan 1975, 167). Není však jisté, zda roku 1274 byla stavba klášterního kostela dokončena, jelikož běžnou praxí bylo svěcení presbyteria a kaplí, aby mohly fungovat liturgickým úkonům. Z tohoto důvodu se tyto sakrální stavby stavěly obvykle od východního závěru. Tomu, že stavba nebyla dokončena, napovídá vydání odpustků pasovským biskupem Bernardem roku 1298 (Vlček – Sommer - Foltýn 1988, 199). K roku 1281 je potvrzena stavba vnější zdi jižní boční lodě (Denkstein 1933, 7). V období okolo roku 1298 bylo dokončováno trojlodí, dostavěny jižní arkády, vyzděn cihlový štít s gotickým oknem na severním ukončení transeptu, nově vystavěn polygonální závěr kněžiště, jeho stěny zvýšeny a zaklenuty křížovou žebrovou klenbou (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). V době po roce 1300 došlo k vyhotovení nástěnných maleb na obvodových zdech a pilířích (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). Výstavba budov konventu byla nejspíše zahájena po dokončení stavby kostela ve 14. století, ale není vyloučeno, že mohla být zahájena v posledních dekadách 13. století. Nepřímé důkazy o tom že části ambitu mohly být stavěny již ve 13. století, napovídá archeologický výzkum Jihočeského muzea pod vedením Ondřeje Chvojky z roku 2007, který v prostoru východního ramene křížové chodby objevil v nejstarších kulturních vrstvách materií datovanou do druhé poloviny 13. a počátku 14. století, jež je spojována s počátkem výstavby, a která ve vertikální stratigrafii překrývala jednu z hrobových jam, což naznačuje, že zde bylo v této době zahájeno pohřbívání (Chvojka 2007, 6). Výstavba této části komplexu se z důvodů nedostatku prostředků protahovala, což nebylo u klášterů mendikantský řádů neobvyklé (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). Je jasné, že ambit byl budován postupně v několika stavebních fázích, což vyplývá z architektonického tvarosloví a z použití rozdílného materiálu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). Datovat lze studniční kapli, která je svými architektonickými prvky řazena do poloviny 14. století. Husitské války se dominikánskému klášteru, na rozdíl od jiných v jihočeském prostoru vyhnuly, a tím budovy neutrpěly vážnější škody. K poškození kláštera požárem došlo v letech 1381, 1463, 1521. (Denkstein 1933, 8). V letech 1525–1548 žil v klášteře pouze převor P. Bernard Bursatoris (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 200). Po jeho smrti zůstal klášter opuštěn a ani přes žádost Ferdinanda I.

k provinciálu zůstal klášter opuštěn a přešel do majetku města, které budovy využívalo ke světským účelům. Prostory fungovaly jako kanceláře pro úředníky ze solního úřadu (refektář a dormitář) a do zimního refektáře se nestěhoval mincovní úřad (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 200-201). Pouze budova klášterního kostela snad zůstala využívána k liturgickým účelům (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). V roce 1560 kostel poškodil požár a jeho obnova byla dokončena roku 1574, kdy ho vysvětil pražský arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Řeholníci se do kláštera navrátili až 8. listopadu 1587 pod vedením převora Vincenta Bolzana (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). S probíhajícím 17. stoletím nastaly další stavební práce v klášterním areálu, první byla nejspíše přestavba kaple sv. Markéty na kapli Panny Marie roku 1633 na náklady císařského generála Marradase (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Po požáru z 8. dubna 1723 byl klášter, z velké části barokně přestavěn (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Roku 1667 byla zbudována severní předsíň (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). V letech 1677-1679 došlo k úpravě bazilikárních oken hlavní lodi, též v hlavní lodi vznikají kompozitní pilastry a nejspíše i sakristie (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Tyto úpravy jsou přičítány Francescovi Canavallenimu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Po požáru z 8. dubna 1723, došlo k celkové přestavbě konventu, po níž se zachoval v gotické podobě jen ambit (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Tato stavební fáze byla dokončena až roku 1740 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Věž se dočkala úpravy do dnešní podoby roku 1772 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201). Ke komplexní opravě došlo v roce 1893 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 201).

4. 4. Český Krumlov – klášter minoritů a klarisek (Obr. 5.)

Klášterní komplex v Českém Krumlově oficiálně založili Petr I., Jošt I., Petr II. a Oldřich I. (Šimůnek 2011, 234). Dne 6. dubna 1358 vydal papež Innocence VI. listinu povolující založení kláštera klarisek se dvanácti sestrami a klášter minoritů s dvanácti bratry (Šimůnek 2011, 234). Není jisté, zda stavba probíhala již od roku 1350, jak uvádějí některé zdroje (Kubíková 2009, 15). Vyloučit to nelze, jelikož nejspíše roku 1357 převzali minorité stavbu a klarisky až roku 1361 (Kubíková 2009, 15). Roku 1359 vysvětil biskup Albert kostel Božího Těla a Panny Marie (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206), který je centrem českokrumlovských klášterů. Tato skutečnost by naznačovala, že i samotná výstavba klášterního kostela byla započata před oficiálním schválením fundace. Tuto informaci podporují i dendrologická data získaná během

stavebně historického výzkumu, který přinesl nejstarší data z klášterního chrámu ukazující na rok těžby k roku 1350/51 (jedná se o vzorek číslo S3555 z kostelního štítu mezi lodí a presbytářem, překlad nad průchodem - krajní směrem do presbytáře dřevina jedle, 63 letokruhů), (Kyncl 2011, 72). Můžeme říci, že v průběhu let 1350-1400 došlo k výstavbě sakristie, kostela (západní dvě třetiny presbytáře a loď byla ukončena v jedné rovině se západním průčelím kvadratury minoritů), (Číhalík – Hlavicová – Neuwirth m. I. 2011, 57-58). V tomto období je postavena kaple sv. Wolfganga, vnější obvodové zdivo západního a východního křídla a celkově jižní křídlo s refektářem (Číhalík – Hlavicová – Neuwirth m. I. 2011, 57). Roku 1375 odkazuje Anna z Lipé dům u zdi kláštera minoritů potřebám bekyň (Kubíková 2009, 15). Co se týče kláštera klarisek, tak byla v období do roku 1400 vystavěna východní, jižní, západní, severní křídla která svírají rajský dvůr do výšky prvního poschodí a vystavěn ambit (Číhalík – Hlavicová – Neuwirth k. I. 2011, 57-58). Stavební útlum nastal v době husitských válek konkrétně roku 1420, došlo i k poškození staveb (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Velký stavební boom přišel na sklonku 15. století (Šimůnek 2011, 234). Podle tvarosloví stavebních prvků provedla zaklenutí ambitu rožmberská stavební huť okolo roku 1500 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Další stavební aktivita na klášterních budovách probíhala nejspíše mezi roky 1597 až 1605, kdy je slavnostně vysvěcen kostel (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Roku 1616 se dokončovala stavba pozdně gotické věže kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Roku 1639 zde prováděl nespécifikované stavební práce Giovanni Battista Perti (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Tento stavitel zde následně působil ještě roku 1642 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). V roce 1648 zde prováděl opravu klášterní zdi zednický tovaryš Giovanni Antonio Perti. V průběhu 17. století přesněji v letech 1649-1681 byl kostel po požáru z doby před třicetiletou válkou přestavěn a zaklenut valenou klenbou, která napovídá svým tvaroslovím době vzniku okolo roku 1650 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). Dláždění křížové chodby v minoritském klášteře provedl roku 1653 Antonio Perti, společně s touto akcí vystavěl v patře chodbu, která propojovala celý s presbytářem kostela (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 206-207). Požár zasáhl kostel roku 1668 a při opravách byla protažena loď kostela v letech 1669-1670 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). V rámci tohoto zvětšení došlo k prodloužení presbyteria zhruba o jednu třetinu směrem k východu a vystoupení lodí kostela ze západní fronty směrem na západ (Číhalík – Hlavicová - Neuwirth 2011). Hrubá stavba kostela a kruchta jeptišek je datována do doby před rokem 1679. Smlouvu na toto dílo, uzavřel

11. února 1669 Stefan Pertl (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). Zakončení stavební přeměny měl na svědomí Giacomo Antonio de Maggi, který též provedl výstavbu nového mnišského chóru, upraven refektář a upravena vnitřní dispozice obytného jižního křídla (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). V roce 1686 došlo k výstavbě poutní kaple P. Marie Einsiedelské (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207), která se nachází uprostřed rajského dvora v kvadratuře minoritů. Na klášteře klarisek jsou provedeny přístavby v letech 1640 až 1690, kdy je přistavěno křídlo vybíhající ze severozápadního nároží k severu a to do výše prvního patra a přistavěna budova, kterou se vstupuje do kvadratury a rajského dvora (Číhalík – Hlavicová - Neuwirth, 2011). Další stavební činnost je datována až na počátek 18. století konkrétně do roku 1715 kdy se prováděly práce při ambitu kostela (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207). Do roku 1726 byla prováděna výstavba jednoho konventního křídla, následně v letech 1764-1777 jsou prováděny další stavební úpravy, při těchto stavebních aktivitách došlo údajně k výstavbě knihovny. Stavební zásahy nebyly komplexní, jelikož roku 1728 byl hlášen neutěšený stav budov včetně konventního pivovaru (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 207-208). Na konci 19. století v klášteře působil pouze pět kněží, novic a laik (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 208). V současné době patří klášter řádu Křížovníků s červenou hvězdou.

4. 5. Jindřichův Hradec - klášter minoritů (Obr. 4.)

Archeologickými výzkumy na místě pozdějšího minoritského kláštera bylo doloženo sídliště z přelomu 11. a 12. století (Břicháček 1992, 46). V době okolo roku 1200, zde došlo k vybudování románského kostela, jehož základy byly archeologicky odkryty (Břicháček 1992, 46). Tato stavba stála v místech dnešního chóru a Mikulášské kaple (Břicháček 1992, 46). Zmíněný kostel měl obdélný půdorys s apsidou, jež byla vystavěna s třemi polopilíři (Břicháček 1992, 46). Prvním řádem, který působil na území města, byl Řád německých rytířů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Předpokládá se, že minorité v Jindřichově Hradci, začali působit okolo roku 1320 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Minorité začali budovat svůj konvent u kostela sv. Jana Křtitele, jehož doba vzniku je kladena do doby okolo roku 1270 (Kuthan 1994, 171). Kostel s velkou pravděpodobností začali budovat příslušníci Řádu německých rytířů, usuzovat tak lze, dle nápisu, zachovaném na jednom z jižních opěráků presbytáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1988, 273). Na tomto opěráku je uvedeno jméno stavitele Velislava a kostelního kustoda Zdislava (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Zdislav

je nejspíše totožný se členem konventu Řádu německých rytířů Zdislavem, který je zmíněn k roku 1297 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273). Zahájení stavby je nejspíše spjato s dobou vlády Oldřicha z Hradce, který zastával funkci na dvoře Přemysla Otakara II. Oldřich se slohově nechal nejspíše inspirovat právě u královského dvora (Kuthan 1994, 169-171). Díky době vzniku byly na nejstarší části, kterou je prostor presbytáře, použity prvky klasické gotiky (Kuthan 1994, 171). Do další fáze výstavby patří jižní stěna boční lodě, jež byla stavěna od východu k západu, zde je znát odklon od stavebně a kamenicky složitějších prvků k prostším a stavebně jednoduššímu tvarosloví (Kuthan 1994, 171). Kostel byl původně zamýšlen jako trojlodní bazilika, jež byla nakonec dostavěna pro nedostatek prostředků mendikantského řádu jako dvoulodní kostel (Kuthan 1994, 169-171). Po dokončení jižní lodě a vytvoření arkád mezi boční a hlavní lodí byl prostor hlavní lodě uzavřen jen trámovým stropem, současná klenba je až pozdně gotická (Kuthan 1994,172). V roce 1369 došlo k budování ambitu podle předlohy augustiniánského kláštera v Třeboni, tento však neměl být zaklenut, následně byly prováděny práce na kostele a výstavba nového dormitáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Tyto stavební práce měly stát 28 kop grošů a 10 měr pšenice, dále měl konvent zajistit stavební materiál a výstavba měla probíhat formou etap z důvodu nedostatku prostředků (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Zahájení další stavební fáze měl oznámit konvent tři týdny dopředu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Stavba ambitu probíhala zbudováním obvodových čtyř stěn křížové chodby, aby vznikl rajský dvůr, tyto stěny měly být prolomeny šesti vysokými okny, ambit nebyl zaklenut (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274). Současná klenba byla zbudována okolo roku 1480 (Vlček, Sommer - Foltýn 1998, 274). Dá se na tomto základu předpokládat, že obvodové zdi vytyčující vnější obvod křížové chodby stály (Vlček – Sommer -Foltýn 1998, 274). Je jisté, že v této době stál již refektář a byly nejspíše rozestavěny: kapitulní síň s malým presbytářem, kaple sv. Mikuláše (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 274-275). Na místě stávající kapitulní síně, došlo v rámci archeologických výzkumů k odkrytí staršího objektu vybíhajícího na východ, jež měl obdélný završ, na jehož vnějších stranách rohů byly zbudovány opěráky (Břicháček 1992, 46). Výzkum přinesl též objev studny téměř čtvercového průřezu, jež byla lokalizována v prostoru rajského dvora a již provoz byl ukončen až v závěru 16. - 17. století (Břicháček 1992, 46). Roku 1434 došlo k napadení města husity a s ním i kláštera (Novák 1901, 150). V rámci bojů byl poškozen kostel sv. Jana, který byl posléze opravován minority v letech 1480-1484 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 273).

V průběhu 16. století dochází k úpadku minoritů, a tak roku 1560 odcházejí zbytky komunity do Jihlavy (Vlček - Sommer - Foltýn 1998, 273). Budovy jsou posléze využity ke zřízení špitálu, ke kterému 23. února vydal nadační listinu Jáchym z Hradce a o rok později ji stvrdil panovník (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 273).

4. 6. Jindřichův Hradec - klášter františkánů (Obr. 6.)

První františkáni se do Jindřichova Hradce dostávají ze slezského Hlohova roku 1475 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). Komunita dále hledala pozemek ve středu města, a tak došlo k vytipování místa v nové novoměstské čtvrti (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). Pozemky získal Jindřich z Hradce a věnoval je františkánům a zároveň dne 3. června 1478 vydal donační listinu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 275). Donační listina se dále zmiňuje o novém kostele, jenž je zasvěcen ke cti Spasitele, svaté Kateřině, svatému Františku Serafinskému, Antonínovi, Ludvíkovi a Bernardovi (Vlček – Sommer - Foltýn, 1998, 276). Nadace je platná již následujícího roku (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Předpokládá se, že stavební práce již probíhaly a nejspíše byly hotové některé konventní budovy (Vlček Sommer - Foltýn 1998, 276). Kostel sv. Kateřiny byl budován od roku 1478 a byl dokončen 9. srpna 1491 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Kostel je jednodílný, zaklenut je čtyřmi klenebními poli a polygonální závěr je opatřen valenou klenbou s lunetovými výsečemi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Jižní stěna lodi je prolomena dvojicí kaplí, jejichž doba vzniku je rozdílná (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Na počátku 16. století konkrétně roku 1534 založila Anna z Münsterberku dům bekyň (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Klid skončil 19. listopadu 1619, kdy došlo k vyhnání řeholníků, vydrancování kláštera, jeho vypálení (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276) a poboření (Novák 1901, 193). Minorité se v pobělohorské době vrátili a díky majiteli panství Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka získali zdroje na rekonstrukci a dokonce na stavební rozšíření (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Díky tomu byla roku 1622 přistavěna kaple sv. Antonína a roku 1625 kaple sv. Barbory. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Tyto kaple byly vysvěceny nejspíše spolu s kostelem 6. září 1625 pražským arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). V následujících letech si řeholníci stěžovali na špatné poměry týkající se potravin, že pro hladomor si „*ani skývy chleba si vyžebraťi*“ nemohli (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). K roku 1644 je obnova dokončena (Novák 1901, 194). Další části kláštera jsou svěceny: 1646 sakristie, roku 1661 zvonice a roku 1662 přistavěna kaple sv. Antonína (Novák 1901,

194). Roku 1662 probíhala přestavba kaple sv. Antonína na náklady hradeckého hejtmana Samuela Ferdinanda Karolida z Karlsberga (Novák 1901, 194). Klášterní komplex nebyl zachován v dobré kondici dlouho, již 4. července 1669 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276), (J. Novák uvádí datum 7. července) postihl konvent a kostel požár, jenž nejspíše vznikl v kuchyni (Novák 1901, 194). Opravy probíhaly v letech 1672 až 1677, v rámci nichž došlo k přistavění protikusy a kaple Porziunculy (Vlček – Sommer -Foltýn 1998, 276). Menší stavební úpravy byly prováděny v letech 1721 až 1726 (Vlček - Sommer - Foltýn 1998, 276). Z roku 1721 pochází současný refektář, který byl roku 1726 údajně prodloužen (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 277). V roce 1761 došlo ke snížení zděné věže a nahrazení dřevěnou (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 277). Dne 25. února 1785 došlo ke zrušení kláštera a členové současného osazenstva mohli zde zůstat na dožití, a však roku 1789 došlo k obnově kláštera (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276). Dne 19. května 1801 došlo k požáru (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276) a jeho škody byly napravovány v následujících letech. V rámci této stavební činnosti byly vystavěny i dvě dřevěné zvonice (Novák 1901, 197). Další zvonice vystavěna roku 1822 v prostoru nad presbytářem (Novák 1901, 197). Komunita postupně upadala a tak ke koci století zde žili pouze dva kněží a tři laici (Vlček – Sommer -Foltýn 1998, 276).

4. 7. Klášter (Nová Bystřice) – klášter pavlánů (Obr. 7.)

Podle J. Nováka lze prvopočátky pavlánské poustevny hledat mezi roky 1491 až 1493, kdy se dva členové řádu sv. Františka z Pauly usadili 4 km východně od Nové Bystřice u obce Konráče (Novák 1901, 306). Na náklady Konráda z Krajku, jim roku 1501 byly zbudovány obytné budovy a kostelík zasvěcený sv. Trojici (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Komunita zde žila až do 22. července 1533 kdy byla utrakvisty vyvražděna (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276) a kostelík vypálen (Novák 1901, 306). O rozsahu původních staveb a jejich vztahu k současným budovám není nic známo. Současný klášterní areál začal být budován od 1. července 1626 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 276), kdy sem majitel bystřického panství Adam Pavel Slavata povolal opět pavlány (Novák 1901, 306). Na tomto místě měly v té době stát ještě budovy či jejich části, které vznikly v roce 1501 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Stávající kostel je obdélníkového půdorysu s rovným závěrem a kněžiště je vymezeno v prostoru pouze vyvýšením (Novák 1901, 306). Kostel je dispozice trojlodní baziliky. Kvadratura byla dostavěna mezi lety 1665 až 1667 díky Ferdinandovi Vilémovi hraběti z Chlumu a

Košumberku (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Roku 1667 se začaly kopat základy nového kostela (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Základní kámen kostela byl položen dne 26. června 1668, autoři práce Encyklopedie Českých klášterů P. Vlček, P. Sommer, D. Foltýn, předpokládají, že původní kostelík byl stržen až během výstavby nového chrámu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Na konci tohoto roku probíhalo zdění nového chrámu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Roku 1672 byl vyhotoven krov a mezi roky 1672-1673 byl vystavěno zaklenutí prostoru kostela (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386-387). Stavba kostela byla kompletně dokončena roku 1679 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Věž kostela byla zbudována v severozápadním nároží (Novák 190, 307), horizontálně rozdělena na tři patra a zastřešena čtyřbokou střechou tvaru jehlanu (Novák 1901, 307). Věž dosahovala výšky 32,5 m a byla vyzděna z žuly a pálených cihel (Novák 1901, 307). V rámci Josefinských reforem došlo ke zrušení kláštera 1. listopadu 1785 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Stavbu kláštera vedl Niklas Liebgang, kvadratura měla tři okna či dveře, je byly zakončeny do hrotitého oblouku (Novák 1901, 314). Prostor knihovny byl zaklenut křížovou klenbou (tento prostor později sloužil jako spižirna či dřevník), (Novák 1901, 314). K roku 1786 je kostelu přidělen lokalista, kterému je přiděleno několik osad, které byly odděleny od fary v Nové Bystřici (Novák 1901, 306). Při tomto kostele koncem v 18. a počátkem 19. století vzniká osada zvaná Klášter (Novák 1901, 306). Kostel je veden farářem od 10. října 1856 (Novák 1901, 306) a v době jeho funkce jako farního kostela dochází v letech 1887-1892 k opravě střechy a v rámci ní i ke snížení stropů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386). Na koci 50. let 20. století je stržena kvadratura a zůstává do dnešních dnů zachován pouze kostel (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 386).

4. 8. Kuklov – klášter pavlánů (Obr. 8.)

Do legitimního vlastnictví získal hrádek od panovníka Jindřich III. roku 1405 (Kubíková 1996, 216). V průběhu husitských válek pustnul jak hrad, tak farní kostel sv. Ondřeje, který je zmíněn poprvé roku 1378 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 184). Dne 5. dubna 1495 dal Petr a Oldřich z Rožmberka svolení kongregaci sv. Františka de Pauly, k usazení „na poušti v lesích nad Kugelwaidem“ (Mareš - Sedláček 1918, 304). Společně s povolením této fundace vznikajícímu klášteru předali kostel (Mareš - Sedláček 1918, 304). Nejspíše prvním svatostánkem byl opravený farní kostel sv. Ondřeje, který by mohl být s velkou pravděpodobností součástí kostelní sakristie, lze tak uvažovat na základě jejího půdorysu, tato domněnka se objevuje už v soupisu

památek Českokrumlovska (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). Na základě odkazů českokrumlovských obyvatel z let 1512, 1517 a 1518 můžeme usuzovat, že již v těchto letech stál klášterní kostel nebo aspoň jeho část (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). V roce 1528 zde Rožmberkové zřídili pivovar, jehož provoz byl ukončen roku 1556 (Mareš - Sedláček 1918, 304). Posledním písemným dokladem o fungování kláštera pochází z doby, kdy konvent vedl Korektor Bernard z 31. ledna 1530 (Kubíková 1996, 217). Kostel je vystavěn jako jednolodní s pětibokým závěrem, na který navazují dvě plánovaná, leč nejspíše nezbudovaná klenební pole (Radová - Rada 1998, 188). Na základě přetínaného sedlového vstupního portálu, jež má analogie na kostele ve Chvalšínách a v Žumberku ukazuje, že se minimálně na stavbě podílela rožmberská stavební huť (Radová - Rada 1998, 188). Toto tvarosloví můžeme řadit do období okolo roku 1500 (Radová - Rada 1998, 188). Klášterní chrám nebyl nikdy zaklenut a zastřešen mohl být snad jen provizorně (Buben 2007, 308). Co se týče křížové chodby, můžeme říci, že bylo vystavěno její jižní, východní a severní křídlo, dle pozůstatků náběhů sklípkových kleneb bylo každé křídlo zaklenuto šesti klenebními poli sklípkové klenby (Radová - Rada 1998, 188). Sklípková klenba byla zbudována též v refektáři v severním křídle ambitu, tento typ sklípkové klenby odpovídá klenbám v Bechyni a zdá se, že by ji mohli zhotovit stejní stavitelé (Radová - Rada 1998, 188). Roku 1551 byly opravovány sklepy do této doby je také předpokládán zánik klášterní komunity (Mareš - Sedláček 1918, 304). Roku 1555 došlo k vyžádání největšího zvonu z klášterního chrámu, pro potřeby farního kostela ve Křemži (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185).

4. 9. Milevsko - klášter premonstrátů (Obr. 9.)

Na místě dnešního kláštera bylo archeologickými výzkumy zjištěno kontinuální osídlení od 8. století (Břicháček 2014, 64). Na základě archeologických výzkumů můžeme říci, že před vznikem kláštera se v tomto prostoru nalézal panský dvorec s vesnicí, a že toto místo bylo i opevněno (Břicháček 2014, 64-65).

Na ploše dnešního kláštera, přesněji v severní a hlavní lodi klášterní baziliky, byly archeologicky odkryty pozůstatky dřevěné stavby, ale tyto pozůstatky byly datovány do 11. století, což je minimálně o sto let starší, než je počátek klášterního horizontu (Břicháček 2014, 65). Ve stejném prostoru byly nalezené základy kostela datovaného do stejného období (Břicháček 2014, 65). O něco mladší jsou základy románského trojlodního kostela (nejspíše baziliky), která se nacházela o něco východněji oproti stávajícímu klášternímu chrámu, datován je do 11. až 12. století a jednalo se o stavbu

inspirovanou bavorskými stavbami (Břicháček 2014, 65). Tato stavba v době založení kostela nejspíše zanikla či byla v ruinách (Břicháček 2014, 65). Další archeologicky doloženou stavbou v prostoru dnešního kláštera je stavba románského domu ze 12. století, jehož suterén byl vyzděn z kvádrkového zdiva pojeného na jíl (Břicháček 2007, 18). Tato stavba se nacházela v jihozápadním nároží rajského dvora (Břicháček 2007, 18). Tento dům zanikl v souvislosti s výstavbou ambitu (Břicháček 2007, 18).

K založení Milevského kláštera premonstrátů došlo roku 1187 z iniciativy Jiřího z Milevska (Břicháček 2007, 22). Dle řádových stanov bylo nutné, aby příchozí komunitě mnichů byly zajištěny budovy pro jejich základní potřeby. Tak měly být postaveny provizorní budovy skýtající dormitář, dům pro hosty, vrátnici a modlitebna (Zelenková 2014, 98). Je zřejmé, že tyto budovy provizoria byly vystavěny ze dřeva. Nejspíše, jako modlitebna provizoria fungoval v té době románský kostel sv. Jiljí, který se dnes nachází severně od kláštera, ten je písemně doložen roku 1184 (Zelenková 2014, 95). Ovšem není jisté, jakou měl v té době stavební podobu a zda byl vůbec dokončen.

Co se týče ostatních budov provizoria, nebyly zatím archeologicky doloženy a Pavla Zelenková je s velkou pravděpodobností situuje do blízkosti již zmíněného kostela sv. Jiljí (Zelenková 2014, 95). Jako první stavba, která začala po příchodu premonstrátu vznikat, je bazilika kláštera (Kuthan 1975, 110). Tato stavba jisto jistě byla stavěna od východu, to znamená presbyteriem. Roku 1191 rozestavěný klášter vyhořel (Podlaha - Šittler 1898, 98). V současné době nemáme informace, v jaké stavební fázi se tento kostel nacházel. Můžeme předpokládat, že po odstranění škod po požáru, došlo k poměrně rychlému obnovení výstavby klášterního areálu (Břicháček 2007, 22). Roku 1201 světil olomoucký biskup Bavor oltář sv. Jiljí, ovšem není jasné ve kterém z kostelů (Břicháček 2007, 22). Klášterní kostel byl řešen jako románská trojlodní bazilika, to znamená s převýšenou hlavní lodí a transeptem v šíři všech tří lodí (Kuthan 1994, 233). Poměrový systém, který se zde uplatnil, je mezi jednotlivými proporcemi v poměru (výšky a šířky lodí) 1:2. To platí jak ve vertikální, tak horizontální rovině (Kuthan 1975, 49). Prostor chrámu byl členěn na dvě části, východní třetina byla určena řeholníkům a od bočních lodí ji oddělovala nečleněná zeď (Kuthan 1975, 49). Podoba románského presbytáře není známa (Kuthan 1975, 51). Hlavní loď klášterního kostela měla původně s velkou pravděpodobností plochý strop nejspíše trámový, současné zaklenutí pochází z období baroka (Kuthan 1975, 50). Klenby v bočních lodích pochází až ze 17. století, o jejich stropních konstrukcích z doby před touto úpravou nic nevíme

(Kuthan 1975, 50). Osvětlení zajišťovala malá okna v bočních lodích. Velkou část denního světla zajišťovalo typické bazilikární osvětlení z oken v převýšené lodi (Kuthan 1975, 50). Západní průčelí, typické pro stavby z tohoto období a tohoto typu, ač několikrát změnilo svou podobu, je v současné době podobné svému románskému stavu (Zelenková 2014, 100). Změnou je zde prostor mezi věžemi, který je v současné době zaklenut zdí, která kopíruje současné zastřešení sedlovou střechou, které přímo probíhá podélnou osou stavby. V době vzniku zde byla vystavěna vertikálně zakončená zeď, jež splývala se západním průčelím věží a zakončena byla sedlovou střechou, jejíž hřeben byl kolmý na podélnou osu chrámu (Zelenková 2014, 100). Můžeme však předpokládat, že klášterní chrám byl dokončen okolo poloviny 13. století a stavební činnost se přesunula na budovy konventu a ambitu (Břicháček 2007, 22). Co se týče ambitu, ten byl budován při jižní straně kostela, zde byla zbudována tři křídla, která obepínají rajský dvůr uprostřed (Kuthan 1975, 101). Západní křídlo nejspíše sloužilo jako zásobárna, jeho zbytky jsou ve sklepních prostorách, dnes na tomto místě stojí barokní budova prelatury (Zelenková 2014, 101). Křídlo východní a jižní se zachovalo více méně ve své románské podobě (Zelenková 2014, 101). Provozně nejdůležitější částí bylo východní křídlo, to navazuje na kostelní sakristii, která se nachází na jeho severním konci (Zelenková 2014, 101). Tato kaple byla původně samostatně zastřešena a je pravděpodobně jednou z nejstarších částí komplexu (Zelenková 2014, 101). Dále na ni navazuje kapitulní síň, další místnost sloužila jako hovorna či vrátnice a v patře nad těmito místnostmi se nacházel dormitář. V jižním křídle se nejspíše nacházel refektář, kuchyně kalefaktorium (Zelenková 2014, 102). Tyto budovy jsou snad dokončeny na sklonku Jarlochova života (Zelenková 2014, 102). Po polovině 13. století se zde uplatňuje nový stavební sloh a to gotika. S využitím tohoto slohu je přestavěno presbyterium (Zelenková 2014, 103). Došlo ke zboření románských apsid ve východním závěru a byly nahrazeny pětibokým presbytářem, dále došlo k upravení příčné lodi, která dostala zaklenuť křížovou žebrovou klenbou a věže získaly hrotité střechy s nárožními věžičkami (Zelenková 2014, 104). V prostoru dnešní prelatury byla vybudována honosná opatská kaple, tato kaple byla součástí opatství, ze kterého vedla pavlač buďto do baziliky či do konventu (Zelenková 2014, 104). V duchu rané gotiky byl rozšířen refektář, zvýšena jeho světlá výška a osazen gotickými okny (Zelenková 2014, 105). Ve 14. století dochází k úpravám ve stylu vrcholné gotiky, takto je upraveno východní křídlo, přestavěna kapitulní síň, vystavěny hospodářsky provozní budovy (např. sýpka) a opevnění (např. sýpka, věž, palác). Tyto budovy po pozdějších

přestavbách dnes tvoří jeden celek (Zelenková 2014, 106). V prostoru prvního nádvoří stojí budova tzv. Latinské školy (Zelenková 2014, 108). Osudným se klášteru stalo husitské povstání. Dne 23. dubna roku 1420 došlo k přepadení a vyplenění husity (Břicháček 2014, 72). Na konci 16. století se stalo z kláštera panské sídlo a došlo k opravám kostela sv. Jiljí, došlo k renesanční úpravě Latinské školy a gotického domu (Zelenková 2014, 108). Po roce 1623 došlo k barokním úpravám (Zelenková 2014, 108).

4. 10. Písek – klášter dominikánů (Obr. 10)

V průběhu 13. století došlo ve městě k založení dominikánského kláštera. Jak je obvyklé u mendikantských klášterů, byl založen a postaven u městské hradby na západním okraji sídelního areálu tak, aby byl částečně součástí městského opevnění. Zakladatelem kláštera mohl být s velkou pravděpodobností jako u kláštera ve Zlaté Koruně a Českých Budějovicích král Přemysl Otakar II. (Fröhlich 1997, 133). První písemný doklad o dominikánském klášteře nalezneme v katalogu mužských dominikánských klášterů datovaný do roku 1308 (Fröhlich 1997, 133). S největší pravděpodobností byl klášterní kostel trojlodní dispozice s kněžištěm orientovaným k východu do prostoru náměstí (Kuthan 1975, 69). Na základě donedávna zachovaných architektonických prvků můžeme usuzovat, že stavitelem původního kostela byla písecko-zvíkovská stavební huť, která nejspíše pracovala na výstavbě královského hradu a farního kostela Narození Panny Marie (Kuthan 1975, 68,69). Na tomto základě se dá vznik kostela zařadit do období padesátých či šedesátých let 13. století (Kuthan 1975, 69). Současná loď klášterního kostela se nachází v prostoru, kde probíhala severní boční loď původního středověkého klášterního chrámu (Kuthan 1975,69). V prostor dnešní vstupní předsíně, konkrétně její boční stěna je částí severní obvodové lodí gotického presbytáře (Kuthan 1975, 67). O presbytáři víme, jen že byl zaklenutý třemi obdélnými klenebními poli, nejspíše křížovou žebrovou klenbou na základě kdysi dochovaných klenebních přípor (Kuthan 1975, 68, 69). Délka stavby nebyla o mnoho větší než její šířka (Kuthan 1975, 69). O kapli sv. Barbory s polygonálním závěrem, jež byla stržena roku 1935, můžeme s velkou pravděpodobností usuzovat, že se jednalo o dochovaný závěr jižní boční lodě (Kuthan 1975, 69). Tato kaple byla pětiboce uzavřena a na ní navazovala směrem na západ dvě klenební pole, z nichž bylo východní sklenuto křížovou žebrovou klenbou (Kuthan 1975, 69). Informace o této kapli nám přinesl archeologický výzkum Prácheňského muzea v Písku z roku 1995 pod vedením Jiřího

Fröhlicha (Adámek - Fröhlich 1996, 37,38). Ten odhalil její základy, jež byly vystavěny zlomového kamene pojeného na maltu a jejich minimální délka byla sledována v délce 3,9 m (Adámek - Fröhlich 1996, 39). Tato část byla bez přerušení, dle čehož se dá říci, že šlo o jednu stavební fázi. Na severozápadním nároží bylo odkryto další základové zdivo, jehož základová spára, byla založena v nižší hloubce a od základů kaple byl oddělen technologickou spárou (Adámek - Fröhlich 1996, 39). Z této situace můžeme říci, že patří k další stavební fázi a tato přízdívka je interpretována jako základ triumfálního oblouku (Adámek - Fröhlich 1996, 39). Původní pochozí horizont kostela se nacházel 55 cm pod současnou podlahou a díky nálezům můžeme říci, že podlaha kostela byla ve středověku tvořena plochou keramickou pálenou dlažbou o rozměrech 190x185x40 mm (Adámek -Fröhlich 1996, 39). K narušení této dlažby docházelo s velkou pravděpodobností s pohřební činností v prostoru hlavní lodi, která je archeologicky doložena, v těchto místech docházelo ke krytí míst pohřbů kamennými náhrobníky (Adámek - Fröhlich 1996, 39). Další archeologický výzkum zmíněného muzea proběh o rok později, tedy roku 1996 jeho vedoucím byl opět Jiří Fröhlich, tentokrát se výzkum soustředil k severní stěně současného kostela a kostelní věže (Adámek - Fröhlich 1997, 33). Zde došlo k odkrytí základů kaple, která nejspíše mohla uzavírat východní prostor předpokládané severní lodi, základ obvodového zdiva byl doplněn o základ opěráku (Adámek - Fröhlich 1997, 34), což by indikovalo, že kaple mohla býti zaklenuta (Adámek - Fröhlich 1997, 34). Výstavba kaple je na základě stratigrafických okolností kladena do poloviny 14. století (Adámek - Fröhlich 1997, 34). Dne 15. května 1358, povolil Karel IV. odkup domu sousedícího s klášteřem, tím pádem se rozloha klášteřiště zvětšila (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415). Roku 1419 přesněji 20. srpna zaútočili na klášter prohusitsky smýšlející obyvatelé města (Fröhlich 1997, 133). Následně nejspíše došlo k vypálení klášterních budov (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415). Po určité době se mniši do značně poškozeného kláštera nejspíše navrátili, ale stavební práce v tomto období nejsou známy, nejspíše z důvodu nedostatku prostředků. (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415-416). Po určitém čase konvent zanikl a došlo k převedení do užívání města, to část využilo jako sklady soli a na některých místech vznikly měšťanské domy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). K znovuzrození kláštera došlo za přičinění Dona Martina de Hoef-Huerta, který pozemky i s nemovitostmi dříve patřící klášteru odkoupil a odejmul městu solnici 17. března 1629 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Následně došlo k úpravám domů a solního skladu, díky čemuž vznikl kostel povýšení sv. Kříže (Vlček – Sommer - Foltýn

1998, 416). Další část znovu obnovovaného kláštera mohla vznikat díky finančnímu příspěvku Johanky ze Švamberka ze dne 27. června 1651 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Tato výstavba trvala pro různé problémy do roku 1685, kdy vedení kláštera uvažovalo o stavbě dalších částí (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Po odstranění jedné ze sousedních staveb byla zahájena dne 8. července 1699 nová stavba, která byla dokončena nejspíše do roku 1702 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Následně došlo roku 1716 k přistavění dvou kaplí, přiléhajícím ke křížení hlavní a příčné lodi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416).

4. 11. Přední Výtoň – klášter eremitů (Obr. 11.)

Bývalý klášter eremitů u sv. Pavla a Antonína (sv. Filipa a Jakuba)

Roku 1384 darovali Petr II. a Jan I. z Rožmberka (Šimůnek 2011, 236) kapli sv. Pavla a šest cel ležící v lesnaté krajině západně od cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 607). Nejspíše stejná kaple pod patronací sv. Antonína je zmíněna k roku 1474 (Vlček – Sommer - Foltýn 1988, 608). V daném prostoru vznikla druhá poustevnická komunita, které papež Innocence VIII. roku 1491 povoluje řídit se řeholí sv. Františka z Pauly (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). Poté dal svolení ke zboření druhé poustky, která byla zasvěcena sv. Janu Křtiteli (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608) a zároveň povolil stavbu nových budov s dormitářem, oratoří, zvoncem v bezprostřední blízkosti poustevny sv. Pavla (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). V chóru kaple došlo roku 1523 k vysvěcení oltáře Nejsvětější Trojice a šesti chórových oltářů v prostoru presbytáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). Zaklenutí kněžiště a závěru pochází ještě z původní stavební podoby (Vlček – Foltýn - Sommer 198, 608). Stavba byla upravena barokně v 17. století a posléze ještě novogoticky v letech 1883-86 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 185). Při novogotické úpravě byla zaklenuta loď (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608). Komplex je tvořen kostelem, v jehož jihozápadním průčelí se tyčí hranolová věž, v jihovýchodní stěně presbytáře je sedlový portál, kterým se vstupuje do přilehlé sakristie, jejíž klenby se sbíhají v centrálním osmibokém pilíři, a na sakristii navazuje budova konventu s refektářem, jež je zastropen trémovým stropem (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 608).

4. 12. Sezimovo Ústí – klášter dominikánů (Obr. 12.)

Dnes nevíme, kdy přesně ústecký klášter vznikl, jeho počátky můžeme s velkou pravděpodobností zařadit do doby okolo poloviny 13. století a k jeho zakladatelům

nejspíše patřil majitel panství Jindřich (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Do roku 1256 je datováno usnesení generální kapituly ke stavbě nového kláštera v Čechách v této souvislosti se s velkou pravděpodobností jednalo právě o ten ústecký (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Josef Švehla lokalizoval klášter do prostoru jižního okraje města při městské hradbě (Švehla b. d., 25). Dobu hrubého dokončení kláštera nám může indikovat konání provinční kapituly v ústeckém konventu v roce 1275 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Klášterní kostel měl být zasvěcen sv. Dominikovi (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Budovy kláštera měly údajně téměř 2m silné stěny, dále víme, že v jeho prostoru byly vybudovány dvě hrobky (krypty) minimálně jedna z nich byla vyzděná z cihel, dále se J. Švehla zmiňuje o lokalizaci klášterní kuchyně a konventních budovách, které téměř přiléhaly k městské hradbě v jejím jihozápadním úseku (Švehla b. d., 30). Klauzura nejspíše ležela jihovýchodně od kostela soudě dle nálezů podezdívek sloupů (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Mezi touto hradbou a budovami kláštera, probíhala ulička o šířce 1,1 m, prameny hovoří, že při klášteře měla též existovat škola (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Pramen z 11. května 1379 se zmiňuje o kapli sv. Petra, zde není jasné, zda byla součástí klášterního komplexu či farního kostela (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637). Konec přichází s husitským konfliktem, dne 21. února 1420 byl klášter dobyt husity a 30. března téhož roku zapálen společně s celým městem prohusitskými obyvateli města (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 637).

4. 13. Třeboň – klášter augustiniánů kanovníků (Obr. 13.)

K založení kláštera došlo hlavně díky snaze bratrů Petra, Oldřicha, Jana a Jošta z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 687), kteří provedli fundaci jen rok po té, co získali Třeboň do svého držení (Šimůnek 2011, 234). Založení kláštera je potvrzeno pražským arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimě 12. května 1367 (Kadlec 2004, 19). V roce 1369 musela být dokončena křížová chodba, jelikož se stala vzorem pro ambit minoritského kláštera v Jindřichově Hradci (Mareš - Sedláček 1900, 70). K roku 1378 víme o oltáři sv. Majdaleny a sv. Augustýna, k roku 1380 Panny Marie a hlavní oltář (Mareš - Sedláček 1900, 56). Můžeme usuzovat, že v této době byl kostel již hotov až na zaklenutí kostela, jelikož dne 4. dubna 1380 nařizuje Petr z Rožmberka aby, pokud by se nedožil dokončení kleneb, aby po tři roky bylo vypláceno 100 kop grošů klášteru, jež je měl využít k dokončení kleneb (Mareš - Sedláček 1900, 56). Ze stejného dne pochází zpráva informující o kapli sv. Jana Křtitele, jež je přistavěna k východnímu

traktu křížové chodby, na úrovni jeho příčné osy a dále o kapli sv. Mořice, jejíž lokalizace je kladena mezi prostor současného presbytáře a kapli sv. Jana (Kadlec 2004, 69). Ve stejném roce Petr z Rožmberka dostavěl dům s kaplí mezi budějovickou bránou a konventem, který daroval klášteru 19. června 1395 Jindřich z Rožmberka (Kadlec 2004, 69). Dispozice dvojlovního typu jako u klášterního kostela nabyta v druhé polovině 14. století na rožmberském panství oblily, takto jsou kupříkladu řešeny kostely v Bavorově a Soběslavi (Kadlec 2004, 71). V době husitského povstání Třeboň nebyla sice dobytá a klášter nejspíše neutrpěl vážné ztráty, ale augustiniáni preventivně odchází do bezpečí a klášterní poklad svěřují pod ochranu Oldřicha II. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Škody zde však napáchala příroda, 14. června roku 1489 udeřil do věže blesk, který ji zapálil a žár byl tak velký, že došlo k roztavení zvonů (Mareš - Sedláček 1900, 66). Autoři F. Mareš a J. Sedláček uvádějí na straně 66, že střecha věže byla kryta cínem a olovem a zakončena pozlaceným křížem (Mareš – Sedláček 1900, 66). Z roztaveného zvonu byly roku 1491 ulity dva náhradní zvony, které byly do roku 1723 zavěšeny na dřevěné zvonici, jež měla být umístěna na hřbitově u školy (Kadlec 2004, 135). Zasluhu na tomto odlití měl opat Marek (Kadlec, 2004, 135). V roce 1491 byla zahájena výstavba kaple sv. Barbory, a v ní, byli po své smrti pohřbeni její zakladatelé Petr Holický ze Šternberka a jeho choť Kateřina z Rožmberka (Mareš - Sedláček 1900, 64). V roce 1524 došlo k pořízení nového orloje na věž, při tomto vydání se dělili o náklady měšťané s kanonií (Kadlec 2004, 135). Na žádost Viléma z Rožmberka pro neupokojivou situaci v kanonii povoluje papež svým breve z 15. listopadu 1566 zrušení kanonie (Vlček – Sommer - Foltýn, 1998, 674). V roce 1607 probíhají opravy na kostele a na úpravě věže (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Po úderu blesku vznikl požár věže v roce 1637, žár byl tak velký, až došlo k roztavení zvonů (Mareš - Sedláček 1900, 66). V prostoru před hlavním oltářem byla zřízena hrobka rodu Schwarzenbergů, do níž byl uskutečněn první pohřeb roku 1681 (Kadlec 2004, 227). V roce 1720 byla při městské zdi vystavěna pekárna, dům pekaře, jatky, o obchod kde se prodávaly přebytky (Kadlec 2004, 229). Mezi lety 1720-1724 došlo na hřbitově nalézajícím se východně od kostela, kde byla zbudována kaple Úzkostí Páně. Oprava poničené věže po požáru, byla zahájena roku 1723, dokončena roku 1724 (Kadlec 2004, 223). Mezi lety 1724 a 1740 došlo k výstavbě kryté chodby ze zámku na oratorium, dále k výstavbě pivovaru a nového opatství (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). Roku 1756, byla započata výstavba nové konventní budovy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675). K dalším stavebním úpravám kostela dochází po požáru z roku 1781

(Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 675) kdy vinou nedbalosti dělníků došlo k požáru, při kterém shořela střecha věže a kostela, shořela kanonie, prelatura a lehlo popelem 68 měšťanských domů (Kadlec 2004, 224). Čtyři dny poté se zřítil zděný štít, jenž dělil loď od kněžiště a při sesutí prorazil klenbu nad presbytářem (Kadlec 2004, 224). Z výše uvedených příčin bylo kněžiště zaklenuto nově valenou klenbou (Kadlec 2004, 224). V rámci náboženských reforem Josefa II. přišli 16. listopadu 1785 do Třeboně komisaři k sepsání inventáře (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Komunita v té době čítající 14 členů, měla zůstat v klášteře do 16. dubna 1786 a k tomuto datu byl klér rozpuštěn (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Z části kláštera se stávají 18. května 1784 vojenská kasárna (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Do další části konventu přivádí Jan Adolf ze Schwarzenbergu milosrdné sestry sv. Karla Boromejského (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 676). Další části budov jsou využity jako fara, od 2. listopadu 1788 jako děkanství, či pro kanceláře lesní správy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 677).

4. 14. Vyšší Brod – klášter cisterciáků (Obr. 14)

Iniciátorem založení nového kláštera byl Vok I. z Rožmberka. Podíl na založení kláštera měli též jiní Vítkovci jako: Vítek a Budivoj z Krumlova (Kuthan 1989, 1). Roku 1258 generální kapitula v Citeaux nařídila inspekci místa, kde měl být nový klášter založen (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 688). Vok I. vydal 29. května 1261 listinu, v níž se zmiňuje, že začal stavět budovy konventu (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 688). Vzorem pro vyšebrodský klášter měl být klášter nacházející ve francouzském Fontenay (Cechner 1921, 321). K nejstarším částem kláštera je některými odborníky řazena sakristie nacházející se na jižní straně chóru, což je neobvyklé umístění (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 689). Tato sakristie byla pravděpodobně kaplí, čemuž by napovídala zachovaná mensa (Kuthan 1994, 467). Tato kaple byla zasvěcená zřejmě Panně Marii, která stávala na hřbitově (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 689). Tato kaple měla nejspíše dvě podlaží podobně jako kaple Andělů strážných ve Zlaté Koruně (Kuthan 1989, 4). V její existenci hovoří písemné doklady z 22. července 1385 a ze 17. února 1411 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 689). K dalším nejstarším částem se dá zařadit východní část konventního kostela, do tohoto období lze zařadit pětiboce uzavřené kněžiště, příčnou loď s kvadraticky a hrotitě ukončenými kaplemi (Kuthan 1989, 5). Jako doklad, který zřejmě vypovídá o postupujících pracích, můžeme uvést odpustkové listiny. Například Jiří Kuthan ve své práci Česká architektura v době

posledních Přemyslovců z roku 1994 na straně 465: „Dne 11. června 1292 udělili biskupové Fridrich z Chiemsee a Heinrichz Lavantu klášteru odpustky na pomoc stavbě, která pro velkolepost, s níž byla započata, nemůže být dokončena bez pomoci“ (Kuthan 1994, 465) a dále ve stejné práci: „V listině je výslovně vzpomenuo „*anniversarium dedicatins*“. V témže roce vydala v Římě řada církevních hodnostářů vyšebrodskému klášteru odpustkovou listinu pro podporu stavby kostela (Kuthan 1994, 4651). Roku 1292 došlo ke svěcení hlavního oltáře, což může nasvědčovat, že v této době byl nejspíše nahrubo postaven chór (Vlček, Sommer, Foltýn, 1998, 690). Na počátku 14. století přesněji roku 1305 byla nejspíše dokončena kaple v prostoru jižního ramene transeptu, kde světil čtyři oltáře biskup Rudger z Botzenu (Kuthan 1994, 465). Jistě byl chor dokončen roku 1310, jelikož v něm byl pohřben Jindřich II. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690). V tomto roce také světicí biskup sliboval odpustky všem lidem, kteří jen navštíví kostel vyšebrodského kláštera (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 690). Dne 20. ledna 1326 světil biskup Rudolf Syrique oltáře zasvěcené sv. Petru a Pavlovi a druhý zasvěcený Janu Křtiteli, který se nejspíše nacházel v severním rameni transeptu (Kuthan 1983, 221). Rozkvět stavební činnosti nastal s vládou druhého zakladatele a zároveň bývalého vyšebrodského laika Petra I. z Rožmberka (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690), v jeho listině z 1. září 1346 se poprvé zmiňuje i klášterní špitál (Kuthan 1983, 221). Dá se předpokládat, že jádro vyšebrodského kláštera bylo dostavěno v době okolo poloviny 14. století (Kuthan 1989, 3). Ten je zmíněn v souvislosti s darováním obce Nesselbach tomuto špitálu Petrem z Rožmberka (Kuthan 1989, 3). Jan z Rožmberka nechal na své náklady roku 1385 opravit budovy kláštera a jeho zastřešení, přesněji kostel, ambit, dormitář a refektář (Kuthan 1983, 221). Na základě těchto informací lze usuzovat, že byly konventní budovy v této době z větší části hotovy. Další finanční příspěví od zakladatelského rodu se klášteru dostalo v testamentu Oldřicha z Rožmberka z 16. února 1390 ve výši 60 kop, které jsou určeny k rozvoji klášterních budov (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690). Na počátku 15. století byl klášter nejspíše opevněn (Cechner 1921, 322). Dne 24. května 1422 byl vypálený kostel (Cechner 1921, 322). Druhá polovina 15. století se nesla ve znamení dalších stavebních prací, jsou zaklenuty východní, jižní a západní strany ambitu (Cechner 1921, 322). V letech 1470 až 1480, nechal opat Tobiáš II. zasadit kružby oken v kostele a rajském dvoře (Cechner 1921, 322). Roku 1587 je za přičinění opata Texra vystavěna spojovací chodba jež navazuje na starý konvent (Cechner 1921, 322). Další nepříjemné události přišly v letech 1690 a 1709 kdy klášterní budovy

vyhořely (Cechner 1921, 323). Po této události vznikla nynější místnost pro knihovnu, která je datována do roku 1757. V rámci nařízení Josefa II. se přistoupilo v roce 1785 ke snížení počtu kněží (Cechner 1921, 322). Ke zrušení konventu, došlo roku 1950 a následně k jeho obnovení až roku 1990 (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 690).

4. 15. Zlatá Koruna – klášter cisterciáků (Obr. 15.)

K založení kláštera došlo roku 1263 z iniciativy krále Přemysla Otakar II. (Kadlec 1949, 12). Příchozí komunita měla jistě na místě zajištěné řádovými stanovami požadované provizorium, bylo zajištěno nejspíše dřevěnými dočasnými budovami, které zatím nebyly archeologicky doloženy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). Tomu napovídá informace od Dobroslava Líbala, který uvádí, že v této době bylo běžné, aby budovy cisterciáckých konventů a kostelů byly dřevěné (Líbal 1948, 6). Při povstání Vítkovců proti Přemyslu Otakarovi II. roku 1276, byla Zlatá Koruna jako královské zakladatelské dílo zničena (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). K roku 1278 byl klášterní kostel dostavěn pouze ke čtvrtému páru pilířů (Mareš - Sedláček 1918, 170) a vystavěna kapitulní síň (Zahradník 2007, 141). Co se týče staveb, je dána možnost, že kostel mohl být dokončen k roku 1300, jelikož ho v tomto roce měl světit prisinský biskup Heřman (Líbal 1948, 6). Tuto informaci zveřejňuje Dobroslav Líbal ve své práci Klášter Zlatá Koruna v Uměleckých památkách číslo 21., vychází tak z jistého pramene, jež vznikl v období baroka, který informuje o jistém nápisu nesoucí tyto informace, který se však do dnešních dnů nedochoval. V době vládnutí Václava II. došlo nejspíše k výstavbě čtvrté severní lodi (Zahradník 2007, 141). V roce 1359 přišel kameník Michal Parlěř (bratr stavitele Petra Parlěře) a dá se předpokládat, že na tomto místě vykonával svou profesi (Zahradník 2007, 141). Do 14. století můžeme též zařadit studniční kapli v prostoru rajského dvora, jejíž základy byly odkryty archeologickým výzkumem (Valkony 2013, 21). Na počátku 15. století roku 1414 získaly okna ambitu barevné vitraje, díky přispění převora Alberta (Zahradník 2007, 141) probíhaly práce na obnově zničeného kostela a kláštera po husitských útocích (Zahradník 2007, 142) Ke stavebním úpravám došlo v době opatství Melchiora Hödrleho (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Roku 1588 se počalo s opravou opatského domu (Zahradník 2007 142). Dne 22. července 1601 odkoupil krumlovské panství od Petra Voka z Rožmberka císař Rudolf II. a sním i nelegálně získanou Zlatou Korunu s jejími majetky (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Za opatství Valentina Augusta Schönbecka roku 1609 došlo na opravy střech velkého konventu a pivovaru, vystavěna horní sakristie vedle malého

kostela, klenba pro kůr a schodišťová věžička (Zahradník 2007, 143). O rok později vystavěna kruhová kaple Panny Marie u malého kostela (Zahradník 2007, 143). Za doby působení Schönbecka jako převora začalo se s opravou kostela, sklenut kůr, vystavěn dormitář, postaven malý konvent pro 16 osob (1611), opatství (1613), (Zahradník 2007, 144). S barokními úpravami se začalo roku 1662, kdy klášter nechal vystavět zeď dlouhou 22 a ½ sáhu (Zahradník 2007, 145). Roku 1663 se začalo s opravou klášterního kostela, zastřešena byla kapitulní síň a celé toto křídlo ambitu (Zahradník 2007, 145). Díky práci italského stavitele Petra Spinety začala roku 1665 systematická a nepřetržitá obnova klášterního kostela, jehož obnova byla dokončena 8. září 1669 (Zahradník 2007, 146-147). Další stavby byly opraveny 1674 sladovna, ambit, vydlážděna křížová chodba, kapitulní síň a hovorna, 1675 opravena kapitulní síň, vystavěna nádrž na ryby, (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 698). S opravou věže se začalo roku 1729 (Zahradník 2007, 149). Dobrému hospodaření kláštera napovídá i stavební činnost v první čtvrtině následujícího století, které byly zajištěny manufakturními provozy: sanyterna, flusárna, přádelna, sušárna či pivovar (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 699; Kadlec 1949, 220). Klášter i přes své úspěšné hospodaření byl nakonec k 10. listopadu 1785 zrušen (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 699). Po zrušení se dostala Zlatá Koruna do držení Schwarzenbergů a budovy využívali pro provoz manufaktur (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 699).

5. Faktory ovlivňující rozsah a obsah materiálových souborů ze středověkých klášterů v prostoru současných jižních Čech.

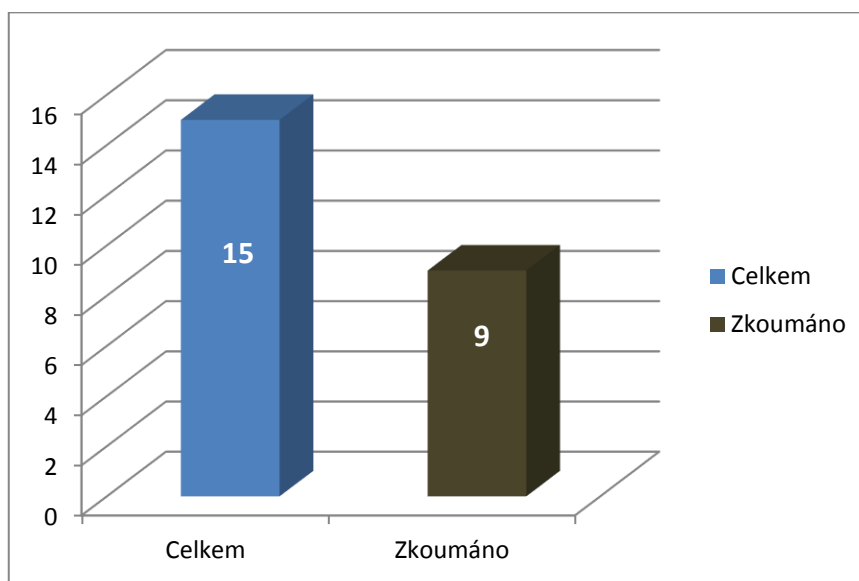
Soubory, se kterými bylo zde pracováno, byly různého rozsahu, a také jejich materiálová skladba byla v některých ohledech odlišná. Tato práce neobsahuje materiál ze všech klášterních komplexů, jež jsou zmíněny v historické části této práce, jelikož některé lokality nebyly v době vzniku této práce zkoumány.

5. 1. Stav výzkumů lokalit (Mapa 2)

Do prostředí Jihočeského kraje spadá celkově patnáct lokalit. Do současné doby proběhly archeologické výzkumy pouze na devíti lokalitách, což představuje 60% klášterů, jejichž lokaci můžeme zařadit do období středověku. Mezi lokality, na nichž proběhly archeologické akce, náleží: Bechyně, České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec (minoritský klášter), Milevsko, Písek, Sezimovo Ústí, Vyšší Brod, Zlatá Koruna.

Rozsah souborů materie získaných z jednotlivých lokalit je různé velikosti a složení. U některých lokalit proběhlo více u jiných méně archeologických zásahů. Velikost souborů je v drtivé většině ovlivněna rozsahem plochy, na níž proběhla exkavace a dále zda v této ploše byly zkoumány v rámci vertikální stratigrafie všechny kulturní vrstvy až na podloží. Velikost souborů ovlivňuje i umístění sond v rámci komplexu, na kterém byly položeny. Rozdílné velikosti souborů jsou v případech, kdy sondáž proběhla v interiérech, exteriérech, pokud byly zkoumány odpadní jámy, pohřebiště, či kombinace těchto částí v různém zastoupení.

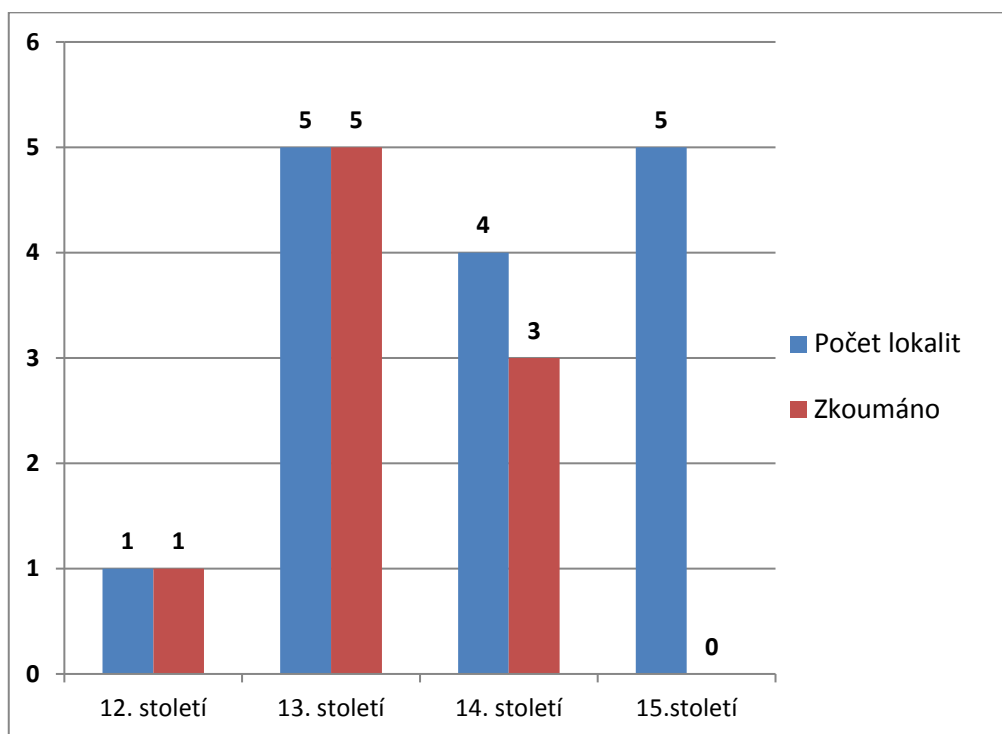
Graf 1. 1 Poměr mezi celkovým a zkoumaným počtem lokali.

5. 2. Mocnost vrstev a délka provozu lokalit

Dalším faktorem, který se promítá do objemu získané hmotné kultury, je počet a mocnost kulturních vrstev ty bývají často závislé na délce provozu jednotlivých lokalit v jihočeské oblasti. Níže uvedená data vycházejí z části této práce věnované historickému vývoji lokalit a to kapitolám 3.1 až 3.15. Vůbec první lokací kláštera v tomto regionu bylo Milevsko, jde o jediný klášter založený ve dvanáctém století (Mapa 1.), což je 6,66 % z celkového počtu klášterů a 11,11% z celkového počtu zkoumaných lokalit. Ve 13. století zde došlo k založení celkově pěti klášterů (České Budějovice, Písek, Sezimovo Ústí, Vyšší Brod, Zlatá Koruna), (Mapa 1.), což je 33,33% z celkového počtu lokalit a jelikož na všech proběhl výzkum tak představují 55,55% všech zkoumaných lokalit. Do lokací 14. století můžeme zařadit kláštery v Bechyni, Českém Krumlově, klášter minoritů v Jindřichově Hradci a Třeboň (Mapa 1.) to představuje 26,66% z celkového počtu lokalit. Z těchto lokalit došlo ke zkoumání Bechyně, Českého Krumlova a Jindřichova Hradce což je 33,33% z celkového počtu zkoumaných lokalit. V 15. století byly v zahrnutém prostoru založeny kláštery v Borovanech a františkánský klášter v Jindřichově Hradci, Přední Výtoni, na Kuklově a v dnešní obci Klášter u Nové Bystřice (Mapa 1.). To představuje 33,33% z celkového počtu lokalit ve vymezeném prostoru. Na těchto lokalitách neproběhly archeologické akce.

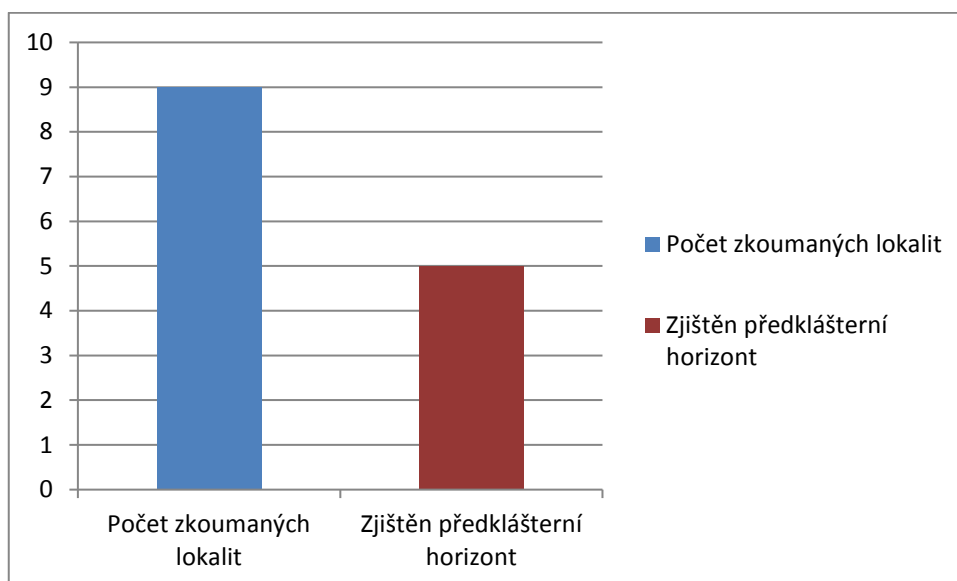
Graf 1. 2 Poměr vzniklých klášterů v jednotlivých staletích a stav jejich výzkumů.

5. 3. Předklášterní horizonty

Problém, který často nastává u jednotlivých lokalit, představuje materiál ze souborů, který datačně nekoreluje se založením kláštera a je třeba jej odlišit od horizontu vzniku, provozu a zániku lokality. Tato problematika se vyskytuje u lokací, na jejichž místech existovalo osídlení před vznikem samotného kláštera. Z devíti lokalit, ze kterých pochází soubory, se kterými se zde pracuje, je hmotná kultura z těchto horizontů zjištěna u Bechyně (Krajíc 1997), Českého Krumlova (Chvojka 2000, 1), Jindřichova Hradce (Břicháček 1992, 53), Milevska (Břicháček 2007, 15; Břicháček 2014, 64), a Písku (Adámek - Fröhlich 1996,38), což představuje 55, 55% z počtu zkoumaných lokalit.

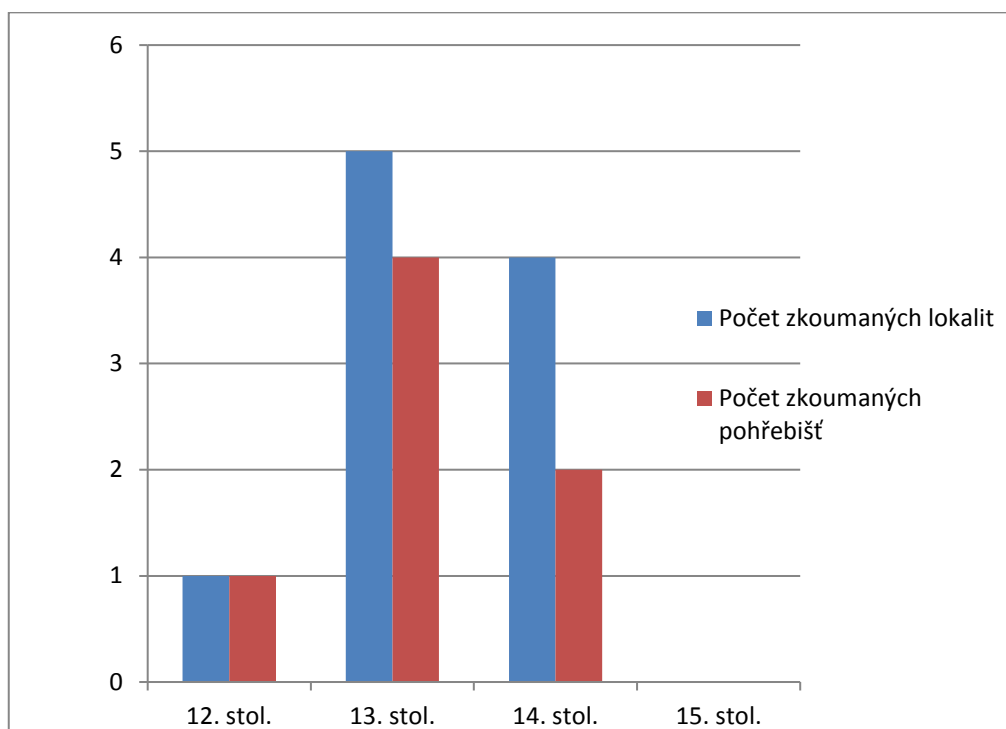
Graf 1. 3 Poměr mezi počtem zkoumaných lokalit a zjištěnými předklášterními horizonty.

5. 4. Výzkum pohřebišť v areálech

Dalším faktorem ovlivňující stav a skladbu materiálového souboru jsou pohřebišť. Pohřebišť a pohřební komponenty různého rozsahu byly zkoumány v klášterních areálech v Bechyni (Krajíc 2007, 71), Českých Budějovicích (Thoma 1994, 5- 7; Chvojka 2007, 5), Českém Krumlově (výzkum společnosti Archaia Jih v letech 2010 až 2011), Milevsku (Břicháček 2007, 18), Písku (Adámek - Fröhlich, 1996) a Jindřichově Hradci (Břicháček, 1992, 46). Pohřební situace byly také odkryty ve zničeném Sezimově Ústí (Vlček – Foltýn - Sommer 1998, 638), nedestruktivními metodami byl proveden průzkum rožmberské hrobky v klášteře ve Vyšším Brodě (Thomová 2011, 242-245).

Graf 1. 4 Poměr zkoumaných lokalit vůči zkoumaným pohřebišťům

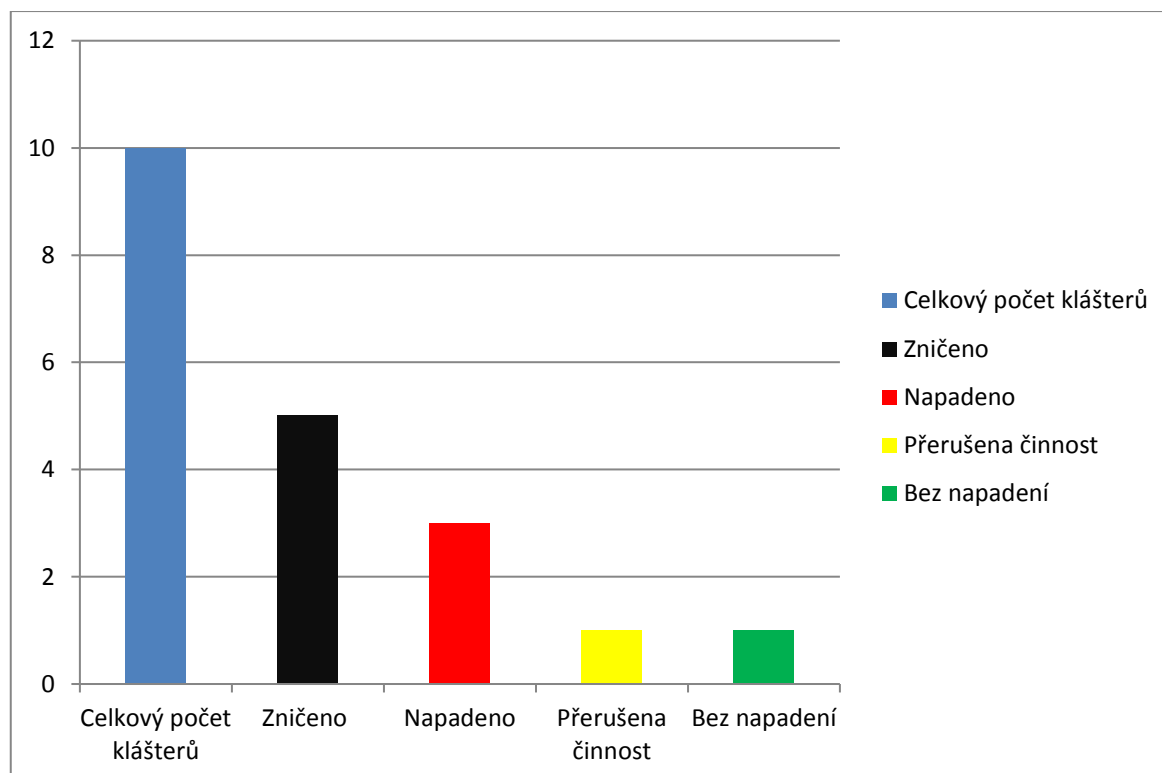

5. 5. Výskyt militarií

Výskyt militarií v klášterním prostředí si můžeme snadno vysvětlit nestabilní vojensko-politickou situací. Budovy žebravých dominikánů byly stavěny na okraji městských zástaveb nejen z důvodů zaměření své činnosti, ale i z důvodu vyztužení městského opevnění, jelikož se často jednalo o první kamenné stavby vyrůstající v nově fundovaných městech například jako v Českých Budějovicích či v Písku (Fröhlich 1997, 133; Kuthan 1975, 67). Období středověku bylo obdobím, ve kterém se stávalo řešení sporů vojenskou silou častým jevem. To představovalo kupříkladu konflikty jak mezi drobnou šlechtou mezi sebou, šlechtou a panovníkem, tak konflikty náboženské. Řešení vojenské situace a počet ataků na jednotlivé kláštery není předmětem této práce. Jako příklad je zde uváděn pouze stav napadení z největšího konfliktu, který ve středověku postihl vytyčené prostředí na tomto území plošně, a tím jsou husitské války. Husitské povstání, jehož cíle byly zaměřeny proti katolictví a katolické církvi, jejíž ideové cíle a zásady představovaly právě kláštery a jejich komunity. V rámci tohoto konfliktu došlo ke zničení značné části klášterů, jiné byly napadené a poškozené, jen velmi málo lokalit nebylo útoky zasaženo. Svůj konec v tomto období našly stavby kláštera v Bechyni (Podlaha - Šittler, 1898, 16), Milevsku (Břicháček 2014, 72), Písku (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415), Sezimově Ústí (Vlček – Sommer -Foltýn 1998,

637; Švehla b. d., 20), Zlaté Koruně (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 697). Mezi napadené kláštery můžeme zařadit: Český Krumlov (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 20) klášter minoritů v Jindřichově Hradci (Novák 1901, 150), Vyšší Brod (Kuthan 1989, 34; Cechner, 1921, 322). Situace v Třeboni byla nejistá a komunita město opustila, ale škody klášterním budovám nejspíše nevznikly (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 674). Jen dům dominikánů v Českých Budějovicích nebyl napaden a ani zde nebyla přerušena činnost řádu během konfliktu.

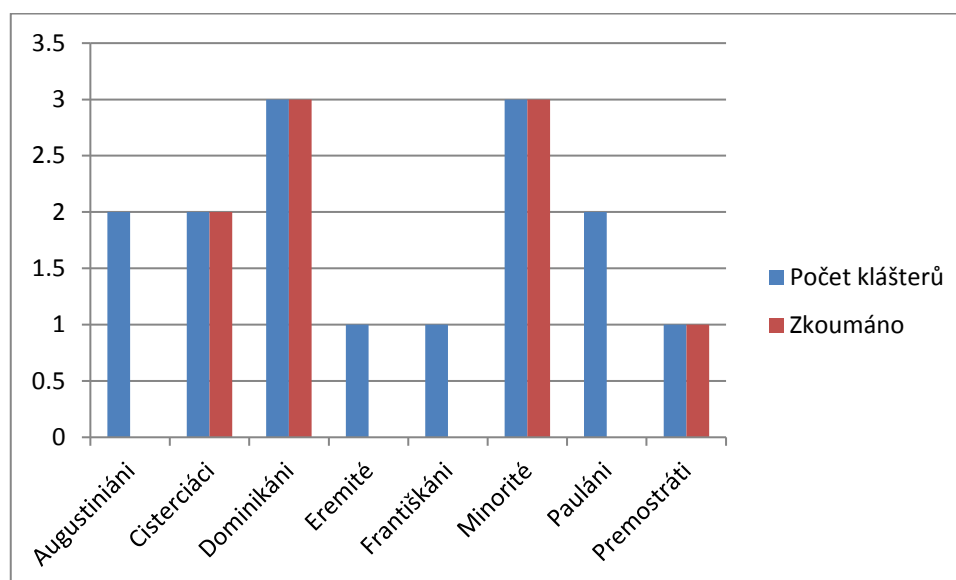
Graf 1.5 Stav klášterů během husitského konfliktu.

5. 6. Stav výzkumů lokalit jednotlivých řádů

Předpokládaným faktorem, který by se měl projevit ve skladbě jednotlivých souborů je zaměření jednotlivých řádů. Řády do jižních Čech přicházely pozvolna a postupně. K lokacím a povolání jednotlivých řádů docházelo z rozličných příčin, jak z důvodu kolonizace (Šimůnek 2011, 234), potírání kacířství (Dvořák, a d. 1948, 26,27; Teplý 1936, 102; Buben 2006, 57), tak z otázek mocenských (Kuthan 1975, 138), kulturních, prestižích (Šimůnek 2011, 234), tak módních (Šimůnek 2011, 234). Z tohoto důvodu můžeme řešit pouze zastoupení jednotlivých řádů v rámci všech klášterů vůči zastoupení u zkoumaných lokalit.

Graf 1. 6 Zastoupení jednotlivých řádů vůči stavu výzkumu

6. Hmotná kultura

Hmotná kultura představuje souhrnný soubor artefaktů, který nám může prozradit mnoho informací o lokalitách. Tento hmotný materiál může sdělit i informace o kultuře obyvatel tohoto prostoru, o jejich pracovní náplni, vzdělanosti, finančním zajištění, o jejich víře, politickém smýšlení, případně místě původu. Tyto výpovědní aspekty, které nám říkají s čím, se člověk ve svém životním prostředí setkával v běžném dni svého života od narození po svůj skon, můžeme označit za každodenní kulturu. Toto platí i o osobách, jež zasvětily v období středověku svůj život Bohu a vstoupily do kláštera. Zde se staly součástí místní komunity a živého organismu v podobě řádu, se svými stanovami, náplní práce, povinnostmi a stylem života. Církev jako taková v době vrcholného středověku plně ovlivňovala náboženské, politické i hospodářské dění a člověka provázela na cestě životem od narození do posledních záležitostí člověka.

Zachování hmotných artefaktů závisí vždy na materiálu, ze kterého byly zhotoveny a na prostředí, ve kterém byly uloženy v době po jejich poškození, ztrátě, uschování, zapomenutí, zničení lokality. Nejobtížněji se zachovávají předměty vyrobené z organických materiálů, jako jsou výrobky z kůže, tkaniny lněné i vlněné, dřeva, proutí, slámy. Tyto materiály se nejlépe uchovávají v trvale zamokřeném prostředí bez přístupu vzduchu, či naopak v téměř dokonale suchém prostředí. Dalšími materiály, jež jsou po delší době uloženy v nepříznivých podmínkách a podléhají zkáze, jsou výrobky z rohoviny, parohoviny a kosti. Tato organika často podléhá zániku v kyselém prostředí. Kyselé prostředí půdy je typické právě pro jihočeské prostředí. Doba, po kterou je tento materiál uložen v klášterním prostředí, není naštěstí tak dlouhá, aby došlo zcela k jejímu rozložení.

6. 1. Dělení hmotné kultury

Tyto předměty můžeme rozdělit z několika hledisek. Nejideálnější se jeví, rozdělit je do skupin na základě použitého materiálu a následně do podskupin dle jejich užití.

Keramika

Nejčastěji nalézané artefakty s největším zastoupením v souborech představují výrobky z keramiky. Keramiku je možné rozdělit pro naše časové rozpětí do několika skupin a to primárně dle jejího použití a to na kuchyňskou, technickou a stavební. Kuchyňskou

keramiku představuje soubor výrobků z tohoto materiálu, jenž byl využíván k uchovávání potravin, vaření a dalších procesů během přípravy a konzumace krmě.

Do skupiny stolní keramiky náleží předměty využívané při stolování, to jest při servírování a konzumaci pokrmů.

Část technická keramika představuje keramické zařízení případně jejich části, jež sloužily ke zpracování surovin, osvětlení a nesloužily k přípravě pokrmů.

Do kamnářské keramiky můžeme zařadit veškeré druhy kachlů. Jde o výrobky, které byly vytvořeny z keramiky a sloužily k výstavbě vyhřívacích těles a byly jejich součástí.

Do stavební keramiky náleží veškeré výrobky z keramiky, jež se využily při výstavbě klášterních budov a byly se stavbou svázány a staly se v době jejich využívání nemovitými.

Stavební keramika se dá pro toto vyhraněné prostředí rozdělit do několika podskupin dle využití a to na architektonické prvky, střešní krytiny, podlahové krytiny.

Kovy

Kovy představují skupinu předmětů, která byla vysoce ceněna. Samotný kov byl ceněn ne jen pro své vlastnosti, ale hlavně z důvodů poměrně obtížného získávání soudobými technologiemi a následným zpracováním. Z těchto důvodů docházelo k jeho co možná nejšetnějšímu užití a pokud došlo k poškození, tak se dále opravoval, upravoval, nebo se recykloval ve výrobě zcela nových výrobků. Toto vše vedlo k tomu, aby někde zůstávaly vědomě volně ladem ležet tyto předměty, a proto nejsou tak často nalézaným materiálem jako například keramika.

Nevýhodou železa je jeho náchylnost ke korozi, která vede u předmětu se slabými profily až k jeho zániku. Rozdělit je můžeme dle do několika skupin a následně do několika podskupin dle užití. Z tohoto hlediska jsou zde zastoupeny skupiny: Spojovací materiál, pracovní nástroje, výstroj koně, zbraně, knižní kování, psací pomůcky, ozvučná zařízení, toaletní potřeby, součásti nádobí, stavební kování, oděvní součástky, medicínské nástroje, šperky, mince.

Pod pojmem spojovací materiály jsou zahrnuty kovové prvky, které slouží ke spojení dvou částí k sobě, tak aby držely pevně u sebe.

Do kategorie výstroj koně, jsou zahrnuty veškeré součásti, které používá kůň při jeho využití při práci, a jsou na něj upevněna.

Sklo

Skleněné výrobky představují komoditu, jež je ve středověku ne zcela běžně dostupná všem vrstvám. Pro svoji pořizovací hodnotu se předpokládá, že si tyto výrobky mohly dovolit poříditi střední a vyšší vrstvy. Sklo jako takové je velmi pevné v tlaku, ale je velmi křehké, proto se v drtivé většině případů zachovává ve fragmentárním stavu. Díky jeho chemické odolnosti na lokalitách nezaniká. Sklo se dá rozdělit dle nálezů z klášterů pro vytyčené období na sklo stolní a sklo stavební.

Kámen

Kámen je nejdéle používaný anorganický materiál, jenž je lidmi opracováván. S nástupem kovů jeho význam postupně upadá a využívá se dále jen ve stavební, zpracovatelské činnosti, ve vojenství a v sochařství při vytváření soch. Dle nálezů je zde můžeme rozdělit na stavební prvky, liturgické předměty a kuchyňské nádoby.

Kosti

Kost je jeden z nejdéle využívaných materiálů a je organického původu. Z důvodu geochemických poměrů, se v tomto regionu velice obtížně uchovává, to platí zvláště u předmětů, které jsou v půdě uloženy značně dlouho jako například u artefaktů, které jsou takto uloženy od pravěku. Tento materiál není téměř zastoupen a není potřeba ho dále dělit do podskupin.

6. 2. Keramika

6. 2. 1. Kuchyňská keramika

Kuchyňská keramika a její části představuje nejběžnější nálezový materiál, který tvoří největší objem materiálových souborů. V těchto souborech je zastoupena keramika jak rezná, tak keramika s vnitřní polevou. Objevuje se zde jak keramika vypalovaná při nízkých teplotách, tak vzácně keramika se slinutým střepem vypalovaná při vysokých teplotách. Zastoupena je jak keramika pálená redukčně tak oxidačně, s tím že keramika s redukčním výpalem převažuje.

Ve většině případů je z důvodu značné fragmentárnosti obtížné identifikovat typ keramického výrobku. Například části plecí bez okraje mají v tomto ohledu jen minimální výpovědní hodnotu. Jelikož není většina výzkumů stále ve formě zpracování a z velké části nebyly publikovány, můžeme zde jen vyzdvihnout a jmenovat části

keramických nádob, u kterých je jejich podoba či účel jistá. Další problematikou, na kterou se naráží, již dříve jsou úskalí spojená s předklášterními a zánikovými horizonty. Tím nastává situace, že máme velký objem získaného keramického materiálu, ale jen zlomek koreluje s dobou provozu kláštera. Soubor, který není ovlivněn těmito problémy, pochází například ze Zlaté Koruny (Havlice 2007, 136). Jelikož většina materie není zpracována, budou zde uváděny pouze případy, které jsou buďto již publikované, nebo se jednoznačně shodují s dobou provozu kláštera. Klášterní kuchyňská keramika je zastoupena běžnými typy kuchyňského nádobí, které se používalo v celém spektru světského prostředí a nepředstavuje a nejsou zde zastoupeny žádné anomálie.

Zastoupeny jsou tyto druhy kuchyňského nádobí:

Hrnce

Tento druh nádobí se vyskytuje po celý středověk a raný novověk. Jde o nádoby s plochým dnem s různými typy baňatých výdutí, krátkým hrdlem a dle období vzniku profilovaným okrajem (Nekuda – Reichertová 1968, 55). Vyskytují se jak bezuché, tak jedno i dvouuché (Nekuda – Reichertová 1968, 55). Hrnce jsou největší měrou zastoupeny na všech zkoumaných lokalitách, a to po celou dobu provozu v období, kterým se zabývá tato práce. Z dominikánského kláštera v Písku pochází soubor fragmentů pěti až šesti hrnců (Obr. 32; Obr. 33.) datovaných do třetí třetiny 13. století (Adámek - Fröhlich 2002, 33). V tomto souboru je zastoupen i jeden exemplář světlé oxidačně pálené keramiky s jednoduchou červenou malbou (Adámek-Fröhlich 2002, 33). Doloženy jsou pro 14. století a mladší období z kláštera minoritů Jindřichově Hradci (Špidla 1983, 131). Zde je převaha světlých oxidačně pálených výrobků. Části rezných hrnců (Obr. 18.) můžeme také nalézt z kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2001, příloha), nebo v souboru z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005 (Obr. 19.-20; Obr. 35.-37.), či z výzkumů zahájeném v roce 2011 Karlem Kašákem. Zde jsou zastoupeny hrnce z celé doby provozu v rámci záběru této práce, to je z druhé poloviny 14. až průběhu 16. století. Co se týče hrnců z výzkumu z roku 2005, je zde možné doložit hrnce z tenkostěnné redukčně pálené keramiky, jež se používaly od sklonku 15. století a v 16. století. Zde je zajímavá celá řada výzdobných motivů pomocí kolků (Obr. 36.-37) a radélek (Obr. 35.; Obr. 20.), jež jsou nejčastěji umístěny na podhrdlí. Radélka vytvářejí ozdobné pásy například s opakujícím se motivem. Tato forma výzdoby je známa z Českého Krumlova i ze světského prostředí. Pomocí uspořádání kolků, které

tvoří ozdobné pásy, jež jsou vytvořeny pomocí kolků uspořádaných například do krokvic. Toto tvoření krokvicových pásků je tvořeno i nejjednodušší metodou pomocí vypichování. Jiná forma využití kolků se používá k vytvoření povrchové textury (Obr. 37.), která pokrývá větší část plecí nádoby. Vytvořena je způsobem kladení kolku do pásů a každý pás, jež následuje směrem dolů je tvořen kolky, jež jsou odsazeny o jednu polovinu své velikosti. Výzdoba pomocí vypíchaní či pomocí radélek se vyskytuje i na vytažených okrajích. Zastoupeny pro období raného novověku jsou světlé oxidačně pálené hrnce, které jsou z vnitřní strany opatřeny polevou medové a hnědé barvy tvořící mramorování. Ze souboru z kláštera v Českých Budějovicích pocházející z roku 2002 z výzkumu Ondřeje Chvojky asi nejlépe zachovalé torzo (Obr. 16.), které je rekonstruováno z jednotlivých částí. Tento hrnc je vysoký 32cm a dno má průměr 21 cm. Vnitřní průměr hrdla je 21 cm. Jedná se jak z vnější, tak vnitřní strany o režnou keramiku pálenou redukčně. Mimo něj jsou zde doložené i další exempláře (Obr. 17.). V tomto souboru datovaného do 15. století jsou zastoupeny i hrnce, jež mají vnější stranu režnou redukčně pálenou a vnitřní stranu opatřenou polevou v medově hnědožluté barvě. Mimo tyto vyzdvížené lokality pocházejí části hrnců z různých období provozu i z dalších lokalit jako Milevsko (Obr. 38.-46.; Obr. 48.-57.) a jindřichohradeckého kláštera minoritů (Obr.22.-25.; Obr. 28. – 31.), (Špidla 1983, 137-139).

Hrnce sloužily primárně k vaření pokrmů, ovšem i mimo to se využívaly k uskladňování potravin, a to především těch cennějších jako mák, koření, sůl atd. (Nekuda - Reichertová 1968, 55).

Poklice

Funkce tohoto výrobku je v uzavírání hrnců, které obsahovaly buď uskladněné potraviny, nebo hotové pokrmy. Uzavírání mohlo být z rozličných důvodů stejně jako dnes, chránilo potraviny před vniknutím nečistot, živočichů, vlhkosti či ke zpomalení chladnutí uvařeného pokrmu. Nejčastěji jsou zastoupeny prohnuté poklice s téměř horizontálně vytaženým okrajem. Takovýmto okrajem byly opatřovány i samotné hrnce tak, aby pokličky na hrnc co nejlépe dosedly a uzavřely ho. Manipulace s poklicí je umožněna pomocí se shora umístěného knoflíku (Nekuda - Reichertová 1968, 56). Co se týče poklic, jsou v souborech z vymezených lokalit poměrně běžnou součástí souborů keramiky. Jejich zastoupení ve větším měřítku začíná v souvrstvích z 15. století a graduje ve vrstvách datovaných do století šestnáctého. Ve většině případů jsou knoflíky

pokliček jednoduše tvarované. Nejsložitější profilace těchto knoflíků pochází ze souboru z Českých Budějovic z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (Obr. 68.). Mimo České Budějovice jsou pokličky doloženy v minoritském klášteře v Jindřichově Hradci, v tomto případě se jedná o rezné pokličky s vyvinutým terčem (Špidla 1983, 131). Dále pak ve Zlaté Koruně (Obr. 69.) (Havlice 2007, 163) a Českém Krumlově (materiál ze souborů z výzkumů Petry Effenberkové v roce 2005 a Karla Kašáka v roce 2011-2015).

Cedníky

Cedníky jsou druhem hrnčířských výrobků, které nejsou přímo ojedinělé, ale jsou v rámci souboru zastoupeny jen minimálním podílem. Jedná se o klasické točené nádoby, které byly po vytočení na kruhu perforovány dle požadavků a účelu výrobku. Tyto výrobky jsou zastoupeny jak poměrně silnostěnné tak tenkostěnné. Zastoupení obou verzí pochází z již zmiňovaného souboru z Českých Budějovic (Obr. 64.), (Chvojka 2002; dohromady 2ks). Dále jsou doloženy z Českého Krumlova (Obr. 63.), (výzkum Petra Effenberková 2005). Mimo cedníky je též doložen nález dalšího perforovaného keramického výrobku, a to dle interpretace Jiřího Fröhliche napařováku. Tento předmět není publikován a pochází z výzkumu dominikánského klášteře v Písku z roku 1996. Výzkum prováděli Jan Adámek a Jiří Fröhlich. Tento předmět je na základě stratigrafie a ostatního materiálu kladen do 15. století do doby po zániku klášteře, tudíž není spojován s klášterním prostředím.

Džbány

Džbány se začínají objevovat ve středověkých souborech ve 13. a značného výskytu se dočkávají ve 14. a 15. století (Nekuda – Reichertová 1968, 56). Na základě toho že se nejčastěji nalézají ve studních, můžeme předpokládat, že se převážně používaly k transportu vody (Nekuda – Reichertová 1968, 56). Části těchto nádob jak v podobě uch (není jednoznačné, jelikož uchy byly opatřovány i jiné výrobky) a části okrajů s výlevkou se našly v Českém Krumlově při výzkumech Petry Effenberkové 2005 (Obr. 71.), Karel Kašák- Archaia JIH o.p.s. v letech 2011-2015 a ze Zlaté Koruny (Obr. 72), (Havlice 2007, 123). Nejzajímavější nález pochází z odpadní jámy z výzkumu z let 2011-2015 v prostoru dnešní dolní zahrady (Štěpnice) Kde došlo k nálezům částí plecí slinuté keramiky, jež byla reliéfně zdobená a reliéf byl následně kolorován (Obr. 73.). Tyto výrobky z kameniny se do Čech dostávaly v šestnáctém

století importem z německého prostředí (Obr. 74.-75.), (Fronek 2011, 368-369). Většinou patřily mezi luxusní zboží, které si pořizovala šlechta a bohatí měšťané, kteří se chtěli přiblížit šlechtě. Otázkou zůstává, jakým způsobem se tento materiál dostal do prostředí žebravých minoritů. Možností může být několik. Klášter si pořídil tento výrobek pro své reprezentační účely nebo jej mohl získat jako dar či pozůstalost v rámci testamentu či daru od některého podporovatele kláštera, či příbuzného z osazenstva kláštera. Pro mladší období máme písemné doklady o darování poměrně luxusních předmětů buďto příbuznými příslušníka kláštera, či darováním některým z církevních hodnostářů, z těchto důvodů nemůžeme tuto možnost vyloučit ani ve středověku (Hansová 2007, 489-494). Toto jsou otázky, na které ovšem archeologie nedokáže odpovědět. Z dalšího luxusnějšího exempláře pochází ucho džbanu, jež je opatřeno zelenou polevou. Tato forma povrchové úpravy na vnější straně nádoby se pro svojí finanční nákladnost uplatňovala u výrobků, které byly určeny převážně pro užití při stolování a působily reprezentativněji. Toto ucho je v horní části před tím než se ohýbá směrem dolů, opatřeno trnem, jenž umožňuje lepší uchycení ucha tak, aby ruka v případě, že je džbán těžký či mokrá, tak aby ruka po něm neklouzala. Toto ucho stejně jako následující části džbánů pocházejí z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005. Dále zde má doloženy části džbánů většinou opatřené výlevkou. Ty jsou vytvořeny z tenkostěnné šedé redukčně pálené keramiky. Tyto tenkostěnné džbány patří k výrobkům, jež byly využívány v širokém sociálním spektru.

Poháry

Standardními picími nádobami jsou picí poháry. Středověké poháry se vyvíjejí postupně z hrnců. Dochází tak uzpůsobením těchto nádob k picím účelům (Nekuda – Reichertová 1968, 55). Tak dochází k zeštíhlení těla, rozšíření přímého okraje, štíhlejší část u dna, které může přecházet v nožku (Nekuda – Reichertová 1968, 55). Znamé jsou bezuché i s uchem (Nekuda – Reichertová 1968, 55). Poháry se vzácně objevují ve 13. století (Nekuda – Reichertová 1968, 55). Asi nejlépe doložitelný pohár z klášterního prostředí pochází z Českých Budějovic (Obr. 67.) z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. Jedná se o zvenčí zeleně glazovaný a z vnitřní strany rezný pohár z bělniny.

V tomto případě je zachováno dno a část plecí. Další části pohárů nejspíše pocházejí z Českého Krumlova z výzkumu Petra Effenberkové 2005 (Obr. 66.) a Karla Kašáka a společnosti Archaia Jih o.p.s. z let 2011 - 2015. Nejzajímavější je dno poháru z výzkumu z roku 2005. Toto dno s částmi plecí je oxidačně páleno. Povrchová úprava

je čirá průhledná. Co se týče výzdoby je opatřen světlezelenou malbou. Zboží s touto výzdobou bylo v raném novověku do Čech importováno z německého prostředí a později pravděpodobně produkováno na českém území nejspíše v Berouně. Dle tohoto místa, též známo jako berounské zboží. Části ostatních pohárů jsou běžné provenience tvořené tenkostěnnou redukčně pálenou keramikou. Luxusnější úprava povrchu případně zdobení pomocí malby souvisí s užitím těchto výrobků ke stolování. Při stolování bylo toto nádobí více na očích, a tím, že bylo určené pro časově kratší a častější styk s potravinami bylo povrchově upravené. Tím byla usnadněna jejich údržba.

Kuthany

Kuthany (trojnožky) se vyvinuly z pánví (Nekuda – Reicherová 1968, 57). Pánev byla v podstatě miska s plochým dnem opatřena rukojetí v podobě tulejky, do které se vsazovalo v případě potřeby ratiště (Nekuda – Reichertová 1968, 57). Máme je doloženy z Českého Krumlova z výzkumů Petry Effenberkové 2005, Karel Kašák Archaia JIH o.p.s. z let 2011 až 2015 a z Českých Budějovic výzkum Ondřeje Chvojky z roku 2002. Nejmladší nález datovaný do 2. poloviny 15. století pochází z Českých Budějovic, jedná se o části oxidačně pálených pánví, tvar pánve byl tvořen třetinou koule a jejich vnitřní část je opatřena polevou medové barvy.

Kuthany nám mimo to že se jedná o kuchyňské nádobí používané při tepelné úpravě pokrmů i to, že v době 2. poloviny 15. století docházelo k úpravě potravin tepelným způsobem stále na otevřeném ohni a tím je dán předpoklad, že stále fungovaly černé kuchyně.

Mísy a misky

Nejstarší přechodový typ mezi pokličkami a miskami nalezneme v podobě zvoncovitých misek. Tyto misky fungovaly jako misky a v případě potřeby se díky jejich profilaci okraje daly využít jako poklička pro přiklopení hrnce. Tuto zvoncovitou misku máme doloženou z Českého Krumlova z výzkumu Petry Effenberkové z konventu bekyň v roce 2005. Doba používání těchto misek ani nálezové okolnosti nám nedovolují tuto misku zcela zařadit do klášterního horizontu, ale možnost nemůžeme jednoznačně vyvrátit. Mimo zvoncovité misky zde nalezneme i část běžné misky mladší provenience. Větší servírovací mísa a menší jídelní miska (Obr. 61.-62.) pochází z kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007, 163). Ojedinělý soubor tvoří skupina částí čtyř značně mělkých, nejspíše servírovacích mís (Obr. 58. – 60.) pocházejících

z kláštera z Českých Budějovic z výzkumu docenta Ondřeje Chvojky z roku 2002. Další doklad servírovací mísy pochází z Českého Krumlova z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005. Tato část misky je vyrobena z tenkostěnné redukčně pálené keramiky. Tyto mísy sloužily k dopravě uvařených potravin na stůl. Z umístění mísy si následně stolovníci odebírali své porce do misek či rovnou konzumovali pokrm společně.

6. 2. 2. Technická keramika

Osvětlovací zařízení.

Pro zlepšení světelných podmínek v interiérech budov byla vyvinuta různá osvětlovací zařízení. Ta umožňovala jak práci ve dne v poměrně tmavých prostorách, tak i práci v noci (Petráň 1985, 665). Světlo mělo význam i v křesťanské symbolice. Světlo hrálo, odkrývalo nebezpečí a přeludy, jež se ukrývaly ve tmě, a odhalovalo pravdu. Z důvodu potřeby osvětlovat interiéry bylo vyvinuto několik zařízení, které to umožňovaly, a to nejdříve louče a pochodně (Krajíc 2006, 249, Petráň 1985, 665). Tato osvětlovací zařízení byla sice nejlevnější, ale jejich používání mělo i svá negativa v podobě kouře a okapávání (Krajíc 2006, 249). Nejčastěji užívaný způsob byl pomocí keramických kahanů (Krajíc 2006, 249). Postupem doby se začalo využívat mimo kahanů také svícnu a luceren. Přesněji v době od 15. století (Nekuda - Reichertová 1968, 61).

Z výzkumů klášterů máme doloženo několik zlomků a i celý hliněný kahan. Tyto kahany jsou používány ve 13. až 15. století (Nekuda - Reichertová 1968, 61). Tyto kahany můžeme rozdělit na dva typy, a to na miskovitý a mušlovitý (Nekuda - Reichertová 1968, 61). Miskovitý kahan má nízké rovné stěny a má přímý zaoblený okraj, který je v jednom místě přetvořen do výlevky (Nekuda - Reichertová 1968, 61).

Mušlovitý kahan má dovnitř prohnuté stěny a delší prohnutou výlevku (hubici), (Nekuda - Reichertová 1968, 61).

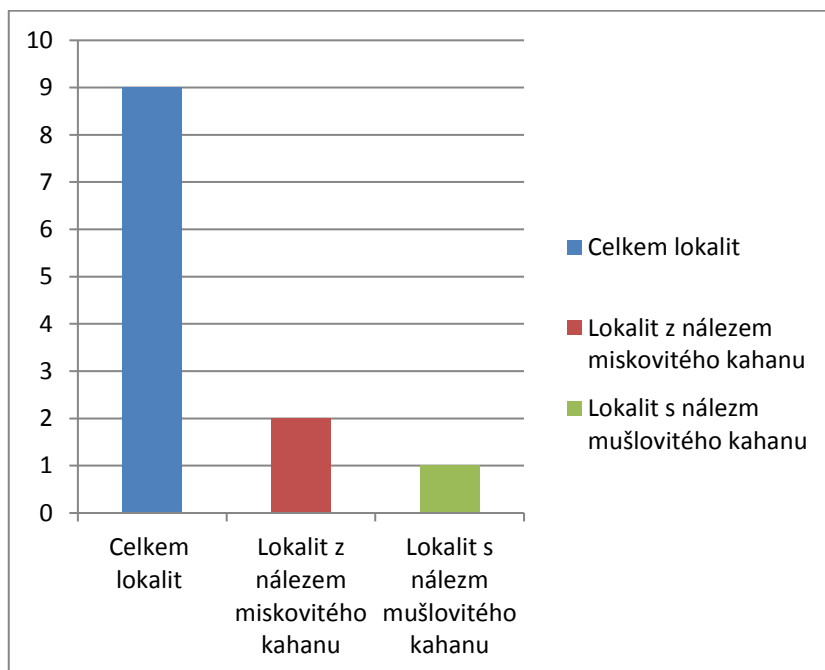
Kahany byly opatřené knotem a jako palivo pro hoření sloužil nejčastěji tuk (Krajíc 2006, 249; Nový 1974, 126). Jako dražší varianta svícení se používal olej popřípadě vosk (Krajíc 2006, 249; Nový 1974, 126; Petráň 1985, 665).

Ve vymezeném regionu byly nalezeny keramické kahany nebo jejich části na několika lokalitách, a to v Českém Krumlově při výzkumu malé kvadratury v roce 2005 pod vedením Petry Effenberkové. Zde byl nalezen celý miskovitý kahan (Obr. 80.) a část dalších dvou (Obr. 81.-82.). Další lokalitou kde došlo k nálezům částí kahanu tentokrát mušlovitého typu (Obr. 84) je dominikánský klášter v Českých Budějovicích.

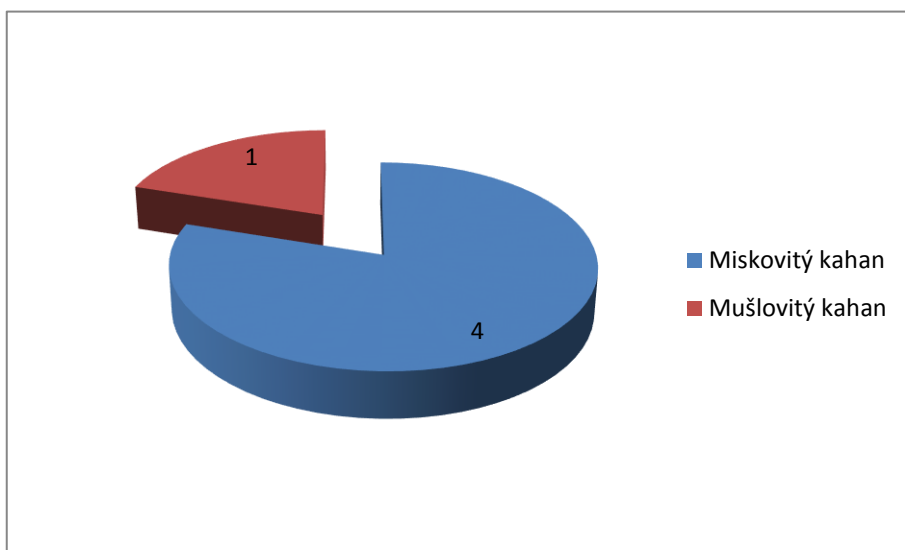
Výzkum byl proveden v roce 2002 a vedoucím výzkumu Ondřej Chvojka, Třetí lokalitou kde došlo k nálezům částí miskovitých kahanů (Obr. 86.) je minoritský klášter v Jindřichově Hradci (Špidla 1983, 131-139).

Zde se nabízí možnost srovnání kahanů z klášterního prostředí s kahanami ze světského prostředí ze stejných aglomerací. V případě Českého Krumlova došlo k nálezům částí kahanů při výzkumech Lucie Šmahelové, v roce 2014 v prostoru domu v Horní 151 v Českém Krumlově a následujícího (Obr. 83.) roku 2015 v interiérech domu v Široké 77 též v Českém Krumlově. Při obou výzkumech byly nalezeny části miskovitých kahanů. Tyto části jsou totožné s kahanami z českokrumlovského kláštera. V případě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích se jedná o mušlovitý kahan jenž je datován do patnáctého století. Tato část odpovídá kahanu (Obr. 85.) číslo 1. vyobrazenému v práci V. Nekudy a K. Reichertové Středověká keramika v Čechách a na Moravě na straně 340 (Nekuda - Reichertová 1968, 340). Tento exemplář je též datován do doby 15. století (Nekuda - Reichertová 1968, 205). I když tyto kahanys nejsou označeny hrnčířskými značkami, mohla by tato skutečnost naznačovat, že jak měšťané, tak osazenstvo kláštera pořizovali tyto výrobky od stejného výrobce. Kahanys též dokládají, že v prostředí kláštera mimo kostel bylo z důvodů předepsané chudoby a ekonomického hlediska přistoupeno k používání kahanů místo svící. Kahanys představovaly poměrně hospodárné a trvalé řešení osvětlení interiérů.

Graf 2. 1 Výskyt kahanů vůči zkoumaným lokalitám

Graf 2. 2 zastoupení jednotlivých typů kahanů

Přesleny

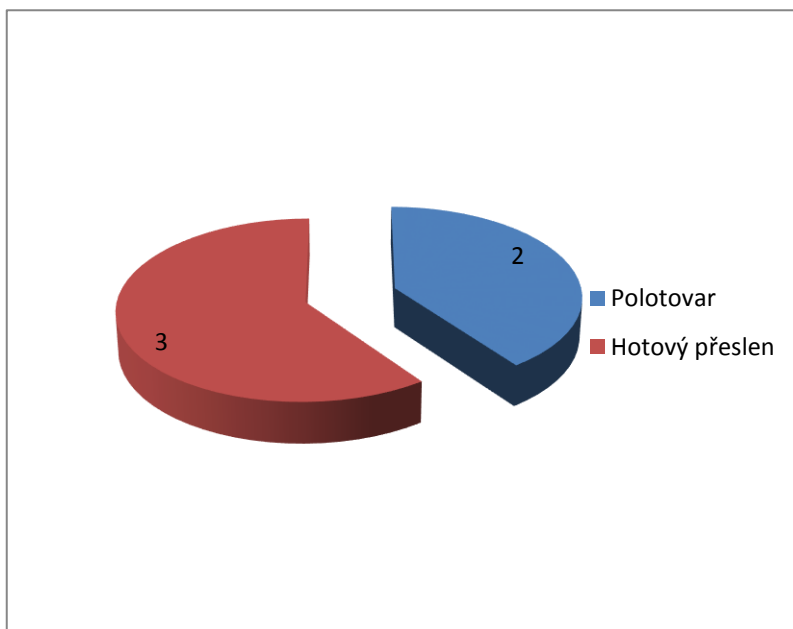
Přesleny představují artefakty, u nichž by byl předpoklad, že by nebyly nalezeny v prostoru středověkého kláštera v oblasti Jihočeského kraje. Je to dáno tím, že v tomto období se nacházel v tomto regionu pouze jediný ženský klášter a to konvent klarisek v Českém Krumlově (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Přeslen společně s dříkem, dřevěným či kostěným tvoří ruční vřeteno (Nový a kol. 1974, 94). Přeslen zastává funkci setrvačnicku a byl nasazen asi v jedné třetině dříku (Nový a kol., 1974, 94). Materiál pro výrobu přeslenů se v průběhu doby měnil, známé jsou přesleny z pálené hlíny, kosti, skla i z kovů (Nový a kol. 1974, 94). I přesto byly nalezeny i v kláštorech v jiných městech. Přesleny sloužily ke spřádání vlny a jejich použití bylo známo už od neolitu (Pleiner - Rybová 1978, 196). Celkově máme z klášterů v Jihočeském kraji pět přeslenů, jejich polotovarů a jejich částí. Z kláštera dominikánů v Písku pochází celkem dva polotovary (Obr. 76.) přeslenů, pro něž jsou sekundárně využity střepy z tuhové keramické nádoby, jeden z nich má průměru 21,5 mm (Adámek, Fröhlich, 1996, 38; Adámek - Fröhlich 1997, 35), v průběhu těchto výzkumů byl nalezen i jeden zhotovený (Obr. 78.) exemplář (Adámek - Fröhlich 1997, 35). V těchto případech nesouvisí přesleny s klášterním prostředím, jelikož pocházejí z předklášterního horizontu (Adámek - Fröhlich 1996, 38; Adámek - Fröhlich 1997, 35). Další celý přeslen (Obr. 77.) pochází z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci. Tento přeslen byl součástí pohřbu nejspíše ženy a sloužil jako devocionálie (Špidla 1983, 132). Tento

exemplář měl průměr 30 mm. (Špidla, 1983, 131). Tento pohřeb můžeme zařadit do doby provozu kláštera do období 14. až 16. století (Špidla 1983, 1320). Celkem pátý přeslen (Obr. 79.) pochází z kláštera minoritů v Českém Krumlově s tzv. malé kvadratury či konventu Bekyň. Přeslen byl nalezen během výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. Jako jediný je soudkovitého tvaru, na rozdíl od ostatních, které jsou tvaru diskovitého, je vyroben z hlíny s příměsí tuhy. Zde je otázkou, zda nepochází ještě z domu Anny z Rožmberka, který je do tohoto prostoru často umístován (Šimůnek 2011, 234). Pokud by zde byl lokalizován zmiňovaný dům, mohlo by se jednat o doklad činnosti usazených Bekyň (Šimůnek 2011, 234). Bekyně nebyly církevním řádem v plném slova smyslu, spíše se jednalo o jakési laické uskupení zbožných žen, panen a vdov, které nechtěly složit řádový slib.

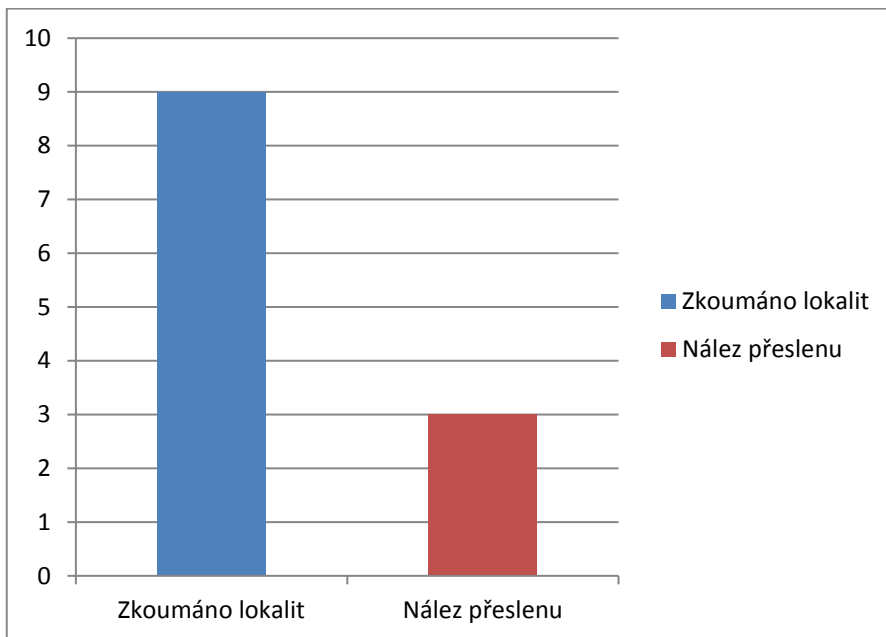
Celkem tak máme dva polotovary a doložené tři hotové přesleny.

Jak se ukazuje, přesleny ve zmíněných zkoumaných kláštřech nebyly součástí každodenní kultury klášterního prostředí, přesto se s nimi setkáváme. V drtivé většině se jedná o materiál z předklášterního horizontu. Pouze v případě Jindřichova Hradce jsme blíže církevnímu prostředí, které se s tímto typem předmětu nepřímo mohlo setkat pouze vzácně v rámci liturgických úkonů.

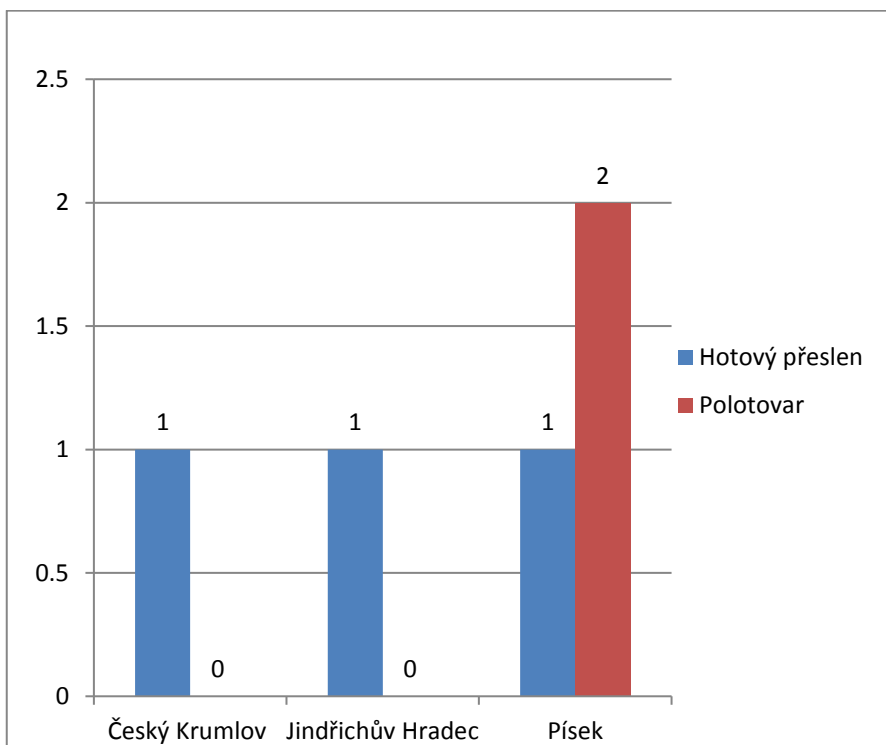
Graf 2. 3 zastoupení přeslenů a jejich polotovarů

Graf 2. 4 Zastoupení lokalit s nálezy přeslenů vůči celkovému počtu zkoumaných lokalit

Graf 2. 5 Zastoupení přeslenů a jejich polotovarů na jednotlivých lokalitách

6. 2. 3. Keramika kamnářská

Kachle

Kachle jsou nejhonosnějšími stavebními prvky kachlových kamen. Kachlová kamna vznikla jako jeden ze stupňů vývoje zařízení na zvýšení teploty v interiéru, které umožňovalo člověku přizpůsobit se klimaticky nepříznivým oblastem. Kachlová kamna se stala komfortnějším způsobem jak zvýšit teplotu v místnosti než předešlá zařízení, která představovala otevřená ohniště či krby (Pavlík – Vitanovský 2004, 9). Otevřené ohniště v uzavřené místnosti sebou neslo nepříjemné zadýmení prostoru a velké riziko vzniku požáru (Pavlík - Vitanovský 2004, 9). Nepříjemnost s dýmem a riziko požáru bylo omezeno vyvinutím krbu (Pavlík - Vitanovský 2004, 9), jež v určité míře díky tahu komína odváděl kouř a zlepšoval hoření paliva a zděné topeniště v jisté míře snižovalo riziko vzplanutí okolního prostoru. Stále však přetrvávaly nepříjemnosti s nečistou manipulací s palivem a vybírání popela ve vyhřívaném prostoru (Pavlík - Vitanovský 2004, 9). Objev kachlových kamen se uskutečnil v západoevropském prostoru již v 9.-10. století, nejspíše v prostředí alpských klášterů (Pavlík - Vitanovský 2004, 9). K jejich vzniku došlo zasazením keramických nádob nejspíše do tělesa chlebové pece (Loskotová - Menoušková – Pavlík – Vitanovský 2008, 4). Uzpůsobením těchto nádob ke konstruování (snazšímu zdění) těles kamen a zároveň snaze co nejvýše zvětšit povrch těmito vzniklými tenkostěnnými prvky vznikly první kachle (Loskotová - Menoušková – Pavlík – Vitanovský 2008, 4). Kachlová kamna představují otopné zařízení s uzavřeným ohněm, který pomocí svého pláště předává tepelnou energii okolnímu vzduchu (Krajíc 1997, 1997). Kachlová kamna jsou tvořena ohništěm, tahy a komínem (Krajíc 1997, 20). Využití měla však jen, jednostranné a to temperování vzduchu v místnosti kde stála (Krajíc 1997, 20). Odhadovaná efektivita ve srovnání krbu s kachlovými kamny se řeší pomocí poměru neefektivních tepelných ztrát (Pavlík - Vitanovský 2004, 9). Tyto ztráty u krbu představují 85% tepla, v případě kamen něco mezi 30% až 40% (Pavlík -Vitanovský 2004, 9; Hazlbauer 1998, 27). Tato efektivita je zapříčiněna tím, že větší část pláště je umístěna v cílovém prostoru a tím předává teplo větší plochou než vestavěné komíny, které přenášely teplo do konstrukce zdiva (Pavlík - Vitanovský 2004, 9). U efektivitu vytápění dále hraje roli celkový tvar tělesa, zastoupení jednotlivých kachlů a jejich rozmístění (Hazlbauer, 1998, 19). Tato inovace se na našem území začíná objevovat na přelomu 13. a 14. století (Pavlík - Vitanovský 2004, 9). Nálezy fragmentů či celých kachlů patří i do souborů materie získaných

z klášterů, jež byly provozovány ve vrcholném středověku. Kachle nám mohou hmotnou formou indikovat existenci kachlových kamen v tomto prostředí. Z církevního prostředí pochází dokonce možná nejhonosnější kachlová kamna, jež stojí na svém místě od doby, kdy byly v roce 1501 vystavěny, a to na arcibiskupském hradě v Hohensalzburgu (Loskotová - Menoušková – Pavlík – Vitanovský 2008, 6). Nálezy kachlů pocházejí z lokalit České Budějovice (Chvojka, 2006, 11), Český Krumlov, Milevsko (Fröhlich 1997, 87), Písek (Adámek - Fröhlich 1997, 38), Zlatá Koruna (Havlice 2001, 4). V otázce povrchové úpravy, jsou zde zastoupeny jak kachle rezné tak glazované. Rezné kachle nebo jejich části jsou zastoupeny na všech jmenovaných lokalitách kromě Zlaté Koruny. Co se týče glazovaných kachlů tak jsou zastoupeny v Českém Krumlově, Českých Budějovicích a Zlaté Koruně (Havlice 2001, 4). Na všech lokalitách s nálezem glazovaného povrchu je zastoupena zelená monochromie, pouze v případě Českého Krumlova se vyskytuje vedle zelené, i hnědá světle šedá až bílá varianta. Mimo monochromii je v Českém Krumlově zastoupena polychromie, a to se světle šedo-bílým podkladem, na kterém jsou užity žluto-okrová a bílá barva. Co se týče typologie jsou v těchto souborech zastoupeny tři typy kachlů pro středověk a to: nádobkové základní řadové kachle, komorové základní řadové s reliéfní výzdobou, a korunové řádkové (toto dělení viz. Z. Smetánka 1969, 230, obr. 1). Pro raný novověk se zde vyskytují korunní výžlabkové kachle (termín podle: Pavlík - Vitanovský 2004, 22). Glazování kachlů se ve velké míře projevuje až v renesanci a přetrvává až do současnosti (Pavlík - Vitanovský 2004, 22). V českém prostředí trvalo určitou dobu, než se dominantně prosadila tato povrchová úprava a české prostředí pokračovalo v tradici rezné úpravy (Pavlík - Vitanovský 2004, 22).

Co se týče středověkých kachlů, můžeme do této skupiny zařadit kachle ze tří lokalit a to z Milevska, Písku a Českých Budějovic. V prostoru Milevského kláštera došlo k objevení dvou zřícených gotických kachlových kamen (Fröhlich 1997, 87). Kachlová kamna byla sestavena z kachlů, na nichž převládají starozákonní biblické motivy, a to vyobrazení Adama a Evy, Narození Páně a klanění Tří králů (Fröhlich 1997, 87). Mimo tyto motivy zde byly zastoupeny i motivy heraldické a geometrické (Fröhlich 1997, 87). Zde byly využity i kachle s prolamovanou čelní stěnou (Fröhlich 1997, 87). Nejznámější z těchto kachlů je motiv Adama a Evy u stromu poznání. Tento motiv je nejčastější mezi gotickými kachly v Čechách vůbec (Hazlbauer 1998, 44). Na kachli z Milevska je navíc i vyobrazené nejspíše městské opevnění, jež nejspíše ohrazuje prostor ráje (Hazlbauer 1998, 46). Tento kachel je téměř totožný s kachlem, který

pochází z hradu v Týně nad Vltavou (Fröhlich 1997, 89; Hazlbauer 1998, 46). V případě dominikánského kláštera v Písku se jedná o drobné fragmenty kachlů, u kterých se nedá rekonstruovat jejich podoba. Dle fragmentární části kachle, jež má rubovou rovnou a lícovou opatřenou silně poškozeným reliéfem se dá předpokládat, že se jedná o část komorového kachle. Výzdobný motiv se v tomto případě nedá určit. Výpal tohoto fragmentu je redukční. V tomto souboru jsou zastoupeny fragmenty částí výrobků, u kterých se dá předpokládat, že tvořily část nádobkových kachlů. Určitelná část nádobkového kachle byla objevena během výzkumu v roce 2001 (Adámek - Fröhlich 2002, 35). Nálezové okolnosti datují tento materiál do doby 15. století (Adámek - Fröhlich 1996, 38). Jelikož klášter byl 20. srpna 1419 napaden prohusitským obyvatelstvem a vypálen (Adámek - Fröhlich 2002, 33) Po určité době se mniši do značně poškozeného kláštera nejspíše navrátili, ale stavební práce v tomto období nejsou známy, nejspíše z důvodu nedostatku prostředků (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 415-416). Po určitém čase konvent zanikl a došlo k převedení do užívání města, to část využilo jako sklady soli a na některých místech vznikly měšťanské domy (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 416). Klášter byl obnoven po více jak 200 letech. Z těchto zmíněných důvodů se fragmenty kachlů nedají spojovat s prostředím kláštera.

Jako nález kachlů ze středověkého kláštera můžeme zařadit soubor částí kachlů z kláštera v Českých Budějovicích. Zde jsou zastoupeny tři varianty kachlů, a to nádobkové základní řadové kachle, komorové základní řadové s reliéfní výzdobou, a korunové řádkové. Tento soubor je předběžně datován do druhé poloviny 15. století (Chvojka 2006, 9). Tomuto souboru dominuje komorový kachel, kde je reliéfně vyobrazen motiv šarvátky hráčů ve vrhcáby (Obr. 87.). V rámci zlomku jsou zde zastoupeny minimálně dva kachle s tímto motivem (Chvojka 2006, 9). Tyto kachle můžeme na základě stratigrafie zařadit do 15. století (Chvojka 2002, 1). Je poněkud neobvyklé, aby se tento výjev vyskytoval v církevním prostředí, jelikož církev a panstvo nerado vidělo tento druh zábavy, jelikož vsázky v této hře často dosahovaly značné hodnoty (Chvojka 2006, 11). To často vyústilo ve fyzické napadení vítězího hráče (Chvojka 2006, 11). První doklady o této hře na našem území pocházejí ze 14. století (Chvojka 2006, 11). Motiv hráčů ve vrhcáby je pouze fenomén českého území (Chvojka 2006, 11). Hra ve vrhcáby je zachycena na kachlích dvěma způsoby, a to samotným vyobrazením hrajících hráčů a v druhém případě šarvátkou. Motiv hrajících hráčů ve vrhcáby sedících pocházejí ze sídla nobility z hradu Lipnice a datován je do patnáctého století (Pavlík - Vitanovský 2004, 375), Motiv stojících hráčů pochází z

městského prostředí z Loun a datován je do 15. století (Pavlík - Vitanovský, 2004, 375). Motiv peroucích se hráčů je nejčastější a pochází ze šlechtického prostředí z Polné, Radyně, Tochovice u Příbrami, Rabí, Opočina, Lichnice (Pavlík - Vitanovský 2004, 375-376). S výjimkou Lichnice jsou datované do 15. století (Pavlík - Vitanovský 2004, 375-376). Lichnice je datována do 16. století. Tento motiv je znám i z měšťanského prostředí, a to z Brna, Loun (Pavlík - Vitanovský 2004, 375-376), Sušice (Hazlbauer 1998, 193) a dále i z venkovského prostředí z obcí Votělež (Pavlík - Vitanovský 2004, 376). Z prostoru jižních a jihozápadních Čech, jsou doloženy dva kachle z Tábora, to představuje měšťanské prostředí (Chvojka 2006, 11). Další nález pochází ze šlechtického prostředí z tvrze v Hodkově (Chvojka 2006, 11). A dále jsou známy dva zlomky z okolí Sušice a jeden z Kašperských Hor (Chvojka 2006, 11) V tomto případě se jedná nejspíše o ojedinělý příklad tohoto vyobrazení z církevního prostředí. Otázkou zůstává, jaký význam měl tento motiv v církevním prostředí. Jestli se jednalo o součást jakési alegorie vyobrazených smrtelných hříchů nebo jen o jeden, kterému klér podléhal, to není možné prokázat. Vyobrazení zbraní ani oděvu neodpovídá prostředí kláštera, to by nasvědčovalo, že toto vyobrazení by mělo působit mravokárně pro celou společnost (Brych 2004, 19). Tento druh hazardu doprovázely i jiné hříchy jako cizoložství, ztráta majetku, opilství, častokrát vražda a u kleriků zanedbávání povinností (Hazlbauer 1998, 192). O tom, že příslušníci církve, podléhali hazardním hrám, jsou historické záznamy. Kupříkladu jeden klerik prohrál v Rakovníku vůz se třemi koňmi (Hazlbauer 1998, 192). Příklad představeného kláštera se světskými sklony můžeme nalézt i v jihočeském prostoru a to v podobě ideově a mravně narušeného probošta Matěje Kozky z Rýnarce, jenž působil v 16. století v Borovanech (Buben 2003,51).

Mimo tento motiv jsou zastoupeny ještě další dva. Tyto dva se nedají určit, jelikož se jedná jen o drobnou okrajovou část. Na prvním jsou jakési tři dvojice (listů nebo se jedná o paroží), jež každá dvojice vyrůstá z jednoho místa (Obr. 89.) a nejspíše se výše kříží (blíže se nedá určit). V druhém motivu se pravděpodobně jedná o překřížující se dvojitý ocas českého heraldického lva (Obr. 90.)

Jediný korunový kachel z klášterního prostředí náleží do stejného souboru fragmentů, ze kterého pochází kachel s motivem hráčů ve vrhcáby. Jeho původní podobu se podařilo zrekonstruovat. Kachel (Obr. 88.) je rezný, redukčně pálený, lící strana je obdélníkového tvaru, ze kterého vystupují nad horní hranu dvě plastické stínky cimbuří. Pod nimi horizontálně probíhá lišta půlkruhového průřezu, z ní uprostřed v proluce mezi stínkami vybíhá maskaron v podobě lidské hlavy s účesem s

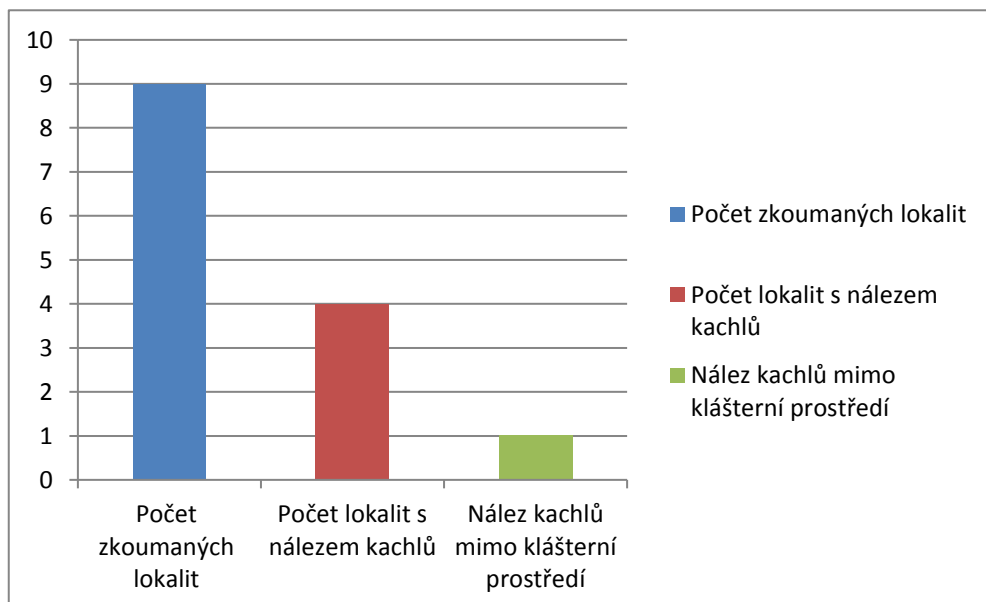
dlouhými kudrnatými vlasy. Zbytek plochy je pokryt průběžnou sítí lišt, která tvoří kosočtvercová pole, jejichž vertikální délka je větší než šířka. Tato pole jsou vyplněna čtyřlístky, jejich listy jsou vždy dva ve vertikální a dva v horizontálním směru. Tento kachel je bez nápisu a bez jakéhokoliv heraldického symbolu.

Co se týče renesančních kachlů je situace složitější. V případě zlatokorunských se jedná o renesanční kachle, jejichž výzdoba je jak vegetativního, tak figurálního provedení (Havlice 2001, 4). Kachlový materiál z Českého Krumlova je složité datovat, jelikož se jedná o nálezy ve většině případů jen drobných fragmentů kachlů. Jedná se jak o komorové kachle, tak rezné, i polévané. Co se týče polévaných kachlů tak materiál z Českého Krumlova je ve formě menších částí. Zde jsou plasticky vyobrazeny akantové listy, úpony v podobě volut (Obr. 94., Obr. 96.) a další vegetativní motivy. Jelikož se tyto motivy vyskytují od renesance přes 19. století je obtížné je datovat. Dataci neumožňují ani nálezové okolnosti. Dále z této lokality pocházejí větší části dvou kachlů, jež jeden je zdoben figurálním motivem s náboženskou tematikou (Obr. 91.) a jeho perspektivní vyobrazení, anatomické znaky osob a drapérií jsou značně pokročilé. Druhý kachel nese znaky křesťanské symboliky a část iniciály (Obr. 91.) Tyto dva kachle pocházejí z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005. Mimo tyto zmíněné kachle zde můžeme nalézt další fragmenty komorových kachlů (Obr. 95.) a to rezné s vyobrazením heraldické lilie (Obr. 97.) v nároží, či další verze s andělskými křídly též (Obr. 93.) v nároží či renesanční zeleně polévané kachle se středovým medailonem a vegetabilními motivy (Obr. 92.), jejichž úpony přecházejí do volut svázaných do dvojic.

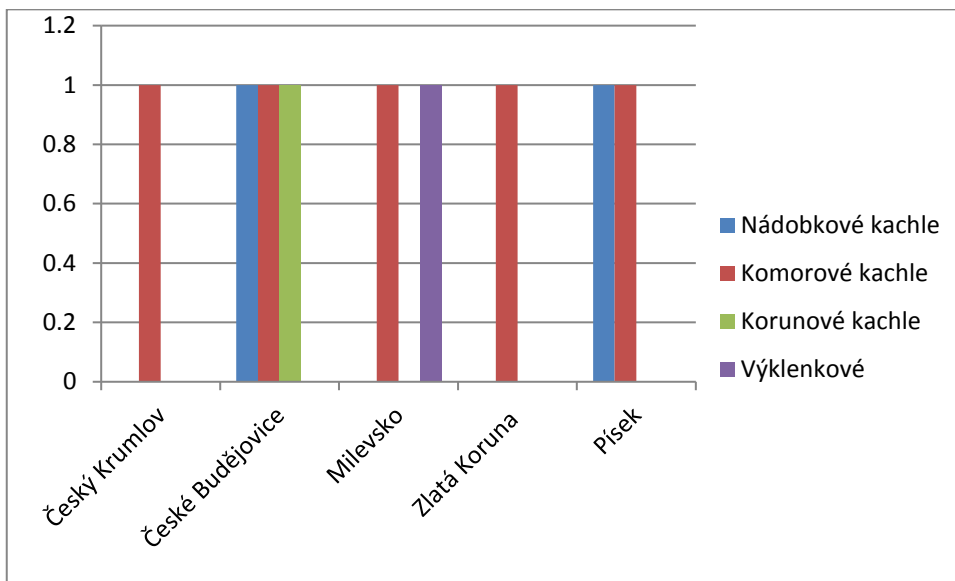
Otázkou zůstává jeden z nalezených artefaktů výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005. Jedná se v podstatě o část miniaturní cibulového kachle, je vytvořen z redukčně pálené hlíny, střepek je tenkostěnný jako u keramiky 16. století. Na vnější ani vnitřní straně však nenese stopy okouření. Tento předmět dosahoval v celistvém stavu výšky mezi 3,5 až 4cm a jeho největší šíře byla 5cm a jeho vnitřní průměr byl cca 2,6 cm v nejužším místě. Další možností o jaký předmět by se mohlo jednat, je baňka používaná k baňkování. Tyto baňky jsou známé například z rakouského klášterního prostředí v Mauerbachu (Adler 2000, 291). Tyto baňky dosahují výšky mezi 3 až 4 cm, co se týče datace, jsou kladeny do přelomu 15. a 16. století (Adler 2000,291). Vyrobeny jsou ovšem z bronzu, skla a dřeva a jejich profilace je pozvolnější a není tak ostrá jako v případě předmětu z Českého Krumlova.

Co se týče kachlových kamen a kachlů jako takových se zdá, že do klášterního prostředí si v jihočeském prostředí našly cestu až v 15. století a k jejich rozšíření došlo až v průběhu renesance. Rozvoj kamnářství nastal až v patnáctém století a stal se převažujícím způsobem vyhřevu (Hazlbauer 1998, 12). Dalším faktorem, který by mohl mít vliv je původ jednotlivých řádů, protože v některých zemích jako Francie či Španělsko se tato vyhřívací zařízení vyskytují jen sporadicky (Hazlbauer 1998, 28). Zřejmě největší vliv měl ekonomicko-hospodářský stav klášterů v době největšího rozkvětu budování kachlových kamen, který je kladen do 2. poloviny 15. století. V této době kláštery nejspíše investovaly do obnovení svého majetku, který zajišťoval jejich provoz a do obnovení samotných staveb klášterních kostelů, které byly v této době ve většině případů zcela nebo těžce poškozeny. Toto však není otázka pro tuto práci, ale spíše pro historika. Ojedinelost těchto náznaků by mohla napovídat, že kachlová kamna nebyla běžnou součástí všech místností, ale například jen prostor reprezentativních a společných celému společenství, jako třeba refektář, dormitář či fraterie. Tato tvrzení, nemusí být zcela objektivní, je třeba uvážit stav výzkumu lokalit, který je odlišný pro každou lokalitu s tím, že na žádné lokalitě neproběhl výzkum celoplošně a pravděpodobně je zkreslený.

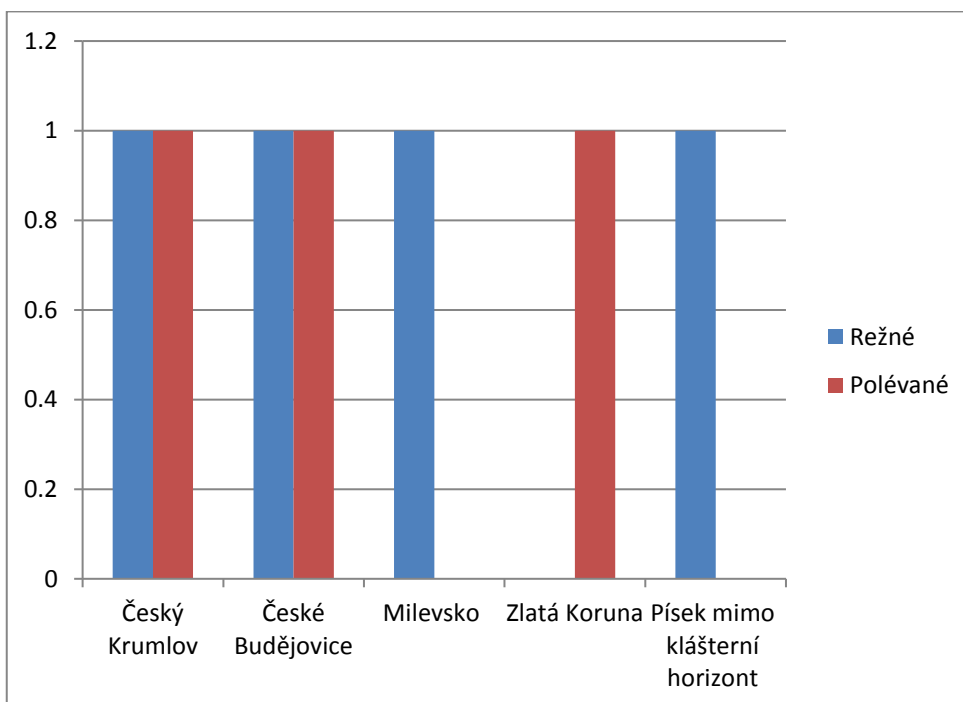
Graf 2. 6 Poměr zkoumaných lokalit a lokalit s nálezem kachlů

Graf 2. 7 Nálezy jednotlivých druhů kachlů na lokalitách

Graf 2. 8 Nálezy režných a polévaných kachlů na lokalitách

6. 2. 4. Stavební keramika

Středověká reliéfní dlažba

Z raného středověku se nám dochovaly záznamy o podlahách církevních staveb (Břicháček, 2007, 28). Zmiňovány jsou podlahy kamenné, to znamená dlážděné z valounů, lomového kamene či kamenných desek, dále pak maltové, mozaikové a dřevěné (Břicháček, 2007, 28).

Středověká keramická reliéfní dlažba se stala ve 12. a 13. století fenoménem a v určitých formách přetrvala až do dalších staletí. Cestu si našla jak do církevního prostředí, kde byla také produkována (Merhautová 2003, 37; Břicháček 2007, 32), tak i do prostředí světského, a to do šlechtického a dokonce i panovnického prostředí jako třeba v případě královského hradu v Písku (Kuthan 1975, 63; Kuthan 1994, 293; Havlice 2016,54), či z královského hradu Zvíkov (Havlice 2016, 54). Impulz pro výrobu této dlažby se do českého prostředí dostává nejspíše ve 12. století, kdy se český panovník Vladislav II. s českým vojskem, účastnil konfliktů po boku římského císaře v Itálii (Břicháček 2007, 32). Mimo Vladislava zde působil i pražský biskup Daniel (Břicháček 2007, 32). Itálie skýtala možnost inspirovat se jak v antickém prostředí, tak v jiných kulturách, jelikož v této době byla centrem obchodu ve středomoří (Merhautová 1998,46). Právě ve dvanáctém století se stávají Čechy centrem výroby tohoto produktu (Břicháček 2007, 32). V prostoru Čech jsou doloženy celkově tři skupiny produkce této reliéfně zdobené dlažby a všechny jsou spojeny s církevním prostředím. První skupina je Vyšehradská. Tato skupina se svými motivy vychází z antické tradice (Břicháček 2007, 32). Dlažby této produkce byly objeveny například i v Sázavském klášteře (Merhautová 2003, 37). Druhá skupina je připisována Ostrovskému klášteři, který vychází ze skupiny Vyšehradské a s vlastní produkcí začíná v 2. polovině 12. století (Merhautová 2003, 39). V Ostrově končí produkce někdy v první třetině třináctého století a na její tradici začíná navazovat klášter v Milevsku (Břicháček 2007, 32). Produkce z Milevska tvoří třetí skupinu.

V rámci výzkumů milevského klášteře a jeho blízkého okolí byla roku 1972 odkryta trojice pecí (Obr. 98.), které sloužily k produkci nejen této dlažby, ale i jiných cihlářských výrobků (Drda 1983, 167-173; Břicháček 2007, 32; Krajíc 2008, 37). Tato pec nebyla přímo v areálu klášteře, ale nacházela se za hradbou klášteře severně od opatství za zdmi klášteře (Břicháček 2007, 32). V tomto místě byl poměrně snadný přístup k vodním zdrojům a ani příliš vzdálena ložiskům cihlářské hlíny (Břicháček 2007, 32). Největší pec byla zbudována ve výkopu o rozměrech 9x6 m a podlaha byla

vytvořena z románských kvádrů (Břicháček, 2007, 35; Krajíc 2008, 37). Na severním konci byla kolmo na osu pece vyzděna zeď z lomového kamene pojeného na vápennou maltu (Krajíc, 2008, 37). Síla této zdi kolísala mezi 80 až 100 cm (Krajíc 2008, 37). Vyzděny byly tři rovnoběžně probíhající kanály 400 cm dlouhé a široké 80cm (Krajíc 2008, 37). Kanály byly tvořeny pasy ze shora kryté valenou klenbou (Krajíc 2008, 37). Zde jsou zachyceny dvě stavební fáze (Krajíc 2008, 37). Následně zde byly zbudovány další dvě pece, jedna vybíhala na východ, druhá na západ z předpecní jámy (Břicháček 2007, 35; Krajíc 2008, 37). Pec na západě na základě nálezů byla využívána k výpalu dlaždic a střešní krytiny, a před jejím zánikem sloužila k pálení vápna (Krajíc 2008, 37). Zde nebyla zhotovována celá produkce milevské klášterní huti, ale jen její část, proto se dají předpokládat další nálezy objektů související s touto výrobní činností (Břicháček 2007, 35). Takovéto dílny byly rozšířeny především v druhé polovině 13. století. Dají se předpokládat i u velkých cisterciáckých klášterů na našem území, a to v Plasech, Pomuku či Tišnově (Břicháček 2007, 35). Podobnost motivů z jednotlivých zemí napovídá jak se znalosti a jiné informace šířily provázanou strukturou řádu (Břicháček 2007, 35).

Veškerý vnitřní prostor chrámů měl pro věřícího člověka vypovídací hodnotu a měl mu připomínat utrpení Krista a následování hodný život světců (Břicháček 2007, 28). Prostor podlahy měl v hierarchii třídění prostoru nejnižší postavení (Břicháček 2007, 28). Tyto motivy nebylo však vhodné umisťovat pod nohy věřících tak, aby po nich šlapaly (Břicháček 2007, 28). Pokud se sem náboženské motivy dostávaly tak jen ve formě vyobrazení boje s hříchy, církevní symboly a různé dekorativní motivy. Od 2. poloviny 12. století se ustupuje od vyobrazení církevních motivů na podlahách, které přesto výjimečně vznikaly (Břicháček 2007, 30). Proto tyto motivy byly nahrazeny výjevy bestiáře (Merhautová 1988,46). Premonstráti a cisterciáci brojí proti těmto zdobným a nákladným podlahám, tyto podlahy nemají být budovány a již položené mají být upraveny (Břicháček 2007, 30). Na sklonku 13. století téměř vymizelo používání těchto keramických náročně profilovaných dlaždic a z umění se stává jen řemeslná práce (Břicháček 2007, 31).

Milevsko není jedinou lokalitou, které se dotýká tato práce, kde můžeme v době středověku narazit na reliéfní dlažbu. Dlaždice s reliéfní výzdobou jsou jakýmsi předstupněm výroby komorových kachlů a využívají část výrobních postupů právě z výroby této dlažby (Pavlík- Vitanovský 2004, 17). Mimo klášter v Milevsku byly reliéfní dlaždice nalezené také v Českém Krumlově (Obr. 113.), v roce 1936 v kapli sv.

Wolfganga (Havlice 2012, 165) a v konventu bekyň v roce 2005 (Havlice 2012, 166). Třetím místem nálezu je dominikánský klášter ze zaniklého Sezimova Ústí (Vlček – Foltýn - Sommer 1998, 637).

Z milevského kláštera je známo celkově 58 různých výzdobných motivů (Břicháček 2007, 50-78), které se dají rozdělit do tří kategorií dle výzdobného stylu, a to na skupinu Ostrovského typu, pozdně románské dlaždice milevské produkce (Břicháček 2007, 92). Třetí skupinu tvoří raně gotické dlaždice, které jsou děleny do několika podskupin (Břicháček 2007, 96). Zastoupeny jsou zde jak rezné, tak polévané dlaždice (Břicháček 2007, 39). Co se týče motivů, jsou zde zastoupeny motivy ze zvířecí říše (Obr. 99.-103.), fantaskní bytosti (Obr. 104, 106, 108) rostlinné, heraldické (Obr. 110.), církevní a rytířské (Obr. 112.) motivy (Břicháček 2007, 50-78). Produkce reliéfní dlažby dosáhla nejspíše vrcholu za vlády Přemysla Otakara II., kdy během jeho zajišťování cesty do Rakous, docházelo k rozvoji stavební činnosti v Písku a na Zvíkově, kam byla nejspíše produkce milevské huti směřována (Břicháček 2007, 96). Reliéfní dlažbu z tohoto období máme doloženou na píseckém hradě (Kuthan 1979,37). Zde jsou doloženy heraldické motivy lva, orlice a vegetativní motivy (Kuthan 1979,36). Další reliéfní dlažba (Obr. 105, 107, 109) nejspíše z milevské produkce pochází z hradu Zvíkov (Havlice 2016, 58).

Dlaždice s monstry, jež jsou velmi nápadná těm z Milevska, můžeme najít v sakrálním prostředí i za hranicemi, například v dnešním Rakousku. Pro příklad zmiňme nález z Klosterneuburgu, odkud pochází reliéfně zdobená dlaždice s vyobrazením gryfa a datována do přelomu 13. a 14. století (Adler 2000, 271) či dlaždice s motivem rytíře (Obr. 111.) na koni ze Stift Lilienfeldu ze 13. století (Adler 2000, 264).

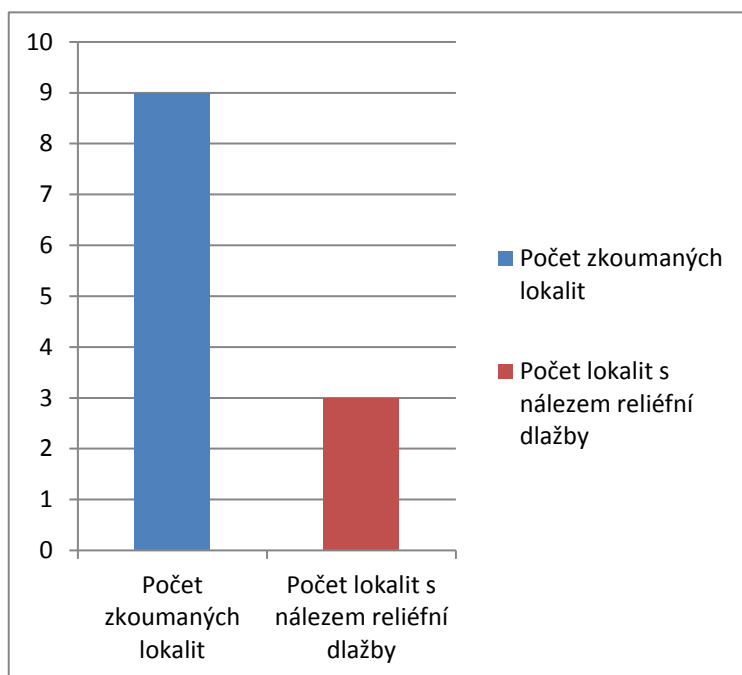
Z minoritského kláštera v Českém Krumlově pocházejí pouze dvě reliéfně zdobené dlaždice (Obr. 113.)jejich výzdoba je identická. Dlaždice jsou rezné s nízkým reliéfem, který vyobrazuje diagonálně umístěný mariagram psaný gotickou minuskulí (Havlice 2012, 165). Dominantní je písmeno „R“, které je převýšeno oproti ostatním. Toto písmeno je na vrcholu opatřeno korunou, jejíž vrcholy jsou zakončeny liliemi na stopkách (Havlice 2012, 165). Tyto dlaždice nemají analogie a nejpodobnější nález pochází, opět z církevního prostředí a to z Čechovic u Stodu (Havlice 2012, 172-173). Dlaždice z Českého Krumlova datačně nejspíše spadají do 2. poloviny 14. století (Havlice 2012, 173). Výzdoba odkazuje na módní trend, kterým je v tomto období uctívání mariánského kultu (Havlice 2012, 173).

Za zaniklého Sezimova Ústí je známa rezná dlaždice s vyobrazením fantaskní bytosti v podobě kentaura, jehož hlava je zahalena do mnišské kápě (Vlček – Foltýn - Sommer 1998, 637).

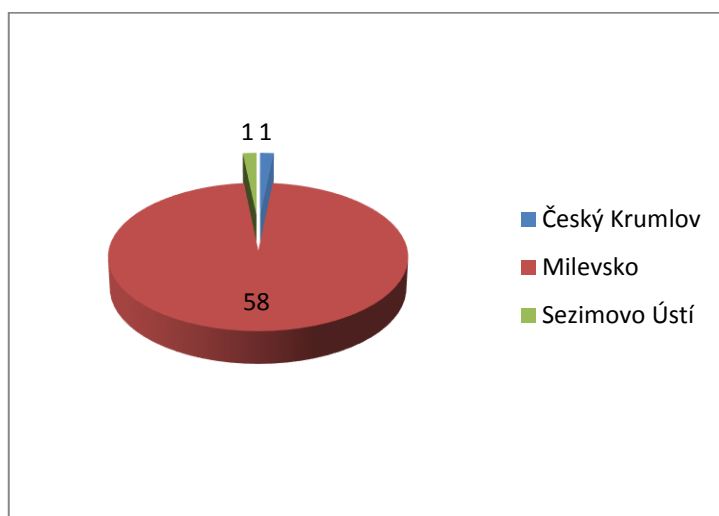
Reliéfní dlažba představuje soubor produktů, který nám dokládá značnou zručnost při specializované výrobě luxusního zboží. Skupiny dlaždic vytvořené na základě zpracování použitého materiálu, výtvarného pojetí ve spojení s archeologicky doloženým výrobním areálem nám odhalují ekonomicko-hospodářský charakter této činnosti a produkce, který nebyl využíván jen církevním leč i světským prostředím. Díky těmto faktorům si můžeme snadněji představit pracovní náplň osazenstva milevského kláštera, která nezahrnovala jen liturgické úkony, nýbrž i fyzickou manuální práci, která přispívala ke kulturnímu prostředí interiérů, zlepšovala zajištění komuny a podílela se na šíření kultury jako takové.

Na základě archeologických nálezů v jihočeském prostoru a jeho prostředí klášterů můžeme říci, že reliéfně zdobená dlažba s figurální výzdobou byla využita v omezené míře u dvou nejstarších lokalit, a to v Milevsku založeném roku 1187 (Břicháček 2007, 22) a pravděpodobně v Sezimově Ústí založeném nejspíše před rokem 1250 (Vlček - Foltýn – Sommer 1998, 637). V Milevsku je to dáno tím, že na rozdíl od ostatních vycházelo pořízení tohoto zboží pouze na cenu nákladů a využití ve vlastním klášteře se mohlo stát funkční marketingovou reklamou. Prodejem výrobků tohoto druhu získávaly kláštery finanční prostředky (Merhautová 1988, 5). V případě Ústí si klášter mohl dovolit tuto investici díky tomu, že v době vrcholu produkce tohoto produktu pro stavební počiny Přemysla Otakara II. v okolí Milevska, byl ústecký klášter nejspíše již z větší části zbudován. Díky tomu jeho vedení nemuselo nejspíše řešit financování materiálu, na základní výstavbu na rozdíl od zbytku klášterů založených po polovině 13. století. Sezimovo Ústí není příliš vzdáleno od centra produkce a bylo by zajímavé podrobit dlaždici z této lokality rozboru a srovnání s produkcí Milevska. Co se týče dlažby z Českého Krumlova, je zdobena pouze iniciálami a v jihočeském prostředí představuje pro 2. polovinu 14. století v klášterním prostředí jakousi anomálií, jelikož všechny doložené dlažby z klášterů pro toto období jsou jen ploché bez výzdoby a i zde je odkaz pouze k mariánské zbožnosti. Navíc byly nejspíše využity v interiérech, které nebyly veřejnosti běžně přístupné.

Graf 2. 9 Poměr zkoumaných lokalit a lokalit s nálezem středověké reliéfní dlažby

Graf 2. 10 Počet zastoupení jednotlivých typů reliéfních dlaždic na jednotlivých lokalitách

Terakotová plastika

V průběhu výzkumů klášterů v Českém Krumlově v letech 2011 - 2015, který prováděla společnost Archaia Jih o.p.s. pod vedením Karla Kašáka došlo během sondáže v prostoru dolní zahrady (štěpnice) k objevu terakotových plastik. Jedná se o část dětské nohy, anděla či Krista (jako novorozence). Druhou plastiku představuje pět fragmentů maskaróna (Obr. 114.). Jedná se nejspíše o vyobrazení obličeje jakéhosi divého muže. Plasticky a realisticky je vyobrazen celý obličej (oči, ústa, nos, zuby, obočí, brada, čelo,

bradavice a uši), pouze kučeravé vlasy jsou pojaté trochu abstraktně a jsou tvořeny jakými si plastickými válečky, jež připomínají lokny. Tyto plastiky na základě nálezových okolností tak na základě výtvarné formy mohou být datovány do období renesance až raného baroka. Podobné terakotové plastiky jsou v historickém jádru Českého Krumlova na několika stavbách, které doznaly stavebních úprav v renesanci i raném baroku. V souboru těchto staveb můžeme nalézt jak církevní stavby tak šlechtické či měšťanské. Zdá se, že maskarony jsou uplatněné pouze na levobřežní části historické části Českého Krumlova a vždy jsou umístěné na značně vyvýšených místech. Můžeme je nalézt na zámecké věži (Obr. 117.), kde jsou umístěny na vnější straně balustrády ochozu (Obr. 112). Na pilastrech balustrády jsou umístěny masky lidí, z nichž je nejspíše každá odlišná, a v nikách mezi nimi jsou umístěny stylizované lví hlavy. Další terakotové obličejové v podobě lvích hlav jsou umístěny na vnější fasádě hodinového patra věže. V tomto patře jsou vytvořené čtyři niky, které jsou po jedné umístěny do světových stran a jsou osazeny bustami nejspíše římských bohů, které symbolizují světové strany. Ty byly umístěny na ochoz během renesanční přestavby, která probíhala, od roku 1580 za stavitele Baltazara Majo de Vomio (Dvořák a d. 1948, 98). Tyto maskarony můžeme v prostoru zámku nalézt i na komínech severního křídla budov na druhém nádvoří. Další tři maskarony (Obr. 118-120.), jež pocházejí ze zámku, jsou v expozici a depozitářích historické sbírky Regionálního muzea v Českém Krumlově. Další věží, která je osazena těmito maskarony je hranolová věž kostela sv. Jošta na Latráně (Obr. 115.). Na této věži je na každé straně umístěna dvojice maskaronů v podobě lidských hlav. Tento původně gotický kostel byl přestavěn roku 1596 (Dvořák a d. 1948, 112- 114). Architektem této úpravy byl Dominik Cometta z Eckthurmu (Dvořák a d. 1948, 114). Posledním místem, na kterém najdeme umístěné maskarony v podobě lvích hlav je samotná hranolová klášterní věž původem z patnáctého století (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 206). Stavební úpravy kláštera jsou zaznamenány od roku 1597 a samotná věž je dokončena až roku 1616 (Vlček -Sommer - Foltýn 1998, 206). Mimo masek nalezneme terakotovou plastiku i na budově českokrumlovské radnice v podobě váz, jež jsou umístěné na koruně atiky. Další terakotové vázy umístěné na atice nalezneme na domě v Horní 156. Nejbližší využití maskaronu na budovách mimo Český Krumlov nalezneme v Českých Budějovicích na budově městské solnice/zbrojnice na dnešním Piaristickém náměstí (Obr. 122.-125.). Tato stavba je ovšem ještě pozdně gotická, a to znamená, že maskarony jsou starší než v případě Krumlova. Přirozeně se tu nabízí srovnání s dalším rezidenčním městem Pánů

z Rožmberka, a to Třeboní. Zde však tyto architektonické prvky nenalezneme. Funkce těchto maskaronů byla architektonická. Další možností využití je jakási funkce symbolická a ochranná, obdobné je využití bestiáře na vnějších fasádách gotických katedrál.

Pravděpodobně se dá říci, že fenomén těchto terakotových plastik nalezneme jen v Krumlově a jejich produkce byla nejspíše soustředěna na lokální potřeby při renesančních úpravách a přestavbách jak Rožmberků, církve, tak i měšťanstva, které se snažilo napodobit šlechtu, a tím se jí přiblížit. Na základě známých faktů můžeme říci, že tato produkce probíhala nejspíše někde mezi lety 1580 až 1616. Otázkou zůstává, kde samotná produkce probíhala. Tento nález je na území města ojedinělý a mohl by naznačovat produkci v klášterním prostředí. Bohužel během výzkumů nebyly nalezeny žádné výrobní provozy, které by tomu nasvědčovaly. Jedinou stopu, která by mohla poukázat na keramickou výrobu v době provozu kláštera je jeden keramický stěp nejspíše z hrnce, získaný při výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. Ten můžeme na základě profilace okraje datovat do 2. poloviny 14. století. Stěp je omazán hrnčířskou hlinou (Obr. 19.) a nese stopy hrubého očištění nádoby nejspíše prsty řemeslníka. Tím můžeme říci, že tato nádoba sloužila při procesu manipulace či práce s cihlářským/hrnčířským materiálem. A tato zpracovatelská činnost v klášteře nejspíše probíhala.

6. 3. Sklo

S výrobky ze skla se můžeme na našem území setkat již v únětické kultuře (Nový a kol. 1974, 45). V této době se jedná o importy (Nový a kol. 1974, 45). Samotná výroba u nás probíhala nejspíše od doby laténské (Nový a kol. 1974, 45). Výroba skleněného materiálu pro využití u šperků pokračovala i v nejstarších fázích raného středověku (Nový a kol. 1974, 55). V době mezi 10. a 13. stoletím sklářská výroba ustupuje. (Nový a kol. 1974, 105). Pravděpodobně se sem sklo ve formě materiálu dováží a zde se zpracovává (Nový a kol. 1974, 105). Tyto znalosti jsou udržovány nejspíše jen v kláštorech a jejich hutích (Nový a kol. 1974, 105). To nám dokládá i zachovaná příručka německého benediktina Theofila, jež má název „*De diversisartibus*“ a pochází z doby okolo roku 1120 (Nový a kol. 1974, 45). O tom, že v rámci řádových znalostí byli příslušníci klášterů znalí těchto metod i na našem území, záznam z kroniky mnicha ze sázavského kláštera (Nový a kol. 1974, 105). V tomto případě se hovoří o opatovi Božetěchovi, který „*se vyznal ve výrobě, ve vytváření nebo rytí prací ze dřeva i kamene*

a v soustruhování kostí“ a o opatu Reginardovi, že uměl „dobře malovat a provádět výtvarné práce ze dřeva, z kostí nebo z rozličných kovů; také se vyznal v kovotepectví a v umění vysazovat skelnou mozaiku“ (Nový a kol. 1974, 105).

Nejstarší doložené sklárny na našem území jsou datovány do 13. století (Kafka 1994, 19). To bylo zapříčiněno kolonizací pohraničních oblastí, které skýtaly dostatek materiálu a paliva pro výrobu (Kafka 1994, 19). Následně díky rozmachu zakládání měst a vzniku střední vrstvy obyvatelstva, která sídlila ve městských aglomeracích a živila se převážně řemeslnou výrobou a obchodem na nichž bohatla, tím se rozšířila poptávka po skleněných výrobcích i mimo feudály a církvev (Kafka 1994, 19). Sklářská výroba nebyla rozvinuta jen v jižní, ale i v západní Evropě jako ve Francii, Porýní a Nizozemí (Hejdová 1994, 25). Barevného skla a jeho dalších úprav se využívalo jak v uměleckém řemesle (zlatnictví a kovolijectví), tak ve stavebnictví (Hejdová 1994, 26). Ve stavebnictví bylo sklářství rozšiřováno spolu s příchodí gotikou, která hlavně u sakrálních staveb omezovala plochu zdíva a přinášela nárůst zasklených ploch (Hejdová 1994, 26). K velkému rozvoji sklářství na našem území dochází ve 14. století (Nový a kol. 1974, 253). To je v Čechách doloženo deset hutí, minimálně dvě na Moravě a nejspíše tři ve Slezsku (Nový a kol. 1974, 253). S rozvojem kultury a vzdělanosti v době vlády Lucemburků a hlavně v době vlády Karla IV., jenž byl vychován na francouzském dvoře, se rozvíjí malířství, které přímo spolupracuje na realizaci vitráží dle francouzského vzoru na našich církevních stavbách (Kafka 1994, 26-27). Sklo takto lze rozdělit na základě nálezů z klášterů na dvě primární skupiny na základě užití, a to na ploché a duté stolní sklo. Celkově jsou z prostoru Šumavy a jižních Čech známé sklárny, jenž jsou datovány do doby od 13. do 15. století, tři archeologicky zkoumané a celkově 17. skláren zmiňují písemné prameny (Černá 1994, 37). Ve zbytku Čech pak bylo zkoumáno dalších sedmnáct skláren a jedenáct je jich doloženo písemně (Černá 1994, 37).

6. 3. 1. Ploché sklo

Okenní sklo se u nás vyrábělo dvěma způsoby, a to tak zvaným korunovým, jež je u nás doložen na počátku 15. století, tak pomocí vyfukování do válcového tvaru (Nový a kol. 1974, 258). Druhý způsob byl dále znám pod pojmem „*procéde de Boheme*“ (Český způsob), (Nový a kol. 1974, 258). Korunové metody bylo využíváno při výrobě skleněných okenních terčů (Nový a kol. 1974, 258). Princip spočíval v rozfoukání

skleněné koule (Nový a kol. 1974, 258). Foukáním do válců se převážně vyráběla kolorovaná tabulová skla do vitrají (Nový a kol. 1974, 258). Stavební sklo je v nálezech z klášterů zastoupeno ve dvou základních skupinách a to v podobě terčů a v podobě částí tabulek barevného skla pro vitraje chrámů.

Samotné terče můžeme rozdělit podle provedení obvodového žebra na válcovité (duté) a na ploché. Terče s plochým žebrem lze datovat do 14. století (Drahotová a kol. 2005, 169). Výskyt terčů s dutým obvodovým žebrem se začal objevovat až od závěru 15. století (Drahotová a kol. 2005, 169). Tyto oba typy máme zastoupené v nálezech z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci (Špidla 1985, 105). Válcovitý okraj tabulky měl vnitřní průměr (Obr. 126.) 1mm (Špidla 1985, 105). Nálezy terčů s dutým okrajovým žebrem pocházejí z Písku (Adámek - Fröhlich 1996, 39). U plochých je výška žebra 1mm a jeho šíře 4 mm (Špidla 1985, 105). Mimo tuto šíři jsou zde doloženy ještě terče se zesílením širokým 5 a 7 mm (Špidla 1983, 132). Hodnoty při měření obvodu se pohybovaly od 22 do 32 cm (Špidla 1985, 105) to znamená, že se průměry těchto terčů pohybovaly od 7 do 10,2 cm. Původně byly tyto tabulky čiré (Špidla 1985, 105). S nálezy tohoto skla přímo souvisí i nález dvojitého olovněného rámečku o šířce 7 mm s prostorem pro v sazení skla (Špidla 1983, 132). Jeho tvar nebylo možno pro deformaci určit (Špidla 1983, 132). Nálezy okenních terčů pocházejí též z klášterů v Českém Krumlově (Obr. 128.-129.), a to z výzkumů Petry Effenberkové v roce 2005 a z výzkumu Karla Kašáka v letech 2011 - 2015. V těchto případech jsou zastoupeny pouze zlomky terčů s dutým okrajovým žebrem.

Tabulkové sklo a část terče byly (Obr. 127.) nalezeny při výzkumů původního polygonálního gotického presbytáře kostela Povýšení sv. Kříže v roce 2001 (Adámek - Fröhlich 2002, 35). Celkově se jednalo o 24 zlomků opáleného malovaného skla (Adámek - Fröhlich 2002, 35). Časově je můžeme zasadit do doby provozu kláštera před rokem 1419.

6. 3. 2. Duté stolní sklo

Duté stolní sklo se začalo objevovat nejdříve na panovnickém dvoře, v církevním prostředí a u šlechty někdy v 1. polovině 14. století (Černá - Hejdová 1994, 27). Ve 13. století se sice objevuje sklo domácí produkce, ale přesto stále dominuje sklo importované (Černá - Himmelová 1994, 44). Převaha skla domácí provenience se začíná projevovat až v polovině století 14. (Černá - Himmelová 1994, 46).

Jedny z nejstarších nálezů dutého skla z klášterního prostředí v jižních Čechách pocházejí z premonstrátského kláštera v Milevsku. Jedná se o 8 zlomků jedné čísky (Černá 1994, 77). Pohárek měl válcovité tělo zdobené perličkovými nálepy. Hmota čirá a lehce nazelenalá (Černá 1994, 77). Na základě těchto fragmentů byla provedena kresebná rekonstrukce (Obr. 130.), (Fröhlich 1997, 87). Jednalo se nejspíše o pohár českého typu datovaný do 15. století (Fröhlich 1997,87). Zde vyvstává možnost, že by se mohlo jednat o import ze skláren v okolí kláštera v Rakouském Schläglu, jež byl nejspíše zakládán z Milevska (Fröhlich 1997,87). Co se týče obdarovávání klášterů, bylo to v rámci středověku běžnou praxí. Části svých výnosů či svého majetku darovali příznivci kláštera s příslibem modliteb mnichů za jejich duši (Miccoli 1999, 54). Pro mladší období máme písemné doklady o darování poměrně luxusních předmětů buď příbuznými příslušníka kláštera, či darováním některým z církevních hodnostářů, z těchto důvodů nemůžeme tuto možnost vyloučit ani ve středověku (Hansová 2007, 489-494). Další nález částí skla pochází z výzkumu dominikánského kláštera z roku 1996, který prováděl Jan Adámek a Jiří Fröhlich. Zde se jedná celkem o pět střepeň nazelenalého skla s malým obsahem vzduchových bublin. Části jsou k sobě lepené. V průřezu tvoří tři otevřené stěny. Na jednom s ramen je vytvořeno jaké si odskočení či duté žebro, jež je tvořeno třemi rameny, jež jsou na sebe kolmé. Tento materiál patří doby po zániku kláštera. Z této lepené části není zřejmý původní tvar či účel nádoby, snad se mohlo jednat o lahvici.

Stolní sklo se začíná v hojnějším množství objevovat v 2. polovině 16. století. Do tohoto období můžeme zařadit části pohárů, které pocházejí z konventu bekyň v Českém Krumlově z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. Poháry nebyly v českém prostředí ve středověku známy a můžeme se s nimi setkat až od 2. poloviny 16. století (Drahotová a kol. 2005, 164). Jedná se o čiré sklo bez jakéhokoliv barevného nádechu, pouze povrch je opalizovaný. Poháry jsou zastoupeny nohami v počtu dvou kusů. Umístěny jsou na zvoncovitých patkách, z nichž jedna je poměrně nízká. V jednom případě je noha hladká a dvakrát zaškrčená s dvěma vývalky (Obr. 132.). Poháry na těchto nohách a na jejichž přechodu nohy a kupy jsou umístěny vývalky, byly nalezeny například v Táboře při výzkumu domu pasíře Prokopa inv. č. 23839, 23840 (Krajíc 1998, 91). V druhém případě je třikrát zaškrčená a pod třetím zaškrčením je vytvořen jednoduchý hladký nód (Obr. 134.). U poháru číslo dvě je zachována část hladké kupy. Tyto poháry můžeme časově zařadit do 2. poloviny 16. až do počátku 17. století (Adler 2000, 245; Drahotová a kol, 2005, 164-165). Obdobný nález pochází i

z církevního prostředí z Rakouska konkrétně z Vídně (Obr.131.) z lokality Alte Universität (Adler 2000, 245). Ze stejného výzkumu v Českém Krumlově pochází i část konkávního (vypíchnutého) dna (Obr. 133.), jež bylo u celé nádoby kruhového průřezu. Patka tohoto dna je opatřena štípaným vláknem (lalokovitá patka). Sklo je čiré jen s obsahem drobným vzduchových bublin.

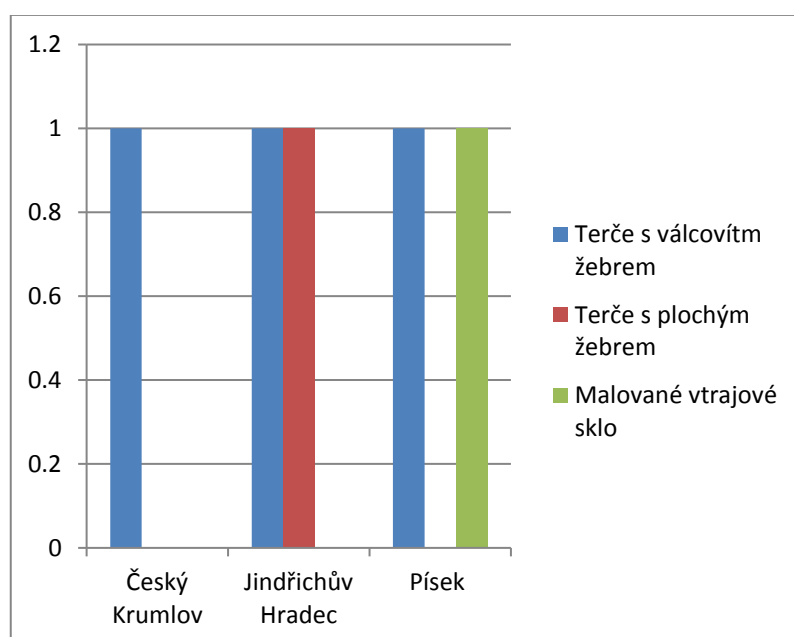
Určit, ze kterého typu výrobku pochází, je velmi obtížné, jelikož těchto nádob, jež byly opatřeny na hraně dna štípaným vláknem, je hned několik. Takovéto provedení hrany dna je známo již v 1. polovině 14. století, a to u číší (Černá - Himmelová 1994, 46- 49). Pro konec 14. a pro 15. století se tento výzdobný motiv objevuje hlavně u číšek s nálepy (Frýda - Himmelová 1994 76-78), ale stejný výzdobný motiv se vyskytuje však jen zřídka i v mladších obdobích. Toto užití můžeme vidět například na Berkemeieru z Vídně z lokality Alte Universität jež je datován mezi léta 1530 až 1630, inv. č. II - J Ke (Adler 2000, 244). Tato číška je také opatřena nálepy ovšem jen minimálně (Adler 2000, 244). Mimo číše byly tímto dekorem zdobeny též lahvice případně kutrolfy (Frýda - Himmelová 1994, 90-92). Dle náběhu těla nádoby, které se hned baňatě klene ze dna nad štípanou páskou směrem ven. Dá se předpokládat, že se jedná buď o část dna číšky, lahvici či kutrolf. Abychom mohli tvrdit, že se jedná o kutrolf bylo by zapotřebí s touto patkou nalézt také hrdlo či hrdla. Část tohoto dna můžeme pro svou barvu a zpracování zařadit do období druhé poloviny 16. století až 1. poloviny století 17.

Co se týče výrobků ze skla, tak pro období gotiky a renesance v klášterním prostředí dominují skleněné výrobky spojené se stavebnictvím. Známé jsou z většiny lokalit, u nichž proběhla exkavace v interiérech. Zastoupeno je zde převážně zasklení oken pomocí skleněných terčů. Mezi terči dřtivě dominují terče s dutým okrajovým žebrem, pouze v případě Jindřichova Hradce je doložen terč s plným žebrem obdélníkového průřezu. Na základě nálezů se dá říci, že tyto terče nebyly unifikovaných rozměrů a neměly ani jednotný typ obvodových žebber. Malování na těchto tercích není doloženo. Dále se zdá, že touto formou zasklení byly vybavovány převážně budovy kláštera mimo chrám. Jediný příklad tabulkového skla pro vitraje, které je navíc opatřeno malbou, pochází z dominikánského kláštera v Písku konkrétně z dnes zaniklého gotického východního závěru. Zmíněné části nesou stopy požáru a díky tomu, že známe přesné datum zániku kláštera, což je 20. srpna 1419 lze tvrdit, že v tyto vitraje byly pořízeny mezi dobou vzniku kláštera někdy po polovině 13. století a již zmíněným datem. O tom, že v tomto období byly církevní stavby opatřovány tímto zasklením, svědčí i jejich zachování do dnešních dnů. Například okno s vyobrazením kralujícího Krista v kostele

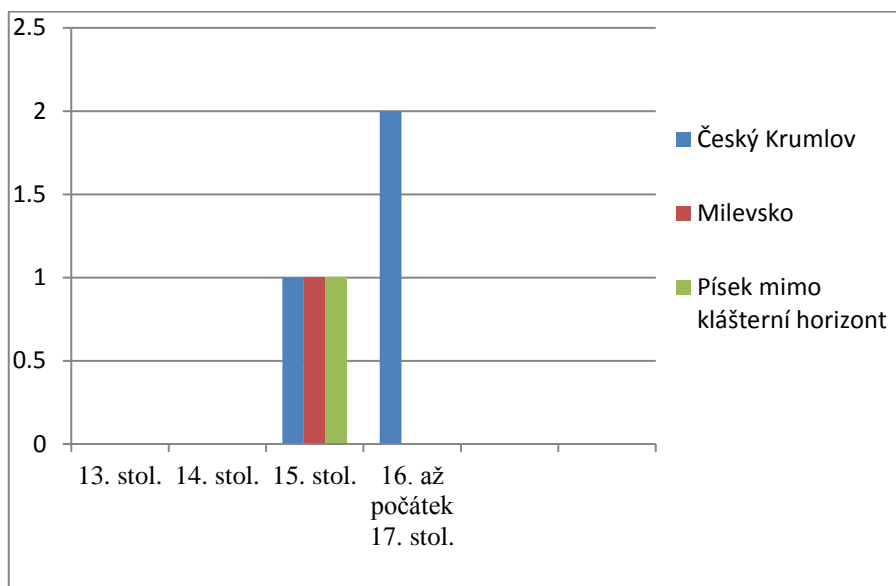
sv. Jakuba v obci Žebnice v okrese Plzeň, jež je datována do 40. let 14. století (Černá - Himmelová 1994, 64). Dochované vitraje dále nalezneme v cisterciáckém klášteře v Oseku, zde je vyobrazen svatý Jan Křtitel, práce pochází z doby okolo roku 1360 (Drahotová a kol. 2005, Příloha ke kapitole 2). Zasklení okenních otvorů, stejně jako skleněné výrobky byly poměrně luxusním zbožím a oproti řešení uzavření okenních otvorů u venkovského obyvatelstva představovaly poněkud komfortnější řešení.

Stolní duté sklo máme doložené v jihočeském prostoru z klášterů až pro 15. století a ve století následujícím mírně narůstá. To by mohlo naznačovat, že skleněné výrobky, jak už bylo dříve uvedeno, patřily ve středověku mezi luxusní zboží a nebyly užívány plošně. Nejspíše sloužily jen při zvláštních příležitostech a pro reprezentaci kláštera. V 16. století hlavně v druhé polovině se sklo však stává dostupnějším a mohou si ho dovolit i nižší řemeslníci. Co se týče zastoupení dutého skla v kláštřích, je nutné uvážit stav výzkumů jednotlivých lokalit. Dá se sledovat, že se sklo postupem doby stávalo dostupnějším, otázkou je, zda to bylo zapříčiněno rozšířením sklářství, a tím zlevněním výroby, či zvýšenou majetností klášterů, a tím zvýšenou kupní silou. Zajímavé je, že tyto skleněné výrobky jsou pro 16. století doloženy jen z Českého Krumlova. Příčin může být několik, a to že během husitských válek neutřil klášter vážnější škody, další možností je to, že Český Krumlov v 16. století dosáhl jak kulturního, tak hospodářského vrcholu v této době, což bylo zapříčiněno podnikavostí a ambicemi majitelů města Rožmberky, kteří se snažili v této době napodobit samotný císařský dvůr.

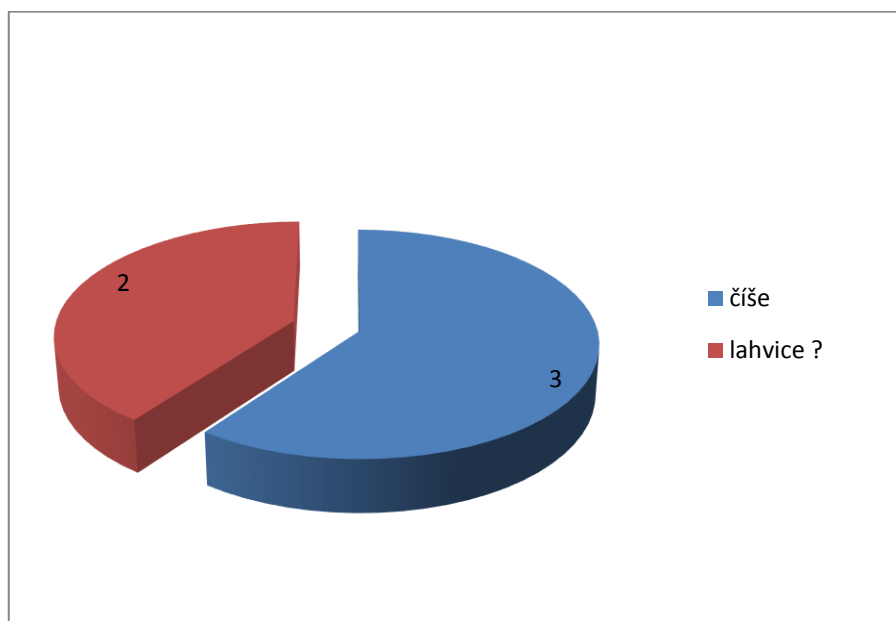
Graf 3. 1 Zastoupení typů zasklení okenních otvorů

Graf 3. 2 Zastoupení dutého stolního skla na lokalitách (počet výrobků)

Graf 3.3 Zastoupení typů skleněných nádob

6. 4. Kovy

Výrobky z kovů patřily od doby objevu a jednotlivých surovin a následně jejich zpracování k ceněným předmětům. Postupně zkvalitňující se materiály a jejich výroba se staly hnacím motorem pokroku a případně ekonomiky v oblastech těžby, hutnění případně zpracování. Tyto produkty měly stále svou vysokou hodnotu i v průběhu středověku a raném novověku. Svoji cenu si zachovávaly i poškozené, jelikož

představovaly zdroj snadno získaného materiálu, protože samotná těžba, hutnění a zpracování byly finančně, časově a energeticky velmi náročné. Z těchto důvodů docházelo často k recyklaci, překování, přelití či k úpravám části jednoho nástroje na nástroj jiného účelu. V rámci tohoto širokého spektra artefaktů, které jsou vyrobeny z kovů, můžeme nalézt i některé předměty používané ke specifické činnosti, jež byla praktikována i v klášterním prostředí. Mezi tyto výrobky můžeme zařadit například knižní kování rozličných typů, či železná psací rydla.

6. 4. 1. Železná psací rydla

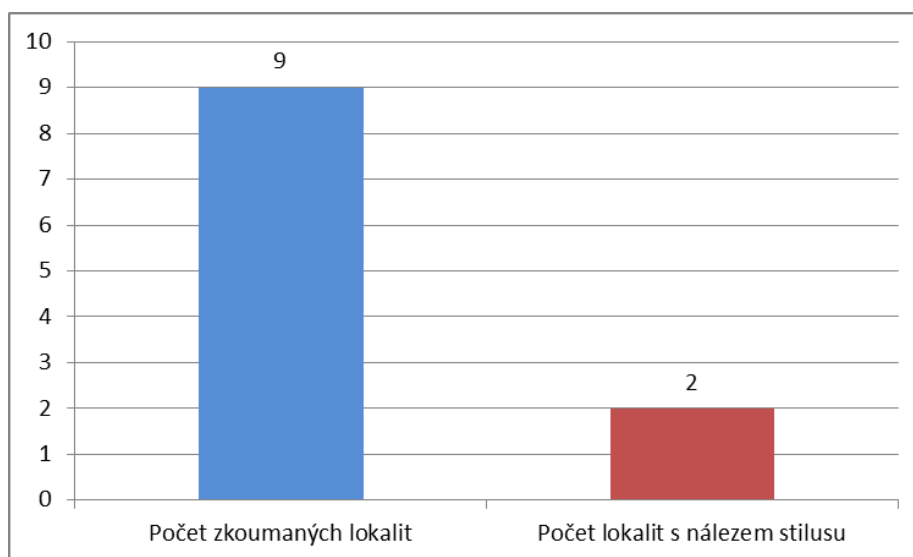
Železná psací rydla jsou u nás známa již od 9. století, a to na Velké Moravě a v přemyslovských Čechách (Brych 2003, 114). Co se týče použitých materiálů pro výrobu stilusů je na našem území známé využití jak organického, tak anorganického materiálu. Organický materiál zastupují výrobky zhotovené z kosti (Obr. 135.) například pro raný středověk z „kněžského domu“ v Libici nad Cidlinou (Beranová – Lutovský 2009, 264 obr. 291) a následně i pro vrcholný středověk například z nálezů u městské školy sv. Mořice v Olomouci (Petráň 1985, 558). Nejčastěji jsou zastoupena rydla zhotovená z anorganických materiálů, a to kovů. Mezi nimi převažují výrobky ze železa (Obr. 135.) jak pro raný (Beranová – Lutovský 2009, 264), tak i pro vrcholný středověk (Bláha 2001, 131). Následně mimo kovaných rydel jsou známy i stilusy odlévané z barevných kovů. Tyto stilusy se vyskytují od přelomu 11. a 12. století (Bláha 2001, 131). Naprostá většina stilusů z barevného kovu z německého, dánského, švédského, či švýcarského prostředí je datována v rozmezí od 12. až po 15. století (Gnaedig- Marquart 2012, 284-285). Jako použitý materiál je zde převážně využit bronz (Gnaedig- Marquart 2012, 284-285). Co se týče klášterního prostředí, dochovaly se dva stilusy zhotovené ze železa (Obr. 136.) doložené z Ostrovského kláštera (Brych 2003, 114). Jedná se o rydla s hlavicí do tvaru „T“ jež mají tordovaný krček a datovány jsou do doby mezi dvanáctým a třináctým stoletím (Brych 2003, 114). Z jihočeského prostředí je doložen stilus z barevného kovu z Českého Krumlova (Obr. 137.) z výzkumu Petry Effenberkové v malé kvadraturě z roku 2005. Jedná se o stilus s vyobrazeným písmenem „Z“ na krku pod hlavicí. Hlavice je do tvaru „T“ a hladítko se blíží válcovitému tvaru, jež je díky technologií odléváním částečně zdeformován (nálitkem) do průřezu trojúhelníku. Tento exemplář můžeme zařadit mezi stilusy s vyobrazeným „Z - S“ Typu B podle J. Gnaediga a M. Marquart (Gnaedig - Marquart 2012, 275). Datovat se dá do doby mezi 2. polovinu 14. až do 15., století. Z českého území podobné

rydlo pochází z Olomouce z ulice Křížkovského číslo 4 (Bláha 2001, 131). Zde byla využita k výrobě mosaz a reliéfně vytvořené písmeno na krčku je v podobě písmene „S“ (Bláha 2001, 131). Vzdálenostně nejbližší nález kategorie B ze zahraničí je pak v německém Pasově (Gnaedig - Marquart 2012, 282). Co se týče výroby, byly tyto stilusy zhotovovány na základě voskového modelu a docházelo k jejich kopírování mezi sebou (Gnaedig - Marquart 2012, 275). Další blíže nespecifikovaný a nepublikovaný psací hrot byl nejspíše nalezen v prostoru, Milevsku Pavlem Břicháčkem (Na základě ústní informace z října 2014).

Stilusy sloužily k výuce psaní písma a případného psaní zpráv do dřevěných tabulek, které byly na jedné straně vydlabány a vylity voskem (Petráň 1985, 557). Písmo se cvičilo rytím do voskové části a nepovedená písmena, slova či samotné texty se retušovaly hladítkem, které tvořilo hlavici hrotu. Tato hladítka byla nejčastěji ve tvaru u starších hlavně železných provedeních ve tvaru špachtličky. Další variantou byl váleček. Jinou možností jak vyhladit psací plochu bylo rozehrátí vosku v tabulce. Samotné tabulky jsou známé převážně z ikonografických pramenů a bylo známo množství tvarů, velikostí a případně zdobení. Tyto tabulky byly známé již od starověku (Petráň 1985, 557). Jelikož byly vyrobeny z organického materiálu, tak se špatně dochovávají. Dochovaná takováto tabulka pochází z Olomouce ze školy u sv. Mořice a je datována do přelomu 15. a 16. století (Petráň 1985, 557).

Stilusy tak můžeme považovat za doklady výuky písma, která je většinou spojována se školní výukou písma jak ve školách, tak v klášterním prostředí. Zde bylo členů, jež byli schopni psát, využíváno k sepisování listin, kronikářské činnosti (ze zdejšího regionu například známy opat a kronikář z milevského kláštera Jarloch), či při práci v přepisování a sepisování nových knih v klášterních skriptoriích.

Graf 4. 1 Poměr zkoumaných lokalit a lokalit s nálezem stilusů

6. 4. 2. Knižní kování

Knižní kování představují skupinu kovových výrobků většinou vyrobených z poměrně nízko tavitelných a měkkých kovů a jejich slitin. Mezi slitiny a kovy můžeme zařadit mosaz a bronz. Zmíněné vlastnosti dovolují jejich výrobu za použití určitých technologických postupů, které nejsou například u železa možné, jako je odlévání, tepání popřípadě lisování. Mimo tyto možnosti způsobu výroby měl i po vyhotovení reprezentativní vzhled. Hotové výrobky byly umísťovány na knižní vazbu za rozličným účelem. Právě podle účelu je můžeme rozdělit do několika skupin, a to na nárožnice, středová kování, háčkové spony, kování s panty a dirkové spony. Nálezy těchto knižních kování pocházejí z prostoru jižních Čech ze dvou lokalit, a to z výzkumů z dominikánského kláštera v Písku, a pak výzkumů z klášterů v Českém Krumlově. Tato kování se dají časově zařadit do období 14. až 17. století. Pokud by se vycházelo z rakouské datace obdobných nálezů, dají se některá z nich například deltoidní nárožnice datovat do staršího období než u nás a to do 15. století (Adler 2000, 225-232). Zvýšený výskyt knižního kování pro období od sklonku 15. století, se dá vysvětlit na základě několika faktů. A to vynálezem knihtisku, jenž je spojován s Johannesem Gutenbergem a městy Mohučí a Štrasburkem do let 1440 až 1450 (Nový a kol. 1974, 264). Do Čech se pak dostává v 80. letech 15. století (Nový a kol. 1974, 264). To vedlo k sériové výrobě ve vyšších počtech a daleko větší rychlostí než v případě skriptorií. Dalším faktorem bylo postupné rozšiřování papíru a jeho nižší cena než pergamenu. Dle trnavské knihy účtů z let 1395 až 1356 se cena jednoho archu pergamenu rovnala ceně

dvaceti čtyř archů papíru (Nový a kol. 1974, 263). Knihtisk a poptávka po velkém množství materiálu, na který by se dalo tisknout, zcela zapříčinily celkovou dominanci papíru (Nový a kol. 1974, 263).

Celkově pochází z výzkumů středověkých klášterů v jižních Čechách osmnáct kusů pravděpodobného knižního kování, z nichž je možné nejstarší datovat nejdříve do 2. poloviny 14. století. Za opatrnějšího hodnocení spíše až do 15. století. Většinu však můžeme bezpečně zařadit do raného novověku. Zastoupeny jsou zde deltoidní nárožnice, pravděpodobně větší část zástrčky háčkové spony či část obdélníkového těla spony háčkové s průřezovou záchytkou, nejspíše další tři blíže nespecifikované části kování, osm částí háčkových spon, a dvě spony dirkové.

Deltoidní nárožnice jsou zastoupeny třemi exempláři, z toho jsou dva celé a jeden ve formě fragmentu. Nárožnice měly funkci ochranou a to ne v rovině duchovní či symbolické, ale prvotně praktickou, a to k ochraně rohů desek knižní vazby. Chráněné byly primárně rohy, ale v tomto případě jsou nárožnice reliéfně zdobené nejspíše pomocí tepání a ve dvou případech zdobný perforováním. V rámci tvoření reliéfu zde byly na nárožnicích vytvořeny integrované pukly. Tím byly desky knihy chráněny i proti oděru při jejím používání. Dvě celé deltoidní nárožnice pocházejí z výzkumu Karla Kašáka z let 2011-2015 v klášterním komplexu v Českém Krumlově (Obr. 150.-151.). Část třetí nárožnice pochází z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005 z konventu bekyň (Obr. 152). Tato část nárožnice je v rámci výzdoby a vytvoření pukli perforovaná. Všechny tři jsou zhotoveny z barevného kovu. Co se týče celých nárožnic lze velmi podobné nalézt na zachovaných knižních vazbách z našeho území konkrétně z misálů. Misály jsou vyobrazeny například v práci: *Od gotiky k renesanci výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, zde je většina knih absolutně datována do 90. let 15. století, konkrétně se jedná o vyobrazení číslo 349 (Obr. 155.), 350 (Obr. 156.), 351 (Obr. 157.), 353 (Obr. 158.), (Stehlíková 1999, 604-605). Z klášterního prostředí mimo naše území pocházejí podobná nárožnice například z oblasti Rakouska z kláštera v Altenburku vyobrazení 20.11; 20. 12; 20. 38 (Obr.153.-154.), (Adler 2000, 226-232). Datovat je tak lze do doby od samotného závěru 15. století až do 1. poloviny století 16.

Háčkové spony se sporadicky vyskytují již od 13. století, nejčastěji docházelo k jejich využívání v 15. a 16. století a byly používány až do 17. století (Sojková 2011, 15). K uzavření knih se používalo dvojice těchto spon (Sojková 2011, 15). Spony jsou zde až na jeden případ vytvořeny ze žlutého kovu. Tyto spony, jež sloužily k trvalému uzavření knihy deskami prodělaly i vývoj po stránce svého vzhledu. Tak se dají

přibližně datovat (nedá se to brát ovšem jako datace absolutní). Jedna celá spona pochází z výzkumu dominikánského kláštera v Písku (Obr. 145.), dlouhá je 78mm a je nejspíše renesanční a na základě stratigrafie a stavebních úprav se dostala do situací před 30. lety 17. století (Adámek – Fröhlich 1996, 42-43). To by znamenalo, že nesouvisí s provozem kláštera, jenž byl přerušeno jeho vypálením 20. srpna 1419 (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 415). K obnovení došlo, až roku 1629 (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 415). To by mohlo naznačovat, že tato spona pravděpodobně souvisí až s provozem obnoveného kláštera. Z této lokality pochází z výzkumu z roku 1996 nejspíše další část mosazného kování (Obr. 148.), které není kompletní. Z jedenácti částí spon je mimo dvou nálezů z Písku devět z Českého Krumlova z výzkumů společnosti Archaiia JIH o.p.s. z let 2011-2015. Z nich je minimálně v sedmi případech zachováno tělo spony. Jednou je zastoupeno tělo s mírně rozvětveným kořenem (Obr. 140.), ty se používaly v 15. až 1. polovině 16. století (Sojková 2011, 24). Dále pak jedno tělo rozšiřující se směrem ke kořenu se rozvíjí, a má hraněné okraje (Obr. 144.). Tento typ těl se používal převážně v 16. a na počátku 17. století (Sojková 2011, 24) nejvíce jsou zastoupeny těla spon s rozvětveným kořenem (Obr. 138. - 139., 141.-143.), a to celkově v pěti případech. Ty se používaly v 16. až v 2. polovině 17. století (Sojková 2011, 24).

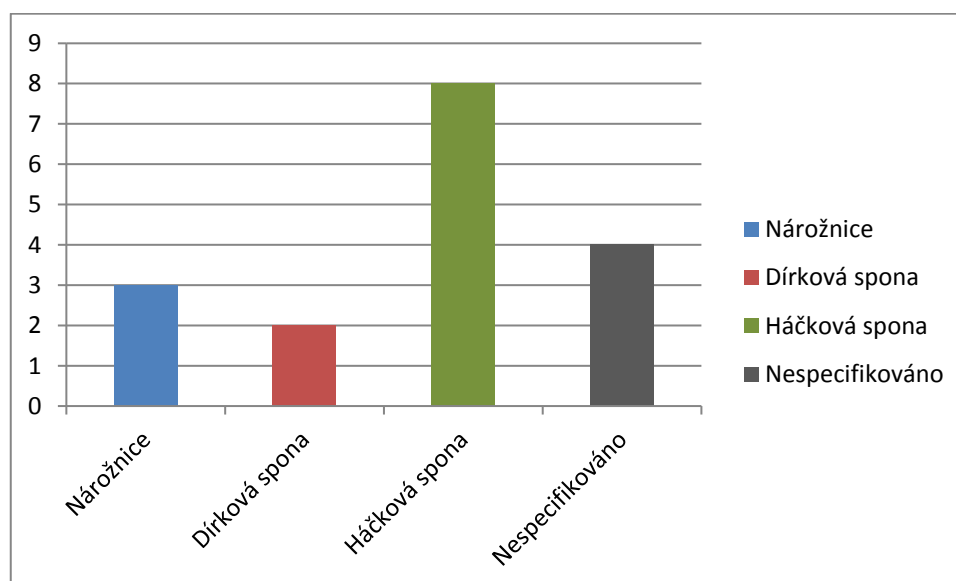
Kování dírkové (Obr. 146.-147.) představuje další možnost jak vyřešit zavírání knihy. Zastoupeny máme dva exempláře z výzkumu Karla Kašáka v letech 2011 - 2015 v českokrumlovských kláštrech tyto dírkové spony se používaly od 13. století až v 15. století (Sojková 2011, 35). Ve 13. a 14. století se používaly jednoduché dírkové spony vytvořené z plochého kovu a opatřeny otvorem pro zaklesnutí do háčku či trnu (Sojková 2011, 35). Tento exemplář zde máme zastoupen nejspíše jednou. Jedním příkladem je zastoupena masivní litá dírková spona. Tyto spony se používaly v průběhu od 13. do 15. století (Sojková 2011, 35). Když se vezme v úvahu založení kláštera, tak je velmi pravděpodobné, že byla vyrobena zřejmě v 15. století, není však vyloučeno, že by mohla být i starší provenience. Tyto spony jsou známé i z rakouského prostředí například z kláštera v Mauerbachu (Adler 2000, 227). Na této lokalitě jsou datovány do 14. až do počátku 15. století (Adler 2000, 227). Knižní kování slouží jako hmotný doklad existence knih, které v mnohých případech ani nedochovaly. Spony a kování jako celek byly zachovány, jelikož jsou vytvořeny poměrně z odolného materiálu. Často docházelo k jejím ztrátám, protože byly součástí výrobku, jenž byl zhotoven mimo kování z organických materiálů, jako dřevo, kůže, papír, tkaniny ty často degradovaly,

objemově pracovaly a díky tomu často došlo k uvolnění kovových částí, jejich utržení. Nelze ani zapomenout, že mohlo časem dojít i k poškození jejich části vinou opotřebení a špatného zacházení. Na rozdíl od celé vazby je důležitá jejich ohnivzdornost.

Tato kování svědčí ovšem o tom, že se zde s knihami pracovalo, že zde nejspíše byly lidé, kteří na rozdíl od většiny populace ve své době ovládali četbu a kláštery v této době sloužily do jisté míry jako centrum vědění a uchování a šíření informací. Co se týče klášterní výuky, tak byla cílena ke studiu o Bohu (Miccoli 1999, 64). To ovšem neznamenalo zaměření jen na náboženskou literaturu, při výuce četby bylo ospravedlněno i použití pohanské - antické literatury (Miccoli 199, 64). Tak se nejspíše i písemnosti tohoto druhu vyskytovaly i v klášterních knihovnách. Částečnou představu o obsahu knihovny kláštera v Českém Krumlově si můžeme udělat na základě dochovaných knih přímo z této knihovny. Nalezneme zde díla Tomáše Akvinského 1502 (Hradilová 2014, 45), nalézaly se zde čtyřdílné bible (Hradilová 2014, 46), rukopisy Martyrologií pořízené na náklady Petra II.(Hradilová 2014, 47). Ví se, že i některé rukopisy vznikly přímo v českokrumlovském klášteře prací námezdných písařů (Hradilová 2014, 53). Například inventář treboňského kláštera má na sklonku 14. století 140 knih a roku 1415 čítal již 300 kusů (Hradilová 2014,53). Českokrumlovská knihovna byla podstatně menší což je způsobeno zaměřením řádu (Hradilová 2014,53).

Potvrzují se nám zde knižní dary od Petra II. z Rožmberka (Hradilová 2014, 45).

Graf 4. 2 Poměr zastoupení jednotlivých typů knižního kování

6. 4. 3. Zbraně

Co se týče nálezů zbraní a jejich částí, nepatří v klášterním prostředí k zcela ojedinělým. Artefakty tohoto rázu nejsou zcela typické pro klášterní prostředí, jelikož nebyly spojovány s provozem a pracovními úkoly kláštera. Je třeba však pominout prostředí církevních rytířských řádů, kterými se zde nezabýváme. Období středověku a raného novověku bylo velmi bohaté na konflikty všeho druhu přes vyřizování si účtu šlechty mezi sebou konfliktů jednotlivých státních útvarů a i konfliktů náboženských. U klášterů mendikantských řádů má vliv i samotné umístění budov kláštera, kde především u dominikánů byly tyto budovy součástí městského opevnění například jako v Českých Budějovicích (Kuthan 1994, 93). Tak nemusel být útok cílen přímo proti klášteru, ale došlo k jeho napadení v rámci města jako celku. V důsledku těchto střetů docházelo i k napadání klášterů. Často tyto střety měly pro klášter fatální následky například, jako pro klášter v Písku, jenž byl 20. srpna 1419 zničen (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 415). Právě z tohoto kláštera pochází jedna z militarií. Jedná se o hrot střely do kuše s tulejkou vyrobený je ze železa. Její délka je 72mm (Adámek – Fröhlich 1996, 41). Šipka (Obr. 169.) odpovídá parametry typu B2a podle typologie Tomáše Durdíka (Adámek – Fröhlich 1996, 41). Dále je nastiňována možnost že by mohla být teoreticky spojována s útokem 20. srpna 1419 (Adámek – Fröhlich 1996, 41). Počátky používání šipek do kuší jsou kladeny do doby okolo roku 1300 (Adámek – Fröhlich 1996, 41). Další nález části zbraně pochází z premonstrátského kláštera v Milevsku. V tomto případě se jedná o nález hrotu oštěpu, jenž byl nalezen v zásypu zbytků zásypu kvádrkového domu, jenž zanikl při výstavbě ambitů kláštera (Břicháček 2007, 18). Tento nález není ojedinělý z klášterního prostředí například z kláštera v Ostrově u Davle, je znám nález hrotu kopí, lukostřelecká šipka či část meče (Brych 2003, 106).

6. 4. 4. Domácí náčiní

Pod tímto označením si můžeme představit skupinu nástrojů z kovů, jež složily při provozu kuchyně, ale i mimo ni mohly zastávat různé jiné, například technické funkce. Do tohoto souboru můžeme zařadit například nože. Asi jediný publikovaný nález nože z klášterního prostředí, pochází z výzkumu dominikánského kláštera v Písku, zde byla nalezena blíže nespecifikovaná čepel nože mezi chodidly pohřbu číslo 2. z výzkumu z roku 1995 (Adámek – Fröhlich 1996, 39). Tento nález pravděpodobně nesouvisí s pohřbem (Adámek – Fröhlich 1995, 39). Nože měly široké uplatnění jak v prostředí kuchyně, tak jako pracovní nástroj pro široká odvětví, například pro řezbářskou činnost

či práci a úpravu rozličných materiálů či jako zbraň. Z těchto důvodů je tak velmi složité ji interpretovat. Další nálezy nožů z kláštera jsou známé například z kláštera v Ostrově u Davle (Brych 2003, 106-111).

Dalším výrobkem z kovu, jenž našel využití v domácnosti a pochází z jihočeského kláštera, je nález železné naběračky. Tato naběračka pochází z výzkumu kláštera v Milevsku a pochází z totožné situace jako hrot oštěpu (Břicháček 2007, 18). Takovéto výrobky patří k méně obvyklým nálezům (Brych 2003, 111). Podobný nález je například železná lžice s tordovanou rukojetí a očkem z kláštera v Ostrově u Davle (Brych 2003, 111). Mimo klášter byly nalezeny další kovové lžičky, archeologicky objeveny na lokalitě Sekanka (Brych 2003, 111). V případě lžiček je jejich využití v církevním prostředí i jiné, je znám případ z kostela, jenž se nalézal na vnitřním libickém Hradišti, kde nejspíše sloužila k manipulaci s kadidlem (Brych 2003, 111). Nálezy lžiček v klášterním prostředí v jihočeském prostoru nejsou běžné. Jedna kovová lžička (Obr. 168.), jež je odlévaná a tvoří tak monolit z výzkumu Karla Kašáka z českokrumlovských klášterů v letech 2011 – 2015. Tento nález byl učiněn v zásypu ve východním křídle konventu minoritů, jehož vznik je kladen do doby mezi rok 1458 až 1. čtvrtinu 16. století (Číhalík – Hlavicová – Neuwirth 2011 m. I., 57-58). Její rozměry jsou celková délka 5,7 cm a šíře a maximální šířka 2,9 cm. Na konci dřívku je vybavena odlitým očkem pro uchycení. Co se týče datace, není možné ji přesněji stanovit, dá se na základě okolností datovat nejspíše do doby po roce 1500, kdy se provádělo zaklenutí ambitu a vystavěno patro (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 206). Možnost užití se nabízí více, jak už užití pro manipulaci s kadidlem, degustaci pokrmů, tak podávání medikamentů. Využití naběračky je poměrně jasné, slouží k manipulaci primárně s tekutou, případně sypkou hmotou. Na těchto základech můžeme uvažovat o využití při servírování hotového jídla, funkci podobně jako u čerpáku, to je manipulaci s vodou s jinými tekutinami, případně pro práci se sypkými potravinami (sůl, mouka, atd.)

6. 4. 5. Výbava koně a jezdce

Využití tažné síly zvířat bylo běžnou součástí středověkého a raně novověkého života a ulehčovalo lidem práci při cestování a transportu rozličného materiálu a zboží. Tyto činnosti se nevyhýbaly ani klášternímu prostředí. Z této kategorie je bezpečně doložen pouze jeden nález a to se jedná o nález zlomku podkovy (přesněji o rameno), (Obr. 167.). Nález pochází z výzkumu dominikánského kláštera v Písku z roku 1996 (Adámek – Fröhlich 1997 35). Jedná se o rameno opatřené kvadratickým ozubem,

opatřeno je perforovaným otvorem ve tvaru obdélníku. Z důvodu silného napadení korozí před objevením tohoto artefaktu ztěžují určení typu okraje, ale příkláním se k tomu, že se nejedná o podkovu se zvlněným okrajem. Rameno je poměrně široké a směrem k oblouku se rozšiřuje. Drážka pro umístění hlav hřebů zde chybí. Stratigraficky je tento zlomek datován do třináctého století (Adámek – Fröhlich 1997 35). Co se týče podkov tak jsou doložené v klášteře v Ostrově u Davle (Brych 2003, 106-107), kláštera v Kladrubech (Nováček 2010, 92). Pro mladší období a to osmnácté století je doloženo využití koňské tažné síly, povozů a saní ve Zlaté Koruně (Hansová 2007, 502).

6. 4. 6. Lotové závaží

Z výzkumu českokrumlovských klášterů z let 2011 - 2015 pochází jeden exemplář lotového (Obr. 173.) závaží. Výzkum byl prováděn společností Archaia Jih o.p.s. pod vedením Karla Kašáka, závaží bylo nalezeno v prostoru dolní zahrady. Pro celý vrcholný středověk bylo užíváno pákových vážek k jemnému odvažování vysoce cenných substancí a k případnému převažování mincí (Doležal 2008, 183). K vážení na těchto vážkách se právě využívala jako protiváha tato lotová závaží. Závaží je miskovitého tvaru, vyrobeno z barevného kovu, převažuje horizontální rozměr, a směr vzhůru se kónicky rozevívá, dno je ploché. Závaží je jinak bez výzdoby. Co se týče jednotek, tak $14,92 \text{ g} = 1 \text{ lot} = \text{tedy } 1/16 \text{ hřivny}$ (Doležal 2008, 183), $21,4908 \text{ g} = 1 \text{ unce} = 1/8 \text{ hřivny}$ (Doležal 2008, 184). Používání těchto závaží na Evropském kontinentu je archeologicky doloženo od 1. poloviny 13. století a to hlavně pro Evropu západní, severní a střední (Doležal 2008, 194). Nejstarší nálezy pocházejí z arabského prostředí a nejspíše navazují na odkaz antického Říma (Doležal 2008, 194-196). Nejstarší nález je tak pravděpodobně ve sbírkách Zemského muzea v Mohuči, jež je datován do 2. až 3. století našeho letopočtu (Doležal 2008, 196). Jinak nejstarší středověké nálezy zřejmě pocházejí z Korintu na území bývalé Byzance a Brucata, na Sicílii. (Doležal 2008, 194). Datace nálezů závaží z těchto lokalit je kladena 12. a 13. Století (Doležal 2008, 194). Nálezové okolnosti v našem případě však nedovolují přesnější dataci. Pravděpodobně se dá datovat do doby, kláštera což je od 2. poloviny 14. století, či mladší. Ovšem to, že by mohlo být staršího původu nelze vyloučit, jelikož jsou z našeho území známá lotová závaží datovaná od 13. do 15. století (Doležal 2008, 184-187).

Lotové závaží pravděpodobně sloužilo v klášterním prostředí k vážení drahých materiálů a nejen k převažování mincí. Pod těmito materiály si můžeme představit

širokou škálu materiálů, jako například medikamenty, sušené byliny, koření, kadidlo atd.

6. 4. 7. Nákončí opasku

Z výzkumů klášterů v Českém Krumlově v roce 2011 – 2015 prováděném společností Archaia Jih o.p.s. pod vedením Karla Kašáka došlo k nálezů nákončí opasku (Obr. 170.) z barevného kovu. Tento nálezu byl uskutečněn v konventu minoritů v zásypu v prvním patře budovy. Ambit, nad kterým se rozkládá větší část patra tohoto konventu, byl nejspíše zaklenut až někdy okolo roku 1500 (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 206). Na základě stavebně historického průzkumu je jižní křídlo minoritského konventu kladeno do první stavební fáze kláštera a to mezi roky 1350 až 1400 (Číhalík – Hlavicová Neuwirth I. m. 2011, 57). Do této etapy patří i část prvního patra (Číhalík – Hlavicová – Neuwirth m. I. 2011, 57).

Půdorysný tvar předmětu připomíná lomený oblouk, který je ovšem vůči architektonickému ztvárnění poněkud tupější a směrem k opasku se jeho boky mírně rozevírají. Jeho rozměry jsou: délka 4,3 cm, a šířka 2,2cm. Nákončí je vyrobeno z barevného kovu, je tvořeno dvěma základními částmi, a to čelním masivnějším plechem, jenž je po obvodu ohnut a do něj byl původně vložen volný konec pásku. Zadní strana je kryta plíškem ze stejného kovu, k jejich spojení a upevnění konce opasku bylo využito tří nýtů ze stejného materiálu jako ostatní komponenty artefaktu. Nýty jsou umístěny dva u otevřeného konce nákončí v místě, kde vybíhal samotný opasek. V této části jsou umístěny dva nýty protilehlé proti sobě blízko delších boků nákončí. Třetí je umístěn u hrotu předmětu.

Nejzajímavější je ovšem výzdobný motiv na čelní masivnější části kování, jenž je tvořen pomocí prořezávání a tvoří stylizaci architektury, která připomíná gotické okno. To je tvořeno ve spodní části sdruženými okny tvořenými dvěma jeptiškami, nad nimiž je okenní kružba v podobě čtyřlístku tvořící svou orientací řecký kříž. Mezi jeptiškami a kružbou jsou prořezány drobné otvory, které navazují pocit kružby stejně jako u architektury.

Tyto architektonické prvky se nacházejí i v samotném Českém Krumlově a na Českokrumlovsku. To je například okno na budově Prelatury v ulici Horní číslo 155 (Obr. 171.) jež je ovšem datováno do 1. poloviny 14. století (Bloch 2006, 57). Stejně okno se pak vyskytuje například na farním kostele v Černici (Obr. 172.) u Českého

Krumlova (Herout 1963, 80). V tomto případě je tento architektonický prvek datován do období pozdní gotiky (Herout 1963, 80).

Tento nález je velmi složité datovat jak po stránce nálezové, tak i z hlediska výtvarného. Na základě toho, že je motiv gotický, a byl nalezen v rámci stavby, která byla stavěna, tak ho můžeme zařadit nejdříve do doby po roce 1458, kdy byl založen klášter a zbudována tato část budovy. Jelikož se jedná stylizaci gotické architektury a zrovna o prvky, které se vyskytují po celé období gotiky, tak ho lze datovat zhruba do období mezi lety 1450 až 1550.

Otázkou zůstává, z čeho pochází. Není typické, aby takovíto předmět byl využíván jako oděvní součást žebravého řádu jako minorité a určitě nepatřil mnichovi. Pokud byl součástí opasku, pravděpodobně musel patřit někomu zvenčí mimo komunitu. Teoretickou možností kde by se tento předmět mohl užít vyskytovat například u knižní vazby na koženém řemínku, který například uzavíral vazbu.

6. 4. 8. Ušní lžičky

V roce 2005 při záchranném výzkumu Regionálního muzea v Českém Krumlově v prostoru konventu bekyň v Českém Krumlově, došlo k nálezům dvojice ušních lžiček (Obr. 174.). Jedná se o výrobky vytvořené z barevného kovu a jejich délka je okolo 5 cm. Vytvořeny jsou z ohnutého drátu, jehož převážná délka volných konců byla do sebe spletena, na konci jednoho volného konce je vytvořeno oko, které umožňuje upevnění na provázek či kroužek. Na druhém volném konci je roztepáním vytvořena špachtlička ve tvaru dlátka, která nejspíše sloužila k čištění nehtů. Ohyb drátu pod spletením byl roztepán a vytvořena tak miniaturní lžička. Tento nález poukazuje na navazování tradic na předměty ze starších období, dále to, že v klášterním prostředí byly prováděny jedny z běžných hygienických úkonů.

6. 4. 9. Mince

Období, které je zahrnuto v této práci je období kdy se již často obchodovalo pomocí mincovních platidel. Mezi nálezy z klášterů jsou mince také zastoupeny. Získávání financí bylo různorodé od výrobní činnosti, které ústila v prodej výrobků a produktů až po získávání almužen žebráním u mendikantských řádů. Středověké nálezy máme doložené v minoritském klášteře v Jindřichově Hradci. Z této lokality pochází stříbrná mince, konkrétně se jedná sasko-míšenský groš (Obr. 175.) štítkového typu, jenž je datován mezi roky 1428 až 1431 (Špidla 1985, 106). Původ mince může napovídat stykům obchodníků se zahraničím. Jasně ovšem není, zda se sem dostal přímým

obchodem ze Saska, nebo přes další prostředníky. Další středověká mince pochází z dominikánského kláštera v Písku, zde byla nalezena v zásypu hrobu číslo tři (Adámek – Fröhlich 1995, 41). Tato mince nebyla určena (Adámek – Fröhlich 1995, 41).

6. 4. 10. Bula

Roku 1924 došlo v Milevsku přesněji jižně od kostela sv. Jiljí při budování hrobky rodiny Slabých k nálezu olověné pečeti. (Fröhlich 1997, 86). Pečeť byla vydána papežem Martinem IV. a můžeme ji datovat mezi roky 1281 – 1285 (Fröhlich 1997, 86). U tohoto pohřbu sloužila nejspíše jako škapulír a mimo klášter se nejspíše dostala v roce 1420, kdy byl klášter vypleněn (Fröhlich 1997, 86).

6. 4. 11. Kalichy

Roku 1935 došlo v Milevsku na vinici za kostelem sv. Jiljí k nálezům keramického hrnce vysokého 29 cm (Fröhlich 1997, 88). V tomto hrnci byly uloženy dva kalichy, které nejspíše patřily do vybavení milevského kláštera (Fröhlich 1997, 88). Ty byly zřejmě ukryty v době počínajícího husitského konfliktu (Fröhlich 1997, 88). Starší kalich (Obr. 166.) byl pravděpodobně vyroben v Praze před rokem 1350 a je zhotoven ze zlaceného stříbra (Fröhlich 1997, 88). Noha kalichu byla zdobena pěti medailony (Fröhlich 1997, 88). Zachovaly se jen čtyři, a to s vyobrazením Beránka božího, a symboly evangelistů Matouše, Lukáše a Jana (Fröhlich 1997, 88). Pátým symbolem byl Nejspíše symbol evangelisty Marka, ten se však nedochoval (Fröhlich 1997, 88). Na nodu jsou pak medailony s vyobrazením proroků: Jeremiáše, Izaiáše, Ezechiela, Daniela a králů Davida a Šalamouna (Fröhlich 1997, 88).

Druhý kalich je vyroben ze stříbra a zlaceného stříbra, zhotoven byl před rokem 1380 a je připisován parlérovské huti (Fröhlich 1997, 88). Nod je šestiboký a nese vyobrazení křížů a nápisu MARIA.

Je možné, že tyto předměty byly původně součástí klášterního pokladu a sloužili k liturgickým účelům v klášterním kostele.

6. 4. 12. Rolničky

Mezi nálezy z výzkumu klášterů se objevují nálezy rolničků jako ozvučného zařízení. Z jihočeského prostoru jsou známy z klášterů, jejichž založení spadá do středověku pouze z Českého Krumlova.

Rolničky jsou jednoduchá dutá ozvučná zařízení, většinou kulovitého, vejčitého až hruškovitého tvaru (Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 205). Zvuk je vyvozován

neupoutanou kovovou kuličkou (jádrem – srdcem), která díky svému pohybu či pohybu pláště (těla rolničky), vyvozuje rezonující zvuky díky nárazům srdce na tělo rolničky. Rolnička je opatřována nálitkem s otvorem, či okem, což umožňuje její zavěšení, navázání či přišití.

Ve spodní části je vytvořena jedna či dvě křížící se štěrby (Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 205), které umožňují částečné pružení pláště, a tím jeho rezonování. Mimo to chrání rolničku před prasknutím (Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 205).

Rolničky jsou nejčastěji zhotoveny z barevného kovu. Známa je i povrchová úprava zlacení (Beranová – Lutovský 2009, 279). Barevné kovy jsou relativně měkké a mají poměrně nízký bod tání. Tyto vlastnosti umožňují jejich výrobu jak pomocí odlévání, tak pomocí lisování a následné pájení jednotlivých dílů k sobě.

Na našem území jsou známy již v raném středověku od 9. století (Beranová – Lutovský 2009, 160). Nejčastěji se vyskytují v ženských a dětských pohřbech (Beranová – Lutovský 2009, 160). Jejich funkce byla nejspíše ochranná jako u amuletu (Beranová – Lutovský 2009, 279). Z těchto příčin jsou řazeny mezi šperky (Beranová – Lutovský 2009, 160, 279). Sporadicky se tyto předměty vyskytují na našem území i v 10. a 11. století a jsou nejspíše podunajského původu (Beranová – Lutovský 2009, 279). Do módy se dostávají od 12. století a vrcholí okolo roku 1400 (Kybalová 2001, 201). Oblíbeny jsou pro své zvukové efekty při pohybu, jak při chůzi, tak při jízdě na koni (Kybalová 2001, 201). V době svého nejvyššího vrcholu jsou rolničkami opatřovány celé oděvy, záhyby plášťů, klobouky, boty, pásky i rukávy (Kybalová 2001, 201). Tato móda se vyskytovala u vyšších sociálních vrstev a důkazem tomu je německé přísloví: „*Kde jdou páni, tam zvoní rolničky*“ (Kybalová 2001, 201). Jejich zvuk tak mohl sloužit k vytvoření prostoru a odlišit je od prostého lidu (Kybalová 2001, 201). Rolničky vytvářející hluk mohly v teoretické rovině v raném středověku plnit i ochrannou funkci. Jelikož hluk sloužil jako prostředek k zahánění démonů či jejich udržení si od těla (Smetánka 1992, 205; Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 211). Co se týče jejich výroby, je historicky doložena v Norimberku k roku 1413 (Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 211).

Mimo užití jako amuletů a ozdob u lidí, nacházely tyto předměty uplatnění i u zvířat, a to jako součásti postrojů koní či jako zařízení ohlašující polohu zvířat na pastvinách či se uplatňovaly v sokolnictví (Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 211).

Jedna část rolničky pochází (Obr. 159.) z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005 s prostoru malé kvadratury českokrumlovských klášterů. Jedná se horní polokouli

z měděného plechu, jíž chybí závěsné očko, její průměr činí 26mm (Fröhlich – Chvojka – Michálek 2010, 206).

Další dvě celé rolničky (Obr. 162.-164.) a jedna značně deformované a dvě horní polokoule (Obr. 160.-161.) s očkem a dvě spodní polokoule pocházejí z výzkumu českokrumlovských klášterů Karla Kašáka v letech 2011 - 2015. Všechny exempláře jsou vyrobeny z barevného kovu, jsou tvořeny dvěma polokoulemi, které jsou ve všech případech k sobě spojeny horizontálně, ve čtyřech případech pomocí horizontálního žebra, v jednom pomocí svaření. Průměr největší dosahuje okolo 4 cm, malá rolnička spojovaná svařováním má průměr okolo 2 cm, zachovalá prasklá polokoule pak 2,7cm. U ostatních částí i celých deformovaných exemplářů, není možné určit jejich původní průměr. Celkově pak tři dolní polokoule bez závěsu opatřeny podélnou štěrbinou, která je zakončena pomocí kruhových otvorů, jejichž průměr je větší než šíře štěrbiny. U nejmenší rolničky je spodní polokoule plná bez otvoru a jedna oddělená spodní polokoule je zdobena pomocí její profilace. Tato profilace je tvořena soustavou ne sebe kolmých žeber.

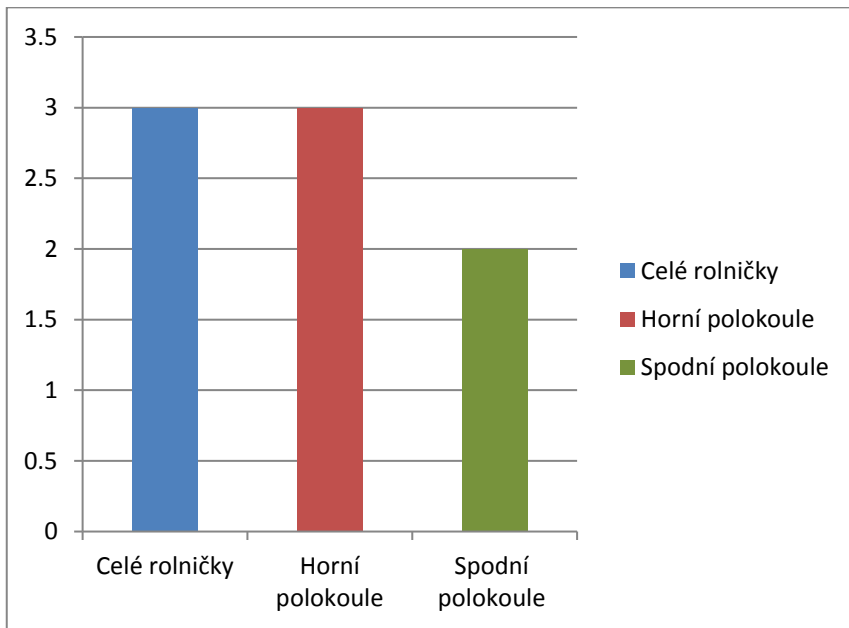
Horní polokoule jsou ve čtyřech případech opatřeny očkem, které je vytvořeno z pásku barevného kovu, pouze u nejmenší svařované je očko vytvořeno z kovu kruhového průřezu a její horní polokoule je perforována a jsou v ní vytvořeny dva kruhové ozvučné otvory.

Nálezy kromě svařovaného pocházejí z prostoru dolní zahrady. A nálezové okolnosti nám neumožňují jejich přesnější dataci. Svařovaná rolnička pochází z křížové chodby minoritského konventu a lze ji datovat do doby před vydlážděním křížové chodby.

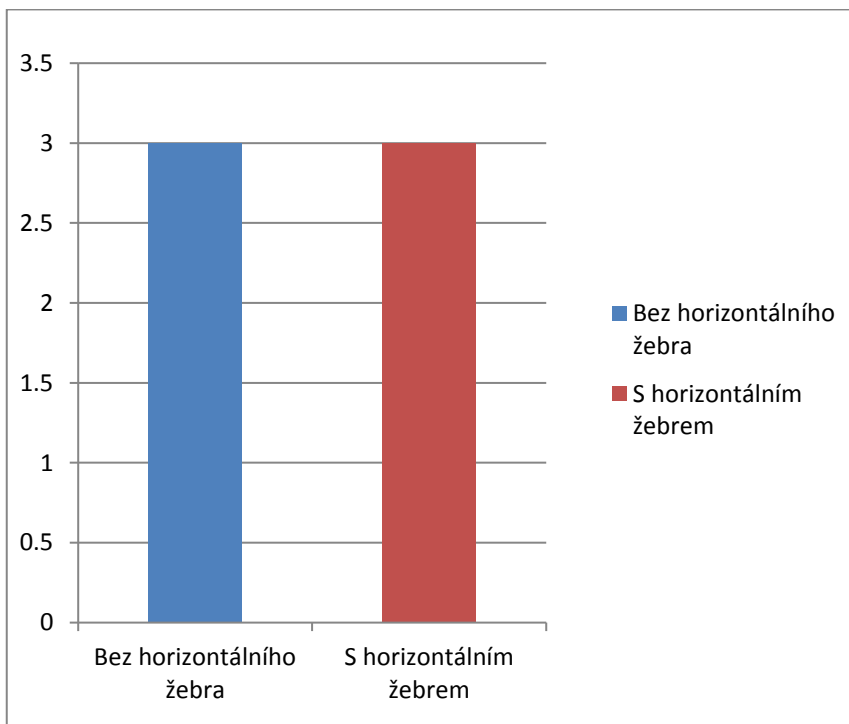
Rolnīčky je velmi obtížné datovat.

Co se týče funkce rolniček, není zcela zřejmé, jakou funkci v tomto prostředí měly. Vyloučit nemůžeme ani v církevním prostředí jejich funkci jako ochranného amuletu, jelikož církev některé pohanské zvyky christianizovala či je tolerovala, pokud je nemohla vymýtit (Smetánka 1992, 195). Další možnost užití, které je velmi pravděpodobné ne-li přímo jisté, je užití rolniček v rámci výstroje koně, jejich tažná síla byla jistě využívána i v klášterním prostředí, či u hospodářského zvířectva, které často patřilo do majetku kláštera. Doložené využití ozvučných zařízení v klášterním prostředí sice pro mladší období, a to zvonku, máme z kláštera ve Zlaté Koruně, kde ho jeden z nemocných příslušníku osazenstva kláštera používal k přivolání pomoci služebného (Hansová 2007, 449)

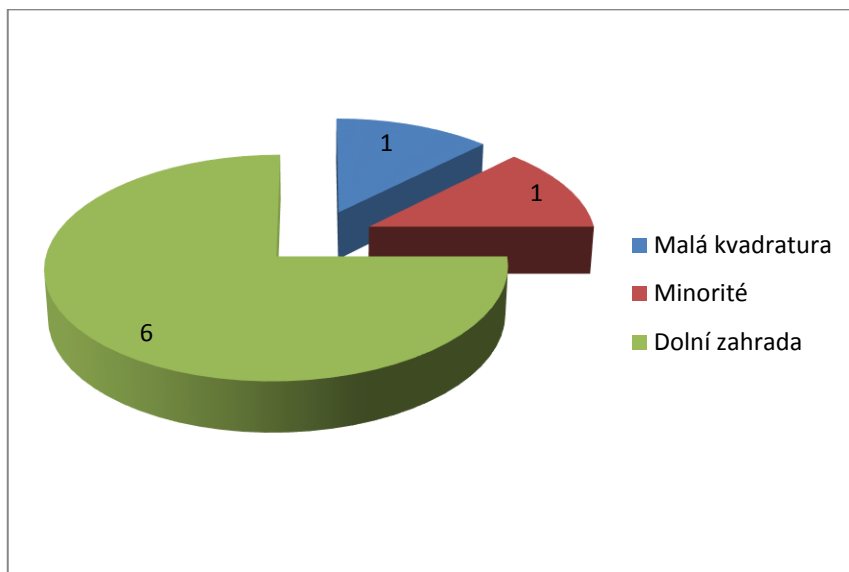
Graf 4. 3 Zastoupení celých rolniček a jejich částí

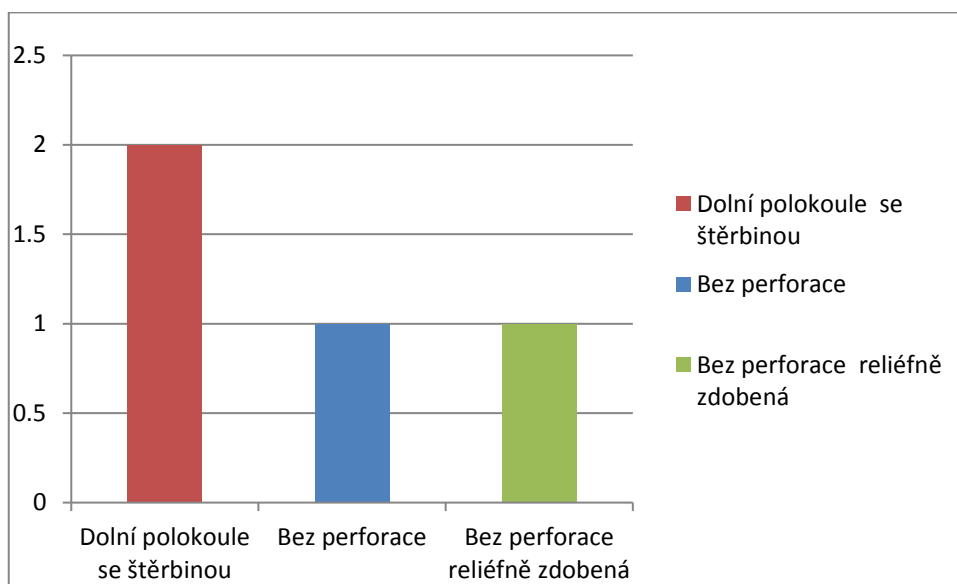
Graf 4. 4 Zastoupení rolniček s horizontálním žebrem a bez něj

Graf 4. 5 Místa nálezů rolničků v Českém Krumlově

Graf 4. 6 Zastoupení typů spodních polokoulí rolničků

6. 4. 13. Prsteny

Mezi velmi oblíbené šperky ve středověku patřily prsteny.

Prsteny se ve středověku nenosily pouze navlečené na prstech, ale i na pásu, krku či hlavě (Petráň 1985, 887). Šperkům byly přisuzovány různé vlastnosti a symbolika od křesťanské a čistě náboženské, přes ochranné, léčebné až po rozličné magické schopnosti (Petráň 1985, 887). Co se týče sociálního spektra nosící prsteny, jsou zastoupeny celkově. Prsteny se však liší materiálem, ze kterého jsou vyhotoveny, příslušníci vyšších sociálních vrstev nosili prsteny zhotovené z drahých kovů (zlato,

stříbro) a často osazované drahými kameny (Kybalová 2006, 205), pro nižší sociální vrstvy se prsteny zhotovovaly z neušlechtilých kovů třeba jako cín, kterých si majitelé cení mnohdy více jak bohatí majitelé těch z cenných materiálů (Kybalová 2006, 205). V průběhu výzkumu v českokrumlovských kláštorech v letech 2011 až 2015 pod vedením Karla Kašáka došlo k nálezům prstenu z barevného kovu se symbolem „Ruka v ruce“ (Obr. 165.). Prsten je bez deformace a vnitřní průměr činí 19 mm. Směrem k překrývajícím se dlaním se prsten rozšiřuje do podoby rukávů. Ty jsou stylisticky zdůrazněny čtyřmi příčnými prohlubněmi na každém. Dlaně jsou u rukávů zúženy a šíře rukávů dosahují v prostoru křížení. Na prstenu dominuje jedna dlaň, jejíž prsty jsou stylizovaně zobrazeny čtyřmi kosodelnými žlábkami, prsty druhé dlaně jsou naznačeny jedním krátkým žlábkem, který se kolmo dotýká jednoho okrajového žlábků dominantní dlaně.

Prsteny s tímto motivem jsou známy již ze starověku a nálezy z našeho území jsou datovány do středověku až do počátků moderní doby (Šlancarová 2010, 448). Z hradu Rokštej pocházejí dva prsteny s tímto motivem (Měřínský 2007, 119). První byl nalezený na nádvoří dolního hradu, je vyhotoven ze stříbra a pozlacen a datován do 1. třetiny 15. století (Měřínský 2007, 119). Druhý pochází z prostoru parkánu a je vyroben v „lidovém“ provedení z bronzu (Měřínský 2007, 119). Další dva byly nalezeny při výzkumu v okolí kostela sv. Václava na náměstí T. G. Masaryka v Břeclavi (Šlancarová 2010, 448). První byl vyroben ze zlata a datován je do renesance druhý byl zhotoven ze stříbra a datován do středověku (Šlancarová 2010, 448). Další nález pochází ze hřbitova kostela Sv. Jana v Oboře ve Šporkově ulici na Malé Straně, je zhotoven ze stříbra a díky jiným nálezům je datován do 16. až 1. poloviny 17. století (Šlancarová 2010, 448).

Symbol ruky využívaný již v antice symbolizoval sílu, loajalitu, píli, nevinnost a jednotu (Šlancarová 2010, 449). Spojené pak respekt, přátelství, loajalitu a usmíření (Šlancarová 2010, 449).

Prsteny s tímto motivem se používaly jako zasnubní, raní křesťané na tuto tradici v Římě navázali a tyto zasnubní prsteny se staly i prsteny svatebními (Šlancarová 2010, 450). Pozdní středověk přinesl módu nošení mnoha prstenů a obdarování jimi se stalo vyjádřením dvorské lásky (Šlancarová 2010, 450).

Starověká tradice užívala obdarování přátel dary jako důkaz pevného přátelství (Šlancarová 2010, 450). Jako tyto dary se také uplatňovaly prsteny se spojenými rukami (Šlancarová 2010, 450).

Nález z Českého Krumlova tak můžeme datovat do doby od vrcholného středověku až po raný novověk. Na základě materiálu můžeme předpokládat, že nejspíše nepatřil osobě vyšší sociální vrstvy. Otázkou zůstává, jak se tento symbol přátelství či lásky dostal do klášterního prostředí. Jako možnost se nabízí varianta přes klášterní kostel, kde se prováděly i liturgické úkony spojené se křty, sňatky či pohřby.

6. 5. Výrobky z kosti

6. 5. 1. Hrací kostka ze zvířecí kosti

Díky vznikajícím městským aglomeracím u nás převážně ve 13. století, docházelo k rozčlenění času jak mezi čas práce a volný čas (Petráň 1985, 901). A v církevní svátky církev dokonce fyzickou práci zakazovala (Petráň 1985, 902). To vedlo v rozvoj různého druhu zábav, a tím k rozvoji her (Petráň 1985, 902). Hra v kostky či vrhcáby se posléze stala v krčmách hrou hazardní (Petráň 1985, 902).

Mimo hostince byly dějištěm zábavy tržiště, ulice a dokonce i kostel (Petráň 1985, 902).

K jednomu nálezu jedno kusu hrací kostky (Obr. 176.-177.) došlo v roce 1995 při výzkumu kláštera dominikánů v Písku. Nalezena byla ve vrstvě, která byla narušena výkopem a není zcela jasná její datace, jako pravděpodobná se však jeví možnost, že pochází z doby před založením kláštera do 13. století (Adámek – Fröhlich 1996, 38). Vyrobená je ze zvířecí kosti, její délky hran jsou v rozmezí od 10,5 až 11,2 mm (Adámek - Fröhlich 1996,38). Součet protilehlých hodnot je vždy sedm (Adámek - Fröhlich 1996, 38).

Kostky jsou na našem území známé již v 11. století a doloženy jsou převážně ve městech (Adámek – Fröhlich 1996, 38). Jmenujme například nález ze Staroměstského náměstí v Praze datovaný do poloviny třináctého století (Petráň 1985, 903). Tyto kostky jsou zhotoveny z kosti a jejich velikost se pohybuje od 0,7 po 1cm (Petráň 1985, 903).

Známý jsou nálezy i z hradního prostředí, například z hradu Rokštej je známo 32 hrací kostek vyrobených ze zvířecí kosti, jež se našly ve věžici brány horního hradu (Měřínský 2007, 118). Tyto hry se staly hazardními a ústily v časté hádky a šarvátky jelikož ve hře často šlo o dost vysoké částky. Proti tomuto hazardu brojila jak církevní tak, světská vrchnost (Fröhlich 1997, 133). Například roku 1452 bylo na norimberském tržišti údajně spáleno 40 000 kostek (Fröhlich 1997, 133).

Tato kostka pravděpodobně nesouvisí s provozem kláštera, ale vyloučit to nelze. Jak již bylo psáno v části zabývající se kamnářskou keramikou i příslušníci kléru a příslušníci klášterních komunit podléhali svodům hazardu.

6. 6. Výrobky z kamene

6. 1. 1. Kamenná křtitelnice

Skupinu hmotné kultury vyrobenou z kamene představuje kamenná křtitelnice. Tato křtitelnice (Obr. 178.-179.) byla nalezena v zaniklém Sezimově Ústí.

Jedná se objekt, který byl nejspíše původně vyroben z jednoho kusu kamene. Křtitelnice je vysoká 75cm. Její podstava je kruhového průřezu, jež se směrem ke koruně kónicky rozšiřuje, a to až do výšky 48cm. Od této úrovně až po korunu je křtitelnice hraněna do dvanáctiúhelníku. Otázkou zůstává, zda byl tento dvanáctistěn původně pravidelný a po poškození jedné hrany dvanáctiúhelníku upraven tak, že devět stěn je cca pravidelných, dvě značně zmenšené na cca jednu třetinu a díky tomu je jedna stěna značně rozšířena. Nebo zda byla křtitelnice takto záměrně vyhotovena a umožněno tak vypouštění jejího obsahu. V tomto místě jsou dále v prostoru stěny hrany zásek do stěny kde je zasezena přepážka vytvořená z kamene. Tato vsazená přepážka je vytvořena z opracovaného kamene a má podobu stlačeného kvádrů, její délka 45cm a síla 10 cm, zabraňovala úniku vody z křtitelnice. V současné podobě je přepážka prasklá. Nádrž pro vodu má kruhový průřez a její vnitřní průměr je 76 cm. Stěny pak mají pak u koruny sílu okolo 13 cm. V jedné ze stěn je vytvořena čtyřúhelníková vysekaná drážka o rozměrech 3 x 10cm. Účel této vysekané kapsy zůstává neznámý. Jako možnost se nabízí uchycení případného víka, které chránilo vnitřní prostor křtitelnice. Tato víka byla využívána u mladších cínových křtitelnic (Petraň 1985, 416). Není ovšem jisté zda tato křtitelnice pocházela přímo z klášterního kostela Nejblahoslavenější Panny Marie (Švehla b. d., 30), či z farního kostela (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 637).

Tomu že úkony, jako byl například křest, byly prováděny v klášterním kostele, nasvědčuje například i situace v Třeboni. Zde byl původní farní kostel přeměněn na klášterní (Vlček – Sommer, Foltýn 674), tím pádem Třeboň přišla o jediný kostel a veškeré tyto úkony musely být prováděny v kostele klášterním.

Křtitelnice sloužila jako nádrž na uchování vody ke křtu (Petraň 1985, 416). Křest sloužil jako obřad, při němž docházelo k smytí prvotního hříchu (Petraň 1985, 416). Křest měl pro středověkou společnost založenou na křesťanství zásadní význam,

v podstatě uváděl člověka do křesťanské společnosti, a tím se zavazoval povinností a zároveň získával nárok na jisté výsady (jako uložení do posvěcené půdy po svém skonu). Během křtu získalo dítě křestní jméno po některém světcí a toto jméno bylo neměnné (Petráň 1985, 416). Novorozenci byli do křestní vody buď ponořováni, či jen poléváni vodou (Petráň 1985, 417).

7. Shrnutí výsledků ze středověkých klášterů v Jižních Čechách

7. 1. Prostředí kláštera

V této části se můžeme podívat, jak na základě historických, archeologických pramenů vypadal a jak se vyvíjel klášter od svého založení, což je prostor ve kterém žili mniši.

Prostředí kláštera, ve kterém žila klášterní komunita, se postupem času vyvíjelo a měnilo.

V první řadě bylo ke vzniku nového kláštera zapotřebí úmyslu budoucího fundátora. Ten vyčlenil pozemek pro budoucí výstavbu a další nemovité statky (pozemky, vesnice, stavby), popřípadě ještě části nebo celé výnosy z určitých provozů ve své držbě, které by se staly základem hospodářství a zajištění budoucího kláštera (část 3. Historický vývoj klášterů).

Následovalo pozvání řádu a povolení od papeže (část 3.4. Český Krumlov - kláštery minoritů a klarisek; 3.14. Vyšší Brod klášter cisterciáků).

Před příchodem mnichů bylo na místě nově vznikající stavby kláštera vybudováno klášterní provizorium (část 4. Stavební vývoj klášterů). Tyto dočasné budovy byly pravděpodobně dřevěné (Vlček – Sommer - Foltýn 1998, 696). Potřeby provizií se nejspíše u jednotlivých řádů mírně odlišovaly a například provizorium pro premonstráty v Milevsku zahrnovalo: dormitář, dům pro hosty, vrátnici a modlitebna (Zelenková 2014, 98).

Nejdůležitější, nejhonosnější a první zděnou stavbou, která vznikala v nově založeném klášteře, představoval klášterní kostel. V některých případech jako v Třeboni (část 4.13 Třeboň - klášter augustiniánských kanovníků) kde již ke stojícímu, nebo jako v případě Jindřichova Hradce (část 4.6 Jindřichův Hradec - klášter Minoritů) k již budovanému kostelu byly přistavěny konventní budovy.

U klášterů vznikajících na „zelené louce“ byl kostel budován primárně od východu z prostoru presbyteria tak aby bylo možné ho co nejrychleji vysvětit a začít zde pořádat mše (část 4. Stavební vývoj klášterů). To mu nasvědčují poznatky z archeologického a

stavebně-historického průzkumu z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. Zde bylo zjištěno, že východní závěr kostela byl původně kvadratický (Thoma 1995, 13). K založení došlo roku 1265 (Denkstein 1933, 3), ale i přes to byl závěr před koncem 13. století přestavěn na polygonální (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 200). Mimo to se podařilo zjistit, že stavba neprobíhala jen od východu ale zároveň i od západu (Thoma 1995, 13-14). Další části kláštera byly v různých lokalitách stavěny v různém pořadí, ale lze předpokládat na slohové tvarosloví jednotlivých částí, že mezi první části po zajištění modlitebny následovala výstavba kapitulní síně (část 4. Stavební vývoj klášterů). Následně provozy jako, refektář, dormitář a podobně. Jako sporná fáze zůstává výstavba ambitů, jež často navazuje na výstavbu po zbudování kostela, ale například v klášteře minoritů v Českém Krumlově je vystavěn až po již zmíněných částech (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 206). Tam kde se nemohlo osazenstvo kláštera uživit, nebyla výstavba často ani dokončena a klášter jako takový zanikl jako například v Kuklově (Mareš - Sedláček 1918, 304).

Budovy klášterů překračovaly hlavně výtvarně, kulturně, konstrukčním řešením a komfortem obydlí a pracoviště jak vesnického obyvatelstva městské chudiny a ve starších fázích středověku jako je 12. a 13. století obyvatel vznikajících měst i venkovské šlechty. Je třeba zdůraznit, že s postupným vývojem a bohatnutí měšťanstva se tyto rozdíly stíraly, až komfort bydlení zámožných měšťanů bylo komfortnější.

Srovnávat můžeme na základě zachované architektury jak měšťanské, tak monastirické. Tato otázka srovnání prostoru náleží spíše do oboru dějin umění, a nemůžeme v této práci objektivně hodnotit architekturu, sochařství a například nástěnné malířství. Archeologie ovšem z interiéru přináší například obraz podlahových krytin. V klášterním prostředí (interiérech) dominovaly zpevněné podlahy zhotovené tak, aby dosahovaly vysokého komfortu chůze. Jsou doloženy podlahy dřevěné, maltové, dlážděné z opracovaných kamenných ploten, ploché keramické, mramorové a asi nejzajímavější s reliéfní výzdobou (Břicháček 2007, 28). Mimo dřevěných tyto podlahy jistě převyšovaly vše, co bylo používáno u prostého venkovského lidu a i většiny městského obyvatelstva. Trendy a nařízení církevních hodnostářů se měnily a s nimi i podlahové krytiny. Srovnání figurálně zdobené podlahy například z Milevska (Břicháček 2007), Sezimova Ústí (Vlček - Sommer - Foltýn 1998) a Českého Krumlova (Havlice 2012, 166), můžeme například srovnat s dochovanými reliéfně dlažbami z mimoklášterního prostředí pro danou dobu, můžeme říci, že ve 13. století byl tento druh podlahy značně luxusní, jelikož je doložen v jihočeském prostoru jen v církevním

prostředí hradů královského založení jako je Zvíkov a Písek (Havlice 2012, 171) a významných měšťanských domů (Fröhlich 1997, 137). Nejsou doloženy z venkovského prostředí či nižšího městského prostředí, a tím je možné říci, že tyto podlahy byly luxusní, s přidanou kulturní hodnotou.

Archeologický materiál dále v rámci prostředí vypovídá o používání kachlových kamen.

Nejstarší datované nálezy kachlů v jihočeských kláštřích můžeme datovat do 15. století (část 6.2.3 Keramika kamnářská). To dokazuje, že s největší pravděpodobností neveřejné obytné prostory byly běžně od 15. století temperovány bezdýmnými zařízeními. V této době bylo běžné vytápění obytných interiérů pomocí kachlových kamen. Známý jsou převážně ze sídel nobility a měšťanského prostředí. Jsou známy i nálezy z vesnického prostředí. Tato technologie zajišťovala světlé bezdýmné interiéry a snižovala riziko požáru. Tato zřízení, nebyla pravděpodobně pro nové mnišské adepty ničím neznámým, pokud nepocházeli z těch nejnuznějších poměrů. Většina komorových kachlů v klášterním prostředí byla tvořena náboženskými motivy jak starozákonními tak novozákonními, tak aby osazenstvu připomínaly biblické příběhy a následování hodné životy světců. Mimo to byly využívány neutrální vegetabilní motivy, které nejspíše tak jako zahrada mohla navozovat stylizovaný ráj či měly/ nabádat ke klidu a rozjímání. Ovšem motiv bitky hráčů ve vrhcáby naznačuje, že ne všichni mniši byli pevné víry a morálky a často podléhali svodu hříchů a bylo nutné, aby tyto poklesky světského hříšného světa měli neustále na očích a tím na paměti.

Využití výhřevu kamny naznačuje, že v této době byly interiéry uzavřeny. To se nám odráží i v archeologických nálezech. A to pro prostory mimo kostel pomocí terčů, a to nejdříve ve 14. století pomocí terčů s plochým (plným) obvodovým žebrem (Špidla 1985, 105; Drahotová a kol. 2005, 169). Celoplošně od 15. století dále pomocí terčů s dutým obvodovým žebrem, a to do 1. čtvrtiny století z Písku (Adámek - Fröhlich 1995, 39), Jindřichově Hradci (Špidla 1983, 132; Špidla 1985, 105) a z Českého Krumlova výzkum Petry Effenberkové v roce 2005 a z výzkumu Karla Kašáka v letech 2011 – 2015. Klášterní kostely již v době před vypuknutím husitského konfliktu osazeny vitrajemi z malovaného tabulkového skla (Adámek - Fröhlich 2001, 35). Jednotlivé skleněné segmenty byly spojovány pomocí olovněných rámečků. Například nález olovněného rámečku o šířce 7 mm s prostorem pro vsazení skla nalezeném při exkavaci v minoritském klášteře v Jindřichově Hradci (Špidla 1983,

132). Zasklení oken začalo být jistě prováděno od 14. století. Zasklení okenních otvorů bylo pro příchozí z nejhudších vrstev jistě neobvyklé, leč ne neznámé, jelikož v 15. století se jistě vyskytovalo u městských budov.

7. 2. Pracovní náplň klášterní komunity

Na základě archeologických nálezů si můžeme vyložit i pracovní náplň klášterní komunity. Zde uvedené poznatky však budeme paušalizovat pro celou skupinu všech zastoupených řádů ve vytyčeném prostoru, kde proběhl výzkum a je s dotčeným materiálem pracováno. Pracovní náplň jednotlivých řádů byla často odlišná dle zaměření řádu. Je zcela jasné, že některé práce, jež jsou nezbytné pro život, musely být zastávány ve všech klášterech, a to je zpracování potravin, uchovávání potravin a příprava pokrmů. O přípravě pokrmů vypovídají nálezy běžné kuchyňské keramiky, která zahrnuje keramické nádobí k vaření, jako trojnožky, hrnce, pokličky a cedníky (část 6. 2. 1. Kuchyňská keramika). Mimo výrobků z keramiky nám o kuchyňské činnosti napovídá i nález železné naběračky (Břicháček 2007, 18). Je jasné, že funkci kuchaře musel jistě někdo z kláštera zastávat, u klášterů s velkým osazenstvem na tuto činnost jistě nestačila jedna osoba, tím pádem bylo zapotřebí i pomocného kuchaře. Hrnce a zásobnice se běžně používaly k uchovávání a rozličných potravin. U nepočetných konventů tuto funkci pravděpodobně zastával sám kuchař tam, kde bylo osazenstvo kláštera značně početné, by se dala přepokládat osoba, jež spravovala proviant. Je možné si představit, jaké trvanlivé potraviny se daly takto uchovávat. Například v té době dostupné obilí, luštěniny (hrách, čočka), koření, med, sušené ovoce, sušené části rostlin na odvary atd.

Další činnost, která se projevuje a byla celoplošně prováděna, představují liturgické obřady. Zde se nám ukazuje jak církev v tomto případě klášter a jeho bratři doprovázeli člověka od svého narození až po smrt. Soudit tak lze dle nálezu křtitelnice ze Sezimova Ústí, vykonávání mši na základě nálezu kalichů pocházející z kláštera v Milevsku (Fröhlich 1997, 88). A uložení ostatků příznivců po svém skonu do posvěcené půdy svědčí množství pohřbů v areálech klášterů a jejich přilehlých hřbitovech (část 5. 4 Výzkum pohřebišť v areálech). I přesto že je klášter „Božím hradem“ máme pro pohřby doložené jisté pohanské zvyky jako vložení milodaru v podobě přeslenu (Špidla 1983, 131), a jako amulety teoreticky mohou být prezentovány nálezy rolničků (část 6. 4. 12 Rolničky).

Je možné říci, že se nám v několika archeologických nálezech odráží náplň některých řádů. Na základě odkrytí středověké cihelny (Krajíc 2008, 37) by se dalo říci, že v případě premonstrátů v Milevsku se naplnil předpoklad zase zaměřením řádu, jenž mimo liturgii byl zaměřen na fyzickou práci. Na tomto základě je možné uvažovat, že mniši mohli vykonávat veškerou práci spojenou s výrobou i když se nám veškeré související artefakty nedochovaly nebo zatím nebyly objeveny. A to, že řády byly nositeli vědeckého a kulturního „know how“. Takto můžeme usuzovat, že pracovní náplň mohla zahrnovat těžbu a dopravu dřeva a hlíny. O využití tažné síly koní v kláštorech svědčí nález podkovy v Písku (Adámek – Fröhlich 1996 35). Pokud byly koně v držení kláštera je zde možnost pracovní náplně v rámci zaopatřování potřeb těchto zvířat. Dále zde jsou důkazy o znalosti a výrobě keramických výrobků pro stavebnictví, to svědčí o znalosti postupů a zásad výroby zpracování keramiky (úprava keramického těsta, tváření, sušení, vsádka výpal atd.). Nejspíše v rámci výroby matric pro výrobu reliéfní i řezbářskou činnost ve formě reliéfu. Další teoretickou činností se jeví i výstavba samotných pecí.

Mimo dokladů o fyzické práci jsou doložitelné o intelektuální a vzdělávací činnosti. O tom že mniši byly gramotní a i že se zde vedly záznamy a nejspíše probíhala výuka psaní, nasvědčují nálezy psacích rydel (část 6. 4. 1 Železná psací rydla). Tyto předměty nejsou běžné pro světské prostředí. O tom, že sloužily k výuce písma, nasvědčují nálezy z latinské školy a konventní školy dominikánů v Olomouci (Bláha 2001, 146-149). O schopnosti četby u členů klášterních komunit svědčí, uchování znalostí mendikantských řádů nasvědčují doklady existence knih na základě nálezů knižních kování, jež jsou datovatelné nejčasněji do 2. poloviny 14. století (část 6. 4. 2 Knižní kování). To, že kláštery uchovávaly právní dokumenty, nasvědčuje nález olověné buly papeže Martina IV. datovanou do let 1281–1285, jež se nejspíše uchovala v klášteře v Milevsku až do husitských válek (Fröhlich 1997, 86).

Co se týče dokladů medicíny, nehovoří nálezy tak jasně, nejspíše okrajově se této činnosti dotýkají nálezy od českokrumlovských minoritů, a to v případě nálezu drobné odlité lžičky s očkem (část 6. 4. 4 Domácí náčiní), jež mohla sloužit k podávání medikamentů a nález lotového závaží jež sloužilo k odvažování substancí (část 6. 4. 6 Lotové závaží).

Od mendikantských řádů pocházejí nálezy mincí, jež si můžeme mimo hospodaření kláštera a plateb za úkony jako pohřby, zádušní mše a podobně, spojit například i s almužnami získaných při žebrání (část 6. 4. 9 Mince)

7. 3. Člověk v klášteře

Co se týče dokladů života v klášteře, mimo pracovní náplň je dokladů značně méně. V rámci poznatků o stolování, můžeme říci, že nízké velké mísy (část 6. 2. 1. Kuchyňská keramika, Mísy misky) nasvědčují kolektivnímu stolování. Mimo to nelze vyloučit servírování pokrmů přímo v hrncích či na trojnožkách (část 6. 2. 1. Kuchyňská keramika). Zde se odráží i jistý vývoj v průběhu vývoje a technologií a dostupnosti materiálů, kde se od středověké rezné keramiky dostáváme k polévané. K podávání nápojů sloužily keramické poháry nejdříve rezné, v průběhu raného novověku glazované z vnitřní a následně i vnější. První duté stolní sklo máme doložené z milevského kláštera, a v té době se jedná o číši s nálepy, která představovala poněkud luxusní zboží (Fröhlich 1997, 87). Zde vyvstává možnost, že by se mohlo jednat o import ze skláren v okolí kláštera v Rakouském Schläglu, jež byl nejspíše zakládán z Milevska (Fröhlich 1997,87). Pro 16. století je doložené duté stolní sklo, jež si mohla dovolit i nižší řemeslnická vrstva (část 6. 3. 2. Duté stolní sklo). Pro renesanci máme doložené i části picí nádoby zhotovené ze slinuté keramiky (Kameniny), jejíž původ může nejspíše hledat v Porýní (část 6. 2. 1. Kuchyňská keramika)

Je pravděpodobné, že luxusní výrobky, nevlastnil každý člen. To, či byly majetkem, je spekulativní, zda patřily klášteru, jenž je používal k reprezentačním účelům, či zda patřily jednotlivci. V tomto ohledu se můžeme obrátit na historické záznamy z mladších období, hlavně do doby rušení klášterů z doby Josefa II. A to do soupisů majetku jednotlivých příslušníků komunit z určitých klášterů. Zde byly zaznamenány luxusní výrobky z výbavy jednotlivců, nejčastěji u osoby představeného kláštera. Jako forma získání byla uvedena forma daru. Tomuto tvrzení se dá či nedá věřit. Převážně se v této době jednalo o dary příbuzných osazenstva, kolegů a přátel z jiných řádových klášterů. V tomto případě se může jednat o stejný druh daru, či dary od podporovatelů z řad donátorských rodů či z řad měšťanstva. Další možností je samotné pořízení klášterem ke svým reprezentativním účelům či díky testamentům.

Nálezy části zbraní nejspíše nejsou spojeny s každodenní kulturou tohoto prostředí, ale spíše reflektují obraz doby a historických událostí.

Nálezy nám dále vypovídají o osvětlení interiéru kláštera, můžeme říci, že mniši osvětlovali prostory pomocí jednoduchých kahanů. Tyto kahany jsou zastoupeny ve dvou provedeních, a to v miskovité a mušlovité (část 6. 2. 2. Technická keramika, kahany). Ty jsou identické s kahany z běžného měšťanského prostředí a napovídají tomu, že klášter či jednotlivci si pořizovali od stejných výrobců jako měšťané (část

6. 2. 2. Technická keramika, kahany). Osvětlení pomocí kahanů bylo poněkud méně finančně náročné než osvětlení pomocí svící, jelikož se zde používalo jako palivo k hoření tuk, či oleje (část 6. 2. 2. Technická keramika, kahany). Tyto kahany skýtalý ovšem nebezpečí požáru a byly vhodné ke statickému osvětlení (část 6. 2. 2. Technická keramika, kahany). V odrazu nálezů se objevují spekulace o příkladném životě. Jedná se o artefakty spojené s lidskou morální slabostí, pokušením a úpadkem společnosti. V této souvislosti jsou tu některé nálezy, u kterých je jedena z možných interpretací, že se jedná o jaké si varování před hazardem a upozorňují na lidskou morální slabost. Další možnou interpretací je ta, že samotní mniši tomuto poklesku holdovali. Pokud tato varianta bude prokázána, dá se nejspíše považovat za selhání jednotlivce. Jde o vyobrazení rvačky či šarvátky hráčů ve vrhcáby z komorového kachle z kláštera z Českých Budějovic (část 6. 2. 3. Keramika kamnářská). Kachle s tímto motivem jsou známy jen ze světského prostředí v průřezu celým sociálním spektrem mimo chudinu (6. 2. 3. Keramika kamnářská, Kachle). V tomto případě se nejspíše jedná o výjimku. Úloha tohoto motivu může být různá, od mravokárného před zkaženým světským prostředím, až po nabádání některých členů komunity, kteří propadli morální slabosti (jak je historicky doloženo) a propadli tomuto poklesku (6. 2. 3. Keramika kamnářská, Kachle). V tomto případě se nejspíše jedná o výjimku. Holdování hazardu by mohl napovídát i sporný nález hrací kostky, kde není zcela jisté, zda je klášterního či předklášterního horizontu (Adámek – Fröhlich 1995, 38). Obyvatelé kláštera jistě pečovali i o svou hygienu. Hmotným důkazem je nález lžiček z barevného kovu nalezených v minoritském klášteře v Českém Krumlově (6. 4. 8 Ušní lžičky). I v tomto případě se jedná o předmět, který nepatří k běžným nálezům.

O tom, že klášterní prostředí nebylo zcela bezpečné, a že zde šlo často mnichům o život, pravděpodobně nasvědčují nálezy částí zbraní (část 6. 4. 3. Zbraně). Tyto části zbraní nesouvisejí s posláním a činností klášterů a dokonce jsou s nimi v rozporu. Jiná by byla situace u komend církevních rytířských řádů. Mnichům šlo o život převážně v dobách mocenských a náboženských konfliktů.

8. Závěr

Na základě přehledu, zařazení, rozdělení a analyzování nálezů hmotné kultury, pocházející z výzkumu klášterů založených ve středověku, v současném Jihočeském kraji, můžeme konstatovat některé poznatky.

Zkreslujícím faktorem stále zůstává počet zkoumaných klášterů, jelikož do této doby nebyly exkavační metodou zkoumány všechny lokality. Z tohoto důvodu nám z některých chybějí nálezy. U klášterů, jež byly zkoumány a byly z nich získány artefakty, byl odlišný rozsah terénních zásahů, který byl nejčastěji formou předběžného či záchranného výzkumu. Odlišovaly se dále i místa v areálech, která byla zkoumaná. Dalším faktorem, jenž ovlivňuje stav poznání je užitá metodologie výzkumu. Objem získaných dat ovlivňuje historické období, v němž byl výzkum prováděn. Tato práce, nemůže být považována za zcela vyčerpávající, jelikož v době jejího vzniku, nebylo možno pracovat s úplně všemi materiály, jak už pro svůj obsáhlý záběr, tak z důvodů nedostupnosti některých materiálů zapříčiněný například stěhováním depozitářů či odesláním artefaktu ke konzervaci. V práci bylo umožněno některými autory výzkumů pracovat s materiály, které se nacházely ve stádiu zpracování. Z těchto důvodů nejsou zde uvedeny citace, ale je zmiňován autor výzkumu, lokalita a rok, kdy byl tento výzkum prováděn.

Práce projevila potřebu znalosti historického a stavebního vývoje lokalit tohoto typu a jim podobným. Tyto poznatky umožňují například oddělit z tohoto prostředí materiál, který zcela datačně nekoreluje s dobou založení kláštera, nebo napomáhá objasnit výskyt některých artefaktů, jež sice časově souvisejí s provozem lokality, ale svým účelem a použitím nesouvisejí s tímto prostředím. Jako datační pomůcka materiálů pocházejících například ze situací z pod podlah a ze stropních a klenebních zásypů se ukázala zásadní znalost stavebního vývoje kláštera. Cenné poznatky o stavebním vývoji často přinesl i samotný archeologický výzkum.

Práce nabízí neobvyklý pohled do každodenní kultury (klášterního prostředí, pracovní náplně a života v klášteře) na základě archeologických nálezů.

Tato práce se dá využít jako katalog nálezů, při zpracování hmotné kultury, vyhledávání analogií, interpretaci a historického využití jednotlivých artefaktů. Dále nalezne uplatnění například i v případech zkoumání lokalit, jež nebyly doposud cílem archeologických výzkumů. V tomto směru práce nabízí historický přehled lokalit spolu s jejich stavebním vývojem. Je možné na základě této práce získat přehled i o teoreticky

předpokládaném obsahu získaného materiálového souboru z dané lokality na základě doby vzniku, a působícím řádem.

Mimo to se tato práce dá dále rozšířit, a to o materiál z daného období, jenž zde nebyl zatím prezentován, nebo s ním nemohlo být z rozličných důvodů pracováno. Další rozšíření je možno v rámci časového záběru, kde se dá dále pracovat s materií, jenž přesahuje doposud vytyčený časový rámeček. Jde především o nálezy z období baroka a následně o jejich světské využívání po zrušení v době po reformách Josefa II. (Netýká se všech klášterů).

9. Seznam použitých pramenů a literatury

Adámek, J. – Fröhlich, J. 1996: Archeologický výzkum zaniklého dominikánského kláštera v Písku, In: Prácheňské muzeum v Písku, Zpráva o činnosti za rok 1995, Písek 1996 35-43.

Adámek, J. – Fröhlich, J. 1997: Archeologický výzkum zaniklého dominikánského kláštera v Písku (II), In: Prácheňské muzeum v Písku, Zpráva o činnosti za rok 1996, Písek 1997 33-38.

Adámek, J. – Fröhlich, J. 2002: Archeologický výzkum zaniklého dominikánského kláštera v Písku (III), In: Prácheňské muzeum v Písku, Zpráva o činnosti za rok 2001, Písek 2002, 33-40.

Adler, H. 2000: Fundort Kloster : Archäologie im Klösterreich : Katalog zur Ausstellung im Stift Altenburg vom 1. Mai bis 1. November 2000. Bundesdenkmalamt. Wien.

Beranová, M. – Lutovský, M. 2009: Slované v Čechách. Archeologie 6.-12. století. Libri. Praha.

Bláha, J. 2001: Slovanská a středověká Olomouc v archeologických pramenech. In: Archeologické zrcadlení, Vlastivědné muzeum v Olomouci archeologické centrum Olomouc. 121-151.

Bloch, J. 2006: Muzeum stavebních dějin a řemesel v Českém Krumlově. Český Krumlov museum of architecture and craft. Museum für Baugeschichte und Handwerk in Český Krumlov. JIH. České Budějovice.

Brych, V. 2003: Železné předměty z Ostrova u Davle ve sbírce Národního muzea (k méně známým známkám hmotné kultury středověkého kláštera), In: 1000 let kláštera na Ostrově (999 – 1999), Sborník příspěvků k jeho hmotné kultuře v raném a vrcholném středověku, Národní muzeum Praha. 103-116.

Brych, V. 2004: Kachle. Doby gotické, renesanční a raně barokní. Národní muzeum. Praha.

Břicháček, P. 1992: Svědectví archeologie, In: P. Břicháček, et. al. Jindřichův Hradec 1293-1993. sborník statí k dějinám města, České Budějovice: INpres, 43-56.

Břicháček, P. 2007: Nebe peklo na zemi. Románské a raně gotické dlaždice z milevského premonstrátského kláštera. Město Milevsko. Milevsko.

Břicháček, P. 2014: O lidech práce a služby boží, In: Milevsko 830 let. 1184 – 2014, Milevský kraj. Milevsko. 59-73.

Buben, M. 2003: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl. I. svazek. Řeholní kanovníci. Libri. Praha.

Buben, M. 2006: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. III. díl. I. svazek. Žebravé řády. Libri. Praha.

Buben, M. 2007: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. III. díl. II. svazek. Žebravé řády. Libri. Praha.

Cechner, A. 1921: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kaplickém, Nákladem archaeologické kommisse při České akademii věd a umění. Praha.

Čechura, J. 1986: Historická analýza údajů ke stavební činnosti v bývalém dominikánském kostele v Českých Budějovicích do konce 13. století. In: Památky a příroda 11., Praha, 397-402.

Černá, E. 1994: Výroba skla v Čechách v období vrcholného středověku, In: Středověké sklo v zemích Koruny české, Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, Most, 31-37.

Černá, E. – Himmelová, Z. 1994: 13. – polovina 14. století. In: Výroba skla v Čechách v období vrcholného středověku. Středověké sklo v zemích Koruny české. Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech. Most. 43-67.

Číhalík, M. - Hlavicová, Z. – Neuwirth D. N. 2011: Stavebně historický průzkum klášter klarisek I. Strojopis v digitální podobě ve formátu pdf uložen u společnosti Archaia JIH o.p.s. v Českém Krumlově.

Číhalík, M. - Hlavicová, Z. – Neuwirth D. N. 2011: Stavebně historický průzkum klášter klarisek II. objekt K 01. Strojopis v digitální podobě ve formátu pdf uložen u společnosti Archaia JIH o.p.s. v Českém Krumlově.

Číhalík, M. - Hlavicová, Z. – Neuwirth D. N. 2011: Stavebně historický průzkum klášter minoritů I. Strojopis v digitální podobě ve formátu pdf uložen u společnosti Archaia JIH o.p.s. v Českém Krumlově.

Denkstein, V. 1933: Stavební vývoj dominikánského kostela v Čes. Budějovicích, In: Ročenka KPPDU za rok 1932, Praha 3-19.

Doležal, J. 2008: Středověká miskovitá (lotová) závaží v českých a moravských nálezech. Medieval cup nested weights in Bohemian and Moravian findings. In: Přehled výzkumů 49, Brno, 183 – 215.

Drda, M. 1983: Cihelna 13. století v Milevsku. In: Archaeologica historica 8., Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, 167-173.

Dvořák, F. a d. 1948: Český Krumlov. Jeho život a umělecký růst. V. Poláček. Praha.

Drahotová, O. a kol. 2005: Historie sklářské výroby v českých zemích. I. díl. Academia. Praha.

Fronek, J. 2011: Majolika, In: Rožmberkové, Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 366-371.

- Fröhlich, J.** 1997: Písecko v zrcadle archeologie. Prácheňské muzeum v Písku. Písek.
- Fröhlich, J.** 2015: Královské město Písek z pohledu archeologa. Blanice. Putim.
- Fröhlich, J. – Chvojka, O. – Michálek, J.** 2010: Nálezy rolničků v jižních Čechách, In: Archeologické výzkumy v jižních Čechách 23, České Budějovice, 205-220.
- Frýda, F. – Himmelová, Z.** 1994: 14. – konec 15. Století, In: Výroba skla v Čechách v období vrcholného středověku. Středověké sklo v zemích Koruny české, Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, Most, 73-99.
- Gnaedig, J. – Marquart, M.** 2012: Zwei hochmittelalterliche Schreibgriffel aus Aschaffenburg, In: Archäologisches Korrespondenzblatt, Jahrgang 42, Heft 2. Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz, 273-293.
- Hansová, J.** 2007: Vybavení pokojů zlatokorunských cisterciáků v době rušení jejich kláštera v letech 1785-1786, In: Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice, 475-504.
- Havlice, J.** 2001: Klášter Zlatá Koruna. Nálezová zpráva o archeologických výzkumech v roce 2001. strojopis uložen v Územním Odborném Pracovišti Národního Památkového Ústavu v Českých Budějovicích. České Budějovice.
- Havlice, J.** 2007. Výsledky archeologických průzkumů ve Zlaté Koruně v letech 2000-2004, In: Klášter Zlatá Koruna, dějiny, památky, lidé, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice 153-169.
- Havlice, J.** 2012: Středověké reliéfní dlaždice z Českého Krumlova, In: Archeologické výzkumy v jižních Čechách 25, České Budějovice, 165-177.

Havlice, J. 2016: Středověké reliéfní dlaždice zvíkovsko-písecké skupiny, In: Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců, Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice. 54-61.

Hazlbauer, Z. 1998: Krása středověkých kamen. Obraz náboženských idejí v českém uměleckém řemesle. Zvon. Praha.

Hejdová, D. 1994: Postavení českého středověkého sklářství ve spektru středověkých řemesel, In: Výroba skla v Čechách v období vrcholného středověku, Středověké sklo v zemích Koruny české. Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, Most, 25-29.

Herout, J. 1963: Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů. Orbis. Praha

Hradilová, M. 2014: K dějinám knihovny minoritů v Českém Krumlově. Msarikův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Praha.

Charvátová, K. 1994: Počátky řádu a jeho rozšíření, In: K. Charvátová – D. Líbal – M. Pojzl eds., Řád cisterciáků v českých zemích ve středověku, Praha: Unicornis, 8-10.

Chvojka, O. 2000: Český Krumlov – Latrán č. p. 50. Archeologický dozor výkopových prací. Strojopis uložen v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. České Budějovice.

Chvojka, O. 2002: Rukopis investorské zprávy Dokument uložen v Jihočeském Muzeu, České Budějovice.

Chvojka, O. 2006: Kachel s motivem hráčů ve vrhcáby z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, In: Staré Budějovice 2. sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic, České Budějovice, 9-12.

Chvojka, O. 2007: Zpráva o průběhu a výsledcích záchranného archeologického výzkumu na lokalitě: České Budějovice dominikánský klášter. Strojopis uložen v Jihočeském Muzeu, České Budějovice.

Kadlec, J. 1949: Dějiny kláštera Svaté Koruny. Knihkupectví ČTA "U zlatého klasu". České Budějovice.

Kadlec, J. 2004: Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni. Karolinum. Praha.

Kafka, F. 1994: Historický kontext, In: Výroba skla v Čechách v období vrcholného středověku, Středověké sklo v zemích Koruny české. Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, Most, 19-23.

Krajíc, R. 1997: Středověká kachlová kamna v Táboře. Archeologický výzkum v Křížkově ulici čp. 28. Ires. Písek.

Krajíc, R. 1998: Dům pasíře Prokopa v Táboře. Archeologický výzkum odpadní jímky v domě čp. 220. Město Tábor, odbor školství, kultury a tělovýchovy. Tábor.

Krajíc, R. a kol. 2000: Bechyně. Historické město nad Lužnicí. Městský úřad. Bechyně.

Krajíc, R. 2006: Keramická lucerna z Tábora. Příspěvek k dějinám středověkých a raně novověkých svítidel. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 19. České Budějovice, 247-258.

Krajíc, R. 2007: Archaeology of the Post-Medieval period. The current state of research and research perspectives in Southern Bohemia. (Archeologie postmedieválního období. Současný stav a perspektivy výzkumu v jižních Čechách Die Archäologie der Neuzeit. Gegenwärtiger Stand und Perspektiven der Forschung in Südböhmen), In: Studies in Post – Medieval Archeology 2 (Material culture from the end of the 15th century and its reflection in archeological, written and iconographic sources, Archaia Praha o. p. s., Praha, 57-96.

Krajíc, R. 2008: Středověké cihlářství. Sezimovo Ústí - archeologie středověkého poddanského města 4. České Budějovice – Tábor.

Kubíková, A. 1996: K zániku kláštera na Kuklově, In: Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, ročník 33. číslo 3, České Budějovice, 216-218.

Kubíková, A. 2009: Od první písemné zprávy do počátku 15. Století, In: Příběh města Český Krumlov, Český Krumlov, 8-41.

Kuthan, J. 1975: Gotická architektura v jižních Čechách. Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II. Academia. Praha.

Kuthan, J. 1977: Středověká architektura do poloviny 13. století. Růže. České Budějovice.

Kuthan, J. 1979: Hrad v Písku. Dějiny a stavební vývoj. Okresní muzeum v Písku. Písek.

Kuthan, J. 1983: Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách. K problematice cisterciácké stavební tvorby. Academia. Praha.

Kuthan, J. 1989: Vyšší Brod. Památkový areál – bývalý klášter. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody. České Budějovice.

Kuthan, J. 1993: Přemysl Otakar II. král železný a zlatý, král zakladatel a mecenáš. Tina. Vimperk.

Kuthan, J. 1994: Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města – hrady - kláštery – kostely. Tina. Vimperk.

Kybalová, L. 2001: Dějiny odívání. Středověk. Lidové noviny. Praha.

Kyncl, T. 2001: Výzkumná zpráva č. 009-11. Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků klášterů minoritů a klarisek v Českém Krumlově, In: stavebně historický průzkum klášter minoritů Český Krumlov, In. 2011. Strojopis v digitální podobě ve formátu pdf uložen u společnosti Archaia JIH o.p.s. v Českém Krumlově, DendroLab Brno, Brno, 62- 89.

Lavička, R. 2016: Stavební vývoj kláštera ve 13. Století, In: Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců, Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice, 206-209.

Lavička, R. 2016: Založení a výstavba dominikánského kláštera, In: Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců, Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice, 236-250.

Lavička, R. – Fröhlich, J. 2016: Dominikánský klášter s kostelem povýšení sv. Kříže, In: Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců, Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice, 113-116.

Líbal, D. 1948: Klášter Zlatá Koruna. Václav Poláček. Praha.

Loskotová, I. – Menoušková, D. – Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2008: Krása, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska. Slovácké muzeum v Uherském Hradišti. Uherské Hradiště.

Mareš, F. – Sedláček, J. 1900: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském. Nákladem archaeologické kommisse při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha.

Mareš, F. – Sedláček, J. 1918: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Krumlovském. Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha.

Merhautová, A. 1988. Skromné umění. Ostrovská zdobená terakota. Academia. Praha.

Merhautová, A. 2003: Ostrovský klášter a jeho výroba keramiky, In: 1000 let kláštera na Ostrově (999 – 1999), Sborník příspěvků k jeho hmotné kultuře v raném a vrcholném středověku, Národní muzeum Praha, 29-42.

Měřínský, Z. 2007: Hrad Rokštejn. Dějiny, stavební vývoj a výsledky čtvrtstoletí archeologického výzkumu. Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Brno.

Micoli, G. 1999: Mniši, In: Středověký člověk a jeho svět, Vyšehrad. Praha.

Nekuda, V. - Reichertová, K. 1968. Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Moravské muzeum. Brno.

Nováček, K. a kol. 2010: Kladrubský klášter 1115-1421. Osídlení-architektura-artefakty. Skriptorium. Příbram.

Novák, J. 1901: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Jindřicho-hradeckém. Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha.

Nový, L. a kol. 1974: Dějiny techniky v Československu do konce 18. století. Academia. Praha.

Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Libri. Praha.

Petráň, J. 1985: Dějiny hmotné kultury I-1/2. Státní pedagogické nakladatelství. Praha.

Pleiner, R. - Rybová, A. 1978: Pravěké dějiny Čech, Academia. Praha.

Podlaha, A. - Šittler, E. 1898: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Milevském. Archaeologická kommission při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Praha.

Radová, M. - Rada, O. 1998: Kniha o sklípkových klenbách. Jalna. Praha.

Smetánka, Z. 1969. K morfologii českých středověkých kachlů, In: Památky Archeologické LX. Academia, Praha, 228-262.

Smetánka, Z. 1992: Legenda o Ostojovi. Archeologie obyčejného života v raně středověkých Čechách. Mladá fronta. Praha.

Sojková, K. 2010: Diplomová práce: Kovové prvky v knižní vazbě, jejich vývoj, výroba, restaurování a konzervace. Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Akademický rok: 2010/2011.

Stehlíková, D. 1999: Umělecká řemesla pro slavnosti a všední dny, In: Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400 -1550 2., Moravská Galerie Brno, 539- 606.

Šimůnek, R. 2011: Rožmberské kláštery a nekropole, In: Rožmberkové, Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 234-240.

Šlancarová, V. 2010: Fede Rings from Rokštejn Castle, In: Zaměřeno na středověk, Zdeňkovi Měřinskému k 60. narozeninám, Lidové noviny, Praha, 448-454.

Špidla, V. 1983: archeologický výzkum v kostele svatého Jana Křtitele v Jindřichově Hradci v letech 1981-1982, In: Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Sborník archeologické komise Krajské muzejní rady 1. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, České Budějovice, 129-139.

Špidla, V. 1985: Výzkum v kostele sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci (sezóna 1982), In: Archeologické výzkumy v jižních Čechách (Zborník archeologické komise Krajské muzejní rady 2. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích), České Budějovice, 103-115.

Špinar, J. 2013: svatá Koruna, In: Dějiny Zlaté Koruny, Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov v proměnách staletí, Obec Zlatá Koruna ve spolupráci s nakl. Halama, České Budějovice, 23-114.

Švehla, J. b. d.: Ústí Sezimovo. Dle prof. M. Koláře a vlastního zkoumání napsal J. Švehla. Nákladem "Jiskry". Týn nad Vltavou.

Teplý, F. 1936: Dějiny města Jindřichova Hradce. Díl I. svazek 4. Nákladem obce Hradecké. Jindřichův Hradec.

Thoma, J. 1994: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na lokalitě České Budějovice – interiér kostela Obětování P. Marie (květen-červen 1994). Strojopis uložen v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. České Budějovice.

Thoma, J. 1995: Zpráva o průběhu a výsledcích záchranného archeologického výzkumu na lokalitě: - Piaristické Náměstí, II. etapa. Strojopis uložen v Jihočeském Muzeu, České Budějovice.

Thomová, Z. 2011: Lokalizace a nedestruktivní průzkum rožmberské hrobky v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě, In: Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 242-245.

Valkony, J. 2013: Zlatá Koruna a její okolí z pohledu archeologie. In: Dějiny Zlaté Koruny. Zlatá Koruna, Plešovice a Rájov v proměnách staletí. Obec Zlatá Koruna ve spolupráci s nakl. Halama. České Budějovice. 19-22.

Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. 1998: Encyklopedie českých klášterů. Libri. Praha.

Zahradník, P. 2007: Stavební vývoj kláštera Zlatá Koruna ve světle písemných pramenů, In: Klášter Zlatá Koruna. Dějiny, památky, lidé. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice, 139-152.

Zelenková, P. 2014: Vývoj architektury premonstrátského kláštera a kostela sv. Jiljí v Milevsku ve středověku, In: Milevsko – 830 let. 1184 – 2014, Milevský kraj, Milevsko, 95-116.

E-zdroje:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/201324246000268-vltava-v-obrazech-3/>

10. Seznam příloh

10. 1. Grafy

Graf 1. 1 Poměr mezi celkovým a zkoumaným počtem lokalit

Graf 1. 2 Poměr vzniklých klášterů v jednotlivých staletích a stav jejich výzkumů

Graf 1. 3 Poměr mezi počtem zkoumaných lokalit a zjištěnými předklášterními horizonty

Graf 1. 4 Poměr zkoumaných lokalit vůči zkoumaným pohřebištím

Graf 1. 5 Stav klášterů během husitského konfliktu

Graf 1. 6 Zastoupení jednotlivých řádů vůči stavu výzkumu

Graf 2. 1 Výskyt kahanů vůči zkoumaným lokalitám

Graf 2. 2 Zastoupení jednotlivých typů kahanů

Graf 2. 3 Zastoupení přeslenů a jejich polotovarů

Graf 2. 4 Zastoupení lokalit s nálezy přeslenů vůči celkovému počtu lokalit

Graf 2. 5 Zastoupení přeslenů a jejich polotovarů na jednotlivých lokalitách

Graf 2. 6 Poměr zkoumaných lokalit s nálezem kachlů

Graf 2. 7 Nálezy jednotlivých druhů kachlů na lokalitách

Graf 2. 8 Nálezy režných a polévaných kachlů na lokalitách

Graf 2. 9 Poměr zkoumaných lokalit s nálezy středověké reliéfní dlažby

Graf 2. 10 Počet zastoupení jednotlivých typů reliéfních dlaždic na jednotlivých lokalitách

Graf 3. 1 Zastoupení typů zasklení okenních otvorů

Graf 3. 2 Zastoupení dutého stolního skla na lokalitách

Graf 3. 3 Zastoupení typů skleněných nádob

Graf 4. 1 Poměr zkoumaných lokalit a nálezů stilusů

Graf 4. 2 Poměr zastoupení jednotlivých typů knižního kování

Graf 4. 3 Zastoupení celých rolniček a jejich částí

10. 2. Mapy

Obr. 1. Výřez mapy Jihočeského kraje s lokalizací jednotlivých klášterů, dobou vzniku a působícími řády.

Obr. 2. Výřez mapy Jihočeského kraje s lokalizací jednotlivých klášterů – stav výzkumů v roce 2015.

10. 3. Obrázky

- Obr. 1.** Bechyně púdorys františkánského kláštera s kostelem Nanebevzetí P. Marie (současný stav), (Krajíc 2000, 45)
- Obr. 2.** Borovany púdorys kláštera Augustiniánů s kostelem Navštívení P. Marie (současný stav), (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 181)
- Obr. 3.** České Budějovice dominikánský klášter s kostelem Nanebevzetí P. Marie (Autor: J. Thoma), (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 199)
- Obr. 4.** Jindřichův Hradec klášter minoritů s kostelem sv. Jana Křtitele a špitálem (Novák 1901, 151, Obr. 95)
- Obr. 5.** Český Krumlov konventy minoritů, klarisek a „bekyň“ s kostelem Božího Těla (převzato z: Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 207)
- Obr. 6.** Jindřichův Hradec kostel františkánského kláštera Zasvěcený sv. Kateřině situace před rokem 1901 (Novák 1901, 195, Obr. 137)
- Obr. 7.** Klášter u Nové Bystřice kostel kláštera paulánů zasvěcený Nejsvětější Trojici, stav před rokem 1901. (Novák 1901, 308, Obr. 221)
- Obr. 8.** Kuklov (Kuglweit) paulánský klášter (Mareš – Sedláček 1918, 305, Tab. VI.)
- Obr. 9.** Milevsko konventní kostel a klausura premonstrátů s vyznačením části archeologických situací. (Autor: P. Břicháček), (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 365)
- Obr. 10.** Písek část kláštera dominikánů s kostelem Povýšení sv. Kříže (Autoři: Adámek – Fröhlich), (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 415)
- Obr. 11.** kostel sv. Filipa a Jakuba v Přední Výtoni v době před napuštěním Lipenské přehrady. Kostel byl vybudován na místě kláštera eremitů zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/201324246000268-vltava-v-obrazech-3/>
- Obr. 12.** Sezimovo Ústí klášter dominikánů Pokus o lokalizaci (Autor: Švehla), (Vlček – Sommer – Foltýn 1997, 637)
- Obr. 13.** Třeboň klášter augustiniánů s kostelem sv. Jiljí a křížovou chodbou (Mareš – Sedláček 1900, 57, Obr. 80)
- Obr. 14.** Vyšší Brod klášter cisterciáků s kostelem Nanebevzetí Panny Marie (Kuthan 1983, 226)
- Obr. 15.** Zlatá Koruna klášter cisterciáků, Púdorys v I. NP. (Mareš – Sedláček 1918, 168, Tab. II.)

- Obr. 16.** Rekonstrukce hrnce z 15. století z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto, kresba: autor)
- Obr. 17.** Rekonstrukce části hrnce z 15. století z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto, kresba: autor)
- Obr. 18.** Zrekonstruovaná část hrnce a části profilů nádob z kláštera ve Zlaté Koruně. (Havlice 2007,162)
- Obr. 19.** Okraj hrnce z konce 14. stol., jehož povrch je znečištěn hrnčářskou hlínou. Pochází z českokrumlovského konventu bekyň z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (foto, kresba: autor)
- Obr. 20.** Část okraje pravděpodobně hrnce z první pol. 16. stol. s radélkovou výzdobou na podhrdlí z českokrumlovského konventu bekyň z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (foto: autor)
- Obr. 21.** Část těla hrnce s částí ucha z konventu „bekyň“ z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (kresba: autor)
- Obr. 22.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 139)
- Obr. 23.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 139)
- Obr. 24.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 138)
- Obr. 25.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 138)
- Obr. 26.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 138)
- Obr. 27.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 138)
- Obr. 28.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 137)
- Obr. 29.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 137)
- Obr. 30.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 137)
- Obr. 31.** Jindřichův Hradec, klášter minoritů. Keramický stěp zdroj: (Špidla 1983, 137)
- Obr. 32.** Keramika 13. století - Písek (kresba Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996,42)
- Obr. 33.** Keramika 13. století - Písek (kresba Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996,42)
- Obr. 34.** Část zásobnice z 15. století z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto, kresba: autor)
- Obr. 35.** Příklad výzdoby pomocí kolkování a radélka na fragmentu keramiky z první poloviny 16. stol. z minoritského kláštera v Č. Krumlově. Výzkum Petry Effenberkové z roku 2005. (foto, kresba: autor)

Obr. 36. Příklad výzdoby pomocí kolkování a radélka na fragmentu keramiky z první poloviny 16. stol. z minoritského kláštera v Č. Krumlově. Výzkum Petry Effenberkové z roku 2005. (foto, kresba: autor)

Obr. 37. Příklad výzdoby pomocí kolkování a radélka na fragmentu keramiky z první poloviny 16. stol. z minoritského kláštera v Č. Krumlově. Výzkum Petry Effenberkové z roku 2005. (foto, kresba: autor)

Obr. 38. -51. Vybrané profily keramických nádob z českobudějovického kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. (kresba: autor)

Obr. 52. – 57. Příklady okrajů, profilů, a výzdoby redukčně (kromě prvního střepu vlevo nahoře) pálené keramiky z milevského kláštera z prostoru rajského dvora mezi kanálem

a západní částí ambitu. Pocházejí ze spálené vrstvy z výzkumu Pavla Břicháčka. (kresba: autor)

Obr. 58. – 59. Části pěti servírovacích mis z českobudějovického dominikánského kláštera z 15. století z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Obr. 60. Části pěti servírovacích mis z českobudějovického dominikánského kláštera z 15. století z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Obr. 61 – 62. Část mísy a misky kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007,163)

Obr. 63. Části cedníku z první pol. 16. stol. z českokrumlovského konventu „bekyň“ z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (foto, kresba: autor)

Obr. 64. Část cedníku z českobudějovického dominikánského kláštera z 15. století z výzkumu Doc. Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Obr. 65. Část zásobnice z tuhového keramického těsta z výzkumu Petry Effenberkové v konventu „Bekyň“ v českokrumlovských kláštřech (kresba: autor)

Obr. 66. Dno raně novověkého malovaného poháru nejspíše tzv. „Berounského zboží“ z českokrumlovských kláštřů (Výzkum Petry Effenberkové 2005), (foto: autor)

Obr. 67. Část polévaného poháru z českobudějovického kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky. (foto: autor)

Obr. 68. Knoflíky pokliček z českobudějovického kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. (foto, kresba: autor)

Obr. 69. Poklička z kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007, 163)

Obr. 70. Část dna s hrnčířskou značkou (keramika vyrobené do poloviny 14. století) z kláštera ve Zlaté Koruně. (Havlice 2007,162)

- Obr. 71.** Ucha a jejich části z výzkumu Petry Effenberkové v konventu „bekyň“ v roce 2005 v českokrumlovských klášterech (foto: autor)
- Obr. 72.** Část ucha (nejspíše džbánu) kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007,163)
- Obr. 73.** Části kameninové picí nádoby či džbánu z konce 16. stol. z výzkumu Karla Kašáka v prostoru dolní zahrady českokrumlovského kláštera (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 74. – 75.** Do současnosti zachované terakotové džbány z kameniny německé provenience z druhé poloviny 16. stol. Ze sbírek Národního památkového ústavu. ÚOP České Budějovice, SZ Hluboká. inv. č. HL 3100 a HL7620 (Fronek 2011, 369)
- Obr. 76.** Polotovár přeslenu z tuhové keramiky ze sekundárně využitého střepu, 13. stol. předklášterní horizont. Výzkum (J. Adámka a J. Fröhliche 1996 dominikánský klášter v Písku), (foto a kresba: autor).
- Obr. 77.** Přeslen z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci, který sloužil jako devocionálie v pohřbu ženy. (Špidla 1983, 139)
- Obr. 78.** Přeslen z výzkumu Jiřího Fröhliche v klášteře v Písku z roku 1996, předklášterní horizont (kresba: autor)
- Obr. 79.** Přeslen z českokrumlovského kláštera (výzkum Petry Effenberkové 2005), (foto, kresba: autor)
- Obr. 80.** Zcela dochovaný redukčně pálený miskovitý kahan z českokrumlovských klášterů. (výzkum Petry Effenberkové v roce 2005),(foto: J. Račák Regionální muzeum v Českém Krumlově).
- Obr. 81.** Část miskovitého kahanu z českokrumlovských klášterů. (výzkum Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: autor).
- Obr. 82.** Části miskovitého kahanu z českokrumlovských klášterů. (výzkum Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: autor).
- Obr. 83.** Část redukčně páleného miskovitého kahanu z měšťanského prostředí v Českém Krumlově (Výzkum Lucie Šmahelové Široká 77 Č. Krumlov), (foto: autor).
- Obr. 84.** Část oxidačně páleného kahanu z 15. stol. Z českobudějovického dominikánského kláštera. Výzkum Ondřeje Chvojky v roce 2002. (foto, kresba: autor)
- Obr. 85.** Mušlovitý kahan z Českých Budějovic (Nekuda – Reichertová 1968, 340)
- Obr. 86.** Část miskovitého kahanu z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci. (Špidla 1983, 139)
- Obr. 87.** Fragmenty komorového kachle s motivem hráčů ve vrhcáby z českobudějovického dominikánského kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. (foto: autor)

- Obr. 88.** Rekonstruovaný korunový kachel z českobudějovického dominikánského kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto, kresba: autor)
- Obr. 89.** Část komorového kachle z Českobudějovického dominikánského kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)
- Obr. 90.** Část čelní stěny komorového kachle z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. V rámci reliéfní výzdoby je pravděpodobně vyobrazena část ocasů českého heraldického královského lva (foto: autor)
- Obr. 91.** Části komorových kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 92.** Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 93.** Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 94.** Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 95.** Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 96.** Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 97.** Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 98.** Milevsko, půdorys a řezy objektem cihelny z 13. století. (Břicháček 2007, 33)
- Obr. 99.** Milevsko. Reliéfní dlaždice typ č. 48. (Břicháček 2007, 39)
- Obr. 100.** Milevsko. Reliéfní dlaždice typ č. 48. (Břicháček 2007, 73)
- Obr. 101.** Milevsko. Reliéfní dlaždice typ č. 49. (Břicháček 2007, 39)
- Obr. 102.** Milevsko. Reliéfní dlaždice typ č. 49. (Břicháček 2007, 74)
- Obr. 103.** Milevsko. Reliéfní dlaždice typ č. 36. (Břicháček 2007, 39)
- Obr. 104.** Milevsko. Reliéfní dlaždice typ č. 38. (Břicháček 2007, 39)
- Obr. 105.** Dlaždice z 60. let 13. století z hradu Zvíkov. (Havlice 2016, 58)
- Obr. 106.** Milevsko typ č. 13. dlaždice nalezená v milevském klášteře a na hradě Zvíkov (Břicháček 2007, 56)
- Obr. 107.** Dlaždice z 60. let 13. století z hradu Zvíkov. (Havlice 2016, 58)

- Obr. 108.** Milevsko typ č. 15. dlaždice stejného kadlubu jako dlaždice z Písku. (Břicháček 2007, 57)
- Obr. 109.** Dlaždice z 60. let 13. století z hradu Zvíkov. (Havlice 2016, 58)
- Obr. 110.** Milevsko typ č. 16 výrobky ze stejného kadlubu nalezeny na hradech Písek a Zvíkov. (Břicháček 2007, 57)
- Obr. 111.** Negativní otisk jezdce na koni druhá polovina 13. stol. Stift Lilienfeld (Adler 2000, 264)
- Obr. 112.** Milevsko typ č. 18. nález z milevského kláštera. (Břicháček 2007,58)
- Obr. 113.** Reliéfní dlaždice s mariagramem z konventu bekyň z Českého Krumlova. (foto: Jan. Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 114.** Fragmenty maskarónu nalezené v dolní zahradě v areálu českokrumlovských klášterů (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 115.** Kostel sv. Jošta na Latráně přestavovaný v letech 1596 – 1604 (foto: autor)
- Obr. 116.** Maskoróny lvů na klášterní věži, dokončené v roce 1616 (foto: autor)
- Obr. 117.** Maskaróny na zámecké věži, jež byla stavebně upravena 1581 a její výzdoba pochází z roku 1590 (foto: autor)
- Obr 118. - 120.** Maskaróny z historické sbírky Regionálního muzea v Českém Krumlově (foto: autor)
- Obr. 121.** Detail ukotvení maskaróna na balustrádě ochozu zámecké věže českokrumlovského zámku
- Obr. 122.** Budova pozdněgotické českobudějovické solnice/zbrojnice vystavěné v roce 1531(foto: autor)
- Obr. 123.** Kamenné maskarony na východním průčelí českobudějovické solnice/zbrojnice (foto: autor)
- Obr. 124.** Detail jednoho z kamenných maskarónů z východního průčelí (foto: autor)
- Obr. 125.** Detail kamenného maskarón ze západního průčelí (foto: autor)
- Obr. 126.** Část okenního terče s dutým obvodovým žebrem z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci. (Špidla 1983, 139)
- Obr. 127.** Část okenního terče z dominikánského kláštera v Písku. (kresba: Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996, 42)
- Obr. 128.** Část okenního terče s dutým obvodovým žebrem z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové 2005, (foto, kresba: autor)
- Obr. 129.** Část okenního terčem s dutým obvodovým žebrem z českokrumlovského konventu „bekyň“ z výzkumu Petry Effenberkové 2005. (foto: autor)

- Obr. 130.** Kresebná rekonstrukce skleněné číše s nálepy z 15. stol. Na základě nálezů úlomků z nádvoří milevského kláštera. (Fröhlich 1997, 87)
- Obr. 131.** Pohár 16. století. Nález z kláštera -Wiedeň Alte Universität (Adler 2000, 245)
- Obr. 132.** Část poháru na zaškrčené nožce s vývalky z 16. stol. z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové, (foto, kresba: autor)
- Obr. 133.** Část dna se štípaným vláknem z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: J. Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 134.** Část poháru na nožce s nódem z 16. stol. z českokrumlovských klášterů z výzkum Petry Effenberkové. (foto: autor)
- Obr. 135.** Nálezy raněstředověkých stilusů z našeho území.(Beranová - Lutovský 2009, 264)
- Obr. 136.** Nálezy stilusů z ostrovského kláštera (Brych 2003, 114)
- Obr. 137.** Gotický odlévaný stilus nalezený v konventu bekyň v Č. Krumlově při výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (kresba: Jan Račák regionální muzeum v Českém Krumlově)
- Obr. 138.** Háčková knižní spona. Místo nálezů kaple sv. Wolfganga. (16. – druhá pol. 17. stol.) (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 139.** Háčková knižní spona. Místo nálezů: minorité zásyp v 1. patře.(16. – druhá pol. 17. stol.)
(foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 140.** Háčková knižní spona. Místo nálezů zásyp v 1. patře minorité.(Konec 15. až polovina 16. stol.), (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 141.** Háčková knižní spona. Místo nálezů minorité Tramín (16. – druhá pol. 17. stol.), (foto: autor)
- Obr. 142. – 143.** Háčkové knižní spony. Místo nálezů: minorité dolní zahrada. (16. – druhá pol. 17. stol.), (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 144.** Knižní spona z 16. až počátku 17. století (foto: autor)
- Obr. 145.** Renesanční až raně barokní háčková spona. Kresba: F. Doubek. (Fröhlich 1997, 135)
- Obr. 146.** Tělo gotické dirkové spony (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 147.** Tělo pravděpodobně gotické dirkové spony.
(foto: Archaia JIH o.p.s.)
- Obr. 148.** Nález pochází z výzkumu Jana Adámka a Jiřího Fröhliche v roce 1996 (foto: autor)

- Obr. 149.** Štítek spony z rakouského Mauerbachu datovaný do 15. století (Adler 2000, 229)
- Obr. 150.** Místo nálezu: minorité zásyp v 1. patře (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 151.** Místo nálezu: Klarisky sz. roh přízemí (foto: autor)
- Obr. 152.** Knižní nárožnice z českokrumlovského konventu „bekyň“ z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (foto, kresba: autor)
- Obr. 153. – 154.** Deltoidní nárožnice z lokality Altenburg (Rakousko), datované do 15. století. (Adler 2000, 226)
- Obr. 155.** Misál, Brno 1491, vyobrazení č. 349 (Stehlíková 1999, 604)
- Obr. 156.** Misál, Brno 1496, vyobrazení č. 350 (Stehlíková 1999, 604)
- Obr. 157.** Misál, Brno devadesátá léta 15. stol. vyobrazení č. 351 (Stehlíková 1999, 604)
- Obr. 158.** Misál, Brno, konec 15. stol. vyobrazení č. 353 (Stehlíková 1999, 605)
- Obr. 159.** Část rolničky nalezené v konventu „bekyň“ v Č. Krumlově při výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (foto, kresba: Autor)
- Obr. 160.- 164.** Rolničky nalezené při archeologickém výzkumu českokrumlovských klášterů z výzkumu Karla Kašáka a společnosti Archaia JIH o. p. s. z let 2011-2015 (foto: autor)
- Obr. 165.** Prsten ruka v ruce z výzkumu Karla Kašáka v letech 2011-2015 (foto:autor)
- Obr. 166.** Kalich, vyrobený před rokem 1350 nalezený Na vinici v Milevsku. Reprofoto V. Komarová (Fröhlich 1997, 88)
- Obr. 167.** Rameno podkovy nalezené při výzkumu dominikánského kláštera v Písku v roce 1996 (foto: autor)
- Obr. 168.** Odlévaná lžička z barevného kovu, nalezená při výzkumu Karla Kašáka v letech 2011-2015 (foto Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 169.** Tulejový hrot střeli pravděpodobně do kuše z dominikánského kláštera v písku (kresba: Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996, 42; Fröhlich 1997, 134)
- Obr. 170.** Nákončí řemenu či opasku zdobené gotickými motivy. Nález pochází z výzkumu Karla Kašáka v českokrumlovských kláštřech z let 2011-2015. (foto: Archaia JIH o. p. s.)
- Obr. 171.** Horní 155 Č. Krumlov okno 1. polovina 14. stol. (Bloch 2006, 65)
- Obr. 172.** Černice u Českého Krumlova kresba jednoho z oken kostela. (Herout 1963, 80)

Obr. 173. Pravděpodobně jedno ze sestavy lotových závaží z výzkumu českokrumlovských klášterů nalezené při výzkumu Karla Kašáka v letech 2011-2015 (foto: autor)

Obr. 174. Ušní lžičky nalezené při výzkumu Petry Effenberkové v konventu „bekyň“ v roce 2005. (foto: Jan Račák Regionální muzeum v Českém Krumlově)

Obr. 175. Avers a revers sasko-míšenského groše z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci (Špidla 1985, 113)

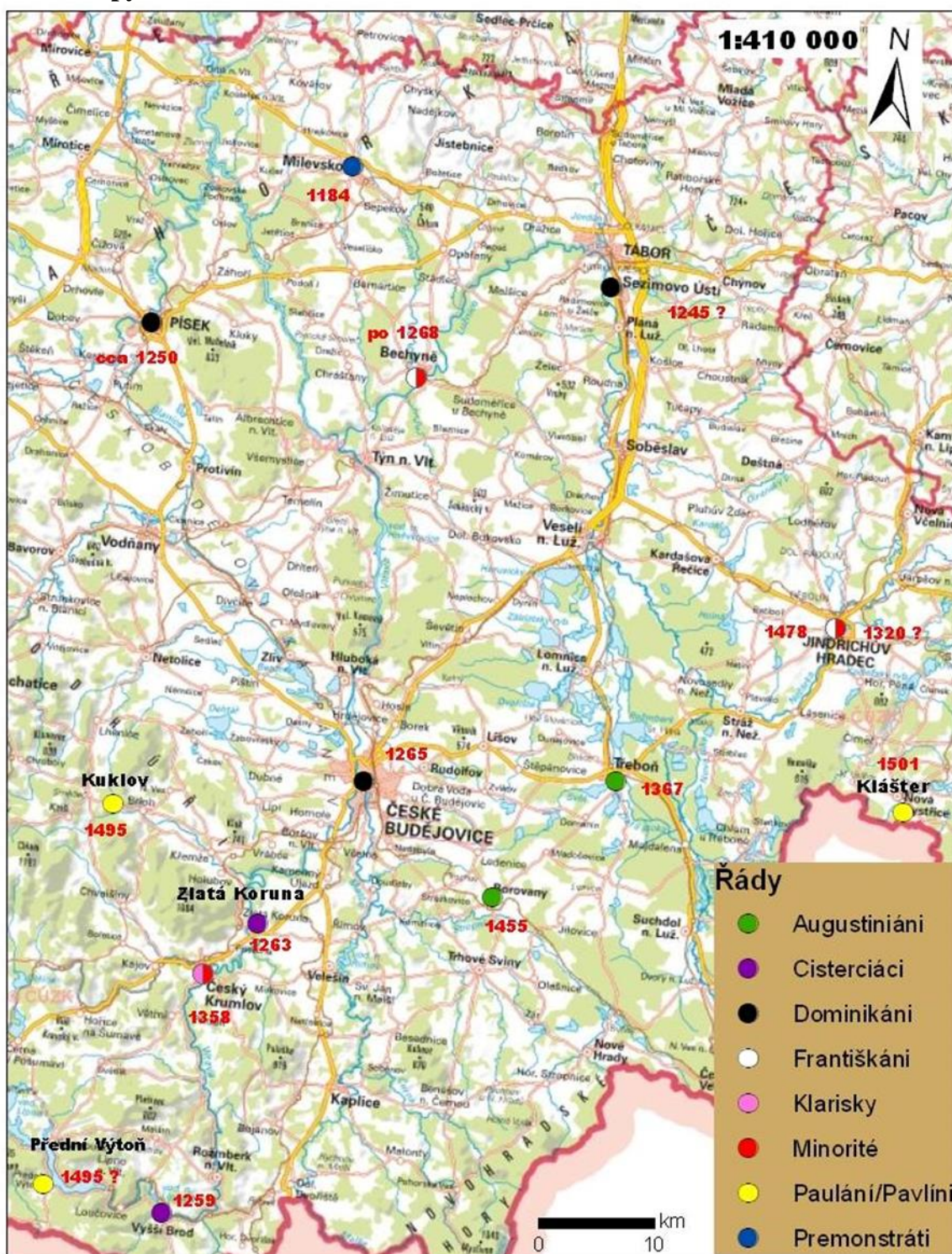
Obr. 176. Zvětšená kresba z hrací kostky ze 13. stol. ze zaniklého dominikánského kláštera v Písku. Kresba F. Doubek (Fröhlich 1997, 133)

Obr. 177. Rozložený plášť hrací kostky z dominikánského kláštera v Písku (kresba: Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996, 42)

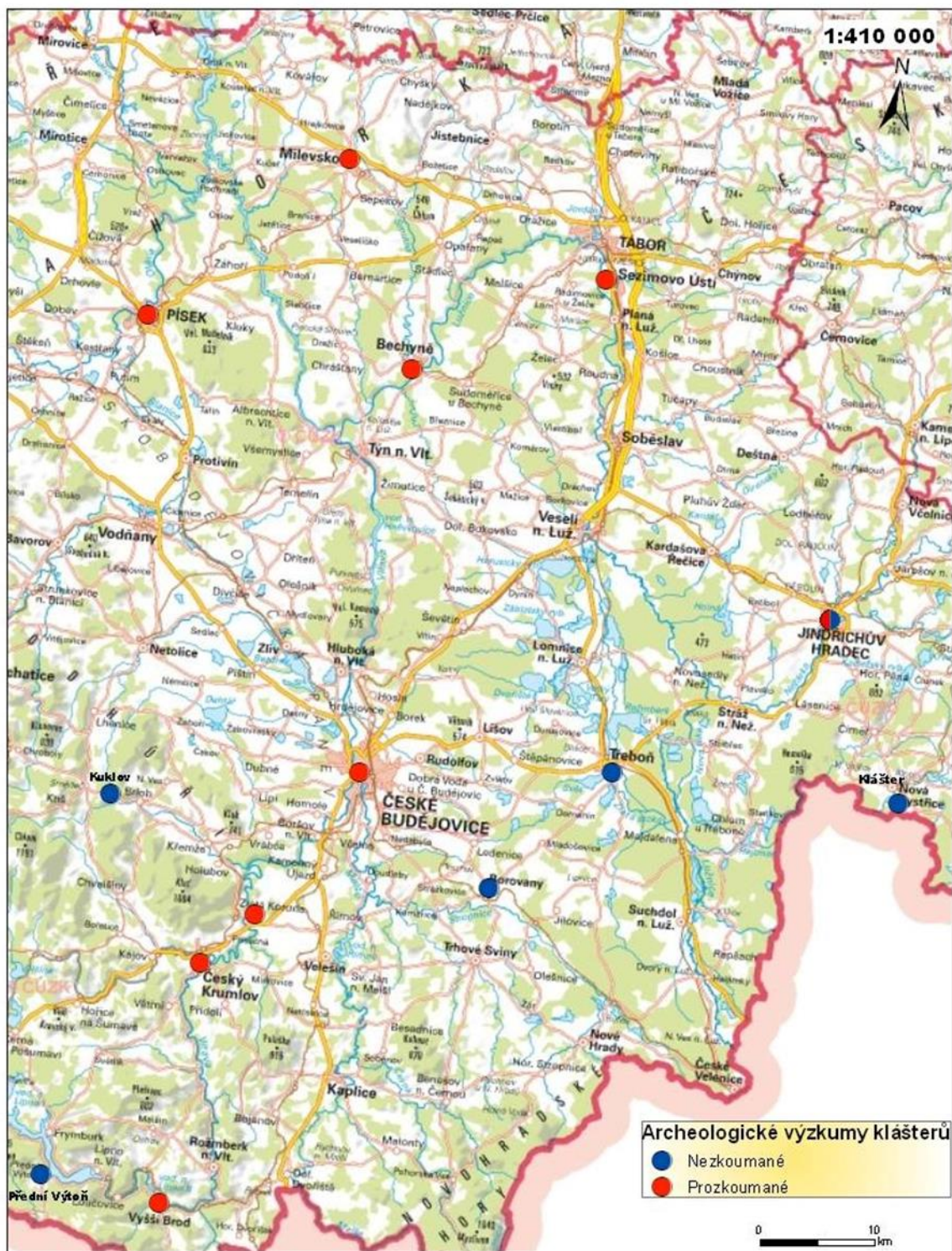
Obr. 178. – 179. Zachovalá kamenná křtitelnice, jež by mohla pocházet ze zaniklého dominikánského kláštera v Sezimově Ústí. Křtitelnice se v současné době nachází před městským úřadem v Sezimově Ústí (foto: autor)

11. Obrazové přílohy

11. Mapy

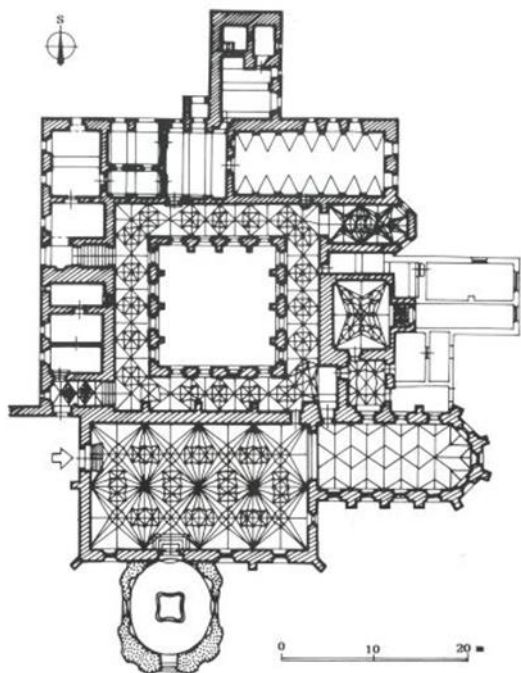

Mapa 1. Výřez mapy Jihočeského kraje s lokalizací jednotlivých klášterů, dobou vzniku a působícími řády. (zdroj: arcgis.com, Základní mapy České republiky), (autor)

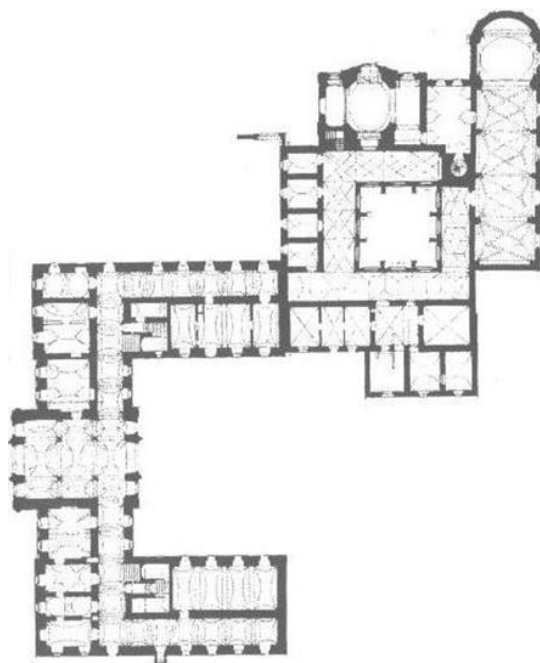

Mapa 2. Výřez mapy Jihočeského kraje s lokalizací jednotlivých klášterů– stav výzkumů v roce 2015. (Zdroj: arcgis.com, Základní mapy České republiky), (autor)

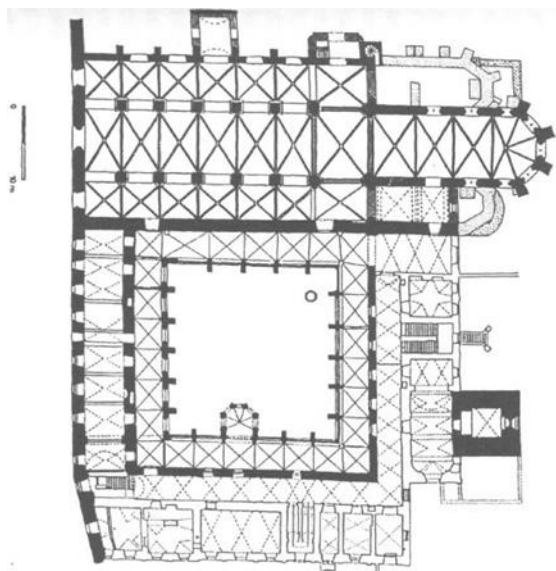
11. Půdorysy klášterů

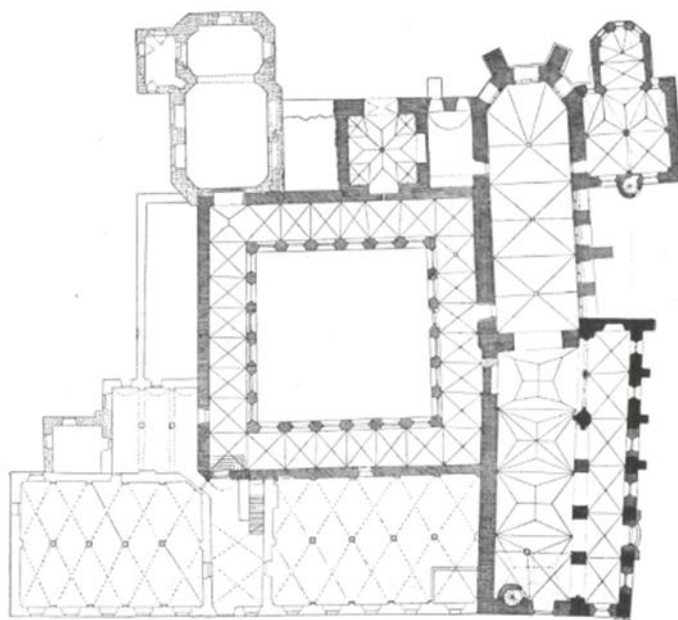
Obr. 1. Bechyně půdorys františkánského kláštera s kostelem Nanebevzetí P. Marie (současný stav) (Krajíc 2000, 45)

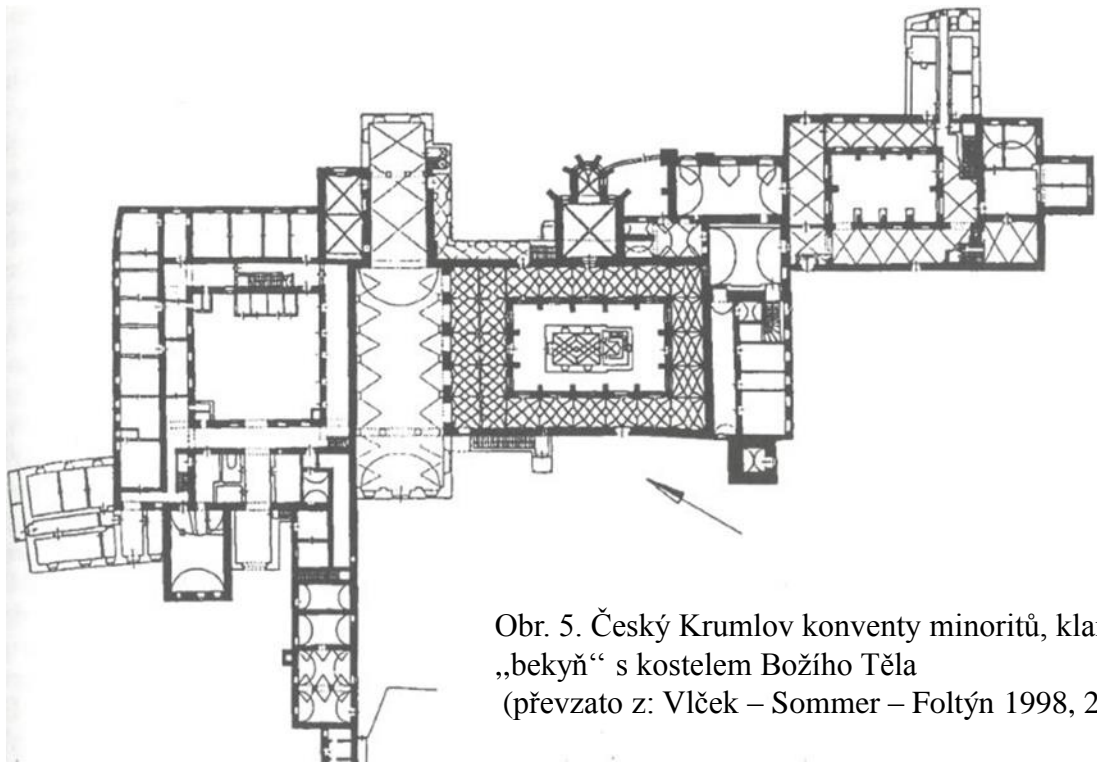
Obr. 2. Borovany půdorys kláštera Augustiniánů s kostelem Navštívení P. Marie (současný stav) (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 181)

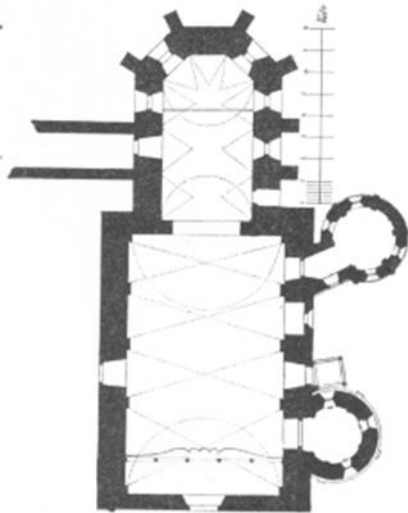
Obr. 3. České Budějovice dominikánský klášter s kostelem Nanebevzetí P. Marie (Autor: J. Thoma) (Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 199)

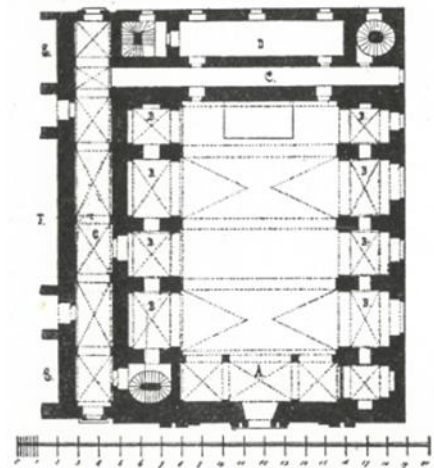
Obr. 4. Jindřichův Hradec klášter minoritů s kostelem sv. Jana Křtitele a špitálem (Novák 1901, 151, Obr. 95)

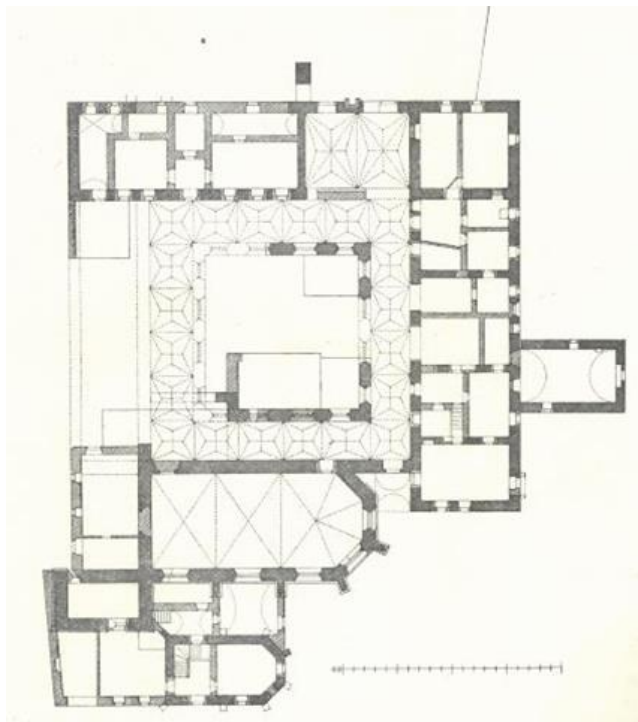
Obr. 5. Český Krumlov konventy minoritů, klarisek a „bekyň“ s kostelem Božího Těla
(převzato z: Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 207)

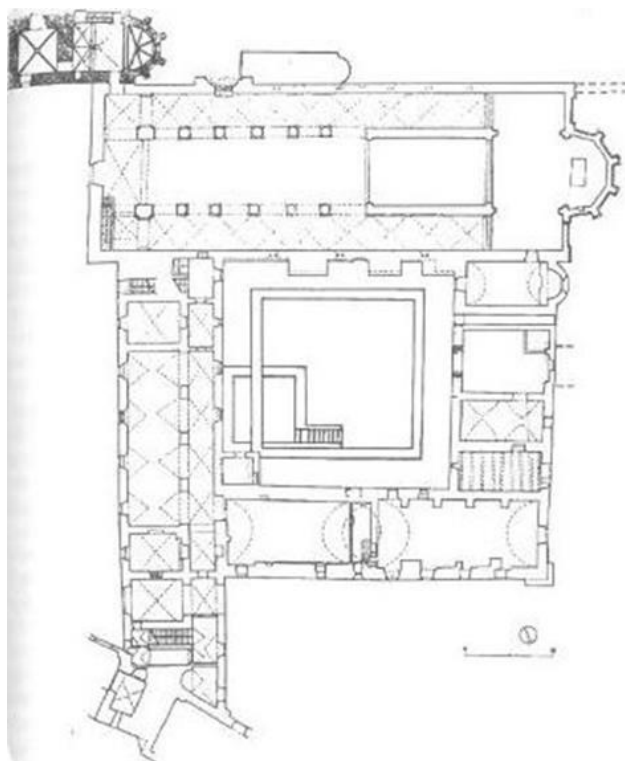
Obr. 6. Jindřichův Hradec kostel františkánského kláštera zasvěcený sv. Kateřině, situace před rokem 1901 (Novák 1901, 195, Obr. 137)

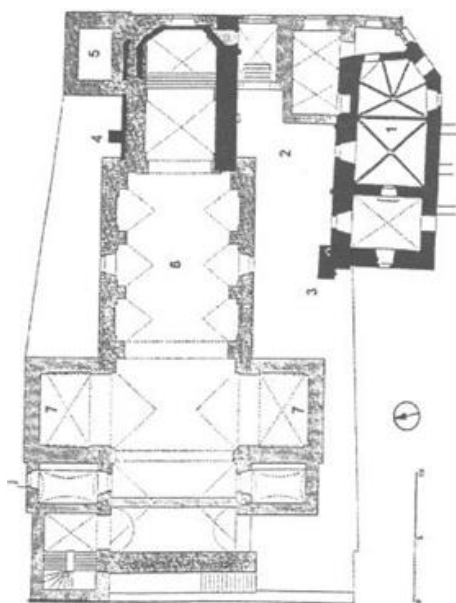
Obr. 7. Klášter u Nové Bystřice kostel kláštera paulánů zasvěcený Nejsvětější Trojici, stav před rokem 1901. (Novák 1901, 308, Obr. 221)

Obr. 8. Kuklov (Kuglweit) paulánský klášter
(Mareš – Sedláček 1918, 305, Tab. VI.)

Obr. 9. Milevsko konventní kostel a klausura premonstrátů s vyznačením části archeologických situací. (Autor: P. Břicháček)
(Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 365)

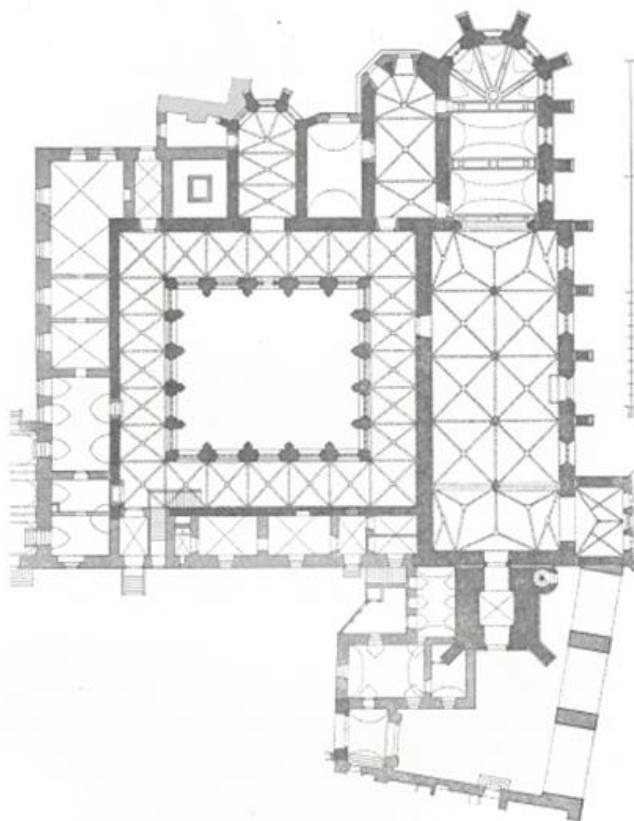
Obr. 10. Písek část kláštera dominikánů s kostelem Povýšení sv. Kříže
(Autoři: Adámek – Fröhlich),
(Vlček – Sommer – Foltýn 1998, 415)

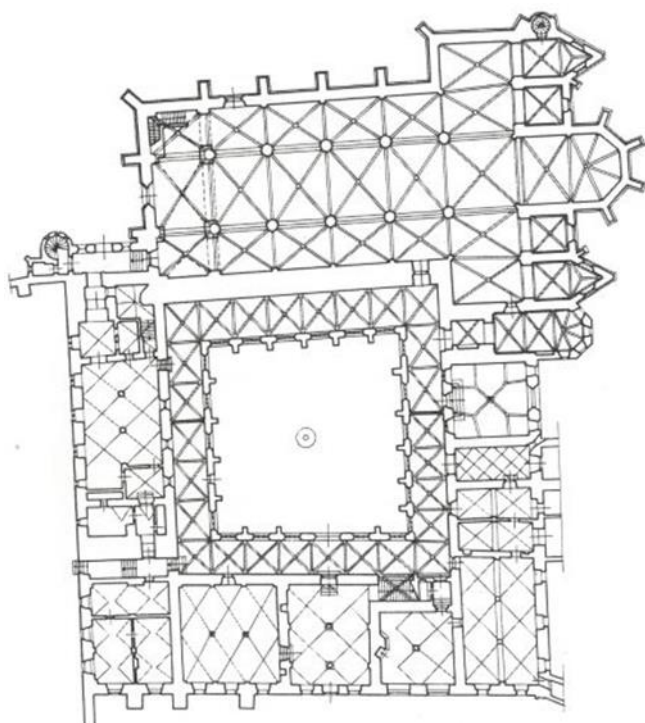
Obr. 11. kostel sv. Filipa a Jakuba v Přední Výtoni v době před napuštěním Lipenské přehrady. Kostel byl vybudován na místě kláštera eremitů zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/873537-hledani-ztraceneho-casu/201324246000268-vltava-v-obrazech-3/>

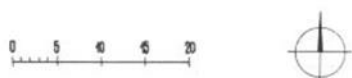
Obr. 12. Sezimovo Ústí klášter dominikánů.
 Pokus o lokalizaci (Autor: Švehla)
 (Vlček – Sommer – Foltýn 1997, 637)

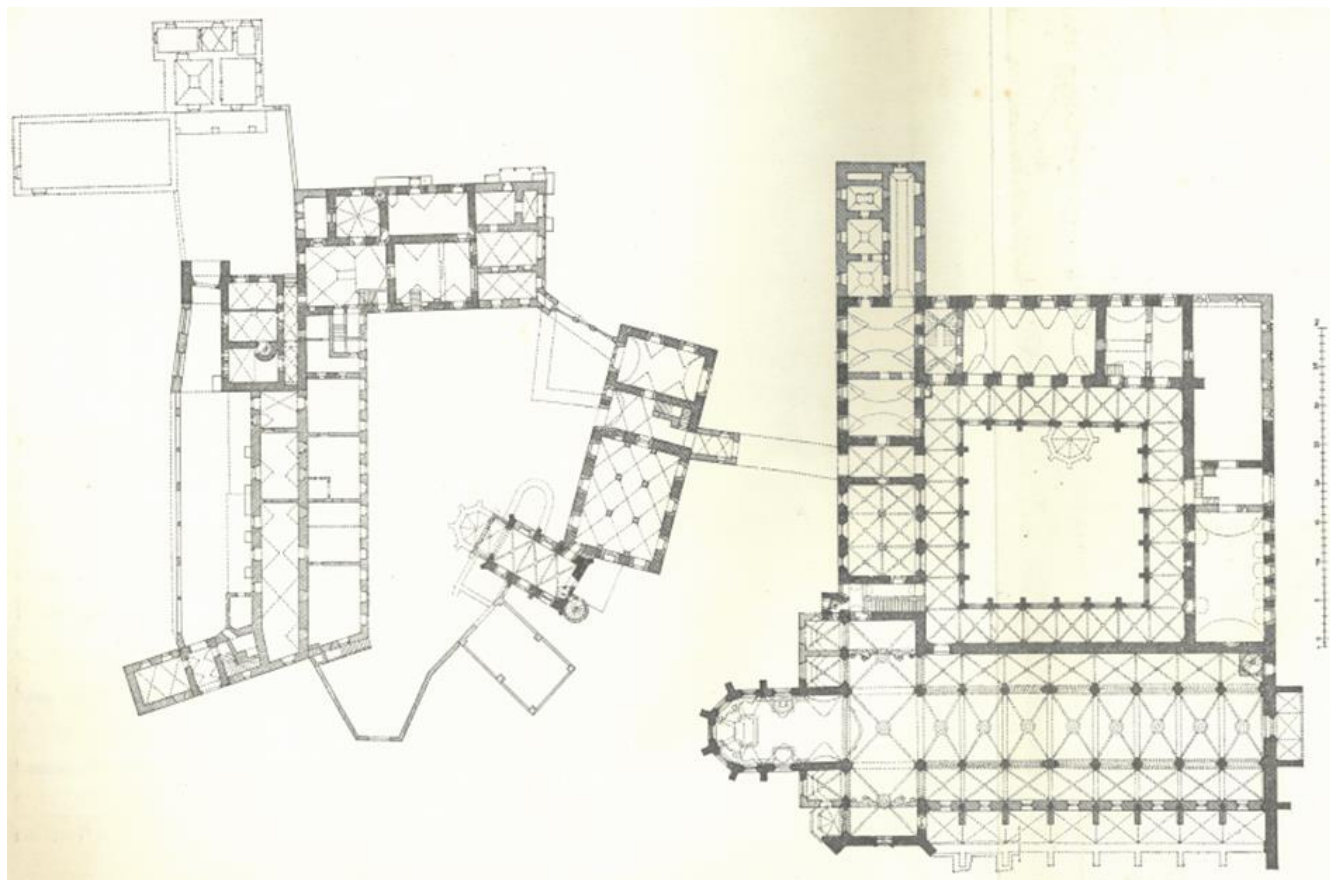

Obr. 13. Třeboň klášter augustiniánů
 s kostelem sv. Jiljí a křížovou chodbou
 (Mareš – Sedláček 1900, 57, Obr. 80)

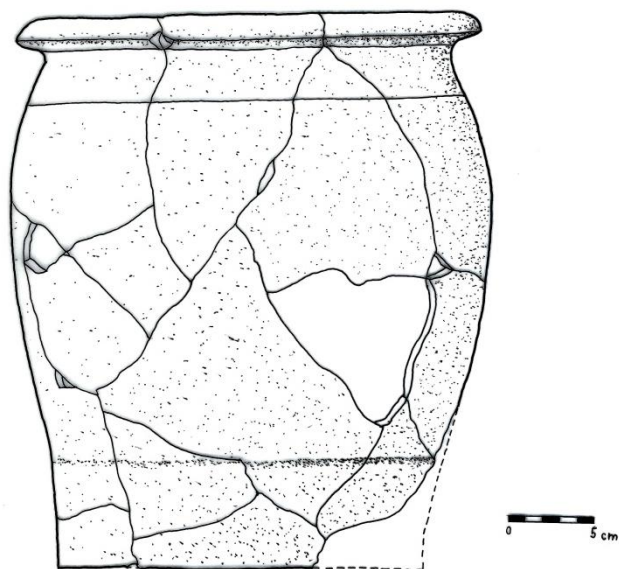
Obr. 14. Vyšší Brod klášter cisterciáků
 s kostelem Nanebevzetí Panny Marie
 (Kuthan 1983, 226)

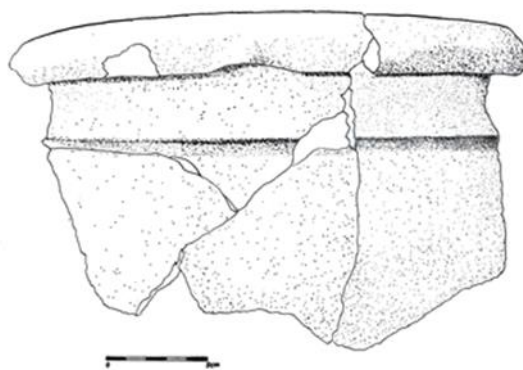
Obr. 15. Zlatá Koruna klášter cisterciáků,
Půdorys v I. NP.
(Mareš – Sedláček 1918, 168, Tab. II.)

11. Kuchyňská keramika – hrnce,

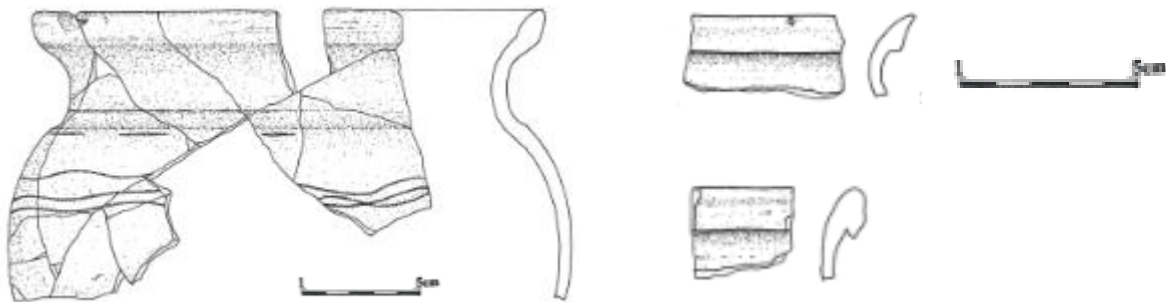

Obr. 16. Rekonstrukce hrnce z 15. století z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkum Ondřeje Chvojky z roku 2002, (foto: autor)

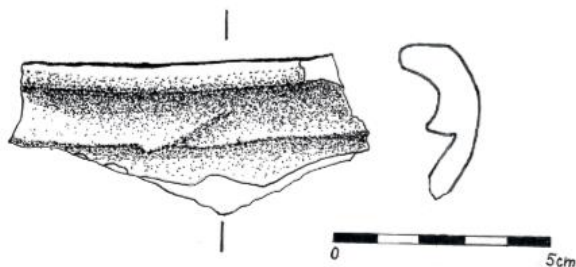
(kresba: autor)

Obr. 17. Rekonstrukce části hrnce z 15. století z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkum Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Obr. 18. Zrekonstruovaná část hrnce a části profilů nádob z kláštera ve Zlaté Koruně.
(Havlice 2007,162)

(kresba: autor)

Obr. 19. Okraj hrnce z konce 14. stol.,
jehož povrch je znečištěn hrnčířskou hlinou.
Pochází z českokrumlovského
konventu bekyň z výzkumu
Petry Effenberkové v roce 2005 (foto: autor)

11. Kuchyňská keramika - hrnky

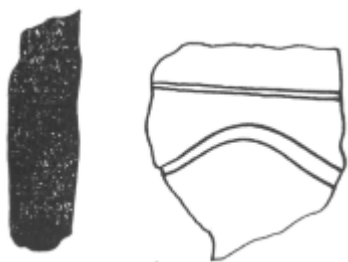

Obr. 20. Část okraje pravděpodobně hrnce z první
pol. 16. stol. s radélkovou výzdobou na podhrdlí
z českokrumlovského
konventu bekyň z výzkumu
Petry Effenberkové v roce 2005 (foto: autor)

Obr. 21. Část těla hrna s částí ucha z konventu
„bekyň“
z výzkumu Petry Effenberkové
v roce 2005 (kresba: autor)

Jindřichův Hradec minorité, příklady keramiky

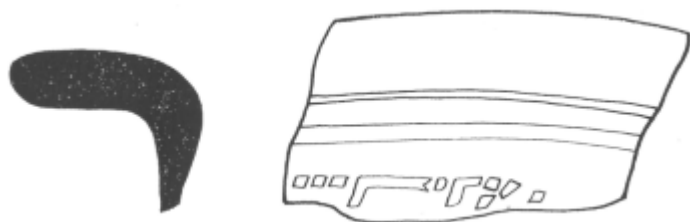
0 1 2 3 cm

Obr. 22. zdroj: (Špidla 1983, 139)

0 1 2 3 cm

Obr. 23. zdroj: (Špidla 1983, 139)

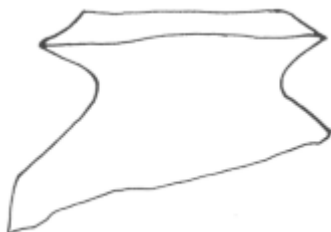
0 1 2 3 cm

Obr. 24. zdroj: (Špidla 1983, 138)

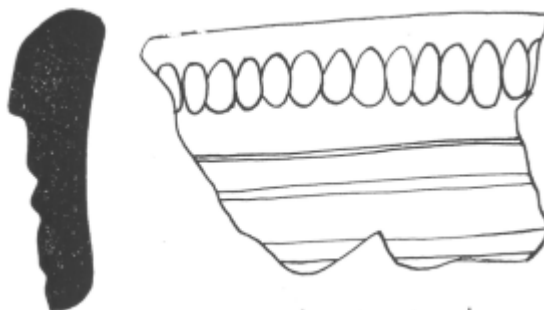
0 1 2 3 cm

Obr. 25. zdroj: (Špidla 1983, 138)

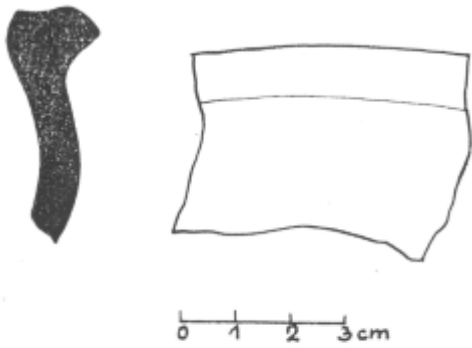
0 1 2 3 cm

Obr. 26. zdroj: (Špidla 1983, 138)

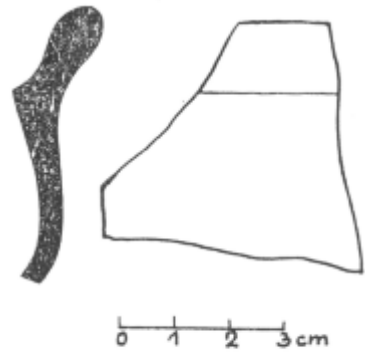

0 1 2 3 cm

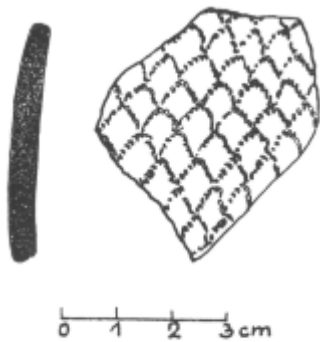
Obr. 27. zdroj: (Špidla 1983, 138)

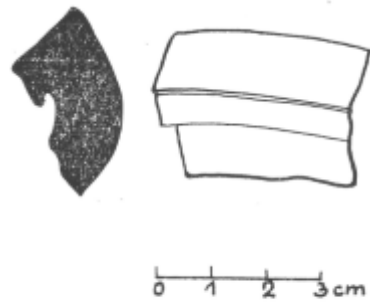
Obr. 28. zdroj: (Špidla 1983, 137)

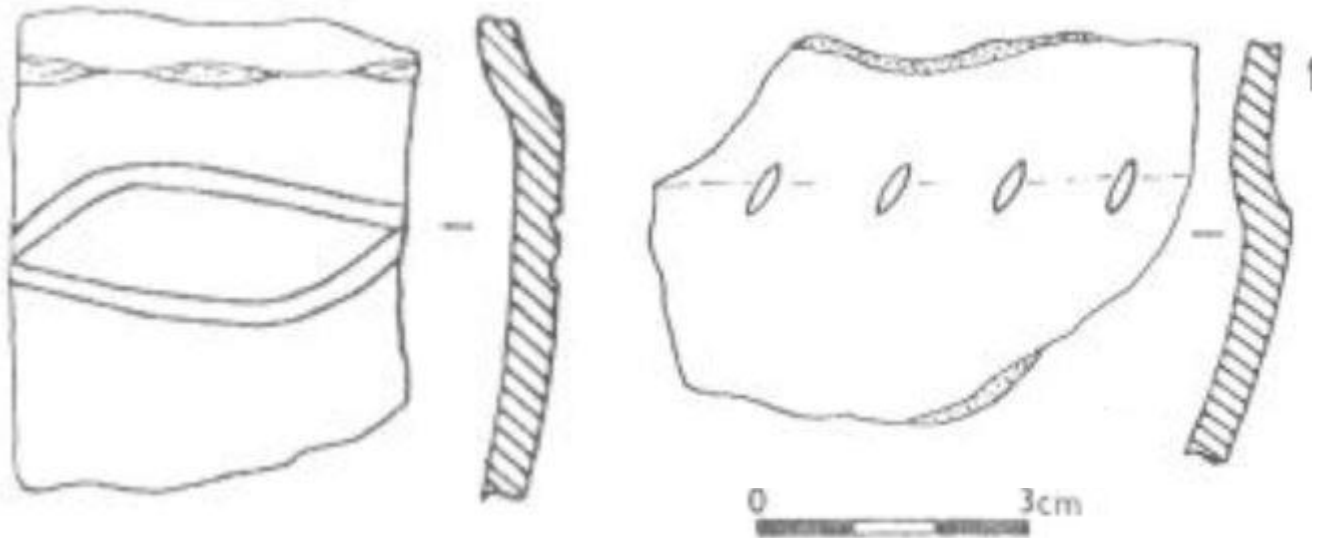
Obr. 29. zdroj: (Špidla 1983, 137)

Obr. 30. zdroj: (Špidla 1983, 137)

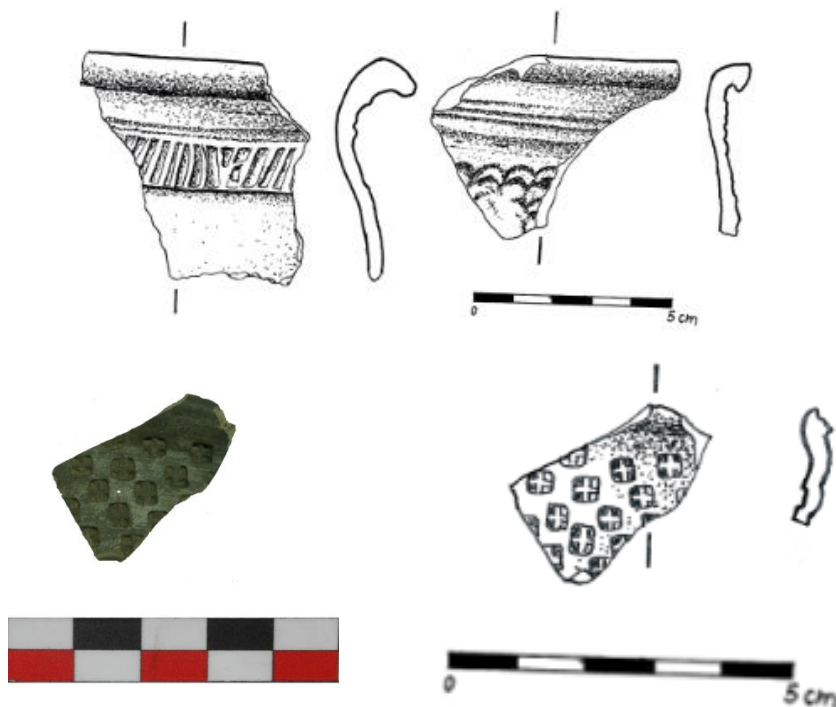
Obr. 31. zdroj: (Špidla 1983, 137)

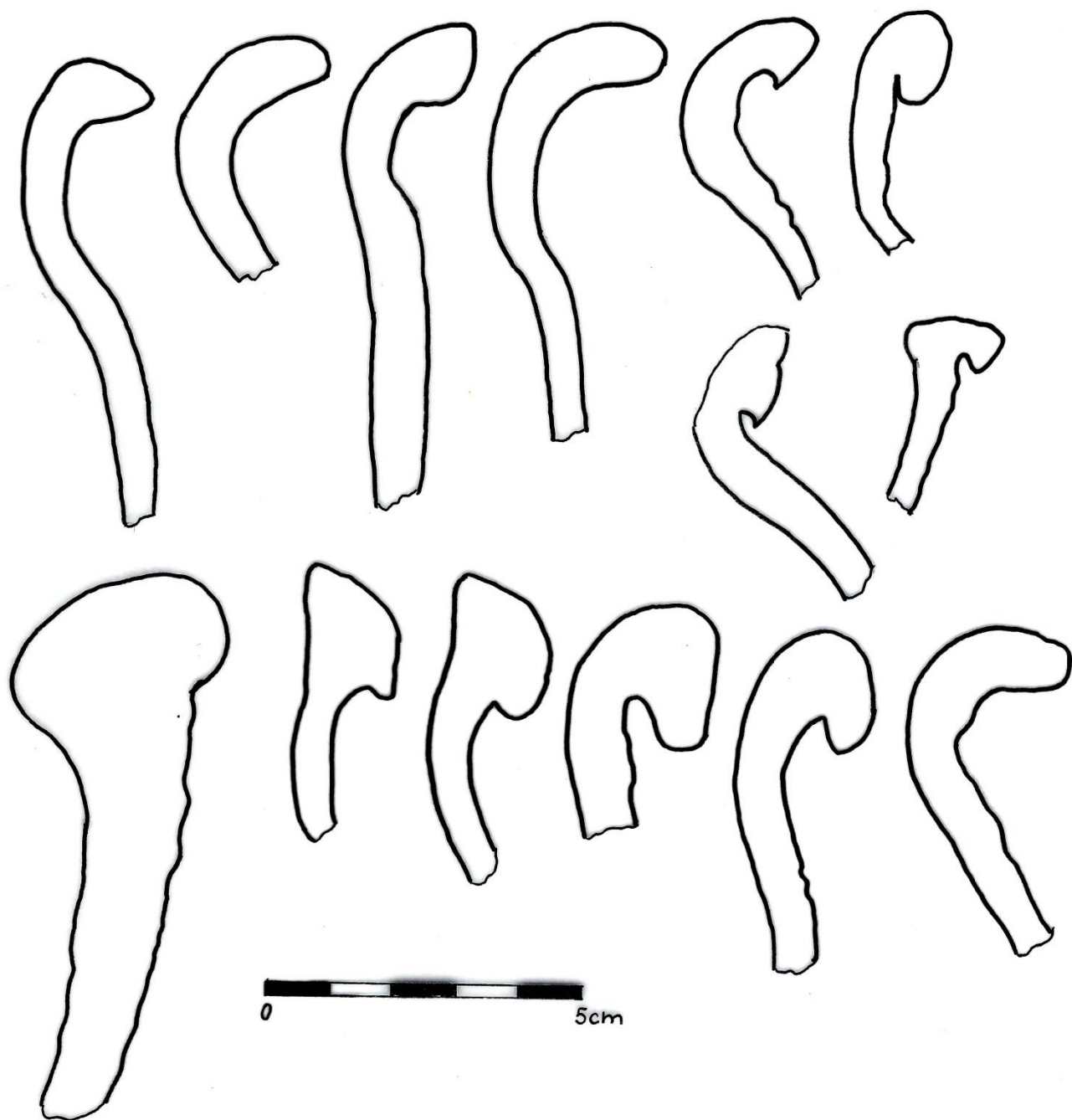
Obr. 32.-33. Keramika 13. století - Písek (kresba Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996,42)

Obr. 34. Část zásobnice z 15. století z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkum Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

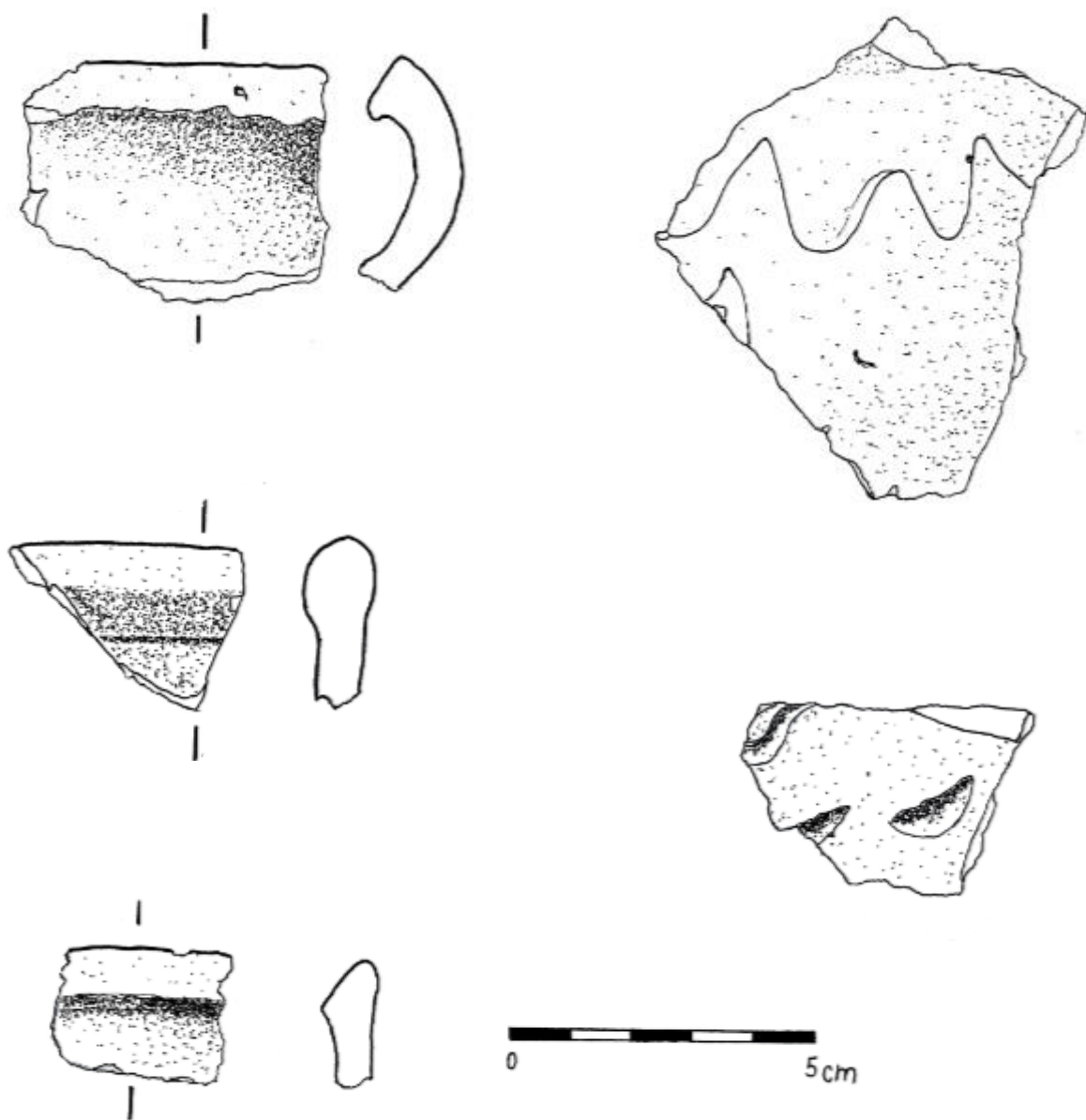

Obr. 35.-37. Příklad výzdoby pomocí kolkování a radélka na fragmentu keramiky z první poloviny 16. stol. z minoritského kláštera v Č. Krumlově. Výzkum Petry Effenberkové z roku 2005. (foto, kresba: autor)

Obr. 38. -51. Vybrané profily keramických nádob z českobudějovického kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. (kresba: autor)

11. Kuchyňská keramika

Obr. 52. – 57. Příklady okrajů, profilů, a výzdoby redukčně (kromě prvního střepu vlevo nahoře) pálené keramiky z milevského kláštera z prostoru rajského dvora mezi kanálem a západní částí ambitu pocházející ze spálené vrstvy z výzkumu Pavla Břicháčka. (kresba: autor)

11. 3. 2. Kuchyňská keramika - servírovací mísy

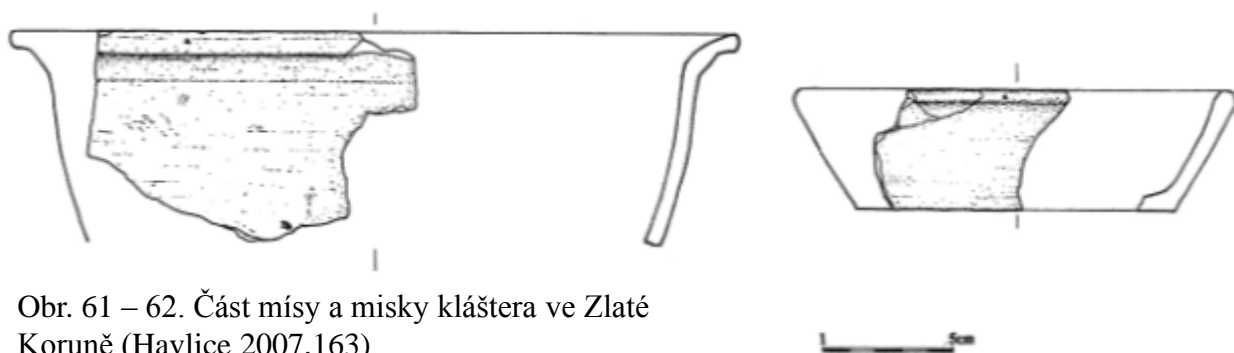

Obr. 58. – 59. Části pěti servírovacích mís z českobudějovického dominikánského kláštera z 15. století z výzkum Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Kresba fragmentu v levém horním rohu (kresba: autor)

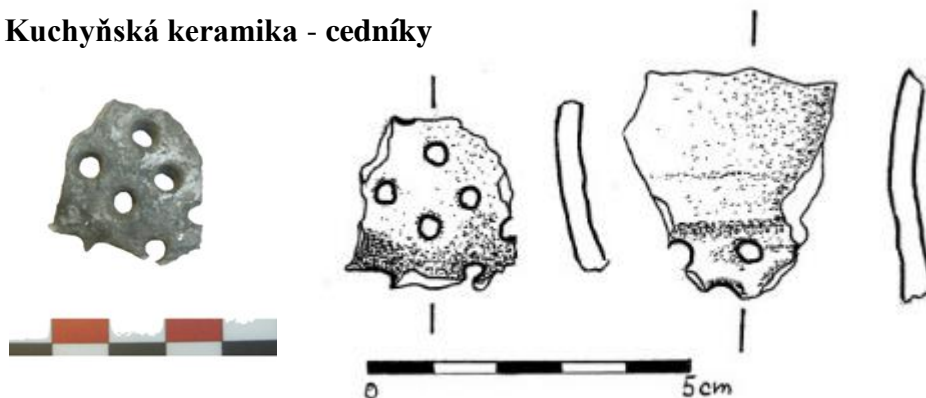

Obr. 60. Části pěti servírovacích mís z českobudějovického dominikánského kláštera z 15. století z výzkum Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Obr. 61 – 62. Část mísy a misky kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007,163)

11. Kuchyňská keramika - cedníky

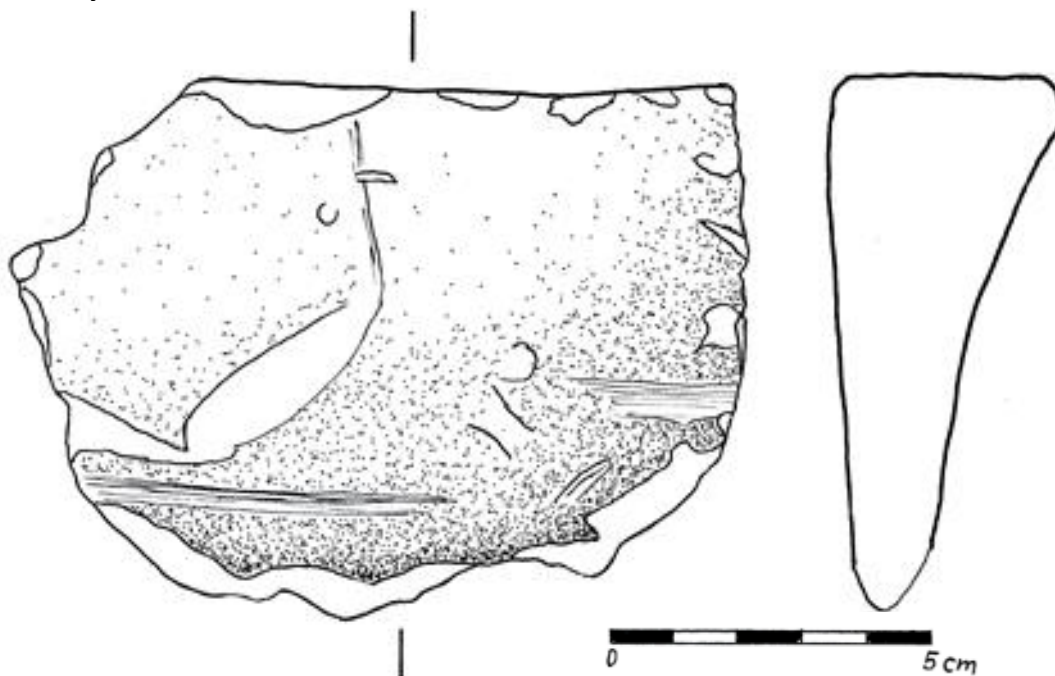
Obr. 63. Části cedníku z první pol. 16. stol.
z českokrumlovského konventu „bekyň“
z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005
(foto, kresba: autor)

Obr. 64. Část cedníku z českobudějovického
dominikánského kláštera z 15. století z výzkumu
Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

11. Kuchyňská keramika - zásobnice

Obr. 65. Část zásobnice z tuhového keramického těsta z výzkumu Petry Effenberkové
v konventu „bekyň“ v českokrumlovských kláštorech (kresba: autor)

11. Keramika - poháry

Obr. 66. Dno raně novověkého malovaného poháru nejspíše tzv. „Berounského zboží“ z českokrumlovských klášterů (výzkum Petry Effenberkové 2005), (foto: autor)

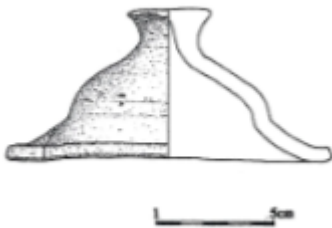

Obr. 67. Část polévaného poháru z českobudějovického kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky. (foto: autor)

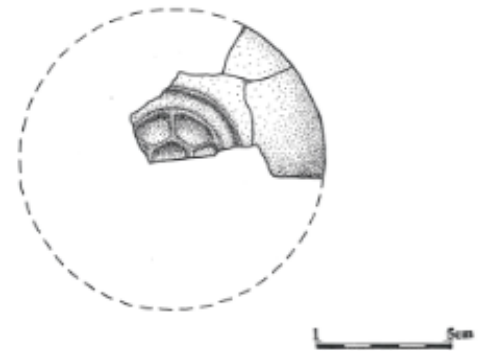
11. Kuchyňská keramika - pokličky

Obr. 68. Knoflíky pokliček z českobudějovického kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. (foto, kresba: autor)

Obr. 69. Poklička z kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007, 163)

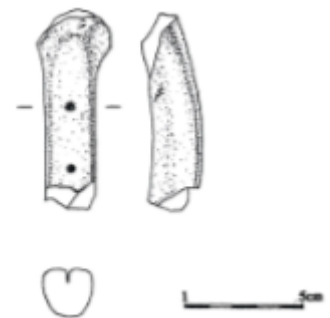

Obr. 70. Část dna s hrnčířskou značkou (keramika vyrobené do poloviny 14. století) z kláštera ve Zlaté Koruně. (Havlice 2007,162)

11. Kuchyňská keramika – ucha (Džbány)

Obr. 71. Ucha a jejich části z výzkumu Petry Effenberkové v konventu „bekyň“ v roce 2005 v českokrumlovských kláštřech (foto: autor)

Obr. 72. Část ucha (nejspíše džbánu) kláštera ve Zlaté Koruně (Havlice 2007,163)

11. Keramika - kamenina

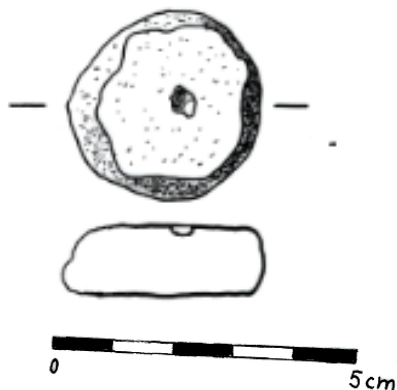

Obr. 73. Části kameninové picí nádoby či džbánu z konce 16. stol.
z výzkumu Karla Kašáka v
prostoru dolní zahrady českokrumlovského kláštera
(foto: Archaia JIH o. p. s.)

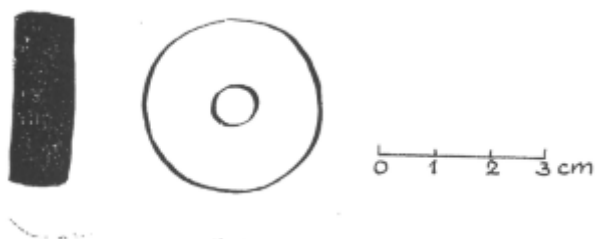

Obr. 74. – 75. Do současnosti zachované terakotové džbány z kameniny
německé provenience z druhé poloviny 16. stol.
Ze sbírek Národního památkového ústavu ÚOP České Budějovice, SZ Hluboká.
inv. č. HL 3100 a HL7620 (Fronek 2011, 369)

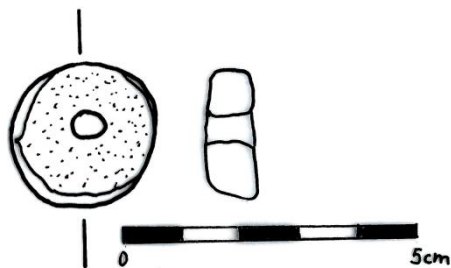
11. Technická keramika - přesleny

Obr. 76. Polotovár přeslenu z tuhé keramiky ze sekundárně využitého střeptu, 13. stol. předklášterní horizont. Výzkum J. Adámka a J. Fröhliche 1996 v dominikánském klášteře v Písku), (foto a kresba: autor).

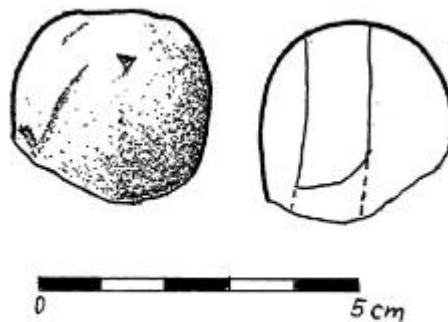
Obr. 77. Přeslen z minoritského klášteřa v Jindřichově Hradce, který sloužil jako devocionálie v pohřbu ženy. (Špidla 1983, 139)

Obr. 78. Přeslen z výzkumu Jiřího Fröhliche v klášteře v Písku z roku 1996, předklášterní horizont (kresba: autor)

Obr. 79. Přeslen z českokrumlovského klášteřa (výzkum Petry Effenberkové 2005), (foto, kresba: autor)

11. Technická keramika - kahany

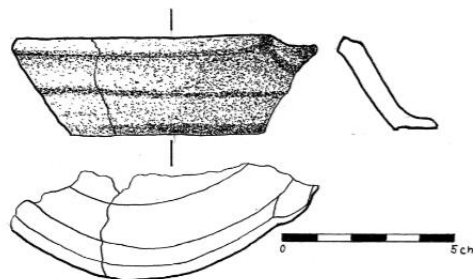
Obr. 80. Zcela dochovaný redukčně pálený miskovitý kahan z českokrumlovských klášterů. (výzkum Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: J. Račák Regionální muzeum v Českém Krumlově).

Obr.81. Část miskovitěho kahanu z českokrumlovských klášterů. (výzkum Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: autor).

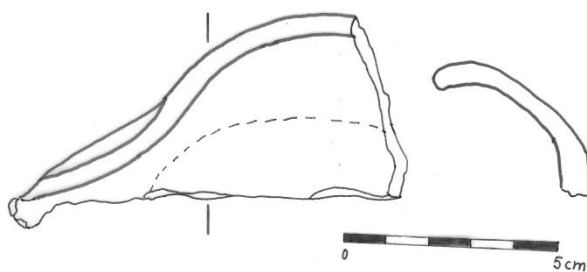
Obr. 82. Části miskovitěho kahanu z českokrumlovských klášterů. (výzkum Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: autor).

(kresba: autor)

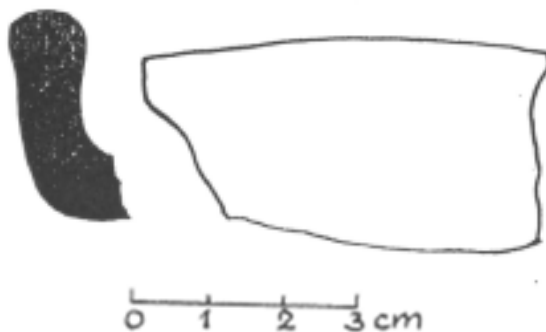
Obr. 83. Části redukčně páleného miskovitěho kahanu z měšťanského prostředí v Českém Krumlově (Výzkum Lucie Šmahelové, Široká 77 Č. Krumlov), (foto: autor).

Obr. 84. část oxidačně páleného kahanu z 15. stol. Z českobudějovického dominikánského kláštera. Výzkum Ondřeje Chvojky v roce 2002. (foto, kresba: autor)

Obr. 85. Mušlovitý kahan z Českých Budějovic (Nekuda – Reichertová 1968, 340)

Obr. 86. Část miskovitého kahanu z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci. (Špidla 1983, 139)

11. Kamnářská keramika - kachle

Obr. 87. Fragmety komorového kachle s motivem hráčů ve vrhcáby z českobudějovického dominikánského kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. (foto: autor)

Obr. 88. Rekonstruovaný korunový kachel z českobudějovického dominikánského kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto, kresba: autor)

Obr. 89. Část komorového kachlu z Českobudějovického dominikánského kláštera z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002 (foto: autor)

Obr. 90. Část čelní stěny komorového kachle z dominikánského kláštera v Českých Budějovicích z výzkumu Ondřeje Chvojky z roku 2002. V rámci reliéfní výzdoby je pravděpodobně vyobrazena část ocasů českého heraldického královského lva (foto: autor)

Obr. 91. Částí komorových kachlů z Českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005. (foto: Jan Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)

Obr. 92.

Obr. 93.

Obr. 94.

Obr. 95.

Obr. 96.

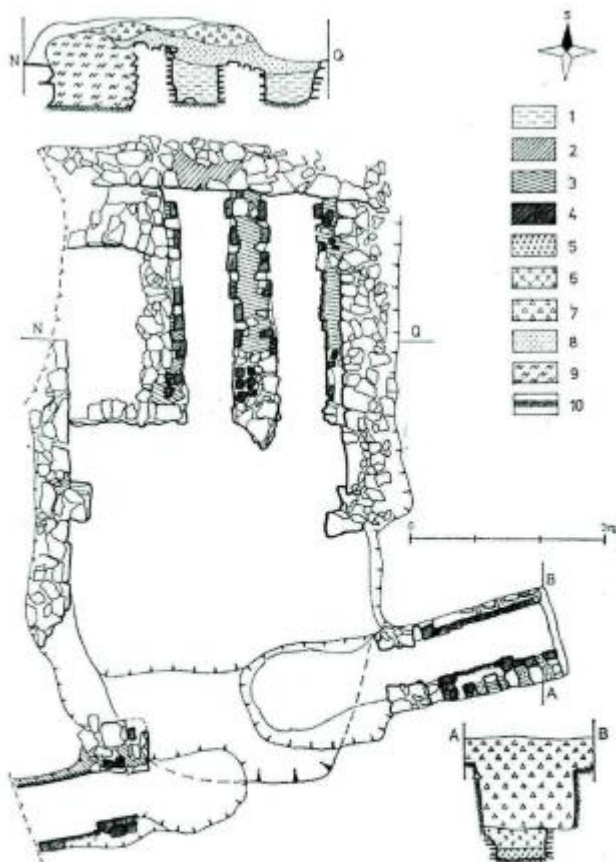

Obr. 97.

Části kachlů z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové z roku 2005
(foto: autor)

11. Reliéfní dlažba – dlaždice - cihelna

Půdorys cihelny kláštera premonstrátů v Milevsku

*Milevska, půdorys a řezy objektem cihelny 13. století.
1 - prežzová vrstva; 2 - maltovina; 3 - propálená mazanice;
4 - cihly a keramické dlaždice; 5 - vrstva páleného vápna;
6 - vrstvy rozpukaného vápence; 7 - destrukční vrstvy; 8 - jílovité
vrstvy; 9 - návážka; 10 - podloží (propálené)*

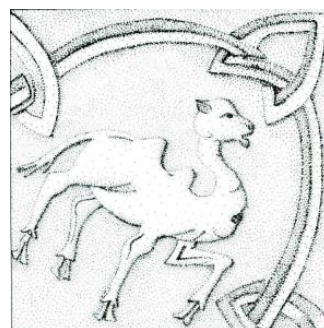
Podle M. Drnly. Obr. 98.(Břicháček 2007, 33)

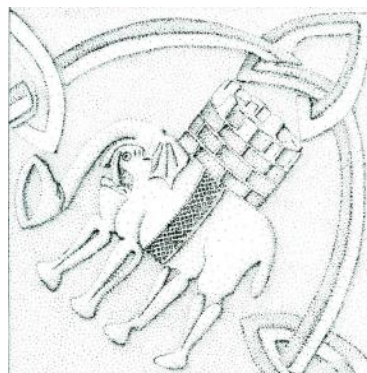
Obr. 101. Reliéfní dlaždice typ č. 49
(Břicháček 2007, 39)

Obr. 99. Reliéfní dlaždice typ č. 48
(Břicháček 2007, 39)

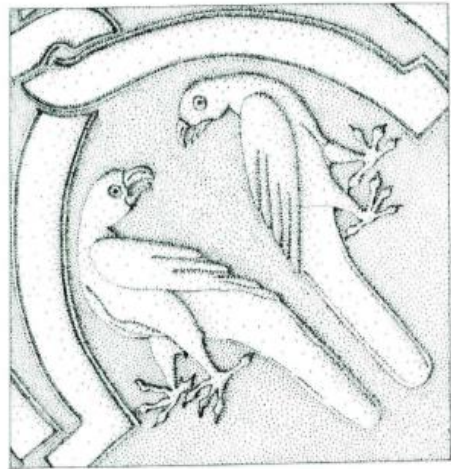
Obr. 100. Reliéfní dlaždice typ č. 48
(Břicháček 2007, 73)

Obr.102. Reliéfní dlaždice typ č. 49
(Břicháček 2007, 74)

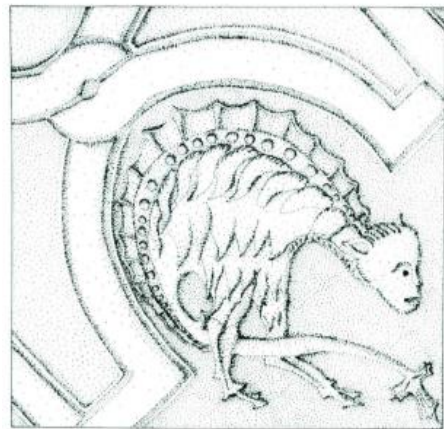
Obr. 103. Milevsko typ č. 36.
(Břicháček 2007, 39)

Milevsko typ č. 36
(Břicháček 2007, 67)

Obr. 104. Milevsko typ č. 38
(Břicháček 2007, 39)

Milevsko typ č. 38
(Břicháček 2007, 68)

Obr. 105. Dlaždice z 60. let 13. století z hradu Zvíkov. (Havlice 2016, 58)

Obr. 106. Milevsko typ č. 13. dlaždice nalezená v milevském klášteře a na hradě Zvíkov (Břicháček 2007, 56)

Obr. 107. Dlaždice z 60. let 13. století z hradu Zvíkov. (Havlice 2016, 58)

Obr. 108. Milevsko typ č. 15. dlaždice stejného kadlubu jako dlaždice z Písku. (Břicháček 2007, 57)

Obr. 109. Dlaždice z 60. let 13. století z hradu Zvíkov. (Havlice 2016, 58)

Obr. 110. Milevsko typ č. 16 výrobky ze stejného kadlubu nalezeny na hradech Písek a Zvíkov (Břicháček 2007, 57)

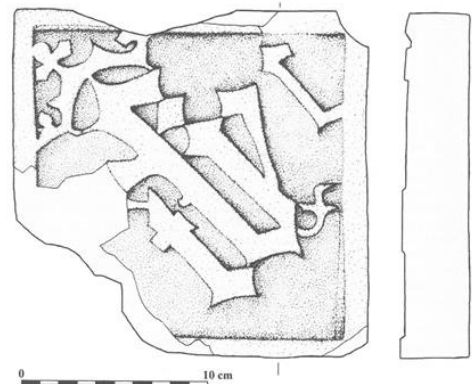
Obr. 111. Negativní otisk jezdce na koni druhá polovina 13. stol. Stift Lilienfeld (Adler 2000, 264)

Obr. 112. Milevsko typ č. 18 nález z milevského kláštera. (Břicháček 2007,58)

Obr. 113. Reliéfní dlaždice s mariagramem z konventu bekyň z Českého Krumlova. (foto: Jan. Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)

Reliéfní dlaždice s mariagramem z konventu bekyň z Českého Krumlova. Kresba I. Hlaváčková (Havlice 2012, 166)

11. Terakota - maskaróny

Maskaróny z expozice
Regionálního muzea v Českém Krumlově
pocházející z českokrumlovského zámku (foto: autor)

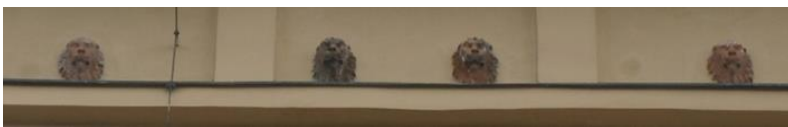
Obr. 114. Fragments maskarónu nalezené v dolní zahradě
v areálu českokrumlovských klášterů
(foto: Archaia JIH o. p. s.)

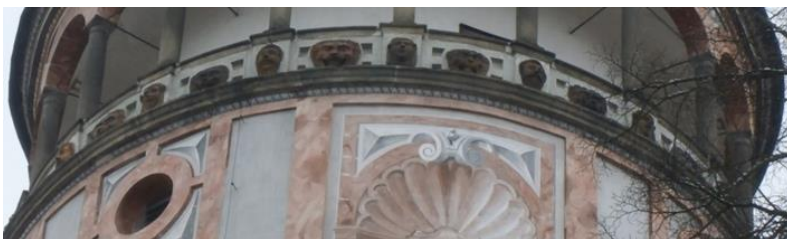
Příklad použití terakotových maskarónů na fasádách
českokrumlovských staveb

Obr. 115. Kostel sv. Jošta na Latráně přestavovaný v
letech 1596 – 1604 (foto: autor)

Obr. 116. Maskaróny lvů na klášterní věži dokončené
v roce 1616 (foto: autor)

Obr. 117. Maskaróny na zámecké věži jež byla stavebně
upravena 1581 a její výzdoba pochází z roku 1590 (foto: autor)

Obr 118. - 120. Maskaróny z historické
sbírky
Regionálního muzea v Českém Krumlově
(foto: autor)

Obr. 121. Detail ukotvení maskaróna na balustrádě ochozu zámecké věže českokrumlovského zámku

Pojení pomocí malty (nejspíše vápenné) a jištění pomocí železných skob.
(foto: autor)

Obr. 122. Budova pozdněgotické českobudějovické solnice/zbrojnice vystavěné v roce 1531 (foto: autor)

Obr. 123. Kamenné maskaróny na východním průčelí českobudějovické solnice/zbrojnice (foto: autor)

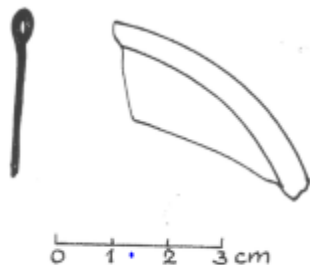

Obr. 124. Detail jednoho z kamenných maskarónů z východního průčelí (foto: autor)

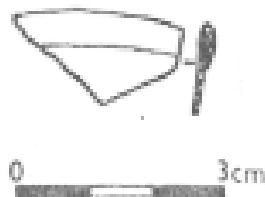

Obr. 125. Detail kamenného maskaróna ze západního průčelí (foto: autor)

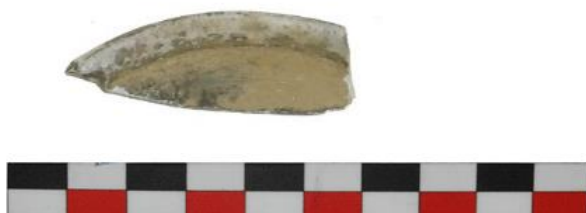
11. Ploché sklo – okenní terče

Obr. 126. Část okenního terče s dutým obvodovým žebrem z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci. (Špidla 1983, 139)

Obr. 127. Část okenního terče z dominikánského kláštera v Písku. (kresba: Jiří Fröhlich), (Adámek – Fröhlich 1996, 42)

Obr. 128. Část okenního terče s dutým obvodovým žebrem z českokrumlovských klášterů z výzkum Petry Effenberkové 2005, (foto, kresba: autor)

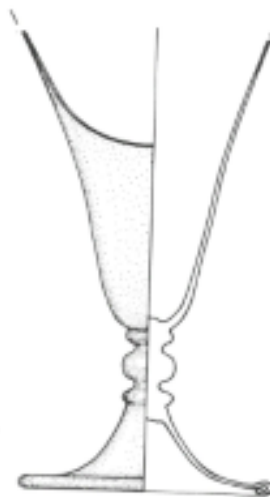

Obr. 129. Část okenního terče s dutým obvodovým žebrem z českokrumlovského konventu „Bekyň“ z výzkumu Petry Effenberkové 2005. (foto: autor)

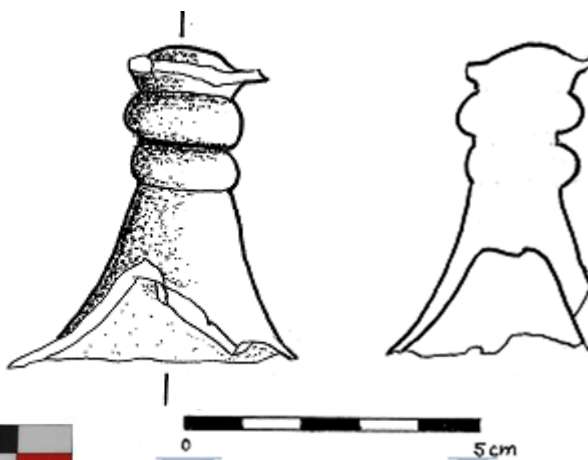
11. Sklo – duté - stolní

Obr. 130. Kresebná rekonstrukce skleněné
číše s nálepy z 15. stol.
Na základě nálezů úlomků z
nádvoří milevského kláštera.
(Fröhlich 1997, 87)

Obr. 131. Pohár 16. století . Nález z kláštera -Wídeň
Alte Universität (Adler 2000, 245)

Obr. 132. Část poháru na zaškrcené nožce s vývalky z 16. stol. z českokrumlovských klášterů
z výzkumu Petry Effenberkové, (foto, kresba: autor)

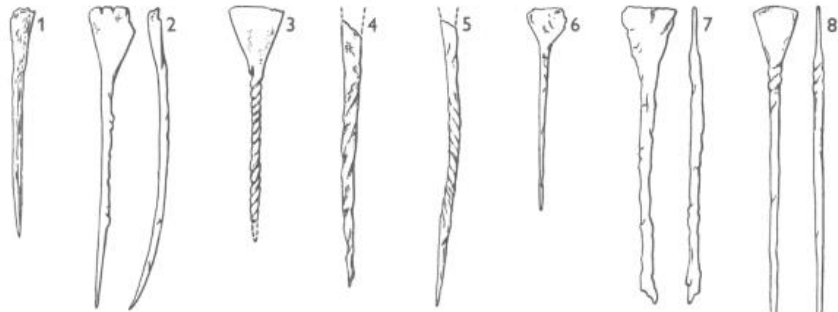
Obr. 133. Část dna se štípaným vláknem z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005), (foto: J. Račák, Regionální muzeum v Českém Krumlově)

Obr. 134. Část poháru na nožce s nódem z 16. stol. z českokrumlovských klášterů z výzkumu Petry Effenberkové. (foto: autor)

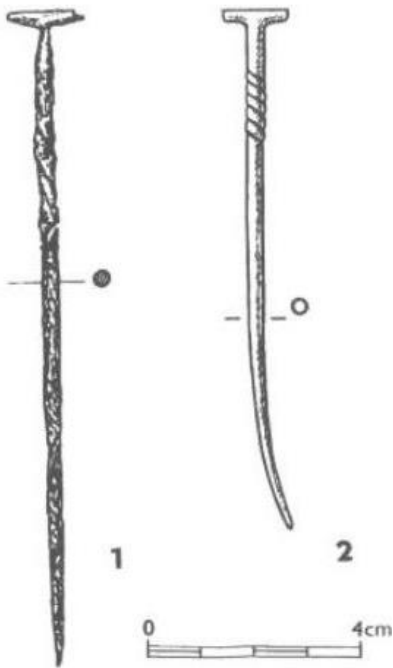

11. Stilusy

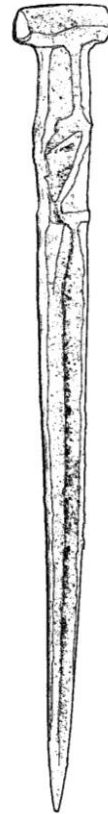
Obr. 291. Styly-pisátka na rytí do voskem potažených destiček. 1 – kost; 2 – železný stilus z areálu „kněžského domu“, Libice nad Cidlinou, předhradí; 3–6 – železné styly z Mikulčic na Moravě z 9. století; 7, 8 – dva železné styly, Libice nad Cidlinou, akropole, 10. století

Obr. 135. Nálezy raněstředověkých stilusů z našeho území.
(Beranová - Lutovský 2009, 264)

Obr. 10. Železná psací rydla s „T“ hlavicí (12–13. století): 1 – Ostrov u Davle (podle P. Břicháčka), uložení: Muzeum Jilové u Prahy, 2 – Kokenhusen (podle A. Caune). Kresby: Renata Lišková, Markéta Soukupová, Andrea Waldhauserová. –

Obr. 136. (Brych 2003, 114)

Obr. 137. Gotický odlévaný stilus nalezený v konventu bekyň v Č. Krumlově při výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005
(kresba: Jan Račák regionální muzeum v Českém Krumlově)

11. Knižní kování

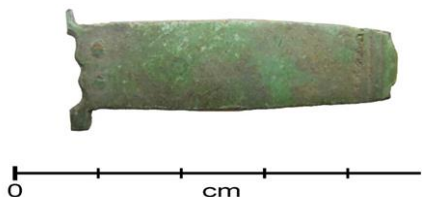
Háčkové knižní spony (těla) z českokrumlovských klášterů z výzkumu společnosti Achaia JIH o. p. s.

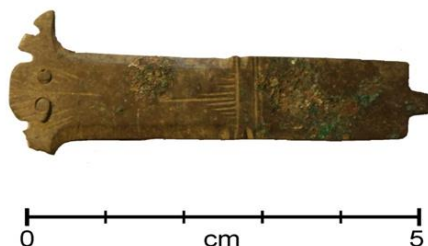
Obr. 138. Místo nálezu kaple sv. Wolfganga.
(16. – druhá pol. 17. stol.)
(foto: Archaia JIH o. p. s.)

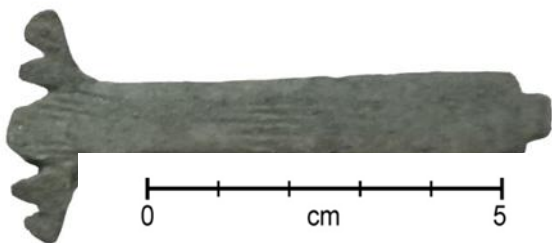
Obr. 139. Místo nálezu minorité zásyp v 1. patře.
(16. – druhá pol. 17. stol.)
(foto: Archaia JIH o. p. s.)

Obr. 140. Místo nálezu zásyp v 1. patře minorité.
(Konec 15. až polovina 16. stol.)
(foto: Archaia JIH o. p. s.)

Obr. 141. Místo nálezu minorité Tramín
(16. – druhá pol. 17. stol.)
(foto: autor)

Obr. 142. – 143. Místo nálezu minorité dolní zahrada.
(16. – druhá pol. 17. stol.), (foto: Archaia JIH o. p. s.)

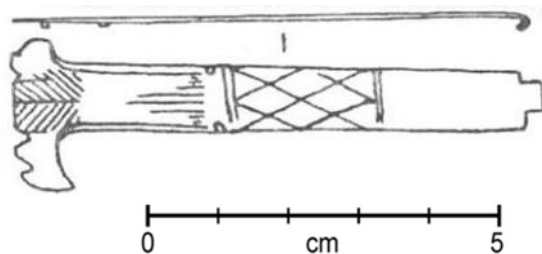
Obr. 144. Spona z 16. až počátku 17. století
(foto: autor)

Háčková spona z dominikánského kláštera v Písku

Obr. 145. Renesanční až raně barokní háčková spona. Kresba F. Doubek. (Fröhlich 1997, 135)

Tatáž spona, kresba J. Fröhlich (Adámek – Fröhlich 1996, 42)

Dirkové knižní spony z výzkumu Společnosti Archaia JIH o.p.s. z českokrumlovských klášterů

Obr. 146. Tělo gotické dirkové spony (foto: Archaia JIH o. p. s.)

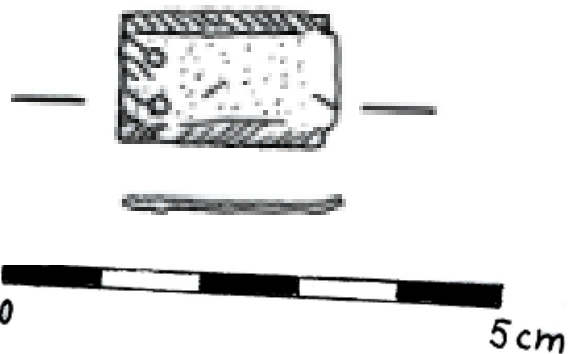

Obr. 147. Tělo pravděpodobně gotické dirkové spony. (foto: Archaia JIH o. p. s.)

Pravděpodobně poškozený štítek háčkové spony z dominikánského kláštera v Písku

Obr. 148. Nález pochází z výzkumu J. Adámka aj. Fröhliche v roce 1996 (foto: autor)

kresba: autor

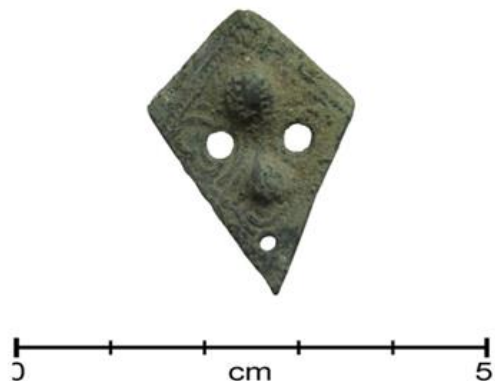

Obr. 149. Štítek spony z rakouského Mauerbachu datovaný do 15. století (Adler 2000, 229)

11. Knižní kování

Nárožnice

Deltoidní nárožnice z českokrumlovských klášterů z výzkumu společnosti Archaia JIH o. p. s.

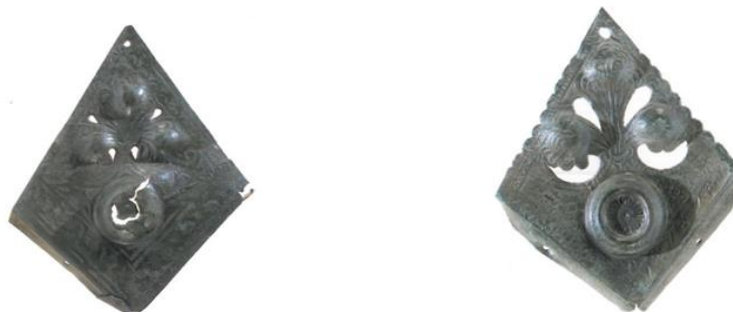
Obr. 150. Místo nálezů: minorité zásyp v 1. patře (foto: Archaia JIH o. p. s.)

Obr. 151. Místo nálezů : Klarisky sz. roh přízemí (foto: autor)

Obr. 152. Knižní nárožnice z českokrumlovského konventu „bekyň“ . z výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 . (foto, kresba: autor)

Obr. 153. – 154. Deltoidní nárožnice z lokality Altenburg (Rakousko), datované do 15. století. (Adler 2000, 226)

Příklady dochované knižní vazby okolo roku 1500 z našeho území s deltoidními nárožnicemi

Obr. 155. Misál, Brno 1491
vyobrazení č. 349
(Stehlíková 1999, 604)

Obr. 156. Misál, Brno 1496
vyobrazení č. 350
(Stehlíková 1999, 604)

Obr. 157. Misál, Brno devadesátá léta 15. stol.
vyobrazení č. 351 (Stehlíková 1999, 604)

Obr. 158. Misál, Brno, konec 15. stol.
vyobrazení č. 353 (Stehlíková 1999, 605)

11. Nálezy rolničiek z jihočeského klášterního prostředí

Obr. 159. Část rolničky nalezené v konventu „Bekyň“ v Č. Krumlově při výzkumu Petry Effenberkové v roce 2005 (foto, kresba: Autor)

Obr. 160.- 164. Rolničky nalezené při archeologickém výzkumu českokrumlovských klášterů z výzkumu Karla Kašáka a společnosti Archaia JIH o. p. s. z let 2011-2015 (foto: autor).

Obr. 165. Prsten ruka v ruce z výzkumu Karla Kašáka v letech 2011-2015 (foto: autor)

11. Výrobky z kovů – liturgické předměty

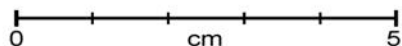
Obr. 166. Kalich vyrobený před rokem 1350 nalezený Na vinici v Milevsku.
Reprofoto V. Komarová (Fröhlich 1997, 88)

11. Výrobky z kovů – výstroj koně a jezdce

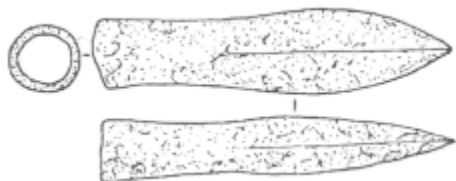
Obr. 167. Rameno podkovy nalezené při výzkumu dominikánského kláštera v Písku v roce 1996
(foto: autor)

11. Výrobky z kovů – vybavení domácnosti

Obr. 168. Odlévaná lžička z barevného kovu, nalezená při výzkumu Karla Kašáka v letech 211-2015
(foto Archaia JIH o. p. s.)

11. Výrobky z kovů - zbraně

Obr. 169. Tulejový hrot střeli pravděpodobně do kuše z dominikánského kláštera v písku
(kresba: Jiří Fröhlich),
(Adámek – Fröhlich 1996, 42)

(kresba: F. Doubek),
(Fröhlich 1997, 134)

11. Nákončí

Obr. 170. Nákončí řemenu či opasku zdobené gotickými motivy .
Nález pochází z výzkumu Karla Kašáka
v českokrumlovských kláštorech z let 2011-2015.
(foto: Archaia JIH o. p. s.)

Obr. 171. Horní 155 Č. Krumlov okno 1. polovina 14. stol.
(Bloch 2006, 65)

Obr. 172. Černice u Českého Krumlova kresba jednoho z oken
kostela. (Herout 1963, 80)

11. Výrobky z kovu – lotové závaží

Obr. 173. Pravděpodobně jedno ze sestavy lotových závaží z výzkumu českokrumlovských klášterů nalezené při výzkumu Karla Kašáka v letech 2011-2015 (foto: autor)

11. Výrobky z kovu – ušní lžičky

Obr. 174. Ušní lžičky nalezené při výzkumu Petry Effenberkové v konventu „Bekyň“ v roce 2005. (foto: Jan Račák Regionální muzeum v Českém Krumlově)

11. Výrobky z kovu – mince

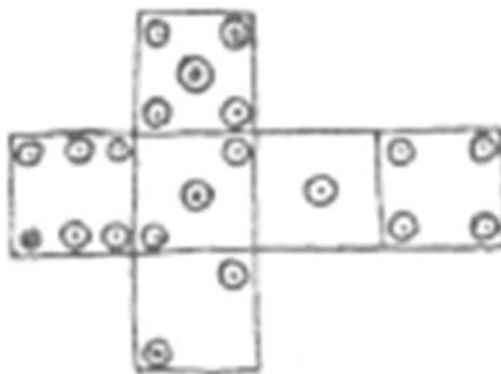

Obr. 175. Avers a revers sasko-míšenského groše z minoritského kláštera v Jindřichově Hradci (Špidla 1985, 113)

11. Výrobky z kosti – hrací kostky

Obr. 176. Zvětšená kresba z hrací kostky ze 13. stol.
Ze zaniklého dominikánského kláštera v Písku.
Kresba: F. Doubek (Fröhlich 1997, 133)

Obr. 177. Rozložený plášť hrací kostky z
dominikánského kláštera v Písku
(kresba: Jiří Fröhlich),
(Adámek – Fröhlich 1996, 42)

11. Výrobky z kamene - křtitelnice

Obr. 178. – 179. Zachovalá kamenná křtitelnice jež by mohla pocházet ze zaniklého dominikánského kláštera v Sezimově Ústí .
Křtitelnice se v současné době nachází před městským úřadem v Sezimově Ústí
(foto: autor)